VALERII MAXIMI

Dictorum, & factorum memora
bilium Libri Nouem.

Ad exemplar Aldi.

Digitized by Google

Compendioſa vita Valerij Maximi.

Valerius Maximus ciuis Romanus, Patricio genere natus, oẽm pueritiã, & magnam adoleſcentiæ partem literis percipiendis, & honeſtis artibus dedit. Inde ſumpta virili toga, ſe contulit ad rei familiaris diſciplinam. vbi aliquandiu ſtipendia feciſſe, & in Aſiam cum Sexto Pompeio nauigaſſe dicitur. Vnde reuerſus, cũ videret ſe patriæ ſuæ tam benedicendo, ꝙ̃ benefaciendo poſſe prodeſſe, a quo incepto ſtudio militiæ gloria detinuerat, eodem regreſſus, ſtatuit vrbis Romæ, exterarũq; gentiũ facta, ſimul ac dicta memoratu digna, vt ipſe fatetur, literarũ monumentis cõmendare, quod fœliciter, & glorioſe conſecutus eſt. Floruit autem Tiberij Cæſaris temporibus, & ſub eius imperio hanc ſcripſit hiſtoriam, cuius etiã numen inuocat. Imperatores enim Romani cum virtute ſua iuſte ſanctecq; geſſiſſent imperiũ, diuino celebrabantur honore, & in deorum numerum tranſferebantur, vnde etiã diuos imperatores appellamus. Genus vero ſuum paternum a gente Valeria, Maternũ a Fabia duxiſſe fertur, vnde Valerius Maximus ex vtraq; familia ei nomen eſt, de cuius morte certi nihil poteſt afferri.

Digitized by Google

VALERII MAX. LIBRORVM NOVEM CAPITA.

CAPITA PRIMI LIBRI.

De cultu deorum. Cap.I.
De neglecta religione. Cap.II.
De ominibus. Cap.III.
De prodigijs. Cap.IIII
De ſomnijs. Ca.V.
De miraculis. Cap.VI.

SECVNDI LIBRI.

De inſtitutis antiquis. Cap.I.
De diſciplina militari. Cap.II.
De iure triumphandi. Cap.III.
De cenſoria nota. Cap.IIII
De maieſtate. Cap.V.

TERTII LIBRI.

De indole. Cap.I.
De fortitudine. Cap.II.
De patientia. Cap.III.
De ijs qui humili loco nati, clari euaſerunt. Cap.IIII.
De ijs qui a parentibus claris degenerauerunt. Cap.V.
De ijs qui ex illuſtribus, in veſte, aut cætero cultu licentius, quã mos patrius permittebat, indulſerunt. Cap.VI.
De fiducia ſui. Cap.VII.
De conſtantia. Cap.VIII

QVARTI LIBRI.

De animi moderatione. Cap.I.
De ijs, qui ex inimicis iuncti ſunt amicitia, & neceſſitudie. Ca.II
De abſtinẽtia, & cõtinẽtia. Ca.III
De paupertate. Cap.IIII.
De verecundia. Cap.v.
De amore coniugali. Cap.VI.
De amicitia. Cap.VII.
De liberalitate. Cap.VIII

QVINTI LIBRI.

De humanitate. Cap.I.
De gratis. Ca.II.
De ingratis. Cap.III.
De pietate Coriolani. Cap.IIII.
De pietate erga fratres. Cap. V.
De pietate erga patriã. Cap.VI.
De parentũ amore, & indulgentia in liberos. Cap. VII.
De parentũ ſeueritate aduerſus liberos. Cap.VIII
De parentũ moderatione aduerſus ſuſceptos liberos. Cap. IX.
De Horatio Puluillo. Cap.X.

SEXTI LIBRI.

De pudicitia. Cap.I.
Quæ libere dicta aut facta. Ca.II.
De ſeueritate. Cap.III.
Grauiter dicta aut facta. Cap.IIII.
De iuſtitia. Cap.V.
De fide publica. Cap.VI.
De fide vxorũ erga viros. Ca.VII
De fide ſeruorum erga dominos. Cap.VIII
De mutatione morum & fortunæ. Cap.IX.

De ijs qui a ſtatu humili ad altiora aſcenderunt. Cap.X.
De varietate caſuũ. Cap.XI.

SEPTIMI LIBRI.

De felicitate. Cap.I.
Sapienter dicta aut facta. Cap.II.
Vafre dicta aut facta. Cap.III.
De ſtrategematis. Cap.IIII.
De repulſis. Cap.V.
De neceſſitate. Cap.VI.
De teſtamentis, quæ reſciſſa ſunt. Cap.VII.
De teſtamentis, quæ rata manſerunt. Cap.VIII.
De Q. Cæcilio, & Lucio Lucullo. Cap.IX.

OCTAVI LIBRI.

Infames rei, quibus ex cauſis abſoluti, aut damnati ſunt. Ca.I.
De priuatis iudicijs. Cap.II.
Quæ mulieres apud magiſtratus pro ſe aut alijs cauſas egerunt. Cap.III.
De quæſtionibus. Cap.IIII.
De teſtibus. Cap.V.
Qui quæ in alijs vindicauerunt, ipſi cõmiſerunt. Cap.VI.
De ſtudio, & induſtria. Cap.VII.
De ocio. Cap.VIII.
Quanta vis eſt eloquẽtię. Ca.IX.
Quantũ momentum ſit in pronũtiatione, & apto motu corporis. Cap.X.
Quam magni effectus artium ſint. Cap.XI.
Quædam nulla arte effici poſſe. Cap.XII.
Suę quenq; artis & autoré, & diſputatoré optimũ eſſe. Ca.XIII.
De ſenectute. Ca.XIIII.
De cupiditate gloriæ. Cap.XV.
Quæ cuiq; magnifica contigerunt. Cap.XVI.

NONI LIBRI.

De luxuria. Cap.I.
De crudelitate. Cap.II.
De ira, & odio. Cap.III.
De auaritia. Cap.IIII.
De ſuperbia, & impotẽtia. Ca.V.
De perfidia. Cap.VI.
De vi, & ſeditione, & de Populo Romano. Cap.VII.
De temeritate. Cap.VIII.
Quantũ valet error. Cap.IX.
De vltione. Cap.X.
Dicta improba, aut facta ſcelerata. Cap.XI.
De mortibus non vulgaribus. Ca.XII.
De cupiditate vitæ. Cap.XIII.
Quã exquiſita cuſtodia vſi ſunt, quibus ſuſpecti domeſtici fuerunt. Cap.XIIII.
De ſimilitudine formę. Cap.XV.
De ijs qui infimo loco nati, mendacio ſe clariſſimis familijs inſerere conati ſunt. Cap.XVI.

FINIS.

Digitized by Google

VALERII MAXIMI FACTORVM, AC DICTORVM MEMORABILIVM LIBER PRIMVS AD TIBERIVM CAESAREM.

PROLOGVS.

VRBIS ROMAE, EXTERARVMQVE gentiū facta, ſimul ac dicta memoratu digna, quæ apud alios latius diffuſa ſunt, q̄ vt breuiter cognoſci poſſint, ab illuſtribus electa autoribus deligere conſtitui, vt documenta ſumere volentibus lōgæ inquiſitionis labor abſit. Nec mihi cūcta complectendi cupido inceſſit. Quis enim omnis æui geſta, modico voluminum numero comprehenderit? Aut quis cōpos mentis, domeſticæ, peregrinæq; hiſtoriæ ſeriem, fœlici ſuperiorū ſtilo cōditam, vel attentiore cura, vel præſtantiore facundia, traditurū ſe ſperauerit? Te igitur huic cœpto, penes quē hominū, deorumq; cōſenſus, maris, ac terræ regimen eſſe voluit, certiſſima ſalus patriæ Cæſar inuoco, cuius cœleſti prouidentia, virtutes, de quibus dicturus ſum, benigniſſime fouent, vitia ſeueriſſime vindicant. Nam ſi Priſci Oratores ab Ioue Opt. Max. bene orſi ſunt, ſi excellentiſſimi vates a numine aliq̄ principia traxerunt, mea paruitas, eo iuſtius ad fauorē tuū decurrerit, quo cætera diuinitas opinione colligitur, tua præſenti fide, paterno, auitoq; ſyderi par videtur, quorū eximio fulgore, multū ceremonijs noſtris inclytæ claritatis acceſſit. Reliquos enim deos accepimus, Cæſares dedimus. Et quoniā initium a cultu deorum petere in animo eſt, de conditione eius ſummatim diſſeram.

B

De cultu deorum, CAPVT. I.

MAiores, ſtatas, ſolenneſq; cerimonias, pontificũ ſcientia, bene gerendarũ rerum autoritate, augurũ obſeruatione, Apollinis prædictione, vatum libris, portentorum depulſis, Hetruſca diſciplina explicari voluerunt. Priſco etiã inſtituto rebus diuinis opera datur, cũ aliquid cõmendandum eſt, precatione, cũ expoſcendũ, voto, cũ ſoluendũ, gratulatione. cum inquirendũ, vel extis, vel ſortibus impetito. cũ ſolenni ritu peragendum, ſacrificio. quo etiã oſtentorũ, ac fulgurum denunciationes procurantur.

De Cerere placanda.

Tantũ autẽ ſtudium antiquis nõ ſolũ obſeruandæ, ſed etiã amplificandæ religionis fuit, vt florẽtiſſima tum, & opulentiſſima ciuitate, decem Principũ filij S. C. ſingulis Hetruriæ populis percipiendæ ſacroꝝ diſciplinę gratia traderẽt. Cereriq; quã more gręco venerari inſtituerant, ſacerdotẽ a Velia, cũ id oppidũ nondũ ciuitatis nomen accepiſſet, Chalcitanã peterent, vel vt alij dicunt, Caliphenam, ne deæ vetuſtis ritibus perita deeſſet Antiſtes. Cuius cũ in Vrbe pulcherrimũ templũ haberent, Gracchano interitu pollutum moniti Sibyllinis libris, vt vetuſtiſſimã Cererem placarẽt Ennam, quoniã ſacra eius inde orta credebãt, quindecim viros ad eã propitiandã miſerunt. Item matri deum ſæpenumero imperatores noſtri, compotes victoriarum, ſuſcepta vota Peſſinuntem profecti ſoluerunt.

De Metello Pontifice.

Metellus vero Pont. Max. Poſthumiũ conſulẽ, eundẽq; Flaminẽ Martialẽ ad bellũ gerendũ Africã petentẽ, ne a ſacris diſcederet, multa indicta, vrbem egredi paſſus nõ eſt, religioniq; ſummũ im-

Google

perium ceſſit. quo tuto ſe Poſthumius Martio certamini cõmiſſu‑ tus non videbatur, cerimonijs Martis deſertis.

De Tiberio Gracco.

Laudabile.xij.faſciũ religioſum obſequiũ. Laudabilior quatuor & viginti in cõſimili re obedientia. A Tiberio eni Graccho ad collegiũ augurũ literis ex prouincia miſſis, quibus ſignificabat ſe, cũ libros ad ſacra populi pertinentes legeret, animaduertiſſe vitio tabernaculum captũ, comitijs conſularibus, quæ ipſe feciſſet, eaq; re ab auguribus ad ſenatũ relata, iuſſu eius. C. Figulus e Gallia, Scipio Naſica e Corſica Romã redierunt, & ſe conſulatu abdicauerunt.

De.P.Cœlio.M.Cornelio.

Conſimili ratione poſt.P.Cœlius, Marcus Cornelius. M. Cethegus, &.C. Claudius propter exta parũ curioſe admota aris deorũ immortaliũ, varijs temporibus, belliſq; diuerſis, Flaminio abire iuſſi ſunt, coactiq; etiam.

De Sulpicio.

At Sulpicio inter ſacrificandũ e capite apex prolapſus, eidẽ ſacerdotiũ abſtulit.

De Fabio Max.

Occentusq; Soricis auditus, Fabio Max. dictaturã. C. Flaminio magiſterium equitum deponendi, cauſam præbuit.

De.P.Lucinio.

Adijciendum his, quod.P.Licinio Pontifici Max. virgo Veſtalis quia quadam nocte parum diligens æterni ignis cuſtos fuiſſet, digna viſa eſt, quæ flagro admoueretur.

De virgine Aemilia.

Maximę vero virginis Aemiliæ diſcipulã extincto igne, tutã ab omni reprehenſione Veſtæ numen pręſtitit. qua adorãte, cũ carbaſum, quã optimã habebat, foculo ĩpoſuiſſet, ſubito ignis emicuit,

De Marcello, & templo Honoris.

Non mirũ igitur ſi pro eo imperio augendo, cuſtodiẽdoq;, pertinax eorũ indulgentia deorũ ſemper excubuit, quod tam ſcrupuloſa cura, paruula quoq; momenta religionis examinari videnť. quia nunq̃ remotos ab exactiſſimo cultu cerimoniarũ oculos habuiſſe noſtra ciuitas exiſtimanda eſt. In qua cũ Marcellus quintũ conſulatũ gerens, templũ Honori, & Virtuti, Claſtidio prius, dein de Syracuſis, potitus nuncupatis debitũ votis conſecrare vellet, a collegio pontificũ impeditus eſt, negante vnã cellam duobus dis recte dicari. futurũ enim ſi quid prodigij accidiſſet in ea, ne digno ſceretur, vtri rem diuinã fieri oporteret. nec duobus, niſi certis dis vna ſacrificari ſolere. ea põtificũ admonitione effectũ eſt, vt Marcellus ſeparatis ædibus, Honoris, ac Virtutis ſimulacra ſtatueret. Neq; aut collegio pontificũ autoritas ampliſſimi viri, aut Marcello adiectio impenſæ, impedimento fuit, quo minus religionibus ſuus tenor, ſuaq; obſeruatio redderetur.

De Lucio Furio Bibaculo.

Obruitur etiã tot illuſtribus conſularibus. L. Furius Bibaculus, exempliq; loco vix poſt Marcellũ inuenir. Sed pij ſimul, ac religioſi animi laude fraudandus non eſt, qui prætor a patre ſuo collegij Saliorũ magiſtro iuſſus, ſed lictoribus præcedentibus, arma ancylia tulit, q̃uis vacationẽ huius officij, honoris beneficio haberet. Omnia nanq; poſt religionẽ ponẽda ſemper noſtra ciuitas duxit, etiã in quibus ſummæ maieſtatis conſpici decus voluit. Quapropter nõ dubitauerunt ſacris imperia ſeruire. ita ſe humanarũ rerũ futura regimen exiſtimantia, ſi diuinæ potentiæ bene, atq; cõſtanter fuiſſent famulata. Quod animi iudiciũ in priuatorũ quoq; pectoribus verſatũ eſt. Vrbe enim a Gallis capta, cũ flamen Quirina

lis,virginesq; Veſtales ſacra onere partito ferrẽt, easq; pontẽ Subli cium tranſgreſſas,& cliuũ,qui ducit ad Ianiculũ, deſcendere inci pientes.L. Aluanius plauſtro coniugẽ, & liberos vehẽs aſpexiſſet, propior publicæ religioni,q̃ priuatæ charitati, ſuis vt plauſtro de ſcenderẽt,imperauit,atq; in id,virgines,& ſacra impoſita,omiſſo cœpto itinere,Cerete oppidũ prouexit.vbi cũ ſumma veneratiõe recepta, grata memoria, ad hoc vſq; tẽpus hoſpitalẽ humanitatẽ teſtantur.Inde eni inſtitutũ eſt ſacra,ceremonias vocari,quia Ce retani ea,infracto reip.ſtatu, perinde ac florente,coluerũt. Quare agreſte illud,& ſordidũ plauſtrũ,tẽpeſtiue capax cuiuſlibet fulgẽtiſ ſimi triumphalis currus,vel æquauerit gloriã, vel anteceſſerit.

De Caio Fabio.

Eadem reip. tẽpeſtate.C. Fabius Dorſuo memorabile exemplũ ſeruatæ religionis dedit. Nanq; Gallis Capitoliũ obſidentibus, ne ſtatutũ Fabiæ gentis ſacrificiũ interrumperet, Gabino ritu cinctus manibus, humerisq; ſacra gerens, per medias hoſtiũ ſtationes, in Quirinalem collem puenit. vbi omnibus ſolenni more peractis, in Capitolium, poſt diuinam venerationem, victricium armorũ perinde, ac victor, rediјt.

De.P.Cornelio, & Bebio Pamphilo Coss.

Magna conſeruandæ religionis etiã Pub. Cornelio, & Bebio Pamphilo Coss. apud maiores noſtros acta cura eſt. Siquidem in agro Lucij Petilij ſcribæ ſub Ianiculo,cultoribus terram altius ver ſantibus,duabus arcis lapideis repertis,quarũ in altera ſcriptura in dicabat corpus Numæ,Pomponij filij fuiſſe,in altera libri recõditi erant latini ſeptem de iure pontificũ, totidemq; græci de diſcipli na ſapientiæ, Latinos magna diligentia aſſeruandos curauerunt, Græcos,quia aliqua ex parte ad ſoluendã religionẽ pertinere exiſti

mabantur, Petilius prætor vrbanus ex autoritate ſenatus per Victimarios facto igne, in conſpectu populi cremauit. Noluerunt enim priſci viri quicquã in hac ciuitate aſſeruari, quo animi hominum a deorum cultu auocarentur.

De Tarquinio Rege.

Tarquinius aũt rex. M. Tulliũ Duumuirũ, q̃ librũ ſecreta ciuiliũ ſacrorũ cõtinentẽ, cuſtodiæ ſuæ cõmiſſum, corruptus Petronio Sabino deſcribendũ dediſſet, culeo inſutum in mare abijci iuſſit. Idq; ſupplicij genus nõ multo poſt parricidis lege irrogatum eſt. Iuſtiſſime quidem, quia pari vindicta parentum, ac deorum violatio, expianda eſt.

De Marco Regulo Attilio.

Sed quę ad cuſtodiam religionis attinent, neſcio an omnes. M. Attilius Regulus præceſſerit, qui ex victore ſpecioſiſſimo, inſidijs Haſdrubalis, & Xanthippi Lacedæmonij ducis, ad miſerabilẽ captiui fortunã deductus, ac miſſus ad. S. P. Qu. Ro. legatus, vt ex ſe, & vno, & ſene, cõplures Pœnorũ iuuenes penſarent, in contrariũ dato cõſilio Carthaginẽ petijt, nõ ignarus ad q̃s crudeles, q̃ꝙ etiã merito ſibi infeſtos deos reuerteretur. Verũ quia his iurauerat, ſi captiui eorũ redditi nõ forent, ad eos ſeſe rediturũ, potuerũt profecto Di immortales efferatã mitigare ſæuitiã. Cæterũ quo clarior eſſet Attilij gloria, Carthaginiẽſes moribus ſuis vti paſſi ſunt, tertio Punico bello religioſiſſimi ſpiritus tam crudeliter vexati, vrbis eorũ interitu, iuſta exacturi piacula. Quanto noſtrę ciuitatis Senatus venerabilior in deos, qui poſt Cannenſem cladẽ decreuit, ne matronæ vltra trigeſimum diem luctus ſuos extenderẽt, vti ab his ſacra Cereris peragi poſſent. quia maiore pene Romanarũ viriũ parte in execrabili, ac diro ſolo iacente, nullius penates mœroris expertes

erant. Itaq; matres, ac filiæ, cõiugesq;, & ſorores, nuper interfecto-rum abſterſis lachrymis, depoſitisq; doloris inſignibus, candidam induere veſtem, & aris thura dare coactæ ſunt. Qua quidem con-ſtantia obtinẽdæ religionis magnus cœleſtibus iniectus eſt rubor, vlterius aduerſus eam ſæuiendi gentem, quæ ne iniuriarũ quidẽ acerbitate ab eorum cultu abſterreri potuerit.

De neglecta religione. CAPVT II

De Varrone conſule dimicante cum Carthaginienſibus.

CReditum eſt Varronẽ conſulem apud Cannas, cum Carthaginienſibus tam infeliciter dimicaſſe ob irã Iu-nonis, quo cũ ludos Circenſes Aedilis faceret in Iouis Optimi, Max. templo, eximia facie puerũ hiſtrionem ad excubias tenendas poſuiſſet. Quod factum poſt aliquot annos memoria re-petitum, ſacrificijs expiatum eſt.

De Potitio non obſeruante ſacra.

Hercules quoq; detractæ religionis ſuæ & grauem, & manifeſtã pœnam exegiſſe traditur. Nam cum Potitij ſacroꝝ eius ritũ, quem pro dono genti eorum ab ipſo aſſignatum, velut hæreditariũ ob-tinuerant, autore Appio Cenſore, ad humile ſeruorum miniſteriũ tranſtuliſſent, omnes qui erant numero ſuper. xxx. puberes intra annum extincti ſunt. Nomenq; Potitium in duodecim familias di-uiſum prope interijt. Appius vero luminibus captus eſt.

De Apolline vindicante ſe de ſacrilegio.

Acer etiã ſui numinis vindex Apollo, qui Carthagine a Roma-nis oppreſſa, veſte aurea nudatus, id egit, vt ſacrilegę manus inter fragmenta eius abſciſſæ inuenirent. Brennus Galloꝝ dux, Delphis Apollinis templum ingreſſus, Dei voluntate in ſe manus vertit.

Nec minus efficax vltor cõtemptæ religionis filius ꝗꝗ eius Aeſcu lapius, qui cõſecratũ templo ſuo lucũ a Turulio præfecto Antonij ad naues ei faciendas, magna ex parte ſuccisum dolens, inter ipſm nefarium miniſteriũ, deuictis partibus Antonij, imperio Cæſaris morti deſtinatũ Turuliũ, manifeſtis numinis ſui viribus, in eũ locum, quẽ violauerat, traxit, effecitq;, vt ibi potiſſimũ a militibus Cæſarianis occiſus eodẽ exitio, & euerſis iam arboribus pœnas lueret, & adhuc ſuperantibus, impunitatẽ cõſimilis iniuriæ pareret, ſuamq; veneratione, quam apud colentes maximam ſemper habuerat, Deus multiplicauit.

De Quinto Fuluio.

Quintus autẽ Fuluius Flaccus impune nõ tulit, ꝙ in cenſura tegulas marmoreas ex Iunonis Laciniæ templo in ædem Fortunæ equeſtris, quã Romæ faciebat, tranſtulit. Negatur enĩ poſt hoc factum mente conſtitiſſe, quin etiã per ſummã ægritudinem animi expirauit, cũ ex duobus filijs in Illyrico militantibus, alterũ deceſſiſſe, alterũ grauiter audiſſet affectum. Cuius caſu motus Senatus, tegulas Locros reportandas curauit, decretiq; circũſpectiſſima ſanctitate impium opus Cenſoris retexuit.

De Pleminio legato Scipionis.

Tam mehercule, ꝙ Pleminij legati Scipionis in theſauro Proſerpinæ ſpoliando, ſceleratã auaritiã iuſta animaduerſione vindicauit. Cũ enĩ eum vinctum Romã protrahi iuſſiſſet, ante cauſæ dictionẽ in carcere teterrimo genere morbi cõſumptus eſt. pecuniã Dea eiuſdẽ Senatus imperio, & quidẽ ſummã duplicando, recuperauit. Quę quod ad Pleminij facinus pertinuit, bene a patribus. C. vindicata, qđ ad violentas regis Pyrrhi ſordes attinuerat, ſeipſam potenter, atq; efficaciter defendit. Coactis enĩ Locrenſibus ex the-

Digitized by Google

ſatto eius, magnã illi pecuniam dare, cũ onuſtus nefaria præda nauigaret, vi ſubitæ tempeſtatis tota cũ claſſe, vicinis deæ litoribus illiſus eſt. In quibus pecunia incolumis reperta, ſanctiſſimi theſauri cuſtodiæ reſtituta eſt.

EXTERNA de maſiniſſa rege.

At non ſimiliter Maſiniſſa rex Numidarũ, cuius cum præfectus claſſis Melitam appuliſſet, eꝗ fano Iunonis dentes eburneos eximiæ magnitudinis ſublatos, ad eum pro dono attuliſſet, vt cõperit vnde aduecti eſſent, quinqueremi reportandos Melitam, inꝗ tẽplo Iunonis collocandos curauit. inſculptos gẽtis ſuæ literis, ſignificantibus regẽ ignorantẽ eos accepiſſe, libenter deæ reddidiſſe, factum Maſiniſſæ animo, ꝙ Punico ſanguini cõueniens, ꝙꝙ quid attinet mores natione pendi: in media barbaria ortus, ſacrilegium reſcidit alienum.

De Dionyſio.

Syracuſis genitus Dionyſius, tot ſacrilegia ſua, quot iã recognoſcimus, iocoſis dictis proſequi voluptatis locó duxit. Fano enĩ Proſerpinæ ſpoliato Locris, cũ per altũ, ſecundo vento, claſſe veheretur, ridens amicis, videtis ne, ait, ꝙ bona nauigatio ab ipſis dis immortalibus ſacrilegis tribuatur. Detracto etiã Ioui olympio magni ponderis aureo amiculo, quo eũ tyrannus Hiero e manubijs Carthaginienſiũ ornauerat, iniectoꝗ ei laneo pallio, dixit, æſtate grauem eſſe aureũ amiculum, hyeme frigidũ, laneũ autẽ ad vtrũꝗ tẽpus anni aptius. Idem Epidauri Aeſculapio barbam auream demi iuſſit, ꝗ affirmaret, nõ cõuenire patrẽ Apollinẽ imberbem, ipſum vero barbatũ conſpici. Idem menſas argenteas, atꝗ aureas, e fanis ſuſtulit. Quodꝗ in his more Græciæ ſcriptũ erat, bonoꝝ deorum eas eſſe, vti ſe bonitate eoꝝ prædicauit. Idem victorias aureas, &

Digitized by Google

pateras, & coronas, quæ ſimulacrorum porrectis manibus ſuſtinebantur, tollebat, & eas ſe accipere, non auferre, dicebat. perq̃ ſtultum eſſe argumentando a quibus bona precamur, ab his porrigẽtibus nolle ſumere. Qui tametſi debita ſupplicia non exoluit, dedecore tamen filij, mortuus pœnas rependit, quas viuus effugerat. Lento enim gradu ad vindictam ſui diuina procedit ira, tarditatẽq; ſupplicij, grauitate compenſat.

De Thymaſitheo principe Liparitanorum.

In quã ne incideret Thymaſitheus Liparitanorũ princeps, conſilio ſibi aliter, atq; vniuerſæ patriæ, vtili prouidit exemplo. Excepta nanq; in freto a ciuibus ſuis Pyraticã exercentibus, magni ponderis aurea cratera, incitatoq; ad eam partiendam populo, vt cõperit a Romanis Pythio Apollini decimarũ nomine dicatam, eam Delphos perferendam curauit.

De vindicta Cereris in Alexandri milites exercita.

Mileſia Ceres Mileto ab Alexandro capta, milites, qui templum ſpoliaturi irruperant, flamma obiecta priuauit oculis.

De Perſarum in Apollinem religione.

Perſæ mille nauium numero Delum compulſi, templo Apollinis religioſas potius manus, q̃ rapaces adhibuerunt.

De religione Athenienſium, qui philoſophos etiã irreligioſe diſputantes non tulerunt.

Athenienſes Diagoram philoſophũ pepulerũt, quia ſcribere auſus fuerat, primũ ignoraſſe an dij eſſent, deinde ſi ſint, quales ſint. Iidem Socratẽ damnauerunt, ꝙ nouã religionẽ introducere videbatur. Iidem Phidiam tulerunt, q̃diu is marmore potius, q̃ ebore Mineruam fieri debere dicebat, ꝙ diutius nitor eſſet manſurus. ſed vt adiecit, & vilius, tacere iuſſerunt.

De Diomedonte.

Diomedon vnus ex decem ducibus, qui eadē pugna Athenienſibus victoriam, ſibi vero damnationem pepererūt, cū iam ad meritum ſuppliciū duceretur, nihil aliud locutus eſt, ꝙ vt vota ꝓ incolumitate exercitus ab ipſo nūcupata ſoluerentur.

De ſimulata religione. CAPVT IIII

NVma Pompilius, vt populū Romanū ſacris obligaret, volebat videri ſibi cum dea Aegeria congreſſus eſſe nocturnos, eiusq; monitu, ſe, quæ accepta dijs immortalibus ſacra forent, inſtituere.

De Scipione Africano.

Scipio Africanus non ante ad negocia publica vel priuata ibat, ꝙ in cella Iouis Capitolini moratus fuiſſet, & ideo Ioue genitus credebatur.

De. L. Sylla.

L. Sylla quoties prælium cōmittere deſtinabat, paruum Apollinis ſignum Delphis ſublatum, in conſpectu militum complexus, orabat vti promiſſa maturaret.

De. Qu. Sertorio.

Qu. Sertorius ꝑ aſperos Luſitaniæ colles ceruā albā trahebat, ab ea ſe, quæ nā aut agēda, aut vitanda eſſent, prædicans admoneri.

EXTERNA De Minoe Cretæ inſulæ rege.

Minos Cretenſiū rex nono quoq; anno quoddā præaltū, & vetuſta religione cōſecratū ſpecus ſecedere ſolebat, & in eo moratus tanꝙ a Ioue, quo ſe ortū ferebat, traditas ſibi leges prærogabat.

De Piſiſtrato Athenienſium Tyranno.

Piſiſtratus in recuperandā tyrannidem, quā amiſerat, ſimulatione reducentis ſe in arcem Mineruæ eſt vſus, cū per oſtentationem

Digitized by Google

ignotæ mulieris,quæ Phia vocabatur,formatæ ad habitum deæ, Athenienſes deciperet.

De Lycurgo Lacedæmonioꝝ legiſlatore.

Lycurgus conſilio Apollinis grauiſſimæ Lacedæmonioꝝ ciuitati leges compoſitas ferre ſe perſuaſit.

De Seleucho.

Seleuchus ſub nomine Miuerua apud Locrenſes prudentiſſimus habitus eſt, Bacchanalium ſacrorum mos nouus inſtitutus, cum ad pernitioſam veſaniam iretur,ſublatus eſt.

De Auſpicijs. CAPVT IIII.

De Luctatio.

LVctatius,qui primū Punicum bellum confecit,a ſenatu prohibitus eſt ſortes fortunæ Præneſtinæ audire, auſpicijs enim patrijs, non alienigenis remp. adminiſtrare oportere iudicabant.

De.C.Cornelio Hiſpalo.

Caius Cornelius Hiſpalus prætor peregrinus. M. Pompilio Lenate.L.Calp.conſulib.edicto Caldæos circa decimū diem abire ex vrbe,atq; Italia iuſſit, leuibus & ineptis ingenijs, fallaci ſyderū interpretatione, quæſtuoſam mendacijs ſuis caliginem inijcientes. Idem,qui Sabazij Iouis cultu ſublato,mores Romanos inficere conati ſunt,domos ſuas repetere coēgit.

De.L.Aemilio Paulo.

Lucius Aemilius Paulus cōſul, cū Senatus Iſidis & Seraphis phana diruenda cenſuiſſet,eaq; nemo opificum attingere auderet, poſita prætexta ſecurim arripuit,templiq; eius foribus inflixit.

De.L.Tarquino.

Lucius Tarquinus Rex centurijs equitū, quas Romulus auſpica

Digitized by Google

to cõſcripſerat,alias adijcere cupiens, cũ ab Decio Accio Nauio augure prohiberetur,offenſus interrogauit,poſſet ne fieri, quod ipſe mente cõceperat.poſſe fieri dicente, iuſſit nouacula cotẽ diſcindi. Qua Decius allata, adminiſtrato incredibili facto, effectũ ſuæ perfectionis oculis regis ſubiecit.

De Tiberio Gra ccho.

Tiberius Gracchus cũ ad res nouas pararetur, auſpicia domi prima luce petijt,quæ illi perq; triſtia reſponderũt, & ianua egreſſus ita pedem offendit, vt digitus ei decuteretur. tres deinde corui in eum aduerſum occinẽtes,partẽ tegulæ decuſſam ante ipſum protulerunt. Quibus omnibus cõtemptis, a Scipione Naſica põtifice maximo decuſſus capitolio,fragmento ſubſellij ictus procubuit.

De Publio Claudio.

Publius Claudius bello Punico primo cũ prælium nauale committere vellet, auſpiciaq; more maiorũ petijſſet, & pullarius non exire pullos cauea nunciaſſet, abijci eos in mare iuſſit, dicens,quia eſſe nolunt, bibant.

De.L. Iunio.

L. Iunius. P.Clau.collega, neglectis auſpicijs, claſſem tẽpeſtate amiſit,damnationiſq; ignominiã voluntaria morte præuenit.

De Metello.

Cũ Metellus põtifex maximus Tuſculanũ petẽs iret, corui duo in os eius aduerſum veluti iter impediẽtes aduolauerũt,vixq; excuderũt,vt domũ rediret. In ſequẽte noctu ædes Veſtę arſit, quo incẽdio Metellus inter ipſos ignes raptũ Palladiũ incolume ſeruauit.

De Marco Tullio Cicerone.

Marco Ciceroni mors imminens auſpicio prędicta eſt. Cũ enĩ in villa Caietana eſſet,coruus in conſpectu eius horologij ferrum

Digitized by Google

loco motum excuſſit, & protinus ad ipſum tetendit, ac laciniā togę eo vſq; morſu tenuit, donec ſeruus ad occidendū eū milites veniſſe nuntiaret.

De Marco Bruto.

Marcus Brutus cū reliquias exercitus ſui aduerſus Cæſarē, & Antoniū eduxiſſet, duę aquilæ ex diuerſis caſtris aduolauerūt, & edita inter ſe pugna, eā quæ ex parte Bruti fuerat, male multata fugit.

EXTERNA De rege Alexandro.

Cum rex Alexander vrbem in Aegypto cōſtituere vellet, architectus Democrates cū cretam nō haberet, polentaq; futuræ vrbis lineamenta deduxiſſet, ingens auiū multitudo p̄ximo lacu emerſa polentā depaſta eſt. Quod ſacerdotes ægyptiorum interpretati ſunt aduenarum frequentiæ alimentis ſuffecturam vrbem.

De Deiotaro rege.

Deiotaro vero regi omnia fere auſpicata gerenti ſalutaris aquilæ conſpectus fuit. Qua viſa abſtinuit ſe ab eius tecti vſu, quod nocte in ſequenti, ruina ſolo æquatum eſt.

De Ominibus. CAPVT V

OMinum etiā obſeruatio aliquo cōtactu religionis innexa eſt. quoniā nō fortuito motu, ſed diuina prouidentia conſtare credit. Quæ effecit, vt vrbe a Gallis deleta, deliberantibus. P. C. vtrū Veios migrarent, an ſua mœnia reſtituerent, forte eo tēpore, e præſidio cohortibus redeūtibus, centurio in comitio exclamaret, Signifer ſtatue ſignū, hic optime manebimus. Ea eni voce audita, ſenatus accipere omen ſe reſpondit, e ueſtigioq; Veios tranſeundi conſiliū omiſit. Q̄ paucis verbis de domicilio futuri ſummi imperij cōfirmata eſt cōditio. Credo indignū dis exiſtimantibus, proſperis auſpicijs Romanū nomē ortū, Veientanæ vrbis appellatione mutari, inclytæq; victoriæ decus

Digitized by Google

modo abiectæ vrbis ruinis infundi. Huius tã præclari operis autor Camillus, cũ eſſet precatus, vt ſi cui deorum nimia felicitas populi Romani videret, eius inuidia ſuo aliquo incõmodo ſatiaret, ſubito lapſu decidit. Quod omen ad damnationẽ, qua poſtea oppreſſus eſt, pertinuiſſe viſum eſt. Merito autẽ de laude inter ſe, victoria & pia precatio ampliſſimi viri certauerũt. Aeque enim virtutis eſt & bona patriæ auxiſſe, & mala in ſe tranſferre voluiſſe.

De Lucio Paulo, & filia.

Quid illud, quod L. Paulo conſuli euenit? ꝙ memorabile? Cũ ei ſorte eueniſſet, vt bellum cũ rege Perſa gereret, & domũ e curia regreſſus, filiolã ſuã noĩe Tertiã, quę tũ erat admodũ paruula, oſculatus triſtẽ aniaduerteret, interrogauit quid ita eo vultu eſſet? quæ reſpõdit Perſam periſſe. Deceſſerat autẽ catellus, quẽ puella in delitijs habuerat, nomine Perſa. Arripuit igiť omẽ Paulus, eꝗ fortuito dicto, quaſi certã ſpem clariſſimi triumphi animo præſumpſit.

De Cæcilia Metelli.

At Cęcilia Metelli dum ſororis filiæ, adultæ ætatis virginis, more priſco, nocte concubia nuptialia petit, omen ipſa fecit. Nam cũ in ſacello quodam, eius rei gratia aliquãdiu perſediſſet, nec aliqua vox propoſito congruens eſſet audita, feſſa longa ſtandi mora puella, rogauit materteram, vt ſibi pauliſper locũ reſidendi accõmodaret. Cui illa, Ego vero inquit, libenter tibi mea ſede cedo. Quod dictum ab indulgentia profectum, ad certi ominis proceſſit euentum. quoniã Metellus nõ multo poſt mortua Cæcilia, virginẽ, de qua loquor, in matrimonium duxit.

De Caio Mario, & ominis obſeruatione.

Caio aũt Mario obſeruatio ominis proculdubio ſaluti fuit, quo tempore hoſtis a ſenatu iudicatus, in domum Fanniæ Minturnis

cuſtodiæ cauſa deductus eſt. Animaduertit enim aſellum, cũ ei pabulum obijceret, neglecto eo, ad aquã procurrentẽ. Quo ſpectaculo, deorũ prouidentia quod ſequeretur, oblatũ ratus, alioqui etiã interpretandarũ religionũ peritiſſimus, a multitudine, quæ ad opem illi ferendam confluxerat, impetrauit, vt ad mare perduceretur. ac protinus nauiculam conſcendit, eaq; in Africam prouectus, arma Syllæ victricia effugit.

De Pompeio Magno.

Pompeius vero magnus in acie Pharſalica victus a Cæſare, fuga quærens ſalutẽ, curſu in inſulam Cyprũ, vt aliquid in ea virium contraheret, claſſem direxit. Appellenſq; ad oppidũ Paphum conſpexit in litore ſpecioſum ædificiũ, gubernatoremq; interrogauit, quod ei nomen eſſet, qui reſpõdit κακοβασιλέα vocari. Quæ vox ſpem eius quantulacũq; reſtabat, cõminuit. Neq; id diſſimulanter tulit. Auertit enim oculos ab illis tectis, ac dolorem, quem ex diro omine conceperat, gemitu patefecit.

De Marco Bruto.

Marci etiã Bruti dignus, admiſſo parricidio euentus, eſt omine deſignatus. Siquidẽ poſt illud nefariũ opus, natalem ſuũ celebrans, cũ græcũ verſum ex primere vellet, ad illud potiſſimũ Homericũ referẽdũ animo retẽdit. ἀλλά με μοῖρ' ὀλοὴ, καὶ Λητοῦς ἔκτανεν υἱός. Qui deus Philippenſi acie, a Cæſare, & Antonio ſigno datus, in eũ tela conuertit.

De Caio Caſſio.

Conſentaneo vocis iactu. C. Caſſij autẽ fortuna peruellit. Quæ orantibus Rhodijs, ne ab eo cunctis deorũ ſimulacris ſpoliarẽtur, Solem a ſe relinqui reſpondere voluit. vt rapaciſſimi victoris inſolentiam, dicti tumore protraheret, abiectũq; Macedonica pugna,

Digitized by Google

non effigiē Solis, quā tantũmodo ſupplicibus ceſſerat, ſed ipſum Solē re vera relinquere coegit. Annotatu dignũ illud quoq; omen ſub quo Petilius conſul in Liguria bellum gerens occiderit. Nā cũ montē, cui Letum cognomen erat, oppugnaret, interq; adhortati onē militũ dixiſſet, hodie ego Letũ vtiq; capiam, inconſideratius præliando, fortuitũ iactum vocis Leto ſuo confirmauit.

DE EXTERNIS Ominibus.

Adijci noſtris duo eiuſdē generis alienigena exēpla nō abſurde poſſunt. Samij Prienenſibus auxiliũ aduerſus Carras implorantibus, arrogantia inſtincti, pro claſſe & exercitu, Sibyllam eis deriſus gratia miſerunt, quam illi velut diuinitus datum præſidiũ interpretati, libenter receptam, vera fatorum prædictione, Victoriæ ducem habuerunt.

De Apolloniatarum omine.

Ne Apolloniatæ quidē pœnitentiā eg[illegible]quod cũ bello [illegible] copreſſi, Epidamnios, vt ſibi opem ferrent, oraſſent, atq; illi flumē vicinũ mœnibus ſuis nomine Aeantem, in adiutorium ſe mittere dixiſſent, accipimus, quod datur, reſponderũt. eiq; primũ in acie locum, perinde ac duci aſſignauerũt. Ex inſperato eni ſuperatis hoſtibus, ſucceſſum ſuũ omini acceptũ referētes, & tunc Aeanti vt deo immolauerunt, & deinceps omnibus prælijs duce vti inſtituerũt.

De Prodigijs. CAPVT VI

De Seruio Tullo.

PRodigiorum quoq; quæ aut aduerſa, aut ſecunda acciderunt, debita propoſito noſtro relatio eſt. Seruio Tullo etiā tum puerulo dormienti, circa caput flammam emicuiſſe domeſtici oculi annotauerũt. Quod prodigium Priſci Tarquinij regis vxor Tanaquil admirata, Seruium ſerua na

Digitized by Google

tum,in modum filij educauit,& ad regium faſtigium euexit.

De Martio.

Aeque felicis euentus illa flamma,quæ ex.L.Martij ducis duoq; exercituũ,quos interitus Publij,& Cnei Scipionũ in Hiſpania debilitauerat,capite cõtionantis eluxit.Nanq; eius aſpectu pauidi adhuc milites,priſtinam recuperare fortitudinẽ admoniti,octo & triginta hoſtium millibus cæſis,magnoq; numero in poteſtatẽ redacto,bina caſtra,Punicis opibus referta,ceperunt.

De lacu Albano.

Item cũ bello acri,& diutino Veientes a Romanis intra mœnia cõpulſi,capi nõ poſſent,eaq; mora nõ minus obſidentibus, q̃ obſeſſis intolerabilis videret̃, exoptatæ victoriæ iter miro prodigio di imortales patefecerũt.Subito enĩ Albanus lacus neq; cœleſtibus auctus imbribus,neq; inundatione vllius amnis adiutus, ſolitum ſtagni modũ exceſſit. Cuius rei explorãdæ gratia legati ad Delphicũ oraculũ miſſi,retulerũt præcipi ſortibus,vt aquã eius lacus emiſſam,per agros diffunderẽt,Sic enim Veios in poteſtatẽ populi Romani venturos.Quod priuſq̃ legati renũciarẽt, aruſpex Veientiũ a milite noſtro,quia domeſtici interpretes deerant,raptus,& in caſtra perlatus,futurũ dixerat.Ergo ſenatus duplici prædictione monitus, eodẽ pene tempore & religioni paruit, & hoſtiũ vrbe potitus eſt.Nec parum proſperi ſucceſſus eſt,quod ſequitur.

De Lucio Sylla conſule.

L.Sylla conſul ſociali bello,cũ in agro Nolano ante prætorium immolaret, ſubito ab vna parte aere prolapſam anguẽ proſpexit. Qua viſa,Poſthumij aruſpicis hortatu cõtinuo exercitũ in expeditionẽ eduxit,ac fortiſſima Samnitũ caſtra cepit.Quę victoria futuræ eius ampliſſimæ potentiæ gradus, & fundamentum extitit.

De Caio Volumnio, & Seruio Sulpicio.

Præcipuæ admirationis etiã illa ꝑdigia, quæ.C.Volumnio, & Ser.Sulpicio coſs. in vrbe noſtra inter initia,motusꝗ belloꝝ acciderũt.Bos nãꝗ mugitu ſuo ĩ ſermonẽ humanũ cõuerſo, nouitate mõſtri audientiũ animos exterruit.Carnis q̃ꝗ in modũ nimbi diſſipatæ partes ceciderũt,quarũ maiorẽ numerũ præpetes diripuere aues. reliquũ humĩ ꝑ aliquot dies,neꝗ odore tetro, neꝗ deformi aſpectũ mutatũ,iacuit.Eiuſdẽ generis mõſtra alio tumultu credita ſunt. Puerũ infantẽ ſemeſtrẽ in foro Boario triũphũ proclamaſſe. Aliũ cũ elephantino capite natũ.In Piceno lapides pluiſſe.In Gallia lupum vigili e vagina gladiũ abſtuliſſe. In Sicilia ſcuta duo ſanguinẽ ſudaſſe. Etiã metentibus cruentas ſpicas in corbẽ decidiſſe. Cærites aquas ſanguine mixtas fluxiſſe. Bello etiã Punico ſecũdo conſtitit Cn.Domicio bouem dixiſſe,Caue tibi Roma.

De Caio Flaminio.

Caius autẽ Flaminius inauſpicato cõſul creatus, cũ apud lacum Traſimenũ,cũ Hannibale conflicturus, conuelli ſigna iuſſiſſet, lapſo equo ſuper caput eius,humi proſtratus eſt.Nihilꝗ eo prodigio inhibitus,ſigniferis ſigna moueri ſua ſede poſſe negantibus, malũ ni cõtinuo ea effodiſſent, minatus eſt. Verũ huius temeritatis vtinã ſua tantũ,nõ etiã Po.Ro.maxima clade pœnas pependiſſet. In ea nãꝗ acie.xv. millia Romanoꝝ cæſa. vi. millia capta.xx.millia fugata ſunt. Conſulis obtruncati corpus ad funerandũ ab Hannibale quæſitum eſt.qui quantũ in ipſo fuerat,Romanum ſepelierat imperium.Flaminij autẽ præcipitem audaciam.C.Hoſtilius Mancinus veſana perſeuerantia ſubſequitur.Cui conſuli in Hiſpaniam ituro, hæc prodigia acciderunt. Cum Lanuuij ſacrificium facere vellet,pulli cauea emiſſi in proximam ſyluam fugerunt,ſummaꝗ

diligentia quæſiti reperiri nequiuerunt. Cumq; ab Herculis portu, quo pedibus peruenerat, nauē cōſcenderet, talis vox ſine vllo autore ad aures eius peruenit, Mancine mane. Qua territus cū itinere cōuerſo Genuam petiſſet, & ibi ſcapham eſſet ingreſſus, anguis eximiæ magnitudinis viſus e conſpectu abijt. Ergo numerū prodigiorum numero calamitatum æquauit, infelici pugna, turpi fœdere, deditione funeſta.

Aliud de Tito Graccho.

Minus miram in homine parū cōſyderato temeritatē Titi Gracchi grauiſſimi ciuis exitus triſtis, & prodigio denunciatus, nec euitatus conſilio, facit. Conſul enī cū in Lucanis ſacrificaſſet, angues duo ex occulto prolapſi, repente hoſtiæ, quā imolauerat adeſo iocinore, in eaſdē latebras ſe rettulerunt. Ob id deinde factū, inſtaurato ſacrificio idem prodigij euenit. Tertia quoq; cœſa victima, diligentiusq; aſſeruatis extis, neq; allapſus ſerpentum arceri, neq; fuga impediri potuit. Quod q̄uis aruſpices ad ſalutē imperatoris pertinere dixiſſent, Gracchus tamē nō cauit, ne perfidi hoſpitis ſui Flauij inſidijs, in eum locū deductus, in quo Pœnorū dux Mago cum armata manu delituerat, inermis occideretur.

De Marcello.

Et conſulatus collegiū, & erroris ſocietas, & par genus mortis a Tito Graccho, ad Marcelli memoriā me trahit. Is enim captarū Syracuſarū, & Hannibalis ante Nolana mœnia a ſe primū fugere coacti, gloria inflammatus, cū ſummo ſtudio niteretur, vt Pœnorū exercitū aut in Italia proſterneret, aut Italia pelleret, ſolenniq; ſacrificio voluntates deorū exploraret. quę prima hoſtia ante foculum decidit, eius iecur ſine capite inuentū eſt. proxima iocinoris duplex caput habuit. Quibus inſpectis Aruſpex triſti vultu, non placere

Digitized by Google

ſibi exta, quia prima trunca, ſecũda nimis læta apparuiſſent, reſpõdit. Ita monitus. M. Marcellus, ne quid temere conaretur, in ſeq̃nti nocte ſpeculandi gratia cũ paucis egredi auſus, a multitudine hoſtium in Brutijs circũuentus, æque magnũ dolorẽ, ac detrimentũ patriæ, interitu ſuo attulit.

De Octauio conſule.

Iam Octauius conſul dirum omen quẽadmodũ timuit, ita vitare non potuit. E ſimulacro enim Apollinis per ſe abrupto capite, & ita infixo humi, aut auelli nequiret, armis a collega ſuo Cinna diffidens, præſumpſit animo eã re ſignificari exitũ ſuũ. In quẽ metus augurij, triſti fine vitæ incidit, ac tum demum immobile Dei caput terra refigi potuit.

De M. Craſſo.

Nõ ſinit nos M. Craſſus inter grauiſſimas Ro. imperij iacturas numerandus hoc loco de ſe ſilentiũ agere. Plurimis, & euidentiſſimis, ante tantã ruinã monſtroꝝ pulſatus ictibus, ducturus enĩ erat a Carris aduerſus Parthos exercitũ, pullum ei traditum eſt paludamentũ, cum in præliũ exeuntibus album, aut purpureũ dari ſoleret, mœſti, & taciti milites ad principia cõuenerũt, qui vetere inſtituto cũ clamore alacri accurrere debebant. Aquilarũ altera vix cõuelli a principio potuit, altera ægerrime extracta in contrariam, ac ferebatur partem, ſeipſam conuertit. Magna hæc prodigia, ſed & illæ clades aliquanto maiores. Tot pulcherrimarũ legionũ interitus, tam multa ſigna hoſtilibus intercepta manibus, tantũ Romanæ militiæ decus, Barbaroꝝ obtritũ equitatu, optimæ indolis filij cruore paterni reſperſi oculi, corpus Imperatoris inter promiſcuas cadauerũ ſtrues, auium, ferarũq; laniatibus obiectũ. Vellem quidem placidius, ſed relatu verum eſt. Sic deorũ ſpreti præmoni-

tus excandeſcunt. Sic humana conſilia caſtigantur, vbi ſe cœleſti-
bus præferunt.

De Cn. Pompeio.

Cneum etiã Pompeiũ Iupiter omnipotens abunde monuerat,
ne cũ. C. Cæſare vltimam belli fortunã experiri contenderet, egreſ
ſo a Dyrrachio aduerſa agmini eius fulmina iaciens, examinibus
apum ſigna obſcurando, ſubita triſtitia implicatis militũ animis,
nocturnis totius exercitus terroribus, ab ipſis altaribus hoſtiarũ fu-
ga. ſed inuictæ leges neceſſitudinis, pectus alioqui procul ab amen
tia remotũ, prodigia iſta iuſta æſtimatione perpendere paſſæ non
ſunt. Itaq; dum ille eleuat autoritatẽ ampliſſimam, & opes priuato
faſtigio excelſiores, omnia ornamenta, quæ ab ineunte adoleſcen
tia ad inuidiam vſq; contraxerat, ſpacio vnius diei confregit. Quo
conſtat in delubris deum, ſua ſponte ſigna conuerſa, militarem cla
morem, ſtrepitũq; armorũ, adeo magnũ Antiochiæ, & Ptolemai-
dæ auditum, vt in muros cõcurreretur, ſonũ tympanorũ Pergami
abditis delubris editum, palmam viridem Tralibus in æde Victo-
riæ, ſub Cæſaris ſtatua inter coagmenta lapidum iuſtæ magnitu-
dinis enatã. Quibus appareret cœleſtiũ numen, & Cæſaris gloriæ
fauiſſe, & Pompeij errorem inhibere voluiſſe. Tuas aras, tuaq; ſan
ctiſſima templa, diue Iuli veneratus oro, vt propitio, ac fauenti nu
mine tantorũ caſus virorũ, ſub tui exempli præſidio, ac tutela deli
teſcere patiaris. Te enim accepimus eo die, quo purpurea veſte ve-
latus, aurea in ſella conſediſti, ne maximo ſtudio ſenatus exquiſitũ
& delatũ honorẽ ſpreuiſſe videreris. Priuſq; exoptatũ ciuiũ oculis
conſpectũ tui offerres, cultui religionis, in quam mox eras tranſitu
rus, vacaſſe, mactatoq; opimo boue cor in extis nõ reperiſſe, ac re-
ſponſum tibi a Spurina aruſpice, pertinere id ſignum ad vitam, &

conſiliũ tuum,q̄ vtraq; hæc corde cõtinerentur. erupit deinde eorum parricidium,qui dum te hominũ numero ſubtrahere uolunt, deorũ concilio adiecerunt. Claudatur hoc exemplo taliũ oſtentorum domeſtica relatio,ne ſi vlterius Romana apprehendero,e cœleſti templo ad priuatas domos,nõ conſentaneos vſus tranſtuliſſe videar. Attingam igit̃ externa,quæ latinis inſerta literis, vt autoritatis minus habent,ita aliquid gratæ varietatis afferre poſſunt.

De equa pariente leporem, EXTERNA.

In exercitu Xerxis,quem aduerſus prouinciam Græciã cõtraxerat,equæ partu leporem editũ conſtat. Quo genere monſtri tanti apparatus ſignificatus eſt euentus. Nam qui mare claſſibus,terram pedeſtri operuit exercitu, vt fugax animal pauido regreſſu regnũ ſuum repetere eſt coactus. Eidem montẽ Athon iuxta Idam tranſgreſſo, priuſq̄ Athenas deleret, Lacedæmonis inuadendæ cõſiliũ agitanti, admirabile inter cœnam prodigiũ incidit. Infuſum nãq; pateræ eius vinum, in ſanguinem,nec ſemel,ſed iterum, & tertio conuerſum eſt. Qua de re conſulti magi monuerunt, vt ſe ab incœpto propoſito abſtineret. & ſi quod veſtigium in vecordi pectore ſenſus fuiſſet,cauere potuiſſet,ante de Leonida, & Spartanis abunde monitus.

De Mida.

Midę vero,cuius imperio Phrygia fuit ſubiecta, puero dormienti formicæ in os grana tritici congeſſerũt. Parentibus deinde eius quorſum prodigiũ tenderet explorantibus,augures reſponderunt omniũ illũ mortaliũ futurũ ditiſſimũ. Nec vana prædictio extitit. Nam Midas cunctorũ pene regum opes, abundantia pecuniæ anteceſſit,infantiæq; incunabula vtili deorum munere donata,onuſtus auro, atq; argento gazis penſauit.

De Platone aliud mirum.

Formicis Midæ iure,meritoq; apes Platonis prætulerim. Illę enī caducæ,ac fragiles, hæ ſolidæ, & æternæ felicitatis indices extiterunt,dormientis in cunis paruuli labellis mel inſerēdo. Qua re audita, prodigioꝝ interpretes ſingularem eloquij ſuauitatē ore eius emanaturā dixerunt. At mihi quidē illæ apes nō montē Hymettū Thymi flore redolentē,ſed Muſaꝝ Heliconios colles omni genere doctrinæ virentes, dearū inſtinctu depaſtæ, maximo īgenio dulciſſima alimenta ſummæ eloquentiæ inſtillaſſe videntur.

De Somnijs. CAPUT V

SEd quoniā diuitias Midæ, diſertūq; Platonis ſomnū attigi,referam,q̃ certis imaginibus multoꝝ quies adumbrata ſit. Quē locū vnde potius ordiar, q̃ a diui Auguſti ſacratiſſima memoria? Eius medico Artorio ſomnū capienti nocte, quā dies inſecutus eſt,quo in campis Philippicis Romani inter ſe exercitus cōcurrere. Mineruæ ſpecies oborta præcepit, vt illū graui morbo implicitū moneret, ne propter aduerſam valetudinē proximo prælio nō intereſſet. Quod cū Cæſar audiſſet,lectica ſe deferri in aciem iuſſit,vbi dum ſupra vires corporis ꝑ adipiſcenda victoria excubat,caſtra eius a Bruto capta ſunt. Quid ergo aliud putamus, q̃ diuino munere effectū, ne deſtinatū iam immortalitati caput, indignam cœleſti ſpiritu fortunæ violentiā ſentiret? Auguſtum vero præter naturalē animi in omnibus rebus ſubtiliter proſpiciēdis vigorē, etiā recens, & domeſticū exemplū, vt Artorij ſomnio obtemperaret, admonuit. Audiuerat enim diui Iulij patris ſui vxorē Calpurniā nocte, quā is vltimā in terris egit, in quiete vidiſſe, multis eum confectum vulneribus in ſuo ſinu iacentē,ſomnijq; atrocitate vehementer exterritā,rogare nō deſti-

tiſſe, vt proxima die a curia ſe abſtineret. At illum ne muliebri ſomnio motus id feciſſe exiſtimaretur, ſenatū, in quo ei patricidarū manus allatæ ſunt, adire cōtendiſſe. Non eſt inter patrē, & filiū, vllius rei cōparationē fieri, præſertim diuinitatis faſtigio iunctos, ſed iam alter operibus ſuis aditū ſibi ad cœlum inſtruxerat, alteri longus adhuc terreſtriū virtutū orbis reſtabat. Quapropter ab hoc tantūmodo pendentem mutationem ſtatus cognoſci, ab illo etiā differri di immortales voluerunt, vt aliud cœlo decus dareť, aliud promitteretur.

De. P. Decio, & M. Torquato.

Illud etiā ſomniū magnæ admirationis, & clari exitus, quod eadem nocte duo Coſs. P. Decius, & T. Manlius Torquatus Latino bello, & graui, & periculoſo, nō procul a Veſuuij montis radicibus poſitis caſtris viderunt. Vtriq; eni quidā per quietis ſpeciē prædixit, ex altera acie imperatorē, ex altera exercitū, dis Manibus, matriq; Terræ deberi. Vtrius autē dux copias hoſtiū aggredereť, ſupq; eas ſe ſeipſum deuouiſſet, victoriā habiturū. Id luce proxima Coſs. ſacrificio vel expiaturis, ſi poſſet auerti, vel ſi certū deoꝝ etiā monitu viſum foret, executuris, hoſtiarū exta ſomnio cōgruerunt. Conuenitq; inter eos, cuius cornu prius laborare cœpiſſet, vt is capite ſuo fata patriæ lueret, quæ neutro formidante, Deciū depopoſcerunt. Sequitur æque ad publicam religionē ſomniū. Cum plebeijs ludis quidā paterfamilias per circū Flaminiū, prius ꝙ pompa induceret, ſeruū ſuū verberibus mulctatū, ſub furca ad ſuppliciū egiſſet, Latino homini ex plebe, Iupiter in quiete pręcepit, vt Coſs. diceret, ſibi præſultorē ludis Circenſibus proximis nō placuiſſe. Quæ res, niſi attenta ludoꝝ inſtauratione expiata eſſet, ſecuturū non mediocre vrbis periculū. Ille veritus ne cū aliquo incōmodo ſuo, religione

ſummū implicaret imperiū, ſilentiū egit. Eueſtigioq; filius eius ſubita vi morbi correptus, interijt. Ipſe etiā per quietē ab eodem deo interrogatus, an ſatis magnā pœnam neglecti imperij ſui pependiſſet: in propoſito perſeuerans, debilitate corporis ſolutus eſt. ac tum demū ex cōſilio amicoꝝ, lectica ad tribunal Coss. & inde ad ſenatū perlatus, ordine totius caſus ſui expoſito, magna cū omniū admiratione, recuperata membrorū firmitate, pedibus domum redijt.

De M. Cicerone.

Ac ne illud quidem inuoluendum ſilentio. Inimicoꝝ conſpiratione vrbe pulſus. M. Cicero, cū in villa quadam campi Atinatis diuerſaretur, is animo in ſomnum profuſo, per loca deſerta, & inuias regiones vaganti ſibi. C. Mariū conſulatus ornatum inſignibus, putauit obuium factum, interrogantē eum, quid ita, tam triſti vultu, incerto itinere ferretur: Audito deinde caſu, quo conflictabatur, comprehendiſſe dexterā ſuam, ac ſe proximo lictori in monimentū ipſius deducendū tradidiſſe, ꝙ diceret ibi eſſe ei lętiorem ſtatus ſpem repoſitam. Nec aliter euenit. Nam in æde Iouis Mariana, Senatuſcon. de reditu eius eſt factum.

De C. Graccho.

Caio autē Graccho imminētis caſus atrocitas palam, atq; aperte per quietem denuntiata eſt. Somno enim preſſus, Tiberij Gracchi fratris effigiem vidit, dicentis ſibi, nulla ratione eum vitare poſſe, vt eo fato non periret, quo ipſe occidiſſet. Id ex Graccho prius, ꝗ̄ tribunatum, in quo fraternum exitum habuit, iniret, multi audiuerunt. Cœlius etiā certus Romanæ hiſtoriæ autor, ſermonem de ea re ad ſuas aures, illo adhuc viuo, perueniſſe ſcribit.

De Caſſio Parmenſi.

Digitized by Google

Vincit huiuſcemodi ſomnij dirum aſpectum, quod ſequitur. Apud Actium.M. Antonij fractis opibus, Caſſius Parmenſis, qui partes eius ſecutus fuerat, Athenas confugit. Vbi concubia nocte, cum ſolicitudinibus,& curis,mente ſopita,in lectulo iaceret,exiſtimauit ad ſe venire hominẽ ingentis magnitudinis, coloris nigri, ſqualidum barba,& capillo demiſſo, Interrogatũq; quiſnam eſſet, reſpondiſſe, κακοδαίμονα. Perterritus deinde tam tetro viſu, & nomine horrendo,ſeruos inclamauit. Sciſcitatusq; eſt,ſi quẽ talis habitus,aut intrantem cubiculum,aut exeuntẽ vidiſſent. Quibus affirmantibus neminẽ illuc acceſſiſſe,iterum quieti,& ſomno ſe dedit,atq; eadẽ animo eius obuerſata eſt ſpecies. Itaq; fugato ſomno lumẽ intro ferri iuſſit,pueroſq; a ſe diſcedere vetuit. Inter hanc noctem,& ſupplicium capitis,quo eum Cæſar affecit, paruulum admodum tempus acceſſit.

De Atterio Rufo.

Propioribus tamen, vt ita dicam, lineis Atterij Rufi equitis Romani ſomniũ certo euentu admonitũ eſt. Qui cũ gladiatoriũ munus Syracuſis ederetur,inter quietem Retiarij ſe manu confodi vidit,idq; poſtero die in ſpectaculo cõſeſſoribus narrauit. Incidit deinde,vt proximo ab equite loco,Retiarius cum Mirmillone introduceretur. Cuius cũ faciem vidiſſet, idem dixit ab illo ſe Retiario trucidari putaſſe. Protinusq; inde diſcedere voluit. Illi ſermõe ſuo metu eius diſcuſſo, cauſam exitij miſero attulerunt. Retiarius eni in eum locum compulſo Mirmillone,& abiecto,dum iacentẽ ferire conatur,tranſiectum gladio Atterium interemit.

EXTERNA. De Hannibale.

Hannibalis quoq; vt deteſtandum Romano ſanguini,ita certæ prædictionis ſomnium,cuius nõ vigiliæ tantũ, ſed etiã ipſa quies

Digitized by Google

hoſtilis imperio noſtro fuit. Hauſit enĩ propoſito, & votis ſuis conuenientẽ imaginẽ, exiſtimauitq; miſſum ſibi a Ioue, mortali ſpecie excelſiorẽ iuuenem, inuadendæ Italiæ ducem. Cuius monitu, primo veſtigia nullam in partẽ ſecutis oculis, mox humani ingenij prona voluntate vetita ſcrutandi pone reſpiciẽs, animaduertit immenſę magnitudinis ſerpentẽ, concitato impetu omne, quicquid obuium fuerat, proterentẽ. poſtq; eam magno cũ cœli fragore erũpentes nimbos, lucemq; caliginoſis inuolutã tenebris. Attonitus deinde quidnam eſſet monſtri, ecquid portenderet, interrogauit. Hic Dux, Italiæ vides inquit vaſtitatem, proinde ſile, & cætera tacitis permitte fatis.

De Alexandro.

Quã bene Macedoniæ rex Alexander per quietẽ viſa imagine præmonitus erat, vt vitæ ſuæ cuſtos eſſet diligentior, ſi eum etiã cauendi periculi conſilio fortuna inſtruere voluiſſet. Nãq; Caſſandri peſtiferã ſibi dexteram ſomnio prius cognouit, q̃ exitu ſenſit. Exiſtimauit enim ſe ab illo interfici, cũ eum nunq̃ vidiſſet. Interpoſito deinde tẽpore, poſtq̃ in cõſpectũ veniſſet, nocturni metus patefacta imagine, vt Antipatri filiũ eſſe cognouit, adiecto verſu græco, qui fidem ſomnioꝝ eleuat, præparati iam aduerſus caput ſuum veneficij, quo occidiſſe Caſſandri manu creditur, ſuſpitionem animo repulit.

De Simonide Poeta.

Longe indulgentius Di in Poeta Simonide, cuius ſalutarẽ inter quietem admonitionẽ conſilij firmitate roborauerũt. Is enim, cũ ad litus nauem appuliſſet, inhumatumq; corpus iacens, ſepulturæ mandaſſet, admonitus ab eo, ne proximo die nauigaret, in terra remanſit. Qui inde ſoluerãt, fluctibus, & procellis in cõſpectu eius

obruti ſunt. Ipſe lętatus eſt, q̄ vitam ſuam ſomnio, q̄ naui credere maluiſſet. Memor autē beneficij, elegātiſſimo carmine æternitati conſecrauit. Melius illi, & diuturnius, in animis hominū ſepulchrū conſtituens, q̄ in deſertis, & ignotis arenis ſtruxerat.

De Crœſo.

Efficax & illa quietis imago, quæ Crœſi regis animū maximo prius metu, deinde etiā dolore cōfecit. Nā e duobus filijs, & ingēti agilitate, & corporis dotibus præſtantiorem, imperijq; ſucceſſioni deſtinatū Atym, exiſtimauit ferro ſibi ereptū. Itaq; quicquid ad euitandū denunciatæ cladis acerbitatē pertinebat, nulla ex parte patriā cura ceſſauit auertere. Solitus erat iuuenis ad bella gerēda mitti, domi detentus eſt. Habebat armamētariū omnis generis telorum copia refertum, id quoq; amoueri iuſſit. Gladio cinctis comitibus vtebatur, vetiti ſunt propius accedere. Neceſſitas tamē aditū luctui dedit. Cū eni ingentis magnitudinis aper, Olympi montis culta, crebra cū agreſtiū ſtrage vaſtaret, inuſitatoq; malo regiū imploratum eſſet auxiliū, filius a patre extorſit, vt ad eum opprimendum mitteretur. eo quidē facilius, q̄ nō dentis, ſed ferri ſæuicia in metu reponebat. Verū dū acri ſtudio interficiendi ſuem omnes ſunt intenti, pertinax caſus imminentis violentiæ lanceam, petendæ ferę gratia miſſam, in eum detorſit. & quidē eam potiſſimū dexterā nefariæ cædis crimine voluit aſpergi, cui tutela filij a patre mandata erat. quamq; Crœſus imprudentis homicidij ſanguine violatam, hoſpitales veritus deos, ſupplicem ſacrificio expiauerat.

De Cyro.

Nec Cyrus quidē Superior, inuictæ fatorum neceſſitatis, paruulū argumentū eſt, cuius ortus ad imperiū totius Aſiæ ſpectantis, maternus auus Aſtyages, duos prænūtios ſomnij fruſtra diſcutere ten

tauit. Mandanen filiã ſuam, ꝙ in quiete viderat vrina eius omnes Aſiaticas gentes inundaſſe, nõ Medoꝝ excellentiſſimo, ne in eius familiã regni decus traſſerretur, ſed Perſarũ modicæ fortunæ viro collocando, natũq; Cyrum exponi iubendo. quia ſimiliter quietis tẽporibus exiſtimauerat, genitali parte Mandanes, enatam vitẽ eo vſq; creuiſſe, donec cunctas dominationis ſuæ partis inumbraret. Fruſtratus eſt enim ſeipſe, nepotis felicitatẽ, cœleſtiũ iudicio deſtinatam, humanis conſilijs impedire conando.

De Dionyſio.

Intra priuatũ autẽ habitũ Dionyſio Syracuſano adhuc ſe continente, Himera quædã nõ obſcuri generis fœmina, inter quietẽ opinione ſua cœlum conſcendit. atq; ibidẽ deoꝝ omniũ luſtratis ſedibus, animaduertit præualentẽ virũ flaui coloris, lẽtiginoſi oris. ferreis cathenis vinctũ, Iouis ſolio, pedibusq; ſubiectũ. Interrogatoq; iuuene, quo gratia cõſyderandi cœli, duce fuerat vſa, quis nã eſſet, audiuit illum Siciliæ, atq; Italiæ dirum eſſe fatũ, ſolutũq; vinculis multis vrbibus exitio futurũ. Quod ſomniũ poſtero die ſermone vulgauit. Poſt, ꝙ deinde Dionyſiũ inimica Syracuſarũ libertati, capitibusq; inſontiũ infeſta fortuna cœleſti cuſtodia liberatũ, velut fulmen aliquod ocio, ac trãquillitati iniecit, Himera eum, mœnia inter effuſam ad officiũ, & ad ſpectaculũ eius turbam intrantẽ vt aſpexit, hunc eſſe, quẽ in quiete viderat, vociferata eſt. Id cognitũ tyranno, curã tollendæ mulieris dedit. Tutioris ſomnij mater eiuſdem Dionyſij. Quæ cũ eum cõceptũ vtero haberet, parere viſa eſt Satyriſcũ. conſultoq; prodigioꝝ interprete, clariſſimũ, ac potentiſſimũ Graij ſanguinis futurum, certo cũ euentu cognouit.

De Amilcare.

At Carthaginienſiũ dux Amilcar, cum obſideret Syracuſas, in-

Digitized by Google

cet ſomniū vocem exaudiſſe credidit nuntiantē, futurū, vt proximo die in ea vrbe cœnaret. Lætus igitur perinde ac diuinitus promiſſa victoria, exercitum pugnę comparabat. In quo inter Siculos & Pœnos, orta diſſenſione, caſtris eius Syracuſani ſubita irruptione oppreſſis, ipſum intra mœnia ſua vinctum pertraxerunt. Itaq; magis ſpe, quàm ſomnio deceptus, cœnauit Syracuſis captiuus, nō vt animo præſumpſerat, victor.

De Alcibiade.

Alcibiades quoq; miſerabilem exitū ſuū haud fallaci nocturna imagine ſpeculatus eſt. Quo enī pallio amicæ ſuæ dormiens opertum ſe viderat, eo interfectus, & inſepultus iacens, contectus eſt.

De duobus Arcadibus.

Proximū ſomnium, & ſi paulo eſt longius, propter nimiam tamen euidentiam ne omittatur, impetrat. Duo familiares Arcades iter vna facientes, Megaram venerunt. quorū alter ad hoſpitem ſe contulit, alter in tabernam meritoriam diuertit. Is qui in hoſpitio erat, vidit in ſomnijs comitem ſuū orantem, vt ſibi cauponis inſidijs circūuento ſubueniret. Poſſe enim celeri eius accurſu ſe imminenti periculo ſubtrahi. Quo viſo excitatus proſiluit, tabernāq;, in qua is diuerſabat, petere conatus eſt. Peſtifero deinde fato eius humaniſſimū propoſitū tanquā ſuperuacuū damnauit, & lectum, ac ſomnum repetijt. Tunc idem ei ſaucius oblatus obſecrauit, vt qui vitæ ſuæ auxiliū ferre neglexiſſet, neci ſaltem vltionē nō negaret. Corpus enim ſuum a caupone trucidatum, tum maxime plauſtro ferri ad portam ſtercore coopertum. Tam conſtantibus familiaris precibus cōpulſus, protinus ad portam cucurrit, & plauſtrū, quod in quiete demonſtratum erat, comprehendit, cauponemq; ad capitale ſupplicium perduxit.

Digitized by Google

De Miraculis. CAPVT VI

Multa etiã interdiu & vigilantibus acciderunt, perinde ac tenebrarũ, ſomniiq; nube inuoluta, quæ quia vnde manauerint, aut qua ratione cõſtiterint, dignoſcere arduum eſt, merito miracula vocẽtur. Quorũ e magno aceruo in primis illud occurrit. Cũ apud lacũ Regillũ Aulus Poſthumius dictator, & Tuſculanoꝝ dux Mamilius Octauius magnis viribus inter ſe cõcurrerent, ac neutra acies aliquãdiu pedẽ referret, Caſtor ac Pollux Romanarũ partium propugnatores viſi, hoſtiles copias penitus fuderunt.

De P. Vatinio.

Item bello Macedonico. P. Vatinius, Reatinæ præfecturæ vir, noctu vrbem petens, exiſtimauit duos iuuenes excellentis formæ, albis equis reſidentes, obuios ſibi factos nuntiare, die qui prætererat, Perſen regem a Paulo captũ. Quod cũ ſenatui indicaſſet, tanq̃ maieſtatis eius, & amplitudinis, vano ſermone cõtemptor, in carcerem cõiectus, poſt, q̃ Pauli literis illo die Perſen captũ apparuit, & cuſtodia liberatus, & inſuper agro, ac vacatione donatus eſt. Caſtorem vero, & Pollucem etiã illo tempore pro imperio. P.R. excubuiſſe cognitũ eſt, quo apud lacum Iuturnæ, ſuum, equorumq; ſudorem abluiſſe viſi ſunt. Iunctaq; fonti ædes eorum, nullius hominum manu reſerata patuit.

De peſtilentia.

Sed vt cæteroꝝ quoq; deorũ propenſum huic vrbi numen exequamur, Triennio cõtinuo vexata peſtilẽtia ciuitas noſtra, cũ finẽ tanti, & tam diuturni mali, neq; diuina miſericordia, neq; humano auxilio imponi videret, cura ſacerdotum inſpectis Sibyllinis libris, animaduertit nõ aliter priſtinã recuperari ſalubritatẽ poſſe, q̃

ſi ab Epidauro Aeſculapius eſſet accerſitus. Itaq; eo legatis miſſis, vnicam fatalis remedij opem autoritate ſua, quę iam in terris erat ampliſſima, impetraturã ſe credidit. Neq; eam opinio decepit. Pari nãq; ſtudio petitũ, ac promiſſum eſt præſidiũ. E veſtigioq; Epidauri, Romanorũ legatos in templum Aeſculapij, quod ab eorũ vrbe quinq; millibus paſſuũ diſtat, perductos, vt quicquid inde ſalubre patriæ laturos ſe exiſtimaſſent, pro ſuo iure ſumerent, benigniſſime inuitauerũt. Quorũ tam promptã indulgentiã, numẽ ipſius dei ſubſecutũ, verba mortaliũ, cœleſti obſequio cõprobauit. Siquidẽ is anguis, quem Epidaurij raro, ſed nunquã ſine magno ipſorũ bono viſum, in modũ Aeſculapij venerati fuerũt, per vrbis celeberrimas partes, mitibus oculis, & leni tractu labi cœpit. Triduoq; inter religioſam omniũ admirationẽ conſpectus, haud dubiam præ ſe appetitæ clarioris ſedis alacritatẽ ferẽs, ad triremẽ Romanã perrexit, pauentibusq; inuſitato ſpectaculo nautis, eo conſcendit, vbi Quinti Ogulini legati tabernaculũ erat, inq; multiplicẽ orbem, per ſummã quietẽ eſt cõuolutus. Tum legati perinde atq; exoptatæ rei cõpotes, expleta gratiarũ actione, cultuq; anguis a peritis excepto, læti inde ſoluerũt, ac proſperã emenſi nauigationẽ, poſt, quã Antium appulerunt, anguis, qui vbiq; in nauigio remanſerat, prolapſus in veſtibulo ædis Aeſculapij, Myrto frequẽtibus ramis diffuſę, ſupereminentẽ excelſæ altitudinis palmã circũdedit, perq; tres dies poſitis, quibus veſci ſolebat, nõ ſine magno metu legatorũ, ne in triremem reuerti nollet, Antienſis templi hoſpitio vſus, vrbi ſe noſtræ ad vehendũ reſtituit, atq; in ripam Tyberis egreſſis legatis, in inſulam, vbi templum dicatũ eſt, tranſnauit, aduentuq; ſuo tẽpeſtatẽ, cui remedio quæſitus erat, diſpulit.

De Furio Camillo.

Digitized by Google

Nec minus voluntarius in vrbem noſtram Iunonis tranſitus. Captis a Furio Camillo Veijs, milites iuſſu imperatoris, ſimulacrū Iunonis Monetæ, quod ibi præcipua religione cultū erat, in vrbē tralaturi, ſede ſua mouere conabanť. quoꝝ ab vno per iocū interrogata dea, an Romā migrare vellet, velle ſe reſpondit. Hac voce audita, luſus in admirationē verſus eſt. Iamq; nō ſimulacrū, ſed ipſam cœlo Iunonē petitā, portare ſe credentes, læti in ea parte Auētini montis, in qua nunc templū eius cernimus, collocauerunt.

De ſimulacro Fortunæ.

Fortunæ etiā muliebris ſimulacrū, quod eſt i Latina via ad quartū miliariū, eo tēpore cū æde ſua cōſecratū, quo Coriolanū ab excidio vrbis maternæ preces repulerunt, nō ſemel, ſed bis locutū cōſtitit, prius his verbis. Rite me matronæ vidiſtis, riteq; dedicaſtis.

De Valerio Publicola.

Valerio antē Publicola Cos. qui poſt exactos reges bellum cum Veientibus, & Etruſcis geſſit, illis Tarquinio priſtinū imperiū reſtituere, Romanis nuper partam libertatē retinere cupientibus, Etruſcis, & Tarquinio in cornu dextro, prælio ſuperioribus, tantus terror ſubito inceſſit, vt nō ſolū victores ipſi profugerent, ſed etiā pauoris ſui conſortes ſecū Veientes traherent. Cui rei pro argumēto miraculū adijcitur ingens. Repēte vox e proxima ſylua Arſia, quę ore Syluani in hūc pene modum miſſa traditur. Vno plus Etruſci cadent. Romanus exercitus victor abibit. Miram dicti fidem digeſta numero cadauera exhibuere.

De. C. Fabricio.

Quid Martis auxilium, quo victoriā Romanoꝝ adiuuit, nōne memoria celebrādū eſt? Cū Brutij, atq; Lucani, odio incitatiſſimo, maximiſq; viribus Turinæ vrbis peterent exitiū, ac præcipuo ſtu-

dio eius incolumitatē. C. Fabricius Lucinus Cos. protegeret, resq; ancipiti euentu, collatis vnū in locum vtriuſq; partis copijs geretetur, nō audentibus Romanis prælium ingredi, eximiæ magnitudinis iuuenis, primū eos hortari ad capeſſendam fortitudinē cœpit. Deinde, vbi tardiores animaduertit, arreptis ſcalis per mediā hoſtium aciem ad cōtraria caſtra euaſit, & admotis, vallum cōſcēdit. Inde voce ingenti clamitās, factum victoriæ gradū, & noſtros ad aliena caſtra capienda, & Lucanos, Brutioſq; ad ſua defendenda, illuc traxit, vbi conferti dubio certamine terebantur. Sed idē impulſu armorū ſuorū, proſtratos hoſtes, iugulandos, capiēdoſq; Romanis tradidit. xx. enī millia cæſa, quinq; millia cū Statio Statilio duce vtriuſq; gentis, & tribus atq; xx. militaribus ſignis capta ſunt. Poſtero die cū Cos. inter honorandos, quorū ſtrenua opera fuerat vſus, Vallarem coronā ei ſe ſeruare dixiſſet, a quo caſtra erant oppreſſa, nec inueniretur qui id præmiū peteret, cognitū pariter, atq; creditū eſt, Martem patrem tunc populo ſuo affuiſſe. Inter cætera huiuſce rei manifeſta indicia, galea quoq; duabus diſtincta pinnis, quā cœleſte caput tectum fuerat, argumentum præbuit. Itaq; Fabricij edicto ſupplicatio Marti eſt habita, & a laureatis militibus magna cum animorum lætitia oblati auxilij teſtimonium ei eſt redditum.

De Dis Troianis mirum.

Referam nunc, quod ſuo ſeculo cognitū, manauit ad poſteros. Penates deos Aeneam Troia aduectos Lauinij collocaſſe. Inde ab Aſcanio filio eius Albam, quā ipſe cōdiderat, tralatos, priſtinum ſacrariū repetiſſe. Et quia id humana manu factū exiſtimari poterat, relatos Albam, voluntatē ſuā altero tranſitu ſignificaſſe. Nec me præterit de motu, & voce deorum immortaliū, humanis oculis,

auribusq; percepto, q̄ ancipiti opinione æſtimatio verſetur. Sed quia nō noua dicuntur, ſed tradita repetuntur, fidem autores vendicent, & noſtrū ſit, inclytis literaꝝ monimentis conſecrata, petiu de ac vana non refugiſſe.

De Diuo Iulio.

Facta mentione vrbis, e qua primordia ciuitas noſtra traxit, Diuus Iulius fauſta proles eius, ſe nobis offert, quē. C. Caſſius nunq̄ ſine præfatione publici parricidij nominandus, cū acie Philippēſi ardentiſſimo animo perſtaret, vidit humano habitu auguſtiorem purpureo paludamēto amictū, minaci vultu, & cōcitato equo, in ſe impetū facientē. Quo aſpectu perterritus, tergum hoſti dedit, voce illa prius emiſſa. Quid enim amplius agas, ſi occidiſſe parū eſt? Non occideras tu quidē Caſſi Cæſarem, neq; enim extingui vlla diuinitas poteſt, ſed mortali adhuc corpore vtentē violando, meruiſti, vt tam infeſtum haberes deum.

De Lucio Lentulo.

Iam quidē. L. Lentulus litus prænauigans, in quo Cn. Pompeij magni, perfidia Ptolemæi regis interēpti corpus, conſciſſe ſcaphæ lignis comburebat, ignarus caſus eius, cū ipſi fortunę erubeſcendū rogū vidiſſet, cōmilitonibus dixit. Quid ſcimus an in hac flamma Cn. Pompeius cremetur? Diuinitus miſſæ vocis miraculū eſt. Atq; hoc quidē hominis, illud tamē ore ipſius Apollinis editū, quo Appij interitū veridica Pythicæ vaticinationis fides præcurrit. Is bello ciuili, quo ſe Cn. Pompeius a Cæſaris cōcordia peſtifero ſibi, nec reipub. vtili conſilio abruperat, euentū grauiſſimi motus explorare cupiens, viribus nanq; imperij Achaiæ pręerat, Antiſtitē Delphicæ Cortinæ, in intimā ſacri ſpecus partem coegit deſcendere, vnde vt certæ cōſulentibus ſortes petuntur, ita nimius diuini ſpiritus

hauſtus reddentibus peſtifer exiſtit. Igitur impulſu capti numinis inſtincta virgo, horrendo ſono vocis, Appio inter obſcuras verboꝝ ambages fata cecinit. Nihil enim inquit, ad te hoc Romane bellũ, Eubœæ cellam obtinebis. Ac is ratus conſilijs ſe Apollinis moneri ne illi diſcrimini intereſſet, in eam regionẽ ſeceſſit, quæ inter Rhamnunta nobilem Attici ſoli partem, Cariſtũq; Chalcidico freto vicinam interiacens, cellæ Eubœæ nomen obtinet, vbi ante Pharſalicũ certamen morbo conſumptus, prædictũ a Deo locũ ſepultura poſſedit. Poſſunt & illa miraculoꝝ loco referri, ꝙ deuſto ſacrario Salioꝝ, nihil in eo, pręter lituũ Romuli integrũ repertũ eſt. Q. Seruij Tullij ſtatua, cũ ædes Fortunæ conflagraſſet, inuiolata permãſit. Quod. Q. Clau. ſtatua in veſtibulo templi Matris deum poſita, bis ea æde incendio conſumpta, prius. P. Naſica Scipione, &. L. Beſtia, itẽ. M. Seruilio, &. L. Lamia Coſs. i ſua baſi flãmis intacta ſtetit.

De Attilio.

Aliquid admirationis ciuitati noſtræ Attilij etiã Auiolæ rogus attulit, qui & a medicis, & a domeſticis mortuus creditus, cum aliquãdiu humi iacuiſſet, elatus, poſt, ꝙ corpus eius ignis corripuit, viuere ſe proclamauit, auxiliũq; pædagogi ſui, nam is ſolus ibi remãſerat, inuocauit. Sed iam flammis circundatus, fato ſubtrahi nõ potuit. Lucio quoq; Lamiæ prætorio viro, æque vocem fuiſſe ſuper rogum conſtitit.

EXTERNA.

Quæ minus admirabilia Eri Pamphilij caſus facit, quẽ Plato ſcribit inter eos, qui in acie ceciderant. x. diebus iacuiſſe, biduoq; poſt, ꝙ inde ſublatus eſſet, impoſitũ rogo reuixiſſe, ac mira quædã tempore mortis viſa narraſſe. Et quoniã ad externa trãſgreſſi ſumus, quidã Athenis vir eruditiſſimus, cũ ictum lapidis capite excepiſſet,

Digitized by Google

cætera omnia tenaciſſima memoria retinens, literaꝶ tantũmodo quibus præcipue inſeruierat, oblitus eſt. Dirũ, malignũꝗ vulnus in animo percuſſi, quaſi de induſtria ſcrutatis ſenſibus in eum potiſſimũ locum, quo maxime lætabatur, acerbitate nocendi erupit, ſingularẽ doctrinam hominis pleno inuidiæ funere efferendo. Cui ſi talibus ſtudijs perfrui fas non erat, vtilius aliquanto fuit ad illa aditum nõ impetraſſe, ꝙ iam percepta eorũ dulcedine caruiſſe.

De Nauſimenis vxore.

Mirabilior tñ ſequentis caſus narratio. Nauſimenis enĩ Athenienſis vxor, cũ filij, ac filiæ ſuæ ſtupro interueniſſet, inopinati mõſtri perculſa cõſpectu, & in præſens tẽpus ad indignãdũ, & in poſterũ ad loquendũ, obmutuit. Illi nefariũ cõcubitũ volũtaria morte perpiarunt. Hoc modo fortuna ſæuiens huic vocẽ, ijs vitã ademit, illis propitia donat.

De Aegle Samio.

Aegles Samius Athleta mutus, cũ ei victoriæ, quã adeptus erat, titulus, & præmiũ eriperetur, indignatione accenſus vocalis euaſit.

De Gorgia Epirota.

Gorgiæ quoꝗ Epirotæ fortis, & clari viri origo, qui in funere matris ſuæ vtero elapſus, inopinato vagitu ſuo lectũ ferentes cõſiſtere coegit, nouũꝗ ſpectaculũ patriæ præbuit, non tantũ ex ipſo genitricis rogo lucem, ſed etiã cunas aſſecutus, eodẽ enĩ momẽto tẽporis, altera iam fato functa parit, altera ante elatus, ꝙ natus eſt.

De quodam Iaſone.

Diuinæ fortunæ vulnus Pheræo Iaſoni quidam exitij eius cupidus intulit. Nam cũ inter inſidias gladio eum percuſſiſſet, Vomicam, quæ a nullo medicorum ſanari potuerat, ita rupit, vt hominem peſtifero malo liberaret.

De Simonide.

Aeque Dis immortalibus acceptus Simonides, cuius ſalus ab imminenti exitio defenſa, ruinæ quoq; ſubtracta eſt. Cœnanti enim apud Scopam in Cranone, quod eſt in Theſſalia oppidū, nūtiatū eſt, duos iuuenes ad ianuā veniſſe, magnopere rogantes, vt ad eos cōtinuo ꝓdiret. Ad quos egreſſus neminē reperit ibi. Cæterū eo momento tēporis tricliniū, in quo Scopas epulabatur, collapſum & ipſum, & omnes cōuiuas oppreſſit. Quid hac felicitate locupletius, quam nec Mare, nec Terra ſæuiens extinguere valuit?

De Daphida.

Non inuitus huic ſubnecto Daphidam, ne quis ignoret, quantū interfuerit ceciniſſe deorū laudes, & numen obtrectaſſe. Hic cum eius ſtudij eſſet, cuius profeſſores Sophiſtæ vocantur, ineptæ, & mordacis opinationis, Apollinē Delphis irridendi cauſa cōſuluit, an equū inuenire poſſet, cū omnino nullū habuiſſet. Cuius ex oraculo reddita vox eſt inuēturū equū, ſed vt eo perturbatus, periret. Inde cū iocabundus, quaſi deluſa ſacrarū ſortiū fide reuerteretur, incidit in regem Attalū ſæpenumero a ſe contumelioſis dictis abſentē laceſſitum, eiuſq; iuſſu ſaxo, cui nomen erat Equi, præcipitatus, ad deos vſq; cauillandos, dementis animi iuſta ſupplicia pependit.

De Rege Philippo.

Eodem oraculo Macedonū rex Philippus admonitus, vt a quadrigæ violentia ſalutē ſuam cuſtodiret, toto regno diſiungi currus iuſſit, eumq; locū, qui in Bœotia quadriga vocatur, ſemꝑ vitauit. Nec tamē denūtiatū periculi genus effugit, nam Pauſanias in capulo gladij, quo eum occidit, quadrigam habuit cælatam.

De Calano.

Quæ tā pertinax neceſſitas in patre, & filio Alexādro cōſimilis

apparuit. Siquidē Calanus Indus ſua ſponte ſe ardentiſſimo rogo ſuperiacturus, interpellatus ab eo, ecquid aut mandaret, aut dicere vellet, breui, inquit, te videbo. Nec id ſine cauſa, quia voluntariū eius e vita exceſſum, rapida mors Alexandri ſubſecuta eſt.

De quodam Remige.

Regios interitus magnitudine miraculi Remigis caſus æquat, quē in litore Tyriorum ſentinā haurientē, cū e naui fluctus abiecіſſet, altero latere repercuſſum, cōtrarius fluctus in nauem retulit. Itaque miſeri ſimul, ac felicis comploratіoni, permixta fuit gratulatio.

De Pruſia filio Regis Bithyniæ.

Quid illa nonne ludibria naturæ in corporibus humanis fuiſſe credenda ſunt? Tolerabilia quidē, quia ſæuitia caruerunt, cæterum & ipſa miraculis annumerāda. Nam & Pruſiæ regis filius eodē nomine, quo pater pro ſuperiori ordine dentium vnum os æqualiter extentū habuit, nec ad ſpeciem deforme, nec ad vſum vlla ex parte incommodum.

De filia Mitridatis regis.

Mitridatis vero regis filia Dripetine Laodice regina nata, duplici ordine dentiū deformi admodū comes fugæ patris, a Pompeio deuicti fuit. Nec illius quidē paruæ admirationis oculi, quē conſtat iam certa acie luminū vſum eſſe, vt a Lilybæo portu Carthaginienſium, egredientes claſſes intueret. Oculis eius admirabilius Ariſtomenis Meſſenij cor, quod Athenienſes ob eximiā calliditatem exectū pilis refertū inuenerunt, cū eum aliquoties captū, & aſtutia elapſum cepiſſent.

De Antipatro Poeta.

At Poeta Antipater Sidonius, omnibus annis, vno tantūmodo die, quo genitus erat, febri implicabat. Cūque ad vltimā ætatē perueniſſet, natali ſuo certo illo circuitu morbi conſumptus eſt.

De Poliſtrato, & Hippoclide.

Hoc loco apte referant Poliſtratus, & Hippoclides Philoſophi, eodem die nati, eiuſdẽ præceptoris Epicuri ſectã ſecuti, patrimonij etiã poſſidendi, alendæq; ſcholæ cõmunione cõiuncti, eodẽq; momento tẽporis vltima ſenectute extincti, tam æqualẽ fortunæ pariter, atq; amicitiæ ſocietatẽ, quis nõ ipſius cœleſtis Concordiæ ſinu genitã, nutritã, & finitã putet? Quapropter hoc potiſſimũ fuerit, aut in liberis potẽtiſſimi regis, aut in rege clariſſimo, aut in vate ingenij florentis, aut in viris eruditiſſimis, aut in hoĩe ſortis ignotæ, ne ipſa quidẽ omnis bonæ, malæq; materiæ fœcunda artifex natura, rationẽ rerũ reddiderit. Nõ magis, q̃ qui ita ſylueſtres capræas, Crætæ genitas, tãtopere dilexerit, quas ſagittis cõfixas, ad ſalutare auxiliũ herbæ Dictami, tantũ nõ ſuis manibus deducit, efficitq; vt cõcepta ea, cõtinuo & tela, & vim veneni, vulneribꝰ reſpuãt. Aut in Cephalenia inſula, cũ oĩa vbiq; pecora hauſtu aquæ quotidie recreent, in ea pecudes maiore ex parte anni ore aperto ex alto ventos recipientes, ſitim ſuam ſedare inſtituerit. Aut quapropter Crotonæ in templo Iunonis Laciniæ aram ad omnes ventos immobili cinere donauerit potiſſimũ. Vel quare alteram in Macedonia, alteram in Caleno agro aquã proprietatẽ vini, qua homines inebrientur, poſſidere voluerit. Non admiratione iſta, ſed memoria proſequi debemus. Cum ſciamus recte ab ea plurimũ licentię vendicari, penes quam infinitus cuncta gignendi labor conſiſtit.

De mirabili magnitudine, & longitudine ſerpentis.

Quæ quia ſupra vſitatã rationẽ excedentia attigimus, ſerpẽtis quoq; a Tito Liuio curioſe pariter, ac facũde relatæ fiat mentio. Iſ eni ait in Aphrica apud Bagradã flumen tantæ magnitudinis anguem fuiſſe, vt Attilij Reguli exercitũ vſu amnis prohiberet mul-

tisq; militibus ingenti ore correptis, cōpluribus voluminibus caudæ eliſis, cū telorꝫ iactu pforari nequiret, ad vltimū baliſtarꝫ tormētis vndiq; petitā, ſilicū crebris, & pōderoſis verberibus pcubuiſſe, omnibusq; & cohortibus, & legionib⁹ ipſa Carthagine viſam terribiliorē. atq; etiā cruore ſuo gurgitibus imbutis, corporisq; iacētis peſtifero afflatu, vicina regiōe polluta, Romana inde ſummouiſſe caſtra, dicit beluæ coriū. C.xx. pedū longum, in vrbem miſſum.

VALERII MAXIMI LIB. II. CAPVT I.

Ciues, & præpotens naturæ regnū ſcrutatus, inijciā ſtilum tam noſtræ vrbis, q̄ cæterarꝫ gentiū priſcis, ac memorabilibus inſtitutis. Opus eſt enī cognoſci huiuſce vitæ, quā ſub optimo principe felicem agimus. quæ nam fuerint elemēta, vt eorꝫ quoq; reſpectus aliquid præſentibus moribus proſit.

De Nuptijs.

Apud antiquos nō ſolū publice, ſed etiā priuatim nihil gerebāt, niſi auſpicio prius ſumpto. Quo ex more nuptijs etiānum auſpices interponunt, qui q̄uis auſpicia petere deſierint, ipſo tñ noīe veteris cōſuetudinis veſtigia vſurpant. Fœminæ cū viris cubātibus ſedentes cœnitabāt. Quæ cōſuetudo ex hominū cōuictu ad diuina penetrauit, Nā Iouis epulo ipſe i lectulū, Iuno, & Minerua in ſellas ad cœnā inuitabant. Quod genus ſeueritatis ętas noſtra diligētius in Capitolio, q̄ in ſuis domibus ſeruat, videlicet quia magis ad rē pertinet deārū, q̄ mulierū diſciplina cōtineri. Quæ vno contentæ matrimonio fuerant, corona pudicitiæ honorabant. Exiſtimabāt enī eum præcipue matronæ ſyncæra fide corruptū eſſe animum, qui poſt depoſitæ virginitatis cubile, in publicum egredi neſciret, multorum matrimoniorꝫ experientiam, quaſi legitimę cuiuſdam

Digitized by Google

intemperantiæ ſignum eſſe credentes.

De primo repudio.

Repudiũ inter vxorẽ, & virũ, a condita vrbe vſq; ad viceſimũ & quinquageſimum annum nullum interceſſit. Primus autẽ Spurius Carbilius vxorem ſterilitatis cauſa dimiſit. Qui quanq; tolerabili ratione motus videbatur, reprehenſione tamẽ nõ caruit. quia nec cupiditatẽ quidem liberoꝝ, coniugali fidei præponi debuiſſe arbitrabantur. ſed quo matronale decus verecundiæ munimento tutius eſſet, in ius vocanti matronã corpus eius attingere nõ permiſerunt, vt inuiolata manus alienæ tactu ſtolæ relinqueretur.

De vſu vini mulieribus interdicto.

Vini vſus olim Romanis fœminis ignotus fuit, ne.ſ. in aliquod dedecus prolaberent. quia proximus a Libero patre, intẽperantiæ gradus, ad inconceſſam Venerem eſſe cõſueuit. Cæterũ vt nõ triſtis earũ, & horrida pudicitia, ſed honeſto comitatis genere temperata eſſet, indulgentibus maritis, & auro abundanti, & multa purpura vſæ ſunt, & quo formam ſuam cõcinniorẽ efficerẽt, ſumma cũ diligentia capillos cinere rutilarũt. Nulli enim tunc ſubſeſſores alienorum matrimonioꝝ oculi metuebantur, ſed pariter & videre ſancte, & aſpici mutuo pudore cuſtodiebantur.

De Sacello deæ Viriplacæ.

Quoties vero inter virum, & vxorem aliquid iurgij interceſſerat, in Sacellum deæ Viriplacæ, quod eſt in Palatio, veniebant, & ibi inuicẽ locuti, quæ voluerant, cõtentione animoꝝ depoſita, cõcordes reuertebant. Dea nomẽ hoc a placandis viris aſſecuta fert, veneranda quidẽ, & neſcio an præcipuis, & exquiſitis ſacrificijs colenda. vtpote quotidianæ, ac domeſticæ pacis cuſtos, in pari iugo charitatis, ipſa ſui appellatiõe, viroꝝ maieſtati debitũ, ac fœminis

Digitized by Google

reddens honorem. Huiuſmodi inter coniuges verecũdia, quid inter cæteras neceſſitudines nõne apparet conſentanea? Nam vt minimo indicio maximã vim eius ſignificem aliquandiu, nec pater cũ filio pubere, nec ſocer cũ genero lauabatur. Manifeſtũ igitur eſt tantũ religionis ſanguini, & affinitati, quantũ ipſis dis ĩmortalib⁹ tributũ. quia inter iſta tam ſancta vincula, non magis, ꝙ in aliquo ſacrato loco nudare ſe nefas eſſe credebãt. Conuiuiũ etiã ſolenne maiores inſtituerunt, idq; Chariſtia appellauerũt, cui prȩter cognatos, & affines nemo interponebatur, vt ſiqua inter neceſſarias perſonas querela eſſet orta, apud ſacra menſæ, & inter hilaritatẽ animorũ, fautoribus Concordiæ adhibitis tolleretur.

De honore impenſo ſenibus a iuuenibus.

Senectuti iuuentus ita cumulatũ, & circunſpectũ honorem reddebat, tanꝗ maiores natu adoleſcentium cõmunes patres eſſent. Quocirca iuuenes, Senatus die vtiq; aliquẽ ex patribus. C. aut propinquũ, aut paternũ amicum ad curiam deducebant, affixiq; valuis expectabant, donec reducendi officio etiã fungerentur, ꝙ quidem volũtaria ſtatione, & corpora, & animos, ad publica officia ſuſtinenda impigre roborabant, breuiq; proceſſu morarũ, claram in lucem virtutũ ſuarũ verecunda laboris meditatione, ipſi doctores erant. Inuitati ad cœnam diligenter quærebant, qui nam ei cõuiuio eſſent interfuturi, ne ſenioris aduentum diſcubitu præcurrerent. ſublataq; menſa priores conſurgere, & abire patiebãt. E quibus apparet cœnæ quoq; tempore, ꝙ parco, & ꝙ modeſto ſermone his præſentibus ſoliti ſint vti.

De maioribus dantibus exemplũ virtutis iuuenibus.

Maiores natu ĩ cõuiuijs ad tibias egregia ſuperioꝝ opa carmine cõprehenſa pangebant, quo ad ea imitanda iuuentutem alacriorẽ

redderent. Quid hoc ſplendidius? quid etiã vtilius certamine? Pubertas canis ſuũ honorẽ reddebat, defuncta viriũ curſu ætas ingredientes actuoſam vitam fauoris nutrimentis proſequebať. Quas Athenas? quã ſcholam? quæ alienigena ſtudia huic domeſticę diſciplinæ prætulerim? Inde oriebanť Camilli, Scipiones, Fabricij, Marcelli, Fabij, ac ne ſingula imperij noſtri lumina ſimul percurrendo ſim longior, inde in quã cœli clariſſima pars diui fulſerũt Cæſares. Adeo autẽ magna charitate patriæ tenebanť, vt arcana conſilia patrum. C. multis ſeculis nemo Senator enũtiauerit. Quintus Fabius Maximus tantũmodo, & is ipſe per imprudentiã de tertio Punico bello indicendo, quod ſecreto in curia erat actũ, Publio Craſſo rus petens, domũ reuertenti in itinere narrauit, memor eum triennio ante quæſtorẽ factũ, ignarusq; nondũ a Cenſoribus in ordinem ſenatorũ electũ. quo vno modo etiã his, qui iam honores geſſerant, aditus in curiam dabatur. Sed q̃uis honeſtus error Fabij eſſet, vehementer tamẽ a Coſs. obiurgatus eſt. Nunq̃ enim taciturnitatẽ, optimũ, ac tutiſſimum adminiſtrandarũ rerum vinculum, labefactari volebant.

De Eumene rege Aſiæ.

Ergo cũ Aſiæ rex Eumenes, amantiſſimus noſtræ vrbis, bellũ a Perſe aduerſus P. Ro. comparari ſenatui nũtiaſſet, nõ ante ſciri potuit, quid aut ille locutus eſſet, aut patres reſpondiſſent, q̃ captum Perſen cognitũ eſt. Fidũ erat, & altũ R. pu. pectus, cura, ſilentijq; ſalubritate munitũ, & vallatũ vndiq;. Cuius limen intrãtes, abiecta priuata charitate, publicã induebãt. Itaq; nõ dicam vnũ, ſed neminẽ audiſſe crederes, quod tam multoꝝ auribus fuerat cõmiſſum. Magiſtratus vero priſci quantopere ſuam, populiq; Romani maieſtatẽ retinẽtes ſe geſſerint, hinc cognoſci poteſt, ꝙ inter cætera ob-

tinendæ grauitatis indicia, illud quoq; magna cũ perſeuerantia cu ſtodiebant, ne Græcis vnquã, niſi latine reſponſa darẽt. Quin etiã ipſa linguæ volubilitate, qua plurimũ valent, excuſſa, per interpretem loqui cogebant, nõ in vrbe tantũ noſtra, ſed etiã in Grecia, & Aſia, quo. ſ. latinæ vocis honos, per omnes genes venerabilior diffunderetur. Nec illis deerant ſtudia doctrinæ, ſed nulla nõ in re pallium togæ ſubijci debere arbitrabant, indignũ eſſe exiſtimãtes illecebris, & ſuauitati literarũ, imperij pondus, & autoritatẽ donari.

De. C. Mario.

Quapropter nõ es damnandus rigoris ruſtici crimine. C. Mari, quia gemina lauro, coronatã ſenectutẽ tuam, Numidicis, & Germanicis illuſtrẽ trophæis, victor deuictæ gentis facundia politiorẽ fieri noluiſti, Credo ne alienigena ingenij exercitatione, patrij ritus ſeruus tranſfuga exiſteres. Quis ergo huic cõſuetudini, qua nũc Græcis actionibus aures curiæ exurdantur, ianuam patefecit? Vt opinor, Molo rhetor, qui ſtudia. M. Ciceronis. Eũ nanq; ante oẽs exterarũ gentium in ſenatu ſine interprete auditũ conſtat. Quem honorẽ nõ immerito cepit, quoniã ſummã vim Romanæ eloquẽtiæ adiuuerat. Conſpicuę felicitatis Arpinas, vnicũ ſiue literarũ glorioſiſſimũ cõtemptorẽ, ſiue abundantiſſimũ fontẽ intueri velis.

De more, quem maiores obſeruabant in vrbe.

Maxima autẽ diligentia maiores hunc morẽ retinuerũt, ne quis ſe inter Cos. & proximũ lictorem, quãuis officij cauſa vna progrederetur, interponeret. Filio duntaxat, & ei puero ante patrẽ Cos. ambulandi ius erat. Qui mos adeo pertinaciter retentus eſt, vt. Q. Fabius Maximus quinquies Cos. vir etiã pridẽ ſummę autoritatis, & tunc vltimæ ſenectutis, a filio Cos. inuitatus, vt inter ſe, & lictorẽ procederet, ne hoſtiũ Samnitum turba, ad quorũ colloquiũ deſcen

debant, elideretur, id facere noluerit. Idem a ſenatu legatus miſſus ad filiũ Cos. Sueſſam, poſt, ꝙ animaduertit eum ad officiũ ſuũ extra mœnia oppidi proceſſiſſe, indignatus quoq;, ꝙ ex lictoribus nemo ſe equo deſcẽdere iuſſiſſet, plenus iræ ſedere pſeuerauit. Quod cũ filius ſenſiſſet, proximo lictori, vt ſibi appareret, imperauit. Cuius voci Fabius cõtinuo obſecutus, non ego inquit, fili ſummum imperiũ tuum contempſi, ſed experiri volui, an ſcires Cos. agere. Nec ignoro quid patriæ venerationi debeatur, verũ publica inſtituta, priuata pietate potiora iudico.

De mira conſtantia legatorum Ro.

Relatis. Q. Fabij laudibus, offerunt ſe mirificæ conſtantiæ viri. Qui legati a ſenatu Tarentũ ad res petendas miſſi, cũ grauiſſimas ibi iniurias accepiſſent, vnus etiã vrina reſperſus eſſet, in Theatrũ, vt eſt conſuetudo Græciæ, introducti, legationẽ quibus acceperãt verbis, peregerunt. De his quæ paſſi erant, queſti nõ ſunt, ne quid vltra, ac mandatũ eſſet, loquerentur. Intimiſq; pectoribus eorum, antiqui moris reſpectus dolore, qui ex cõtumelia grauiſſimus ſentitur, cõuelli nõ potuit. Finẽ profecto fruendarũ opum, quibus ad inuidiã diu abundaueras Tarentina ciuitas, quæſiſti. Nam dũ horridæ virtutis in ſeipſum connexum ſtabilimentũ, nitore fortunæ præſentis inflata faſtidioſe æſtimas, in præualidum imperij noſtri mucronẽ, cæca, & amens irruiſti. Sed vt a luxu perditis moribus, ad ſeueriſſima maiorꝝ inſtituta tranſgrediar, antea ſenatus aſſiduã ſtationẽ eo loci peragebat, qui hodie quoq; Senaculũ appellatur. Nec expectabat, vt edicto contraheretur, ſed inde citatus, protinus in curiam veniebat, ambiguę laudis ciuem exiſtimans, qui debitis R. P. officijs nõ ſua ſponte, ſed iuſſus fungeretur. quia quicquid imperio cogitur, exigenti magis, ꝙ præſtanti acceptum refertur.

Aliud inſtitutum contra trib. pl.

Illud quoq; memoria repetendũ eſt, ꝙ trib. pl. intrare curiam nõ licebat. Ante valuas autẽ poſitis ſubſellijs decreta patrũ attẽtiſſima cura examinabant, vt ſiqua ex eis improbaſſent, rata eſſe nõ ſinerent. Itaq; veteribus. S.C. T. litera ſubſcribi ſolebat, eaq; nota ſignificabat, illa trib. quoq; cenſuiſſe. Qui quãuis pro cõmodis plebis excubabant, inq; imperijs cõpeſcendis occupati erant, inſtrui tamen ea argenteis vaſis, & annulis aureis publice præbitis, patiebantur, quo taliũ rerũ vſu, autoritas magiſtratuũ eſſet ornatior. Quorum quẽadmodũ maieſtas amplificabat, ita abſtinentia arctiſſime conſtringebatur. Immolatarũ enim ab his hoſtiarũ exta, ad Quæſtores ærarij delata veniebant, Sacrificijsq; P. R. tum deorũ immortaliũ cultus, tum etiã hominũ cõtinentia inerat. Imperatoribus noſtris ꝙ ſacras manus habere deberent, apud iſta altaria diſcentibus, cõtinentiæq; tantũ tribuebatur, vt multorũ æs alienũ, quia prouincias ſincære adminiſtrauerãt, a ſenatu perſolutũ ſit. Nam quorũ opera, publicam autoritatẽ, ſplendorẽ ſuũ procul obtinuiſſe viderãt, eorũ dignitatẽ domi collabi indignũ, ſibiq; deforme eſſe arbitrabant.

De ordine equeſtri.

Equeſtris vero ordinis iuuentus, omnibus annis bis vrbẽ ſpectaculo ſui, ſub magnis autoribus celebrabat, die Lupercaliũ, & equitum probatione. Lupercaliũ enĩ mos a Romulo, & Remo inchoatus eſt, tunc cũ lætitia exultantes, ꝙ his auus Numitor rex Albanorum eo loco, vbi educati erant, vrbẽ condere permiſerat ſub monte Palatino, hortatu Fauſtuli educatoris ſui, quẽ Euander Argiuus conſecrauerat. Facto ſacrificio, cæſiſq; capris epularũ hilaritate, ac vino largiore prouecti, diuiſa paſtorali turba, cincti omnes pellibꝰ immolatarũ hoſtiarũ, iocantes, obuios petiuerũt. cuius hilaritatis

memoria annuo circuitu feriarum repetitur. Trabeatos vero equites Idibus Iulij. Q. Fabius tranſuehi inſtituit. Idem cenſor cū. P. Decio ſeditionis finiendæ gratia, quia Comitia in humillimi cuiuſq; poteſtatem redacta acceſſerant, omnem forenſem turbam, in quatuor tantummodo tribus deſcripſit, eaſq; vrbanas appellauit. quo tam ſalubri. R. p. facto, vir alioqui bellicis operibus excellens, Maximus cognominatus eſt.

De. C. Mario.

Laudanda etiā populi verecundia eſt, qui impigre ſe laboribus, & periculis militiæ offerendo, dabat operā, ne imperatoribus capitecenſos ſacramento rogare eſſet neceſſe, quoꝝ nimia inopia ſuſpecta erat, ideoq; his publica arma nō cōmittebant. Sed hanc diutina vſurpatione firmatā conſuetudinē. C. Marius Capitecenſum legēdo militē, abrupit. Ciuis alioqui magnificus, ſed nouitatis ſuæ conſciētia, vetuſtati nō ſane propitius, memorq;, ſi militaris ignauia humilitatē ſpernere perſeueraret, ſe a maligno virtutū interpte velut Capitecenſum imperatorē cōpellari poſſe. Itaq; faſtidioſum delectus genus, in exercitibus Romanis obliterandum duxit, ne talis notæ contagio ad ipſius quoq; gloriæ ſugillationē penetraret.

De. P. Rutilio, &. C. Mallio conſule.

Armorū tractandoꝝ meditatio a. P. Rutilio Cos. C. Mallij collega militibus eſt tradita. Is enim nullius ante ſe imperatoris exēplū ſecutus, ex ludo. C. Aurelij Scauri doctoribus gladiatoꝝ accerſitis, vitandi, atq; inferendi ictus ſubtiliorē rationē legibus ingenerauit, virtutemq; arti, & artem rurſus virtuti miſcuit, vt illa impetu huius fortior, hæc illius ſcientia cautior fieret.

De vſu Velitum primo reperto.

Velitum vſus eo bello primū repertus eſt, quo Capuam Fuluius

Flaccus imperator obſedit. Nam cũ equitatui Campanorum crebris excurſationibus equites noſtri, quia numero pauciores erant, reſiſtere non poſſent. Q. Neuius Centurio e peditibus lectos expediti corporis breuib9, & incuruis ſeptenis armatos haſtis, paruo tegmine munitos, veloci ſaltu iũgere ſe equitantibus, & rurſus celeri motu dilabi inſtituit, quo facilius equeſtri prelio ſubiecti pedites, viros pariter, atq; equos hoſtium telis inceſſerent. Eaq; nouitas pugnæ vnicũ Campanæ perfidiæ debilitauit auxilium. Ideoq; autori eius Neuio adhuc honos eſt habitus. Proximus militaribus inſtitutis ad vrbana caſtra. i. theatra gradus faciendus eſt. quoniã hæc quoq; ſæpenumero animoſas acies inſtruxerunt. Excogitata nãq; cultus deorum, & hominũ delectationis cauſa, nõ ſine aliquo pacis rubore, voluptaté, & religioné, ciuili ſanguine, ſcænicorum portentorũ gratia, macularũt, quæ inchoata quidé ſunt a Meſſala, & Caſſio Cen. Cæterũ autore. P. Scipione Naſica, omné apparatũ operis eorum ſubiectũ haſtæ venire placuit. Atq; etiã. S. C. cautum eſt, ne quis in vrbe propiusve paſſus mille ſubſellia poſuiſſe, ſedensve ludos ſpectare vellet. vt ſcilicet remiſſioni animorum iniuncta ſtandi virilitas. propria Romanæ gentis nota eſſet.

Mos ludorum.

Per quingentos auté, & quinquagintaocto annos, Senatus populo mixtus, ſpectaculo ludorum interfuit. Sed hunc moré Attilius Seranus, & L. Scribonius Aediles, ludos Matri deum facientes, ſuperioris Africani ſententiã ſecuti, diſcretis Senatus, & populi locis ſoluerunt. Eaq; res auertit vulgi animũ, & fauorem Scipionis magnopere quaſſauit. Nunc cauſam inſtituendorum ludorũ ab origine ſua repetam. C. Sulpitio Bætico. C. Licinio Stolone Coss. intolerãda vis ortæ peſtilentiæ ciuitaté noſtrã a bellicoſis operibus re-

Digitized by Google

uocatam, domeſtici, atq; inteſtini mali cura afflixerat. Iamq; plus in exquiſito, & nouo cultu religionis, q̄ in vllo humano conſilio poſitū opis videbat. Itaq; placandi cœleſtis numinis gratia, cōpoſitis carminibus vacuas aures præbuit ad id tēpus Circenſi ſpectaculo cōtenta, quod primus Romulus raptis virginibus Sabinis Conſualiū nomine celebrauit. Verum vt eſt mos hominū paruula initia pertinaci ſtudio proſequēdi, venerabilibus erga deos obſequijs iuuentus, rudi, atq; incompoſito motu corpoꝝ iocabunda, geſtus dedit. Eaq; res Ludiū ex Etruria accerſendi cauſam præbuit, cuius decora pernicitas vetuſto ex more Curetum, Lydorūq;, a quibus Etruſci originem traxerunt, nouitate grata Romanorum oculos permulſit. Et quia Ludius apud eos Hiſtrio appellabatur, ſcænico nomen hiſtrionis inditum eſt. Paulatim deinde ludicra ars ad ſatyrarum modos perrexit, a quibus primus omnium poeta Liuius, ad fabularū argumenta ſpectantiū oculos, & animos tranſtulit. Iſq; ſui operis actor, cum ſæpius a populo reuocatus, vocē obtudiſſet, adhibito pueri, & tibicinis concentu, geſticulationem tacitus peregit. Attellani autē ab Oſcis acciti ſunt, quod genus delectationis Italica ſeueritate temperatum, ideoq; vacuum nota eſt. Nam neq; tribu mouetur, neq; a militaribus ſtipendijs repellitur. Et quia cæteri ludi ipſis appellationibus vnde trahantur, apparet, non abſurdū videtur Secularibus initium ſuum, cuius generis minus trita notitia eſt, reddere.

De quodam Valeſio.

Cum ingenti peſtilentia vrbs antiqua, agriq; vaſtarentur, Valeſius vir locuples ruſticæ vitæ, duobus filijs, & filia ad deſperationē vſq; medicorum laborantibus, aquam calidam ijs a foco petens, genibus innixus, Lares familiares, vt puerorū periculum in ipſius

caput tranſferrẽt, orauit. Orta deinde vox eſt, habiturũ eos ſaluos, ſi cõtinuo flumine Tyberis deuectos Tarentum portaſſet. Ibiq; ex Ditis patris, & Proſerpinæ ara petita aqua calida, quã illi deſyderarent, recreaſſet. Eo prædicto magnopere confuſus, quod & longa, & periculoſa nauigatio imperabaẽ, ſpe tamẽ dubia præſentẽ metũ vincente, pueros ad ripam Tyberis protinus detulit. Habitabat enĩ in villa ſua prope vicum Sabinæ regionis Heretũ, ac lintre Hoſtiã petens, nocte cõcubia ad Martiũ campũ appulit. Sitiẽtibusq; ægris ſuccurrere cupiens, igne in nauigio nõ ſuppetẽte, ex gubernatore cognoſcit, haud procul apparere fumũ, & ab eo iuſſus egredi Tarentũ, id nomen ei loco eſt, cupide arrepto calice aquã flumine hauſtam eo, vnde fumus erat obortus, iã lætior pertulit. Diuinitus dati remedij quaſi veſtigia quędam in propinquo ſe exiſtimans nactũ. In q; ſolo magis fumante, q̃ vllas ignis habente reliquias, dũ tenacius omen apprehendit, cõtractis leuibus, & quæ ſors obtulerat nutrimentis, pertinaci ſpiritu flammã euomuit, calefactãq; aquã pueris bibẽdã dedit. Qua potata, ſalutari quiete ſopiti, diutina vi morbi repente ſunt liberati. Patriq; indicauerunt vidiſſe ſe in ſomnis, neſcio a quo deorũ ſpongia corpora ſua pertergi, & præcipi, vt ad Ditis patris, & Proſerpinæ aram, a qua potio ipſis fuerat allata, furuæ hoſtiæ immolarentur, lectiſterniaq;, & ludi nocturni fierent. Is qui eo loci nullam aram viderat, deſyderari credens, vt a ſe cõſtrueretur, aram empturus in vrbem perrexit, relictis qui fundamẽtorũ conſtituendorũ gratia, terram ad ſolidũ foderent. Ii domini imperium exequentes, cũ ad. xx. pedum altitudinẽ humo egeſta peruenißent, animaduerterũt aram Diti patri, Proſerpinęq; inſcriptam. Hoc poſt, q̃ Valeſius nunciante ſeruo accepit, omiſſo emẽdæ propoſito, Hoſtias nigras, quæ antiquitus furuæ dicebantur, Tarent

immolauit,ludoſq;,& lectiſternia,continuis tribus noctibus, quia totidem filij periculo liberati erant,fecit.

De.P.Valerio Publicola.

Cuius exemplũ Valerius Publicola,qui primus Cos.fuit, ſtudio ſuccurrendi ciuibus,ſecutus, apud eandem aram publice nuncupatis votis,cæſiſq; atris bobus Diti maribus,fœminis Proſerpinæ,lectiſternioq;,ac ludis trinoctio factis,arã terra,vt ante fuerat,obruit.

De.Q.Catulo.

Religionem ludorum creſcentibus opibus ſecuta lætitia eſt. Eius inſtinctu.Q.Catulus Campanã imitatus luxuriã, primus ſpectantium conſeſſum,velorum vmbraculis texit.

De Cn.Pompeio.

Cneus Pompeius ante omnes,aquæ per ſemitas decurſu, æſtiuũ minuit feruorem.

De Claudio Pulchro.

Claudius Pulcher ſcænam varietate colorum adumbrauit,vacuis ante pictura tabulis extentam.Quã totã argento.C.Antonius, auro Petreius,ebore.Q.Catulus prætexuit. Verſatilem fecerunt Lucius & Cinna locũ, quẽ argentatis choragijs.P. Lentulus Spinter adornauit. Tranſlatũ antea Phœniceis indutũ tunicis. M.Scaurus exquiſito genere veſtis cultũ induxit. Nam gladiatorum munus primum Romæ datum eſt in foro boario,Appio Claudio.Q.Fuluio Coſs.dederunt,M.& Decius filij Bruti funebri memoria,patris cineres honorando.

De Athletis.

Athletarũ certamen a. M.Scauri tractum eſt munificentia.

De prima ſtatua aurea in Italia.

Statuam auratã nec in vrbe, nec in vlla parte Italiæ quiſq; prius

aſpexit, q̃ꝑ a.M. Attilio Glabrione equeſtris, patri poneretur in æde Pietatis. Eam autẽ ædem.P. Cornelio Lentulo, &. M. Bebio Pamphilo Coss. ipſe dedicauerat, compos voti factus, Rege Antiocho apud Thermopylas ſuperato.

De. C. Flauio vulgante ius ciuile.

Ius ciuile per multa ſecula inter ſacra, cerimoniasq́ deorũ imortalium abditũ, ſolisq́ Pontificibus notũ, Cn. Flauius libertino patre genitus, & ſcriba, cum ingenti nobilitatis indignatione factus Aedilis Curulis vulgauit, ac faſtos pene toto foro expoſuit. Qui cũ ad viſendum ægrum collegam ſuum veniret, neq́ a nobilibus, quoꝝ frequentia cubiculum erat completũ, ſedendi loco reciperetur, ſellam curulem afferri iuſſit, & in ea honoris pariter, atq́ contemptus ſui vindex, conſedit.

De veneficijs in vrbe.

Veneficij quæſtio, & moribus, & legibus Romanis ignota, cõplurium matronaꝝ patefacto ſcelere orta eſt. Quæ cũ viros ſuos clãdeſtinis inſidijs veneno perimerẽt, vnius ancillæ indicio ꝓtractæ, pars capitali iudicio damnatę, centũ ſeptuaginta numerũ cõpleuerunt. Tibicinũ q̃q́ collegiũ ſolet in foro vulgi oculos in ſe cõuertere, cũ inter publicas, priuatasq́ ferias actiones, perſonis tecto capite, variaq́ veſte velatis, cõcentus edit. Inde tracta licentia quondã vetiti in ęde Iouis, quod priſco more factitauerant, veſci, Tibur irati ſe contulerunt. Quorũ miniſterio ſenatus deſerta ſacra nõ æquo animo ferens, per legatos a Tiburtibus petijt, vt eos gratia ſua Romanis templis reſtituerent. Quos illi in propoſito perſeuerantes, interpoſita feſtæ epulationis ſimulatione, mero, ſomnoq́ ſopitos plauſtris in vrbem deuehendos curauerunt. Quibus & honos priſtinus reſtitutus, & huiuſce luſus ius eſt datum. Perſonarum vſus

Digitized by Google

pudorem circumuentæ temulentiæ cauſam habet.

De modo comedendi antiquorum.

Fuit etiã illa ſimplicitas antiquorũ in cibo capiẽdo, humanitatis ſimul, & cõtinentiæ certiſſima index. Nã maximis viris prandere, & cœnare in ꝓpatulo, verecũdiæ nõ erat. Nec ſane ullas epulas habebant, quas populi oculis ſubijcere erubeſcerẽt. Erãt adeo cõtinẽtiæ attenti, vt frequẽtior apud eos pultis vſus, q̃ panis eſſet. Ideoq; in ſacrificijs mola, quæ vocabatur, ex farre, & ſale cõſtat. exta farre ſpargunt̃, & pullis, quibꝰ auſpicia petunt̃, puls obijcit̃. primitus enĩ ex libamẽtis victus ſui, deos eo efficacius, quo ſimplicius placabãt. Et cæteros quidẽ ad benefaciendũ venerabant̃. Febrem aũt ad minus nocendũ tẽplis colebãt. Quorũ adhuc vnũ in palatio, alterũ in area Marianorũ monimentorũ, tertiũ in ſumma parte Vici lõgi extat. In eaq; remedia, quæ corporibus ægrorũ adnexa fuerãt, deferebant̃. Hæc ad humanæ mentis æſtus leniendos, cũ aliqua vſus ratione excogitata, cæterũ ſalubritatẽ ſuã induſtriæ certiſſimo, ac fideliſſimo monimẽto tuebant̃, bonęq; valetudinis eorũ quaſi quędã mater erat frugalitas, inimica luxurioſis epulis, & aliena nimiæ vini abundantiæ, & ab omni immoderato Veneris vſu auerſa.

EXTERNA. De ciuitate Spartana.

Idem ſenſit proxima maiorũ noſtrorũ grauitati Spartana ciuitas. Quæ ſeueriſſimis Lycurgi legibus obtemperans, aliquandiu ciuium ſuorũ oculos a contemplanda Aſia retraxit. ne illecebris eius capti, ad delicatius vitæ genus prolaberent̃. Audierant enim lautitiã inde, & immodicos ſumptus, & omnia non neceſſaria voluptatis genera fluxiſſe. primosq; Ionas vnguẽti, coronarũq; in cõuiuio dandarũ, & ſecũdæ menſæ ponẽdæ cõſuetudinẽ, haud parua luxuriæ irritamenta reperiſſe. Ac minime mirum eſt, ꝙ homines

labore, ac patientia gaudentes, tenaciſſimos patriæ neruos, externarũ delitiarum contagione ſolui, & hebetari noluerunt. cum aliquanto faciliorem Virtutis ad Luxuriam, q̃ Luxuriæ ad Virtutem tranſitũ viderent.

De Pauſania.

Quod eos nõ fruſtra timuiſſe dux ipſorum Pauſanias patefecit. Qui maximis operibus editis, vt primũ ſe Aſiæ moribus permiſit, fortitudinẽ ſuam, effœminato eius cultu, mollire non erubuit.

De Ciuitate ipſa.

Eiuſdẽ ciuitatis exercitus nõ ante ad dimicandũ deſcendere ſolebant, q̃ tibiæ concentu, & Anapæſti pedis modulo cohortationis calorẽ animo traxiſſent, vegeto, & crebro ictuſ ſono, ſtrenue hoſtem inuadere admoniti. Iidẽ ad diſſimulandũ, & occultandũ vulnerũ ſuoꝝ cruorem, Puniceis tunicis in prælio vtebãt, nõ vt ipſis aſpectus earũ terrorẽ, ſed ne hoſtibus fiduciæ aliquid afferret.

De Athenienſibus.

Egregios virtutis bellicæ ſpiritus Lacedæmonioꝝ, prudentiſſimi pacis moribus Athenienſes ſubſequũt. Apud quos inertia e latebris ſuis langore marcẽs, in forum perinde ac delictum aliquod protrahitur, ſitq; vt facinoroſæ, ita erubeſcendæ rea culpæ.

De Areopago.

Eiuſdem vrbis, & ſanctiſſimũ conſiliũ Areopagus, quid quiſq; Athenienſium ageret, aut quo nam quæſtu ſuſtentaretur, diligentiſſime inquirere ſolebat. vt homines honeſtatem, vitæ rationem memores reddendam eſſe, ſequerentur.

De eodem.

Eadem bonos ciues corona decorandi, primo cõſuetudinẽ introduxit, duobus oleæ cõnexis ramulis clarum Periclis cingendo caput, probabile inſtitutum ſiue rem, ſiue perſonam intueri velis.

Nam & virtutis vberrimũ alimentũ eſt honos, & Pericles dignus a quo talis muneris dandi poſteritas potiſſimũ initium caperet.

Age quid illud inſtitutũ Athenarũ q̃ memorabile: quod conui⸗ctus a patrono libertus ingratus, iure libertatis exuitur. Superſedeo te, inquit, habere ciuem tanti muneris impium æſtimatorem. Nec adduci poſſum, vt credam vrbi vtilem, quem domi ſceleſtum cer no. Abi igitur, & eſto ſeruus, quoniã liber eſſe neſciſti.

De Maſſilienſibus.

Inde Maſſilienſes quoq; ad hoc tempus vſurpant diſciplinę gra uitatem, priſci moris obſeruantia, charitate Po. Ro. præcipue con⸗ſpicui, qui treis in eodẽ manumiſſiones reſcindi permittunt, ſi ter ab eodem deceptũ dominũ cognouerint, quarto errori ſubuenien⸗dum nõ putãt. quia ſua iam culpa iniuriam accepit, qui ei ſe toties obiecit. Eadẽ ciuitas ſeueritatis cuſtos acerrima eſt. Nullũ aditum in ſcænam Mimis dando, quoꝝ argumẽta maiore ex parte ſtupro rum cõtinent actus, ne talia ſpectandi conſuetudo, etiã imitandi li centiã ſumat. Omnibus autẽ, qui per aliquã religionis ſimulationẽ alimenta inertiæ quærunt, clauſas portas habet, & mendacẽ, & fu coſam ſuperſtitionẽ, ſubmouendã eſſe exiſtimans. Cæterũ a cõdi ta vrbe gladius eſt ibi, quo noxij iugulant̃, rubigine quidẽ exeſus, & vix ſufficiens miniſterio, ſed index in minimis quoq; rebus oia antiquæ conſuetudinis momenta ſeruanda.

De duabus Arcis.

Duæ etiã ante portas eorũ arcæ iacent. Altera qua liberoꝝ, alte⸗ra quã ſeruorũ corpora ad ſepulturæ locũ plauſtro deuehunt̃. Sine lamentatione, ſine planctu, ſine luctu, funeris dies, domeſtico ſacri ficio, adiectoq; neceſſarioꝝ conuiuio finitur. Etenim quid attinet humano dolori indulgere: aut diuino numini inuidiã fieri, q̃ im⸗

G

mortalitatẽ ſuã nobiſcũ partiri noluerit. Venenũ cicuta tẽperatũ in ea ciuitate publice cuſtodit, qđ dat ei, qui cauſas ſexcentis, id eni ſenatus eius nomen eſt, exhibuit, propter quas mors ſit illi expetenda, cognitione virili, beneuolentia tẽperata, quæ neq; egredi vita temere patitur, & ſapiẽter excedere cupienti celerẽ fati viã præbet, vt vel aduerſa, vel proſpera nimis vſi fortuna, vtraq; enĩ finiendi ſpiritus, illa ne perſeueret, hæc ne deſtituat rationẽ præbuerit, comprobato exitu terminetur. Quã conſuetudinẽ Maſſilienſiũ non in Gallia ortam, ſed e Græcia tralatam inde exiſtimo, quod illã etiã in inſula Cea ſeruari animaduerti, quo tẽpore Aſiam cũ Sex. Põp. petens, Iulide oppidũ intraui. Forte eni tunc euenit, vt ſummæ dignitatis ibi fœmina, ſed vltimæ iam ſenectutis, reddita ratione ciuibus, cur excedere vita deberet, veneno conſumere ſe deſtinarit, mortẽq; ſuã Pomp. præſentia clariorẽ fieri magni æſtimarit. Nec preces eius vir ille, vt omnibus virtutibus, ita humanitatis q̃q; laudibus inſtructiſſimus, aſpernari ſuſtinuit. Venit itaq; ad eam, facundiſſimoq; ſermone, qui ore eius quaſi e beato quodã eloquẽtiæ fonte manabat, ab incepto conſilio diu nequicq̃ reuocare conatus, ad vltimũ, propoſitũ exequi paſſus eſt. Quæ nonageſimũ annũ trãſgreſſa, cũ ſumma & animi, & corporis ſincæritate, lectulo quantũ dignoſcere erat quotidiana cõſuetudine cultius ſtructo recubans, & innixa cubito, tibi, inquit, Sex. Pomp. Dĳ magis quos relinquo, q̃ quos peto, gratias referãt. quia nec hortator vitæ meæ, nec mortis ſpectator eſſe faſtidiſti. Cæterũ ipſa hilarẽ Fortunæ vultũ ſemp experta, ne auiditate lucis triſtẽ intueri cogar, reliquias ſpiritus mei proſpero fine, duas filias, & vnum nepotum gregem relictura ſuperſtitẽ, permitto. Cohortata deinde ad concordiã ſuos, diſtributo eis patrimonio, & cultu ſuo, ſacriſq; domeſticis maiori filiæ tradi-

tis,poculũ,in quo venenũ temperatũ erat, conſtanti dextera arripuit. Tũc defuſis Mercurio delibamẽtis, & inuocato numine eius, vt ſe placido itinere in meliorẽ ſedis infernæ deduceret partẽ, cupido hauſtu mortiferam traxit potionẽ, ac ſermone ſignificãs, quasnam ſubinde partes corporis ſui rigor occuparet, cũ iam viſcerib9 eũ,& cordi imminere eſſet locuta, filiaꝶ manus ad ſupremũ opprimendoꝶ oculorũ officium aduocauit. noſtros autẽ tametſi nouo ſpectaculo obſtupefacti erant,ſuffuſos tamẽ lachrymis dimiſit.

De ritu Maſſilienſium.

Sed vt ad Maſſilienſiũ ciuitatẽ,vnde in hoc diuerticulũ exceſſi, reuertar,intrare oppidũ eorũ nulli cũ telo licet. Præſtoq; eſt, qui id cuſtodiæ gratia acceptũ,exituro reddat,vt hoſpitia ſua queadmodum aduenientibus humana ſunt, ita ipſis quoq; tuta ſint.

De more,quem obſeruabant Galli.

Horũ mœnia egreſſo,vetus ille mos Galloꝶ occurrit. quos memoria proditũ eſt, pecunias mutuas, quæ his apud inferos redderentur, dare. quia pſuaſum habuerint, animas hominũ ĩmortales eſſe.dicerẽ ſtultos,niſi idẽ brachati ſenſiſſent, quod palliatus Pythagoras credidit. De Gallis.

Auara,& fœneratoria Gallorum philoſophia, Alacris, & fortis Cimbrorũ,& Celtiberoꝶ,qui in acie gaudio exultabãt,tanq̃ glorioſe,& feliciter vita exceſſuri,lamentabantur in morbo quaſi turpiter,& miſerabiliter perituri.

De Celtiberis.

Celtiberi etiã nefas eſſe ducebant prælio ſupereſſe, cũ is occidiſſet,pro cuius ſalute ſpiritũ deuouerant.Laudanda vtrorũq; populorũ animi præſtantia, ꝙ & patriæ incolumitatẽ fortiter tueri, & fidem amicitiæ conſtanter præſtandam arbitrabantur.

De Thracia.

Thraciæ vero illa natio merito ſibi ſapientiæ laudẽ vendicauerit. quæ natales hominũ flebiliter, exequias cũ hilaritate celebrat. ſine vllis doctoꝝ præceptis, verũ conditionis noſtræ habitũ præuidit. Remoueatur itaq; naturalis omniũ animalium dulcedo vitæ, quæ multa & facere, & pati turpiter cogit, ſi ea mortua, aliquanto eius felicior, ac beatior reperietur finis.

De moribus, & ritu Lyciorum.

Quocirca recte Lycij, cũ ijs luctus incidit, muliebrem veſtem induunt, vt deformitate cultus cõmoniti, maturius ſtultũ proijcere mœrorẽ velint·

De Fœminis Indicis.

Verũ quid ego fortiſſimos in hoc genere prudẽtiæ viros laudẽ? Reſpiciantꝰ Indoꝝ fœminæ, quæ, cũ more patrio cõplures eidẽ nuptæ eſſe ſoleant, mortuo marito, in certamen, iudiciũq; veniunt, quã ex ijs maxime dilexerit. Victrix gaudio exultãs, deductaq; a neceſſarijs, lætũ præferens vultũ, cõiugis ſe flammis ſuperiacit, & cũ eo tanq̃ feliciſſima, crematur. Superatæ cũ triſtitia, & mœrore in vita remanent. Protrahe in mediũ Cimbricã audaciã, adijce Celtibericã fidem, iunge animoſam Thraciæ ſapientiã, annecte Lycioꝝ in luctibus abijciendis callide quæſitã rationẽ, Indico tñ rogo nil eorum præferes, quẽ vxoris pietas, in modum genialis tori propinquæ mortis ſecura conſcendit.

De Punicis fœminis, & fano Veneris.

Cui gloriæ, Punicarũ fœminarũ, vt ex cõparatione turpius appareat dedecus, ſubnectam. Sicæ enim, fanum Veneris eſt, in quod ſe matronæ conferebant. atq; inde procedentes, quæſtum dotis, corporis iniuria contrahebant, honeſta nimirum tam inhoneſto vinculo coniugia iuncturæ.

Digitized by Google

De inſtituto probabili Perſarum.

Nam Perſarũ admodũ probabile inſtitutum fuit, ꝙ liberos ſuos non prius aſpiciebant, q̄ ſeptimũ impleſſent annum, quo paruulorum amiſſionem æquiore animo ſuſtinerent.

De Numidis.

Ne Numidæ quidem reges vituperandi, qui more gentis ſuæ nulli mortaliũ oſculum ferebãt. Quicquid enim in excelſo faſtigio poſitum eſt, humili, & trita conſuetudine, quo ſit venerabilius, vacuum eſſe conuenit.

De diſciplina militari. CAPVT II.

VEnio nũc ad pręcipuũ decus, & ad ſtabilimentũ Ro. imperij, ſalutari perſeuerantia ad hoc tempus ſincęrũ & incolume ſeruatũ militaris diſciplinæ tenaciſſimũ vinculum. In cuius ſinu, ac tutela, ſerenus, tranquillusq; beatæ pacis ſtatus acquieſcit.

De Scipione.

P. Cor. Scip. cui deleta Carthago auitũ cognomen dedit, Cos. in Hiſpaniam miſſus, vt inſolentiſſimos Numantiæ vrbis ſpiritus, ſuperiorũ ducum culpa nutritos cõtuderet, eodẽ tẽporis momento, quo caſtra intrauit, edixit, vt omnia ex his, quæ voluptatis cauſa cõparata erant, auferentur, ac ſummouerentur. Nam conſtat tum maximũ inde inſtitoꝝ, & lixarũ numerũ, cũ duobus millibus ſcortorum abijſſe. Hac turpi, atq; erubeſcenda ſentina vacuefactus exercitus noſter, qui paulo ante metu mortis, deformi ſe fœderis ictu maculauerat, erecta virtute, recreataq;, acrem illam, & animoſam Numantiã incendijs exuſtã, ruinisq; proſtratã, ſolo æquauit. Itaq; neglectæ diſciplinæ militaris indiciũ, Mancini miſerabilis deditio, ſeruatæ merces, ſpecioſiſſimus Scipionis triumphus extitit.

Digitized by Google

De Metello.

Eius ſectã Metellus ſecutus, cũ exercitũ in Aphrica, Iugurthino bello, nimia Spu. Albini indulgentia corruptũ Cos. accepiſſet, omnibus imperij neruis, ad reuocandã priſtinæ diſciplinã militiæ cõnixus eſt. Nec ſingulas partes apprehendit, ſed totam continuo, in ſtatũ ſuum redegit. Protinus nãq; lixas e caſtris ſummouit, cibũq; coctum venalem proponi vetuit, in agmine neminẽ militũ miniſterio ſeruoꝝ, iumentorũq;, vt arma ſua, & alimenta ipſi ferrent, vti paſſus eſt. Caſtroꝝ ſubinde locũ mutauit. eadem, tanq̃ Iugurtha ſemper adeſſet, vallo, foſſaq; aptiſſime cinxit. Quid ergo reſtituta cõtinentia? quid repetita induſtria profecit? Crebras ſcilicet victorias, & multa trophæa peperit ex eo hoſte, cuius tergũ, ſub ambitioſo imperatore, Ro. militi videre nõ cõtigerat. Bene etiã illi diſciplinæ militari aſſuerunt, qui neceſſitudinũ præruptis vinculis vltionẽ, vindictamq; læſæ, cũ ignominia domuũ ſuarum exigere nõ dubitauerũt. Nam. P. Rutilius Cos. eo bello, quod in Sicilia cũ fugitiuis geſſit, Q. Fabiũ generũ ſuũ, quia negligentia, Taurominitanam arcem amiſerat, prouincia iuſſit decedere.

De Cotta.

Nam. C. Cotta. P. Aureliũ Pecuniolam, ſanguine ſibi iunctum, quẽ obſidioni Liparitanæ ad auſpicia repetenda Meſſanã tranſiturus præfecerat, virgis cæſum, militiæ munere inter pedites fungi coegit, quod eius culpa ager incenſus, & pene caſtra erant capta.

De Quinto Fuluio.

Quintus etiã Fuluius Flaccus Cenſor Fuluiũ fratrẽ cohortem legionis, in qua Tri. militũ erat, iniuſſu conſulis domũ dimittere auſum, ſenatu amouit. Tam digna exempla, tam breuiter, niſi maioribus vrgerer, non referrentur. Quid enim tam difficile factu, q̃

copulatæ ſocietati generis, & imaginum, deformem in patriã redi tum indicere: aut cõmunioni nominis, ac familiæ, veteris propin quitatis ſerie cohærenti, virgarũ contumelioſa verbera adhibere: aut Cenſorium ſupercilium aduerſus fraternam charitatẽ diſtrin gere. Dentur hæc ſingula quibus claris ciuitatibus, abunde tamẽ glo ria diſciplinæ militaris inſtructæ videbuntur.

De Poſthumio Tiburto, & T. Manlio Torquato.

At noſtra vrbs, quæ omni genere mirificoque exemplorũ totum orbem terrarũ repleuit, Imperatorumque proprio ſanguine manantes ſe cures, ne turbato militiæ ordine vindicta deeſſet, e caſtris publice ſpecioſas, priuatim lugubres duplici vultu recepit, Incerta gratulã di prius, an lugendi officio fungeretur. Igitur ego quoque hæſitante ani mo vos bellicarũ rerũ ſeueriſſimi cuſtodes, Poſthumi Tiburte, & Manli Torquate memoria, ac relatione cõplector. quia aniaduer to fore, vt pondere laudis, quã meruiſtis, obrutus, magis imbecilli tatẽ ingenij mei detegam, quam veſtrã virtutẽ, ſicut par eſt, repræſen tem. Tu nanque Poſthumi Dictator, Aulum Poſthumiũ, quẽ ad ge neris, penetraliũque ſacrorũ ſucceſſionẽ propagandam genueras, cu ius infantiæ blandimenta, ſinu, atque oſculis foueras, quẽ puerũ lite ris, quẽ iuuenem armis inſtruxeras, ſanctũ, fortem, amantẽ tui, pa riter ac patriæ, quia nõ tuo iuſſu, ſed ſua ſpõte, præſidio progreſſus hoſtes fuderat, victorem ſecuri feriri iuſſiſti. & ad hoc imperiũ per agendum, paternæ vocis miniſterio ſufficere valuiſti. nam oculos tuos, certum ſcio, clariſſima in luce tenebris offuſos, ingens opus animi intueri nequiuiſſe. Tu itẽ Manli Torquate latino bello Cos. filiũ, quod prouocatus a Geminio Metio duce Tuſculanorum, ad dimi candũ te ignaro deſcẽderat, glorioſam victoriã, & ſpecioſa ſpolia

referentẽ, abripi a lictore, & in modũ hoſtiæ mactari iuſſiſti. ſatius eſſe iudicans, patrẽ forti filio, q̃ patriã militari diſciplina carere.

De Lucio Quintio Cincinnato.

Age quanto ſpiritu putamus vſum. L. Quintiũ Cincinnatũ Dictatorẽ eo tẽpore, quo deuictis Equiculis, & ſub iugũ miſſis. L. Minutiũ cõſulatũ deponere coegit, ꝙ caſtra eius hoſtes ijdem obſederant? Indignũ enim maximo imperio credidit, quẽ nõ ſua virtus, ſed foſſa, vallumq; tutũ præſtiterat, cuiq; verecundiæ nõ fuerat, arma Romana metu trepida, clauſis portis contineri. Ergo imperioſiſſimi. xij. faſces, penes quos ſenatus, & equeſtris ordinis, & vniuerſę plebis ſummũ decus erat, quorũq; nutum Latiũ, ac totius Italiæ vires regebanẽ contuſi, atq; fracti, dictatoriæ ſe animaduerſioni ſubſtrauerunt. Ac ne inulta foret gloria militaris, Cos. delicti oĩs vindex punitus eſt. His, vt ita dicam, piaculis, Mars imperij noſtri pater, vbi aliqua ex parte a tuis auſpicijs degeneratũ erat, numẽ tuũ propitiabatur, affinium, & cognatoꝝ, & fratrũ nota, filiorũq; ſtrage, ignominioſa conſulum eiuratione.

De Papirio.

Eiuſdem ordinis quod ſequitur. Papirius Dictator, cũ aduerſus imperiũ eius. Q. Fabius Rutilianus magiſter equitum exercitũ in aciem eduxiſſet, quanq̃ fuſis Samnitibus in caſtra redierat, tamen neq; virtute eius, neq; ſucceſſu, neq; nobilitate motus, virgas expediri, eumq; nudari iuſſit. O ſpectaculũ admirabile, & Rutilianus, & magiſter equitũ, & victor, ſciſſa veſte, ſpoliatoq; corpore, lictorum ſe verberibus lacerandũ prębuit. vt in acie exceptoꝝ vulnerũ nodoſis ictibus cruore renouato, victoriarũ, quas modo ſpecioſiſſimas adeptus erat, titulos reſpergeret. Precibus deinde ſui exercitus, occaſionẽ Fabio confugiendi in vrbem dedit, vbi fruſtra ſena

tus auxilium implorauit. Nihilominus enim Papirius in exigenda pœna perſeuerauit. Itaq; coactus eſt pater eius, poſt Dictaturā, tertiumq; cōſulatū, rem ad populū deuocare, auxiliūq; Tri. plebis ſupplex pro filio petere. Neq; hac re ſeueritas Papirij refrenari potuit. Cæterū, cū ab vniuerſis ciuibus, & Tri. plebis rogaret̃, teſtatus eſt, nō pœnam illam ſe Fabio, ſed Po. Ro. & Tri. concedere poteſtati.

De. L. Calpurnio.

Lucius quoq; Calpurnius Piſo Cos. cū in Sicilia bellū aduerſus fugitiuos gereret, & Titius equitū præfectus, fugitiuorum multitudine hoſtium circūuentus, arma his tradidiſſet, his præfectū ignominiæ generibus affici iuſſit. eum toga lacinijs abſciſſis amictū, diſcinctaq; tunica indutū, nudis pedibus a mane noctē vſq;, ad principia per omne tempus militiæ adeſſe. Interdixit etiā ei cōuictum hominum, vſumq; balnearū. turmasq; equitū, quibus pręfuerat, adeptis equis in funditorum alas trāſcripſit. Magnū profecto dedecus patriæ magno Piſonis decore vindicatū eſt. Quoniā quidē id egit Piſo, vt qui cupiditate vitæ adducti, cruce digniſſimis fugitiuis trophęa de ſe ſtatuere cōceſſerant, libertatiq; ſuæ ſeruili manu flagitioſum imponi iugum nō erubuerant, amarū lucis vſum experirent̃. mortemq;, quam effœminate timuerant, viriliter optarent.

De. Q. Metello.

Nec minus Piſone acriter. Q. Metellus. qui, cū apud Contrebiā res gereret̃, collocatas a ſe in quadā ſtatione quinq; cohortes, atq; ex ea viribus hoſtiū depulſas, repetere eandē ſtationē eueſtigio iuſſit. nō q̄ ſperaret ab ijs amiſſum locū recuperari poſſe, ſed vt præteritæ culpam pugnæ, inſequentis certaminis manifeſto periculo puniret. Edixit etiā, vt ſi quis ex his fugiens caſtra petijſſet, pro hoſte interficeret̃. Qua ſeueritate cōpreſſi milites, corporibus fatigatis

& animis deſperatione vitæ implicatis,loci tamen iniquitatē,mul titudinēq; hoſtiū ſuperarunt. Humanæ igitur imbecillitatis efficaciſſimū duramentū eſt neceſſitas.

De.Q.Fabio.

In eadem prouincia.Q.Fabius Max.ferociſſimę gentis animos contundere, & debilitare cupiens, manſuetiſſimū ingeniū ſuū ad tempus depoſita clementia, ſæuiore vti ſeueritate coegit. Omniū enim, qui ex præſidijs Ro. ad hoſtes tranſfugerant, captiq; erant, manus abſcidit.vt trunca præ ſe brachia geſtantes,metum defectionis reliquis inijcerent.Rebelles itaq; manus a corporibus ſuis diſtractæ,inq; cruentato ſolo ſparſæ, cæteris, ne idem cōmittere auderent, documento fuerunt.

De Africano ſuperiore.

Nihil mitius ſuperiore Africano.Is tamē ad firmandam diſciplinam militarē,aliquid ab alieniſſima crudelitate, ſibi amaritudinis mutuandū exiſtimauit.Siquidē deuicta Carthagine,cū omnes qui ex noſtris exercitibus ad Pœnos tranſierant,in ſuā poteſtatē redegiſſet,grauius in Romanos,q̄ in latinos tranſfugas animaduertit Hos enim tanquā patriæ fugitiuos crucibus affixit,illos autē tanq̄ perfidos ſocios ſecuri percuſſit.Nō proſequar hoc factum vlterius, & quia Scipionis eſt,& quia Romano ſanguini, q̄uis merito perpeſſo,ſeruile ſuppliciū inſultare nō attinet. Cū præſertim tranſire ad ea liceat,quæ ſine domeſtico vulnere geſta narrari poſſunt.

De Africano Poſteriore.

Nam poſterior Africanus,euerſo Punico imperio,exterarū gentium tranſfugas,in edendis populo ſpectaculis,feris beſtijs obiecit. Et.L.Paulus Perſe rege ſuperato,eiuſdē generis, & culpę homines elephantis proterendos ſubſtrauit.Vtiliſſimo quidē exemplo,ſi ta-

men acta excellentiſſimorum virorum humiliter æſtimare, ſine inſolentiæ reprehenſione permittitur. Aſpero enim,& abſciſſo caſtigationis genere militaris diſciplina indiget. quia vires armis cōſtant. quæ vbi a recto itinere deſciuerint, oppreſſura ſunt, niſi opprimantur.

De.L.Martio Tribuno militum.

Sed tempus eſt eorū quoq; mētionē fieri,quæ iam nō a ſingulis, verū ab vniuerſo ſenatu pro militari more obtinendo,defendendoq; adminiſtrata ſunt.L.Martius Trib. militū,cū reliquias duorū exercituū Publij & Cnei Scipionū, quos arma Punica in Hiſpania abſumpſerant, diſperſas mira virtute collegiſſet, earūq; ſuffragijs dux eſſet creatus,ſenatui de rebus actis a ſe,ſcribens in hunc modū orſus eſt.L.M.Propretore,cuius honoris vſurpatione vti eum patribus.C.nō placuit.quia duces a populo,non a militibus ſolerent creari.Quo tempore tam auguſto,tanq; graui, propter immane reip.damnū,etiā Trib.militū adulandus erat.quoniā quidē ad ſtatum totius ciuitatis corrigendū vnus ſuffecerat. Sed nulla clades, nullum meritū,valentius militari diſciplina fuit. Succurrebat enī illis ꝙ animoſa ſeueritate,Tarentino bello maiores eorum vſi fuiſſent.In quo quaſſatis,& attritis reip.viribus, cū magnū captiuorū ciuium ſuorū numerū a Pyrrho rege vltro miſſum recepiſſent, decreuerunt,vt ex his,qui equo meruerant, peditum numero militarent.qui pedites fuerant, in funditorꝝ auxilia tranſcriberētur. neue quis eorum intra caſtra tenderet,neue locū extra aſſignatū, vallo, aut foſſa cingeret,neue tentorium ex pellibus haberet. Recurſum autē ijs ad priſtinū militiæ ordinem propoſuerūt,ſi quis bina ſpolia ex hoſtibus tuliſſet.Quibus ſupplicibus cōpreſſi, ex deformibus Pyrrhi munuſculis, acerrimi hoſtes extiterunt. Parem iram ad-

uerſus illos ſenatus diſtrinxit, qui apud Cannas remp. deſeruerũt. Nam cũ eos grauitate decreti vltra mortaliũ cõditionẽ relegaſſet, acceptis a.M. Marcello literis, vt eoꝝ ſibi opera ad expugnationẽ Syracuſanoꝝ vti liceret, reſcripſit indignos eſſe, qui in caſtra reciperentur. Cæterũ ſe ei permittere, vt faceret quod expedire reip. iudicaſſet. dum ne quis ex eis munere vacaret, aut dono militiæ donaretur, aut in Italiã, donec hoſtes in ea eſſent, accederet. Sic enerues animos odiſſe virtus ſolet. Age ꝙ grauiter ſenatus tulit, ꝙ Quintũ Petiliũ Cos. fortiſſime aduerſus Ligures pugnantẽ, occidere milites paſſi eſſent. Legioni neq; ſtipendiũ anni procedere, neq; æra dari voluit. quia pro ſalute imperatoris, hoſtiũ telis ſe nõ obtulerant. Idq; decretũ ampliſſimi ordinis, ſpecioſum, & æternũ Petilij monimẽtũ extitit. ſub quo in acie, morte. in curia, vltione clari cineres eius acquieſcunt. Cõſimili animo, cũ ei Annibal ſex millium Romanoꝝ, quæ capta in caſtris habebat, redimendoꝝ poteſtatẽ feciſſet, conditionẽ ſpreuit, memor tantã multitudinẽ armatorum iuuenũ, ſi honeſte mori voluiſſent, turpiter capi nõ potuiſſe. quoꝝ neſcio vtrũ maius dedecus fuerit, quod patria ſpei, an qđ hoſtis, metus nihil in his repoſuerit. hęc pro ſe, ille ne aduerſus ſe dimicarent, parui ducendo. Sed cũ aliquoties ſenatus pro militari diſciplina ſeuere excubuerit, neſcio an tũc præcipue, cũ milites, qui Rhegiũ iniuſto bello occupauerant, mortuoq; duce Bubelio. M. Ceſium ſcribam eius, ſua ſponte imperatorẽ delegerant, carcere incluſit, ac. M. Furio Flacco Tribuno pl. denuntiante, ne in ciues Romanos aduerſus morem maiorum animaduerteret, nihilominus propoſitũ executus eſt. Cæterũ minore cum inuidia vt id perageretur, quinquagenos per ſingulos dies virgis cæſos, ſecuri percuti iuſſit, eorũq; nullum ſepulturæ mandari, mortẽq; lugeri vetuit.

EXTERNA Exempla.

Leniter hoc Patres. C.ſi Carthaginienſiũ ſenatus in militiæ ne-gocijs procurandis violentiam intueri velimus,a quo duces bella prauo cõſilio gerentes,etiã ſi proſpera fortuna ſubſecuta eſſet, cru-ci tamẽ affigebantur. quod bene geſſerant,deorũ immortaliũ ad-iutorio.quod male cõmiſerant,ipſoꝝ culpæ imputantes.

De Clearcho.

Clearchus vero Lacedæmonioꝝ dux, egregio dicto diſciplinã militiæ continebat.Identidem exercitus ſui auribus inculcando, a militibus imperatorẽ potius, q̃ hoſtem metui debere. quo aperte denuntiabat futurũ, vt ſpiritũ pœnæ impenderent, quẽ pugnæ ac ceptũ ferre dubitaſſent.Idq; a duce præcipi nõ mirabant̃, materna rum blanditiarũ memores. quæ exituros eos ad prœliandũ mone bant, vt aut viui cũ armis in conſpectũ earũ venirent, aut mortui in armis referrentur. hoc intra domeſticos parietes accepto ſigno, Spartanæ acies dimicabant.Sed aliena proſpexiſſe tantũmodo ſa-tis eſt,cũ proprijs,multoq; vberioribus,& felicioribus exẽplis glo-riari liceat.Diſciplina militaris acriter retenta,principatũ Italiæ Ro mano imperio peperit, & multaꝝ vrbiũ,magnoꝝ regũ,validiſſi-marũ gentiũ regimen largita eſt.Fauces Pontici ſinus patefecit,Al piũ,Tauriq; mõtis cõuulſa clauſtra tradidit,ortũq; e parua Romu-li caſa, totius terraꝝ orbis fecit columen. Ex cuius ſinu quoniã oẽs triumphi manarunt,ſequit̃ vt de iure triumphandi dicere incipiã.

De iure triumphandi. CAPVT III.

OB leuia prælia quidã imperatores triumphos ſibi de-cerni deſyderabãt.Quibus vt occurreretur,lege cau-tum eſt,ne quis triumpharet,niſi quinq; millia hoſtiũ vna acie cecidiſſet. Non enim numero, ſed gloria triumphoꝝ ex-

Digitized by Google

celſius vrbis noſtræ futurũ decus maiores exiſtimabant. Cęterum ne tam præclara lex cupiditate Laure æ obliteraretur, legis alterius adiutorio fulta eſt, quã.L.Marius, & .M.Cato Trib.pl.tulerunt.Pœnam enim imperatoribus minatur, qui aut hoſtiũ occiſorũ in prælio, aut amiſſorũ ciuiũ falſum numerũ, literis ſenatui auſi eſſent referre.Iubetq; eos, cũ primũ vrbem intraſſent, apud Quæſtores Vrbanos iurare de vtroq; numero vere ab his ſenatui eſſe ſcriptum. Poſt has leges iudicij illius tempeſtiua mentio introducet. in quo de iure triumphandi inter clariſſimas perſonas & actum, & excuſſum eſt. Luctatius Cos. & .Q.Valerius PR.circa Siciliã inſignem Pœnorũ claſſem deleuerant. Quo nomine Luctatio Cos. triũphũ ſenatus decreuit. Cũ autẽ Valerius ſibi quoq; eum decerni deſyderaret, negauit id fieri oportere Luctatius, ne in honore triũphi minor poteſtas maiori æquaret. Pertinaciusq; progreſſa cõtentione, Valerius ſponſione Luctatiũ prouocauit, nõ ſe petiturũ triumphũ, niſi ſuo ductu, Punica claſſis eſſet oppreſſa.Nec dubitauit reſtipulari Luctatius.Itaq; iudex inter eos cõuenit Attilius Calatinus, apud quem Valerius in hunc modũ egit. Conſulem ea pugna in lectica claudũ iacuiſſe, ſe autẽ omnibus imperatorijs partibus functum. Tunc Calatinus prius, q̃ Luctatius cauſam ſuã ordiretur, quęro inquit Valeri a te, ſi dimicandũ nec ne eſſet, cõtrarijs inter vos ſentẽtijs diſſediſſetis, vtrũ quod Cos.an quod Pr.imperaſſet, maius habiturũ fuerit momentũ: Reſpondit Valerius nõ facere ſe cõtrouerſiam, quin priores partes Cos.eſſent futuræ. Age deinde inquit Calatinus, Si diuerſa auſpicia accepiſſetis, cuius magis auſpicio ſtarẽt? Item reſpõdit Valerius Cos. Iam mehercule inquit, cũ de imperio, & auſpicio inter vos diſceptationẽ ſuſceperim, & tu vtroq; aduerſarium tuum ſuperiorẽ fuiſſe fatearis, nihil eſt, quod vlterius dubi-

Digitized by Google

tem.Itaq; Luctati,quãuis adhuc tacueris,ſecundum te litem do.Mirifice iudex, quod in manifeſto negocio tempus teri paſſus nõ eſt. Probabilius Luctatius, quod ius ampliſſimi honoris couſtanter defendit.Sed nec Valerius quidem improbe,quia fortis,& proſperæ pugnæ vt non legitimũ,ita ſe dignum præmium petijt.

De Cu.Fuluio Flacco.

Quid facias Cn.Fuluiu Flacco,qui tam expetendum alijs honorem triumphi, decretum ſibi a Senatu ob res bene geſtas ſpreuit, ac repudiauit.Nimirum nõ plura percerpens, q̃ acciderunt. Nam vt vrbem intrauit, continuo quæſtione publica afflictus, exilio mulctatus eſt, vt ſi quid religionis inſolentia commiſiſſet, pœna expiaret.

De.Q.Fuluio.

Sapiẽtiores igitur Quintus Fuluius,qui Capua capta,&.L.Opimius,qui Fregellanis ad deditionem compulſis, triumphandi poteſtatem a ſenatu petierunt.Vterq; editis operibus magnificus,ſed neuter petitæ rei compos. Non quidẽ inuidia Patrũ.C. cui nunq̃ aditum in curia eſſe voluerunt, ſed ſumma diligentia obſeruandi iuris,quo cautũ erat,vt pro aucto imperio,nõ pro recuperatis, quę Po.Ro.fuiſſent,triumphus decerneretur.Tantũ enim intereſt,adijcias aliquid,an detractum reſtituas, quantũ diſtat beneficij initiũ ab iniuriæ fine.

De.P. Scipione,&.M.Marcello.

Quinetiã ius,de quo loquor, ſic cuſtoditũ eſt,vt.P.Scipioni ob recuperatas Hiſpanias. M.Marcello ob captas Syracuſas triũphus non decerneretur, quod ad eas res gerendas, ſine vllo miſſi erant magiſtratu.Probentur nũc cuiuſlibet glorię cupidi, qui ex deſertis montibus,Myoparonumq; pyraticis roſtris,laudis inopes, laureæ

ramulos ſeſtinabūda manu decerpſerūt. Carthaginis imperio ab-
rupta Hiſpania, & Siciliæ caput abſciſſum Syracuſæ, triumphales
iungere currus nequiuerūt. Et quibus viris? Scipioni, & Marcello,
quoꝝ ipſa nomina inſtar ſunt æterni triumphi. Sed clariſſimos ſo
lidæ, veræq; virtutis autores, humeris ſuis ſalutē patriæ geſtantes,
& ſi coronatos intueri ſenatus cupiebat, iuſtiori tamē reſeruandos
laureæ putauit. His illud ſubnectam. Moris erat ab imperatore tri
umphū ducturo, Coſs. inuitari ad cœnam. deinde rogari, vt veni
re ſuperſedeant. ne quis eo die, quo ille triumphauerit, maioris in
eodē cōuiuio ſit imperij. Verū ꝙuis quis pręclaras res, maximeq;
vtiles reip. ciuili bello geſſiſſet, imperator tamē eo noīe appellatus
nō eſt, neq; vllæ ſupplicationes decretæ ſunt, neq; aut ouans, aut
curru triumphauit. quia vt neceſſariæ iſtę, ita lugubres ſemp exiſti
matæ victoriæ ſunt. vtpote nō externo, ſed domeſtico partæ cru-
ore. Itaq; & Naſica Tiberiū Gracchū, & Opimius. C. Gracchi facti-
ones mœſti trucidarunt. Q. Catulus. M. Lepido collega ſuo, cum
omnibus copijs ſeditioſis extincto, moderatū præ ſe ferens gaudiū
in vrbem reuertitur. C. etiam Antonius Catilinæ victor, abſterſos
gladios in caſtra retulit.

De Cinna.

L. Cinna, & C. Marius hauſerant quidē auidi ciuilem ſanguinē,
ſed nō protinus ad templa deoꝝ, & aras tetenderunt. Iam. L. Sylla
qui plurima bella ciuilia confecit, cuius crudeliſſimi, & inſolentiſſi
mi ſucceſſus fuerunt, cū conſumata, ac constructa potentia ſua tri-
umphū duceret, vt Græciæ, & Aſiæ multas vrbes, ita ciuium Ro-
nullum oppidū vexit. Piget, tedetq; per vulnera reip. vlterius ꝓ-
cedere. lauream nec ſenatus cuiquā dedit. nec quiſꝙ ſibi dari deſy-
derauit. ciuitatis parte lachrymante. Cæterū ad quercum pronæ

Digitized by Google

manus porriguntur, vbi ob ciues ſeruatos corona danda eſt, qua poſtes auguſtæ domus ſempiterna gloria triumphant.

De Cenſoria nota. CAPVT IIII.

CAſtrenſis diſciplinæ tenaciſſimũ vinculũ,& militaris rationis diligens obſeruatio, admonet me, vt ad cenſuram pacis magiſtram, cuſtodéq; trãſgrediar. Nam vt opes Po.Ro.in tantũ amplitudinis imperatorũ virtutibus exceſſerunt.ita probitas,& cõtinẽtia cenſorio ſupercilio examinata eſt. Opus effectu,par bellicis laudibus.Quid eni prodeſt foris eſſe ſtrenuum,ſi domi male viuitur?Expugnent licet vrbes, corripiantur gentes,regnis manus inijciantur,niſi foro,& curiæ officiũ, ac verecundia ſua conſtiterit,partarũ rerum cœlo cumulus æquatus, ſedem ſtabilem non habebit.Ad rem igitur pertinet noſſe,atq; adeo recordari acta cenſoriæ poteſtatis.

De Camillo,& Poſthumio.

Camillus,& Poſthumius cenſores æra pœnæ nomine eos, qui ad ſenectutẽ cœlibes peruenerant,in ærariũ deferre iuſſerunt,Iterũ puniri dignos, ſi quo modo de tam iuſta conſtitutione queri ſunt auſi.Cum in hunc modũ increparentur.Natura vobis quẽadmodum naſcendi, ita gignendi legem ſcribit. parentesq; vos alendo nepotum nutriendorũ debito,ſi quis eſt pudor, alligauerunt. Accedit etiã ijs, quod in fortuna longam præſtandi huiuſce muneris vacationẽ eſtis aſſecuti,cũ interim cõſumpti ſunt anni veſtri, & mariti,& patris nomine vacui.Ite igitur,& nodoſam exoluite ſtipem vtilem poſteritati numeroſæ.

De.M.Valerio Max.&.C.Iunio.

Horum ſeueritatẽ.M.Valerius Max.&.C. Iunius Brutus Bubulcus cenſores in cõſimili genere animaduerſionis imitati.L. Anto

nium ſenatu mouerunt, ꝙ quã virginem in matrimoniũ duxerat repudiaſſet, nullo amicoꝶ in conſiliũ adhibito. At hoc crimen neſcio, an ſuperiore maius illo nãq coniugalia ſacra ſpreta tantum, hoc etiã iniurioſe tractata ſunt. Optimo ergo iudicio cenſores indignũ eum aditu curiæ exiſtimauerunt.

De Porcio Catone.

Sicut Porcius Cato. L. Flaminiũ, quem e numero Senatoꝶ ſuſtulit, quia in prouincia quendã damnatũ ſecuri percuſſerat, tempore ſupplicij ad arbitriũ, & ſpectaculũ mulierculæ, cuius amore tenebatur, electo. Et poterat inhiberi reſpectu cõſulatus, quẽ is geſſerat, atq autoritate fratris eius Titi Flaminij. Sed & Cẽſor, & Cato, duplex ſeueritatis exemplũ, eo magis illum notandum ſtatuit, ꝙ amplisſimi honoris maieſtatẽ, tam tetro facinore inquinauerat. nec indignũ penſi duxerat, ijſdẽ imaginibus aſcribi, meretricis oculos humano ſanguine delectatos, & regis Philippi ſupplices manus.

De Fabricio Lucino.

Quid de Fabricij Lucini cenſura loquar? Narrauit enim omnis ætas, & deinceps narrabit, ab eo Cor. Rufinũ duobus Conſulatibꝰ & Dictatura ſpecioſiſſime functum, ꝙ decẽ pondo vaſa argentea cõparaſſet, perinde ac malo exẽplo luxurioſum, in ordine ſenatorio retentũ non eſſe. Ipſæ mediuſfidius mihi literæ ſeculi noſtri obſtupeſcere videntur, cũ ad tantã ſeueritatẽ referendã miniſteriũ accõmodare coguntur. ac vereri, ne nõ noſtræ vrbis acta cõmemorare exiſtimentur. Vix enim credibile eſt intra idem pomeriũ decẽ pondo argenti, & inuidioſum fuiſſe cenſum, & inopiam haberi contemptiſſimam.

De M. Antonio, & L. Flacco.

Marcus autẽ Antonius, & L. Flaccus Cenſores Duroniũ ſenatu

mouerũt, ꝙ legẽ de coercẽdis cõuiuioꝝ ſumptibus latã Tribunus pl. abrogauerat. Mirifica notæ cauſa. Qꝫ enim impudenter Duronius roſtra cõſcendit, illa dicturus. Freni ſunt iniecti nobis Quirites nullo pacto perpetiendi. Alligati, & conſtricti eſtis amaro vinculo ſeruitutis. Lex enim lata eſt, quæ vos eſſe frugi iubet. Abrogemus igitur iſtud horridæ vetuſtatis rubigine obſitũ imperiũ. Eteni quid opus eſt libertate, ſi volentibus luxu perire non licet?

De Cl. Nerone, & L. Salinatore.

Age par proferamus æquali iugo virtutis, honorũq; ſocietate iunctum, inſtinctu autẽ ęmulationis animo diſſidens. Cl. Nero, Liuiusq; Salinator ſecundi Punici belli tẽporibus firmiſſima reip. latera, quã diſtrictã ſimul egerunt cenſurã? Nam cũ equitũ centurias recognoſcerent, & ipſi propter robur ętatis etiãnum eorũ e numero eſſent, vt eſt ad Poliam ventũ tribum, præco lecto nomine Salinatoris, citandũ necne ſibi eſſet, hæſitauit. Quod vt intellexit Nero, & citari collegam, & arma, & equũ vendere iuſſit, quia populi iudicio damnatus eſſet. Salinator quoq; eadẽ animaduerſione Neronem perſecutus eſt, adiecta cauſa ꝙ nõ ſyncæra fide ſecũ in gratiam rediȷ̃ſſet. Quibus viris ſi quis cœleſtiũ ſignificaſſet futurũ, vt eorum ſanguis illuſtriũ imaginum ſerie deductus, in ortum ſalutaris principis noſtri cõflueret, depoſitis inimicitȷ̃s, arctiſſimo ſe amicitiæ fœdere iunxiſſent, ſeruatam ab ipſis patriã, cõmuni ſtirpe ſeruandam relicturi. Salinator vero quatuor, atq; triginta tribus inter ęrarios referre nõ dubitauit, ꝙ cum ſe damnaſſent, poſtea Cos. & Cenſorem feciſſent. Prætexuitq; cauſam, quia neceſſe eſſet, eas alterutro facto crimine temeritatis, vel periurȷ̃ teneri. Vnam tantũmodo tribum Metiam vacuam nota reliquit, quæ eũ ſuffragȷ̃s ſuis, vt nõ damnatione, ita nec honore quidẽ dignũ iudicauerat.

Q; putemus conſtantis,& prævalidi illũ ingenij fuiſſe,qui neq; triſti iudicioꝝ exitu cõpelli, neq; honoꝝ magnitudine adduci potuit quo ſe blandiorem in adminiſtratione Reipu.gereret.

De.M.Valerio,&.L.Sempronio.

Equeſtris quoq; ordinis bona,magnaq; pars quadringenti iuuenes,cenſoriã notã patiente animo ſuſtinuerũt,quos.M.Vale.&.P. Semp. quia in Sicilia ad munitionũ opus explicãdũ iuſſi, facere id neglexerãt,equis publicis ſpoliatos, in numerũ ærarioꝝ retulerũt.

De.M. Attilio Regulo,&.L.Furio.

Turpis etiã metus pænam Cenſores ſumma cũ ſeueritate exegerunt.M.enim Attilius Regulus,&.L.Furius Philippus.M. Metellũ Quæſtorẽ,cõpluresq; equites Romanos, qui poſt infeliciter cõmiſſam Cannẽſem pugnã,cũ eo abituros ſe Italia iurauerant, direptis equis publicis inter ærarios referendos curauerũt,eosq; graui nota affecerũt,qui cũ in poteſtatẽ Annibalis veniſſent,legati ab eo miſſi ad ſenatũ de permutandis captiuis,neq; impetraſſent quod petebant,in vrbe manſerunt.quia & Romano ſanguini fidẽ præſtare cõueniens erat.&.M.Attilius Regulus cenſor perfidiã notabat, cuius pater per ſummos cruciatus expirare,ꝙ fallere Carthaginiẽſes ſatius eſſe duxerat. Iam hæc cenſura ex foro in caſtra tranſcendit, quæ neq; timeri,neq; decipi voluit hoſtem.

Sequunt̃ duo eiuſdem generis exempla, eaq; adieciſſe ſatis erit. Geta cũ a.L.Metello, & Cn. Domitio Cẽſoribus ſenatu motus eſſet,poſtea cenſor factus eſt.

De Marco Valerio.

Item.M.Valerius Meſſala cenſoria nota perſtrictus, cẽſoria poſtmodũ poteſtate imperauit.Quoꝝ ignominia virtutem acuit.Rubore enĩ eius excitati,omnibus viribus incubuerunt, vt digni ciuibus viderent̃,quibus dari potius,ꝙ abijci cenſura deberet.

De Maieſtate. CAPVT V.

EST & illa quaſi priuata cenſura maieſtas claroꝝ viroꝝ ſine tribunaliũ faſtigio, ſine apparitorũ miniſterio po tens in amplitudine ſua obtineda. Grato enim, & iu cundo introitu animis hominũ illabiť admirationis prætexta ve lata, quam recte quis dixerit longũ, & beatũ honorem eſſe ſine ho nore. Nam quid plus honoris tribui potuit Cos. q̃ eſt datum reo Metello? Qui cũ cauſam repetundarũ diceret, tabulæq; eius ab ac cuſatore expoſtulatæ, & ad nomen inſpiciendum circa iudiciũ fer rentur, totũ conſiliũ ab earũ contemplatione oculos auertit. ne de aliqua re, quæ in his relata erat, videreť dubitaſſe. nõ in tabulis, ſed in vita. Q. Metelli argumenta ſincære adminiſtratæ prouinciæ le genda ſibi iudices crediderunt. indignũ rati integritatẽ tanti viri, exigua cæra, & paucis literis perpendi.

De rege Antiocho, & ſuperiore Africano.

Sed quid mirum, ſi debitus honos a ciuibus Metello tributus eſt quem ſuperiori Africano etiã hoſtis pręſtare nõ dubitauit? Siquidẽ rex Antiochus bello, quod cũ Romanis gerebat, filium eius a mili tibus ſuis interceptum, honoratiſſime excepit, regijsq; muneribus donatũ, vltro, & celeriter patri remiſit, quanq̃ ab eo tum maxime finibus imperij pellebatur. Sed & rex, & laceſſitus, maieſtatẽ excel lentiſſimi viri venerari, q̃ dolorẽ ſuum vlciſci maluit.

De Africano Scipione.

Ad Africanũ eundem in Linternina villa ſe continentẽ, cõplu res prædonum duces videndũ eodẽ tempore forte confluxerunt. quos cũ ad vim faciendam venire exiſtimaſſet, præſidiũ domeſti corũ in tecto collocauit. eratq; in his repellendis, & animo, & appa ratu occupatus. Quod vt prædones animaduerterũt, dimiſſis mi

H iij

litibus,abiectisq; armis,ianuæ appropinquant. Et clara voce nunciant Scipioni,nõ vitæ eius hoſtes,ſed virtutis admiratores veniſſe,conſpectum, & congreſſum, tanti viri,quaſi cœleſte aliquod beneficiũ expetentes. Proinde ſecurũ ſe nobis præſtandũ præbere ne grauetur.Hæc poſt,q̃ domeſtici Scipioni retulerunt, fores reſerari eosq; intromitti iuſſit. Qui poſtes ianuæ tanq̃ aliquã religioſiſſimam aram,ſanctũq; templũ venerati, cupide Scipionis dexteram apprehenderunt.ac diu oſculati,poſitis ante veſtibulũ donis, quæ deorũ immortaliũ numini conſecrari ſolent,læti quia Scipionem vidiſſe contigiſſet,ad lares proprios reuerterunt. Quid hoc fructu maieſtatis excelſius? quid etiã iucundius? Hoſtis iram admiratione ſui placauit.ſpectaculo præſentiæ ſuæ latronum geſtientes oculos obſtupefecit. Delapſa cœlo ſydera hominibus ſi ſe offerant, venerationis amplius non recipient.

De Paulo Aemylio.

Hoc quidem viuo Scipioni,illud autẽ Aemylio Paulo exanimi contigit.Nam cũ exequiæ eius celebrarent̃,ac forte tunc principes Macedoniæ,legationis nomine Romę morarentur,funebri lecto ſponte ſua ſeſe ſubiecerunt. quod aliquanto maius videbit̃, ſi quis cognoſcat lecti illius frontẽ Macedonicis triumphis fuiſſe adornatam. Quantũ eni Paulo tribuerunt, propter quẽ gentis ſuæ cladiũ indicia,p ora vulgi ferre nõ exhorruerũt? Quod ſpectaculũ,funeri ſpeciẽ alterius triumphi adiecit.Bis enim te Paule Macedonia vrbi noſtræ illuſtrem oſtendit. incolumem, ſpolijs ſuis, fato functum humeris.

De Aemyliano Scipione,

Nec filij quidẽ tui Scipionis Aemyliani, quẽ in adoptionẽ dando,duarũ familiarũ ornamentũ eſſe voluiſti,maieſtati parũ hono-

ris tributũ eſt. cũ eũ adoleſcentẽ admodũ a Lucullo Cos. petendi auxilij gratia ex Hiſpania,in Africã miſſum Carthaginiẽſes,& Maſiniſſa rex de pace diſceptatorẽ velut Cos. & ĩperatorẽ habuerũt. Ignara quidem fatorũ ſuorũ Carthago. Orientis enim illud iuuentæ decus,deorũ,atq; hominũ indulgentia, ad excidium eius alebatur, vt ſuperius cognomen Africanũ capta, poſterius euerſa Corneliæ genti daret.

De.P.Rutilio.

Quid damnatione? quid exilio miſerius? Atqui.P. Rutilio conſpiratione publicanorũ perculſo, autoritatẽ adimere nõ valuerũt. Cui Aſiam petenti, omnes prouinciæ illius ciuitates, legatos eius ſeceſſum opperientes,obuiam miſerunt. exulare aliquis hoc loco, an triumphare iuſtius dixerit?

De Mario.

Caius etiã Marius in profundum vltimarũ miſeriarũ abiectus, ex ipſo vitæ diſcrimine,beneficio maieſtatis emerſit. Miſſus enim ad eum occidendum in priuata domo Minturnis clauſum ſeruus publicus,natione Cimber,& ſenem, & inermem, & ſqualore obſitum,ſtrictum gladiũ tenens,aggredi nõ ſuſtinuit. ſed claritate viri occæcatus,abiecto ferro,attonitus inde,ac tremens fugit. Cimbrica nimirũ calamitas oculos hominis perſtrinxit. deuictæq; ſuæ gentis interitus, animũ cõminuit. etiã dis immortalibus indignũ ratis ab vno nationis eius interfici Mariũ, quam totam deleuerat. Minturnenſes autẽ maieſtate illius capti,compreſſum iam, & conſtrictum dira fati neceſſitate,incolumem præſtiterunt. Nec fuit eis timori aſperrima Syllæ victoria, cũ præſertim ipſe Marius eos a conſeruando Mario abſterrere poſſet.

De Marco Portio Catone.

Marcũ quoq; Porciũ Catonẽ admiratio fortis,ac ſincæræ vitæ, adeo admirabilẽ ſenatui fecit, vt cũ inuito.C. Cæſare Cos.aduerſus publicanos dicendo in curia diem extraheret, & ob id eius iuſſu a lictore in carcerẽ duceretur,vniuerſus ſenatus illum ſequi non dubitaret,quæ res diuini animi perſeuerantiam flexit.

De eodem.

Eodem ludos florales, quos Meſſius ædilis faciebat, ſpectante, populus,vt Mimæ nudarentur,poſtulare erubuit.Quod cũ ex Fauonio amiciſſimo ſibi vna ſedẽte cognouiſſet, diſcedit e theatro, ne præſentia ſua ſpectaculi conſuetudinẽ impediret. Quẽ abeuntẽ ingenti plauſu populus proſecutus,priſcũ morẽ iocorũ in ſcęnam reuocauit,confeſſus plus ſe maieſtatis illi vni tribuere,ꝙ vniuerſo ſibi vendicare. Quibus opibus,quibus imperijs, quibus triumphis hoc datum eſt?Exiguũ viri patrimoniũ, aſtricti cõtinentia mores, modicæ clientelæ, domus ambitioni clauſa, paterni generis vna imago,minime blanda frons, ſed omnibus numeris perfecta virtus.Quæ quidem effecit,vt ſi quis ſanctum,& egregiũ ciuẽ ſignificare velit,ſub nomine Catonis definiat.

EXTERNA. De Harmodio,& Ariſtogitone.

Dandum eſt aliquid loci etiã alienigenis exẽplis, vt domeſticis aſperſa, varietate ipſa delectent. Harmodij, & Ariſtogitonis, qui Athenas tyrannide liberare conati ſunt, effigies æneas Xerxes rex ea vrbe deuicta, in regnũ ſuũ tranſtulit. Longo deinde interiecto tempore, Seleucus in priſtinã ſedem reportandas curauit. Rhodij quoq; eas vrbi ſuæ appulſas,cũ in hoſpitiũ publice inuitaſſent, ſacris etiã puluinaribus collocauerunt. Nihil hac memoria felicius, quæ tantum venerationis, in tam paruulo ære poſſedit.

De Xenocrate.

Quantũ porro honoris Athenis Xenocrati ſapientia pariter, ac ſanctitate claro, tributum eſt? Cum teſtimoniũ dicere coactus ad aram acceſſiſſet, vt more eius ciuitatis iuraret, omnia ſe vere retuliſſe, vniuerſi iudices cõſurrexerunt, proclamarunt, ne iuſiurandum diceret. quodq; ſibimet ipſis poſt modũ dicendæ ſententię loco remiſſuri nõ erant, ſinceritati eius cõcedendũ exiſtimarunt.

VALERII MAXIMI LIBER. III.

De Indole. CAPVT. I.

ATtingam nunc quaſi cunabula quædã, & elementa virtutis, animiq; præcedente tempore, ad ſummum gloriæ cumulum peruenturi, certo cũ indolis experimento, datos geſtus, referam.

De Aemylio Lepido.

Aemylius Lepidus puer etiã tum progreſſus in aciem, hoſtem interemit, ciuem ſeruauit. Cuius tam memorabilis operis index eſt in Capitolio, ſtatua bullata, & incincta prætexta. S. cõſulto poſita. Iniquũ enim putauit eum honori nondũ tempeſtiuũ videri, qui iã virtuti maturus fuiſſet. Præcurrit igitur Lepidus ætatis ſtabilimentum fortiter faciendi celeritate, duplicẽq; laudem e prælio retulit, cuius eum vix ſpectatorẽ anni eſſe patiebantur. Arma enĩ infeſta, & diſtricti gladij, & diſcurſus telorũ, & aduentantis equitatus fragor, & concurrentiũ exercituũ impetus, iuuenibus quoq; aliquantum terroris incutit. Inter quæ Aemyliæ gentis pueritia, coronam mereri ſpolia rapere valuit.

De Marco Catone.

Hic ſpiritus ne Marci quidẽ Catonis pueritiæ defuit. Nam cum

in domo.M. Druſi auunculi ſui educaretur, & ad eum Tribunum tunc.P. Latini de ciuitate impetranda cōueniſſent, a.Q. Popedio Latinorꝫ principe,Druſi autē hoſpite rogatus, vt ſocios apud auunculum adiuuaret, conſtanti vultu nō facturū ſe reſpondit. Iterum deinde,ac ſæpius interpellatus in propoſito perſtitit. Tunc Popedius in excelſam ædium partem eleuatum, abiecturū ſe eum inde, niſi precibus obtēperaret,minatus eſt. Nec hac re ab incœpto moueri potuit. Expreſſa eſt itaqꝫ illa vox hominū. Gratulemur nobis Latini,& ſocij,hunc eſſe tam paruū,quo ſenatore ne ſperare quidē nobis ciuitatē licuiſſet. Tenero ergo animo Cato totius curiæ grauitatem percepit,perſeuerantiaqꝫ ſua,Latinos iura noſtræ ciuitatis apprehendere cupientes,repulit.

De eodem Catone.

Idem cū ſalutandi gratia prætexatus ad Syllam veniſſet, & capita ſcriptorꝫ in atriū allata vidiſſet,atrocitate rei cōmotus, pædagogum ſuum Sarpedonē nomīe interrogauit, quapropter nemo inueniretur,qui tam crudelem Tyrannū occideret. Cumqꝫ is,non voluntatē hominibus,ſed facultatē deeſſe,quod ſalus eius magno militum præſidio cuſtodiretur, reſpondiſſet, vt ferrum ſibi daret, obſecrauit.affirmando perfacile ſe eum interfecturū, ꝙ in lecto illius conſedere ſoleret. Pædagogus & animum Catonis agnouit, & exhorruit propoſitum.eumqꝫ poſtea ad Syllam excuſſum ſemp adduxit. Nihil hoc mirabilius. Puer in officina crudelitatis depre henſus, victorem nō extimuit,tum maxime Coſs.Municipia, Legiones,equeſtris ordinis maiorē partem trucidantem, ipſum Marium.Si quis eo loci ſtatuiſſet,celerius aliquid de fuga ſua,ꝙ̄ de Syllæ nece cogitaſſet.

De Caio Caſſio.

Cuius filium Fauſtum. C. Caſſius, condiſcipulum ſuũ in ſchola proſcriptionẽ paternã laudantẽ, ipſumq; cũ per ætatem potuiſſet, idem facturũ minitantẽ, colapho percuſſit. dignam manum, quæ ſe publico parricidio contaminaret.

EXTERNA.

Et vt a Græcis aliquid, Alcibiades ille, cuius neſcio vtrũ bona, an vitia patriæ pernicioſiora fuerint. illis enim ciues ſuos decepit, his afflixit. cum adhuc puer ad Periclem auunculum ſuũ veniſſet, eumq; ſecreto triſtem ſedentẽ vidiſſet, interrogauit, quid ita tantã in vultu confuſionẽ gereret? At illo dicente, mandato ſe ciuitatis Propylæa Mineruæ, quæ ſunt ianuæ arcis, ædificaſſe, cõſumptaq; in id opus ingenti pecunia, non inuenire quo pacto miniſterij rationẽ redderet, atq; ideo cõflictari. Ergo, inquit, quære potius quẽadmodũ rationẽ non reddas. Itaq; vir ampliſſimus, & prudentiſſimus, ſuo conſilio defectus, puerili vſus eſt, atq; id egit, vt Atheniẽſes finitimo implicati bello, rationibus exigendis non vacarent. Sed viderint Athenæ, vtrum Alcibiadem lamententur, an glorientur. quoniã adhuc inter execrationem hominis, & admirationẽ dubio mentis iudicio fluctuatur. Nos quia iam initia, procurſusq; virtutis patefecimus, actum ipſum proſequemur. cuius ponderatiſſima vis, & efficaciſſimi lacerti, in fortitudinem conſiſtunt.

De Fortitudine. CAPVT II.

De Horatio Coclite.

NEc præterit me, conditor vrbis noſtræ Romule, principatum tibi hoc in genere laudis aſſignari oportere. Sed patere obſecro vno te præcurri exemplo, cui & ipſe aliquantũ honoris debes. quia beneficio illius effectum eſt, ne

tam præclarũ opus tuũ Roma dilaberetur. Etruſcis in vrbem, ponte Sublicio irrumpentibus, Horatius Cocles extremã eius partẽ occupauit, totumq; hoſtiũ agmen, donec poſt tergũ ſuũ pons abrũperetur, infatigabili pugna ſuſtinuit. atq; vt patriã periculo imminenti liberatã vidit, armatus ſe in Thybetim miſit. Cuius fortitudinem dij immortales admirati, incolumitatẽ ſincæram ei præſtiterunt. Nam neq; altitudine deiectus, quaſſatus ve, neq; pondere armorũ preſſus, nec vllo vorticis circuitu actus, nec telis quidẽ, quæ vndiq; congerebantur, læſus, tutũ natandi euentũ habuit. Vnus itaq; tot ciuium, tot hoſtiũ, in ſe oculos cõuertit. ſtupentes illos admiratione, hos inter lætitiã, metũq; hæſitantes. vnusq; duos acertima pugna conſertos exercitus, alterũ repellendo, alterum propugnando, diſtraxit. Deniq; vnus vrbi noſtræ tantũ ſcuto ſuo, quantũ Thyberis alueo, munimẽti attulit. Quapropter diſcedẽtes Etruſci dicere potuerunt. Romanos vicimus, ab Horatio victi ſumus.

De Chlœlia virgine.

Immemorem me propoſiti mei Chlœlia pene facit. eadẽ enim tempeſtate, certe aduerſus eundem hoſtem, & in eodẽ Thyberi inclytum auſa facinus. Inter cæteras eni virgines obſes Porſenæ data hoſti, nocturno tẽpore cuſtodiã egreſſa, equũ cõſcendit, celeriq; traiectu fluminis, non ſolum obſidione, ſed etiã metu, patriam ſoluit. Viris puella lumine virtutis præferenda.

De Romulo.

Redeo nunc ad Romulum, qui ab Acrone Ceninenſiũ rege ad dimicandũ prouocatus, quanq̃ & numero, & fortitudine militũ ſuperiorẽ ſe crederet, tutiusq; erat toto cũ exercitu, q̃ ſolum in aciẽ deſcendere. ſua potiſſimũ dextera, omen victoriæ rapuit. nec incœpto eius Fortuna defuit. Occiſo enim Acrone, fuſisq; hoſtibus.

opima de eo ſpolia, Ioui Feretrio retulit. Hactenus iſtud. quia publi ca religione conſecrata virtus, nulla priuata laudatione indiget.

De Cornelio Coſſo.

A Romulo proximus Cornelius Coſſus eidem deo ſpolia cõſe crauit. Cum magiſter equitũ ducẽ Fidenatiũ in aciem congreſſus interemiſſet. magnus initio huiuſce generis inchoatæ gloriæ Romulus. Coſſo quoq; multũ acquiſitũ eſt, qui imitari Romulũ valuit.

De.M. Marcello.

Nec Marci quidẽ Marcelli memoriã ab his exemplis ſeparare debemus. In quo tantus animi vigor fuit, vt apud Padũ Gallorũ regem ingenti exercitu ſtipatum, cũ paucis equitibus inuaderet. quẽ protinus obtruncatũ, armis exuit, eaq; Ioui Feretrio dicauit.

De.T. Manlio Torquato.

Eodẽ & virtutis, & pugnæ genere vſi ſunt. T. Manlius Torquatus, & Valerius Coruinus, & Aemylianus Scipio. Hi etiã vltro ꝓuocatos hoſtiũ duces interemerunt. ſed quia ſub alienis auſpicijs rem geſſerant, ſpolia Ioui Feretrio nõ poſuerunt conſecranda Itẽ Scipio Aemylianus, cũ in Hiſpania ſub Lucullo duce militaret, atq; Intercacia prçualidũ oppidũ circunſederetur, primus mœnia eius cõſcendit. Neq; erat in eo exercitu quiſquã aut nobilitate, aut animi indole, aut futuris actis, cuius magis ſaluti cõſuli, & parci deberet. ſed tunc clariſſimus quiſq; iuuenũ, pro amplificanda, & tuenda patria, plurimũ laboris, ac periculi ſuſtinebat, deforme ſibi exiſtimãs, quos dignitate prçſtaret, ab ijs virtute ſuperari. Ideoq; Aemilianus hanc militiã alijs propter difficultatẽ vitantibus, ſibi depopoſcit.

De.M. Attilio.

Magnũ inter hæc fortitudinis exemplum antiquitas offert. Romani Gallorũ exercitu pulſu, cũ ſe in Capitoliũ, & in arcem cõfer

rent, inq; his collibus morari omnes nõ poſſent, neceſſariũ cõſiliũ in plana parte vrbis relinquendorũ ſeniorũ ceperunt, quo facilius iuuentus reliquias imperij tueretur. Cæterũ ne illo quidẽ tam miſero, tamq; luctuoſo tẽpore, ciuitas noſtra virtutis ſuæ oblita eſt. Defuncti enim honoribus, apertis ianuis, in curulibus ſellis, cũ inſignibus magiſtratuũ, quos geſſerant, ſacerdotiorũq;, quæ erant adepti conſederunt. vt & ipſi in occaſu ſuo, ſplendorẽ, & ornaméta vitę præteritæ retinerent, & plebem ad fortius ſuſtinendos caſus ſuos prouocarent. Venerabilis eorũ aſpectus, primo hoſtibus fuit, & nouitate rei, & magnificentia cultus, & ipſo audaciæ genere cõmotis. Sed quis dubitaret, quin & Galli, & victores illam admirationẽ mox in riſum, & in omne cõtumeliæ genus cõuerſuri eſſent? Nõ expectauit igitur hanc iniuriæ maturitatẽ. C. Attilius, verũ barbã ſuam permulcenti Gallo Scipionẽ vehementi ictu, capiti inflixit. eiq; propter dolorẽ ad ſe occidendũ ruenti, corpus cupidius obtulit. Capi ergo virtus neſcit. Patientia dedecus ignorat. Fortunę ſuccumbere triſtius omni fato ducit. noua & ſpecioſa genera interitus excogitat, ſi quiſquã interit, qui ſic extinguitur.

De. C. Sempronio.

Reddendus eſt nunc Romanæ iuuentuti debitus gloriæ titulus Q. Catulo, Sempronio Attracino Coſs. cũ Volſcis apud Veruginẽ parum proſpere dimicante, ne acies noſtra iam inclinata propelleretur, equis delapſa, ſeipſam cẽturiauit, atq; hoſtiũ exercitũ irrupit, quo dimoto proximũ tumulũ occupauit, effecitq;, vt omnis Volſcorũ in ſe cõuerſus impetus, legionibus noſtris ad confirmandos animos ſalutare laxamentũ daret. Itaq; cũ iam de trophæis ſtatuẽdis cogitarent, præliũ nocte dirimente, victores ne, an victi diſcederent, incerti abierunt.

De Fabio Maximo.

Strenuus ille quoq; flos ordinis equeſtris. cuius mira virtute Fabius Max. Rutilianus magiſter equitũ bello, quod aduerſus Samnites gerebatur, male cõmiſſi prælij crimine leuatus eſt. Nanq; Papyrio Curſore propter auſpicia repetenda in vrbem proficiſcente caſtris præpoſitus, ac vetitus in aciem exercitũ ducere, nihilominus manus cũ hoſte, ſed non tam feliciter, q̃ temere conſeruit, procul enim dubio ſuperabat. Cęterũ optimæ indolis iuuentus, detractis equorũ frenis, vehementer eos calcaribus ſtimulatos in aduerſos Samnites egit. obſtinataq; animi præſtantia extortã manibus hoſtium victoriã, & cũ ea ſpem maximi ciuis Rutiliani, patriæ reſtituit. Qualis deinde roboris illi milites? qui vehemẽti ictu remorum concitatam fugæ punicã claſſem, nantes lubrici pelagi quaſi campoꝝ firmitate pedites, in litus retraxerunt? Eiuſdem tẽporis & notæ miles, qui Cannenſi prælio, quo Annibal magis vires Romanorũ contudit, q̃ animos fregit, cũ ad retinenda arma inutiles vulneribus manus haberet, ſpoliare ſe conantis Numidæ ceruicẽ complexus, os naribus, & auribus corroſis deforme reddidit. Inq; plenæ vltionis morſibus expirauit. ſepone iniquũ pugnæ euentũ; quãto interfectore fortior interfectus. Pœnus enim in victoria obnoxius, morienti ſolatio fuit. Romanus in ipſo fine vitæ vindex ſui extitit.

De. P. Craſſo.

Militis huius in aduerſo caſu tã egregius, tamq; virilis animus, q̃ relaturus ſum imperatoris. P. enim Craſſus cũ Ariſtonico bellũ in Aſia gerens, a Thracibus, quoꝝ is magnũ numerũ in præſidio habebat, inter Eleam, & Smyrnam exceptus, ne in ditionem eius perueniret, dedecus, accerſita ratiõe mortis effugit. Virgã enĩ, qua ad regendum equũ vſus fuerat, in vnius barbari oculum direxit.

qui vi doloris accenſus, latus Craſſi ſica confodit. dumq; ſe vlciſcitur, Romanũ imperatoré maieſtatis amiſſæ turpitudine liberauit. Oſtendit fortunæ Craſſus, ꝙ indignũ virũ tam graui contumelia afficere voluiſſet, quoniã quidẽ iniectos ab ea libertati ſuæ miſerabiles laqueos prudenter pariter, ac fortiter rupit, donatũq; iam ſe Ariſtonico, dignitati ſuæ reddidit.

De Scipione.

Eodem mentis propoſito vſus eſt Scipio. Nanq; infeliciter Cn. Pompeij generi ſui defenſis in Africa partibus, claſſe Hiſpaniã petens, cũ animaduertiſſet nauem, qua vehebatur, ab hoſtibus captã gladio præcordia ſua tranſuerberauit. ac deinde proſtratus, in puppi, quærentibus Cæſarianis militibus, vbinam eſſet imperator? reſpondit, imperator ſe bene habet. Tantũq; eloqui valuit, quantũ ad teſtandam animi magnitudiné, æternæ laudi ſatis erat.

De Catone.

Tui quoq; clariſſimi exceſſus Cato Vtica monimẽtũ eſt. In qua ex fortiſſimis vulneribus tuis, plus gloriæ, ꝙ ſanguinis manauit. Siquidẽ conſtantiſſime in gladiũ incumbendo, magnũ hominibꝰ documentũ dediſti, quanto potior eſſe debeat probis dignitas ſine vita, ꝙ vita ſine dignitate.

De Porcia Catonis filia, & Bruti vxore.

Cuius filia minime muliebris animi. Quæ cũ Bruti viri ſui conſiliũ, quod interficiendo Cæſare cœperat, ea nocte, qua dies teterrimi facti ſecutus eſt, cognouiſſet, egreſſo cubiculum Bruto, cultellũ tonſoriũ, quaſi vnguium reſecandorũ cauſa popoſcit, eoq; velut forte elapſo, ſe vulnerauit. Clamore deinde ancillarũ in cubiculũ reuocatus Brutus, obiurgare eam cœpit, ꝙ tonſoris præripuiſſet officiũ. Cui ſecreto Porcia, Nõ eſt hoc inquit temerariũ factũ meũ,

ſed in tali ſtatu noſtro, amoris mei erga te certiſſimũ indiciũ. Experiri enim volui, ſi tibi propoſitũ ex ſententia parũ ceſſiſſet, q̃ ęquo animo me ferro eſſem interemptura.

De Catone.

Felicior progenie ſua ſuperior Cato, a quo Porciæ familiæ principia manarunt. Qui cũ ab hoſte in acie vehementi periculo peteretur, vagina gladius eius elapſus decidit. Quem ſubiectũ prælianriũ globo, atq; vndiq; hoſtilibus pedibus circũdatũ, poſt, q̃ abeſſe ſibi animaduertit, adeo cõſtanti animo in ſuã poteſtatẽ redegit, vt illum nõ periculo oppreſſus rapere, ſed metu vacuus ſumere videretur. quo ſpectaculo attoniti hoſtes, poſtero die ad eum ſupplices pacem petentes venerunt.

De.P.Scipione Naſica.

Togæ quoq; fortitudo, militaribus operibus inſerenda eſt. quia eandem laudẽ, foro, atq; caſtris edita meretur. Cum Tib. Gracchus in tribunatu profuſis largitionibus fauore populi occupato, rẽpu. oppreſſam teneret, palamq; dictitaret, interempto ſenatu, omnia per plebem agi debere, in ædem Fidei publicæ cõuocati Patres. C. a Cos. Mutio Scæuola, quidnam in tali tẽpeſtate faciundũ eſſet, deliberabant. cunctiſq; cenſentibus vt Cos. armis reſp. tueretur, Scæuola negauit ſe quicquã vi eſſe acturũ. Tunc Scipio Naſica, quoniã inquit Cos. dum iuris ordinẽ ſequitur, id agit, vt cũ omnibus legibus Romanũ imperiũ corruat, egomẽt priuatus, voluntati veſtrę me offero ducem. ac deinde leuam manũ aperte togæ circũdedit, ſublataq; dextera proclamauit. Qui Remp. ſaluam eſſe volũt, me ſequantur. Eaq; voce, cunctatione bonoꝝ ciuiũ diſcuſſa, Gracchũ cũ ſcelerata factione, quas merebatur pœnas, perſoluere coegit.

De.C.Mario ſene.

Item cum Tri.Pl.Saturninus,& Pretor Glaucia, & Equitius deſignatus Tri.Pl.maximos in ciuitate noſtra ſeditionũ motus excitaſſent, nec quiſquã ſe populo concitato opponeret, primum.M. Aemylius Scaurus. C.Mariũ conſulatũ ſextũ gerentẽ hortatus eſt, vt libertatẽ,legesq; manu defenderet. protinusq; arma ſibi afferri iuſſit. quibus allatis vltima ſenectute confectũ, & pene dilapſum corpus induit.ſpiculoq; innixus,ante fores curiæ conſtitit. ac paruulis extremi ſpiritus reliquijs ne reſp.expiraret,effecit .Præſtantia enim animi ſui,ſenatũ, & equeſtrem ordinem, ad vindictam exigendam impulit.

De diuo Iulio.

Sed vt armorũ, & togæ ſuperius, ita nunc etiã ſyderũ clarũ decus diuũ Iulium,certiſſimã veræ virtutis effigiem repræſentemus Cũ innumerabili multitudine,& feroci impetu Neruiorũ,inclinari aciem ſuam videret,timidius pugnanti militi ſcutum detraxit, eoq; tectus,acerrime præliari cœpit,quo facto fortitudinẽ per totũ exercitũ diffudit, labentẽq; belli fortunã diuino animi ardore reſtituit. Idem alio prælio legionis Martiæ aquiliferũ ineundæ fugæ gratia iam cõuerſum,faucibus cõprehenſum,in contrariã partem detraxit. dexteramq; ad hoſtem tendens, quorſum tu inquit abis? Illic ſunt, cũ quibus dimicamus. & manibus quidem vnũ militẽ, adhortatione vero tam acri omniũ legionũ trepidationẽ correxit vinciq; paratas vincere docuit.

De Vibio,& Valerio Flacco,& Pedanio centurione.

Cæterũ vt humanæ virtutis actum exequamur,cũ Annibal Capuam,in qua Romanus exercitus erat,obſideret, Vibius Aceus Pelignæ cohortis præfectus, vexillũ trans Punicũ vallum proiecit, ſeipſum,ſuosq; cõmilitones,ſi eo hoſtes potiti eſſent,execratus,&

ad id petendũ ſubſequente cohorte primus impetũ fecit. Quod vt Valerius Flaccus tribunus tertiæ legionis aſpexit, cõuerſus ad ſuos Spectatores, inquit, vt video, alienæ virtutis huc venimus, ſed abſit iſtud dedecus a ſanguine noſtro, vt Romani, gloria cedere Latinis velint. Ego certe aut ſpecioſam optaui mortẽ, aut felicẽ audaciæ exitũ, vel ſolus præcurrere paratus ſum. His auditis Pedanius Centurio cõuulſum ſignum dextra retinens, iam hoc inquit, intra hoſtile vallum mecũ erit. Proinde ſequanť, qui id capi uolũt. Et cũ eo in caſtra Pœnoꝝ irrupit, totáq; ſecũ traxit legionẽ. Ita triũ virorũ fortis temeritas, Annibalem pauloante ſpe ſua Capuæ potitorem, ne caſtrorum quidem ſuoꝝ potientem eſſe paſſa eſt.

De. Q. Cotio.

Quorũ virtuti nihil cedit. Q. Cotius, qui propter fortitudinem Achilles cognominatus eſt. Nã vt reliqua eius opera nõ exequar, abunde tamẽ duobus factis, quæ relaturus ſum, quantus bellator fuerit, cognoſcetur. Q. Metello Cos. legatus in Hiſpaniã profectus Celtibericũ ſub eo bellum gerens, poſt, ꝗ cognouit a quodã gentis huius iuuene ſe ad dimicandum prouocari, erat autẽ illi forte prandendi gratia poſita menſa, relicta ea, arma ſua extra vallũ deferri, equũq; duci clam iuſſit, ne a Metelllo impediretur. Et illũ Celtiberum inſolentiſſime obequitantem conſectatus interemit, detractaq; corpori eius exuuias ouans lætitia in caſtra retulit. Idem Pireſum nobilitate, ac virtute oẽs Celtiberos præſtantẽ, cũ ab eo in certamen pugnæ prouocatu s eſſet, ſuccumbere ſibi coegit. Nec erubuit flagrantiſſimi pectoris iuuenis, gladium ei ſuum, & ſagulum vtroq; exercitu ſpectante tradere. Ille vero etiã petijt, vt hoſpitij iure inter ſe iuncti eſſent, quãdo inter Romanos, & Celtiberos pax foret reſtituta.

Digitized by Google

De Attilio.

Nec Attilium quidē præterire poſſumus,qui cū decimę legionis
miles pro.C.Cæſaris partibus maritima pugna præliaretur, abſciſ
ſa dextra,quā Maſſilienſiū naui iniecerat,leua puppim apprehēdit,
nec ante dimicare deſtitit,q̄ captam profundo mergeret. quod fa
ctum parum iuſta notitia patet.

De Cynegiro.

At Cynegirū Athenienſem ſimili pertinacia in cōſectandis hoſti
bus vſum, verboſa cantu laudum ſuarū Græcia, omniū ſeculorū
memoriæ literarū præconio inculcat.

De.M.Scæua.

Claſſicam Attilij gloriam,terreſtri laude. M.Scæua eiuſdē impe
ratoris centurio ſubſecutus eſt. Cū enim pro caſtello, cui præpoſi-
tus erat,dimicaret,Cn.q; Pompeij pręfectus,iuſſu eius, ſummo ſtu
dio,& magno militū numero ad id capiendū mitteretur, omnes,
qui propius acceſſerant,interemit, ac ſine vllo regreſſu pedes pu-
gnans,ſuper ingentē ſtragē, quā ipſe fecerat, corruit. cuius corpus
capite,humero,femore ſaucio,oculo eruto, ſcutū centū &.xx.icti-
bus perfoſſum apparuit. Tales in caſtris diui Iulij diſciplina milites
aluit.quoꝝ alter dextra,alter oculo amiſſo hoſtibꝰ inhęſit. Ille poſt
hanc iacturā victor,hic nec hac quidē iactura victus. Tuū vero Scę
ua inexuperabilem ſpiritū in vtraq; parte rerū naturæ qua admira
tione proſequar,neſcio.quoniā excellenti virtute,dubiū reliquiſti,
inter vndaſne pugnam fortiorē edideris,an in terra vocem emiſe
ris.Bello nanq; Gallico,quo.C.Cæſar nō contentus opera ſua lito
ribus Oceani claudere, Britannicæ inſulæ cœleſtes iniecit manus,
cum quatuor cōmilitonibus rate tranſuectus, in ſcopulum vicinū
inſulæ, quam hoſtium ingentes copiæ obtinebant, poſt, q̄ æſtus

regreſſu ſuo ſpatiū,quo ſcopulus, & inſula diuidebant̃, in vadum
tranſitu facili redegit,ingenti multitudine barbaroꝝ affluente,cæ
teris rate ad litus regreſſis, ſolus immobilem ſtationis gradum reti
nens,vndiq; ruẽtibus telis,& ab omni parte acri ſtudio ad te inua-
dendū nitentibus,quinq; militū diurno prælio ſuffectura pila, vna
dextra,hoſtiū corporibus adegiſti. Ad vltimū diſtricto gladio, au-
daciſſimū quemq; modo vmbonis impulſu,modo mucronis ictu
depellens,hinc Romanis, illinc Britannicis oculis incredibili dum
cernereris,ſpectaculo fuiſti. Poſt,q̃ deinde ira,ac pudor cuncta co-
nari feſſos coegit,Tragula femur traiectus, ſaxiq; pondere ora cō-
tuſus,galea iā ictibus diſcuſſa,& ſcuto crebris foraminibus abſum-
pto,profundo te credidiſti.ac duabus loricis onuſtus,inter vndas,
quas hoſtili cruore infeceras,enataſti. viſoq; imperatore, armis nō
amiſſis,ſed bene impenſis,cū laudem mereteris, veniā petijſti. Ma
gnus prælio,ſed maior diſciplinæ militaris memoria.Itaq; ab opti
mo virtutis æſtimatore,tum facta,tum etiā verba tua,centuriona-
tus honore donata ſunt.

De Lucio Sicinio Dentato.

Sed quod ad præliatoꝝ excellentē fortitudinē attinet merito.L.
Sicinij Dentati cōmemoratio omnia Romana exempla finierit.
Cuius opera,honoreſq; operū,vltra fidem veri, excedere iudicari
poſſent,niſi ea certi autores, inter quos Marcus Varro monimẽtis
ſuis teſtata eſſe voluiſſent. Quē centies & vigeſies in aciem deſcē-
diſſe tradunt, eo robore animi, atq; corporis vtentē, vt maiorem
ſemꝑ victoriæ partē traxiſſe videretur,ſex &.xxx. ſpolia ex hoſte
retuliſſe. quoꝝ in numero octo fuiſſe, cū quibus ſpectante vtroq;
exercitu ex prouocatione dimicaſſet.xiiij.ciues ex media morte ra
ptos ſeruaſſe.quinq; &.xl.vulnera in pectore excepiſſe, tergo cica

Digitized by Google

tricibus vacuo, nouem triumphales imperatorꝝ currus ſecutũ. Totius ciuitatis oculos in ſe numeroſa donorũ pompa cõuertentem. Præferebant enim aureæ coronæ octo, ciuicæ.xiiij. murales tres, obſidionalis vna, torques.clxxxiij.armillæ.clx.haſtæ.xviij.phaleræ.xxv.ornamenta etiã legioni, nedum militi ſatis multa.

De.T.Iubelio Campano.

Ille quoq; ex pluribus corporibus in vnum magna cũ admiratione Calibus cruor confuſus eſt. In quo oppido cũ Fuluius Flaccus propter Campanã perfidiã principes ciuitatis ante tribunal ſuũ capitali ſupplicio afficiendos iudicaret, literisq; a ſenatu acceptis finẽ pœnæ eorꝝ ſtatuere cogeretꝰ, vltro ſe ei.T. Iubelius Taurea Campanus obtulit, & q̃p potuit clara voce, quoniã inquit Fului cupiditate tanta hauriendi ſanguinis noſtri teneris, quid ceſſas in me cruentam ſecurim diſtringere? vt gloriari poſſis, aliquanto virũ fortiorem, q̃p ipſe es, tuo iuſſu eſſe interemptũ. Eo deinde libenter ſe eſſe facturũ, niſi ſenatus voluntate impediretur, affirmante, At me inquit, cui nihil Patres.C.præceperunt, aſpice, oculis tuis quidẽ gratum, animo vero tuo maius opus edentem, protinusq; interfecta cõiuge, ac liberis, gladio incubuit. Quem virũ illum putemus fuiſſe, qui ſuorꝝ, ac ſua cæde teſtari voluit, ſe Fuluij crudelitatẽ ſugillare, q̃p ſenatus miſericordia vti maluiſſe.

EXTERNA. De Gobria.

Age Gobriæ quantus ardor animi. Qui, cũ ſordida, & crudeli Magorũ tyrannide Perſas liberaret, vnũq; ex ijs obſcuro loco abiectum corporis pondere vrgeret, præclari operis ſocio plagã ei inferre dubitanti, nedum Magum petit, ipſum vulneraret, Tu vero, inquit, nihil eſt quod reſpectu mei timidius gladio vtaris. vel per vtrunq; illum agas licet, dum hic q̃p celerrime pereat.

De Leonida.

Hoc loci Leonidas Spartanus nobis occurrit, cuius propoſito opere exitu nihil fortius. Nam cũ CCC. ciuibus apud Thermopylas toti Aſiæ obiectus, grauem illum, & mari, & terræ Xerxen, nec hominibus tantũ terribilem, ſed Neptuno quoq; cõpedes, & cœlo tenebras minitantẽ, pertinacia virtutis ad vltimã deſperationem redegit. Cæterũ perfidia, & ſcelere incolarum eius regionis, & loci opportunitate, quã plurimũ adiuuabatur, ſpoliatus occidere dimicans, q̃ aſſignatã ſibi a patria ſtationẽ deſerere maluit. Ideoq; tam alacri animo ſuos ad id præliũ, quo perituri erant, cohortatus eſt, vt diceret ſic. Prandete cõmilitones mei, tanq̃ apud inferos cœnaturi. Mors erat denuntiata. Lacedæmonij perinde ac victoria eſſet promiſſa, ductori intrepide paruerunt.

De Othryade.

Othryadæ quoq; pugna pariter ac mors ſpecioſa, Thyræatium laude, q̃ ſpatio latius ſolum cernitur. Qui ſanguine ſuo ſcriptis literis, direptam hoſtibus victoriam, tantũ non poſt fata ſua in ſinum patriæ, cruendo trophæi titulo retulit.

De Epaminunda.

Excellentiſſimos Spartanę virtutis prouetus, miſerabilis lapſus ſequit. Epaminundas maxima Thebarũ felicitas, idẽq; Lacedæmonis prima clades, cũ vetuſtam eius vrbis gloriã, inuictãq; ad id tẽpus publicã virtutẽ, apud Leuctrã, & Mantineam, ſecundis prælijs cõtudiſſet, traiectus haſta, ſanguine, & ſpiritu deficiens, recreare ſe conantes, primũ an clypeus ſuus ſaluus eſſet, deinde an fuſi hoſtes penitus forẽt, interrogauit. Quę poſt, q̃ ex animi ſentẽtia cõperit, non finis inquit, cõmilitones meæ vitæ, ſed melius & altius initiũ aduenit. Nũc eni veſter Epaminundas naſcitur, quia ſic moritur.

Digitized by Google

Thebas ductu, & auſpicijs meis caput Græciæ factas video. & fortis, & animoſa ciuitas Spartana iacet armis noſtris abiecta. amara dominatione Græcia liberata eſt. orbus quoq;, nō tamen ſine liberis morior. quoniā mirificas filias Leuctram, & Mantineam relinquo. E corpore deinde ſuo, haſtam educi iuſſit, eoq; vulnere expirauit. Quod ſi eum Di immortales victorijs ſuis perfrui paſſi eſſent ſoſpes glorioſior patriæ mœnia non intraſſet.

De Theramene.

Ac ne Theramenis quidē Athenienſis in publica cuſtodia mori coacti, parua mentis conſtantia. In qua triginta Tyrannoꝝ iuſſu porrectam veneni potionē nō dubitanter hauſit. Quodq; ex ea ſuperfuerat, iocabundus illiſum humo clarum edere ſonum coegit. Reddensq; ſeruo publico, qui eam tradiderat Critiæ inquit propino. vide igitur vt hoc poculum ad eum cōtinuo perferas. Erat aūt is ex. xxx. tyrannis crudeliſſimus. Profecto eſt ſupplicio ſe liberare, tam facile ſuppliciū perpeti. Itaq; Theramenes perinde ac in domeſtico lectulo moriēs, vita exceſſit. Inimicorū æſtimatione punitus, ſuo iudicio finitus. Sed Theramenes a literis, & doctrina virilitatē traxit. Numantino vero Theogeni ad conſimilem virtutem capeſſendam, quaſi magiſtra gētis ſuæ ferocitas extitit. Perditis nāq; & afflictis rebus Numantinoꝝ, cū omnes eius ciues nobilitate, pecunia, honoribusq; præſtaret, vicum ſuū, qui in ea vrbe ſpecioſiſſimus erat, cōtractis vndiq; nutrimentis, ignis incendit, protinusq; ſtrictum gladiū in medio poſuit, ac binos inter ſe dimicare iuſſit, vt victus, inciſa ceruice ardētibus tectis ſuperiaceretē. qui cū tā forti lege mortis omnes aſſumpſiſſet, ad vltimū ſeipm flāmis immiſit.

De vxore Aſdrubalis.

Verū vt æque populo Ro. inimicæ vrbis excidiū referam, Car-

thagine capta, vxor Aſdrubalis exprobrata ei impietate, q̃ a Scipione ſoli ſibi impetrare vitam cõtentus fuiſſet, dextra, leuaq; tres cõmunes filios, mortẽ nõ recuſantes, trahens incendio ſe flagrantis patriæ obiecit.

De duabus puellis Syracuſanis.

Muliebris fortitudinis exemplo, æque fortem duarũ puellarum caſum adijciam. Cũ peſtifera ſeditione Syracuſarũ, tota regis Gelonis ſtirps, euidentiſſimis exhauſta cladibus, ad vnicam filiã Harmoniam virginẽ eſſet redacta, & in eã certatim ab inimicis impetus fieret, nutrix eius, æqualem illi puellam, regio cultu ornatã, hoſtilibꝰ gladijs obiecit: quæ, nẽ cũ ferro quidẽ trucidaret, cuius eſſet cõditionis, ederet, proclamauit admiratã illius animũ harmonia, & tantæ fidei ſupereſſe nõ ſuſtinuit. Reuocatosq; interfectores, profeſſa quænam eſſet, in cædem ſuam cõuertit. Ita alteri tectũ mendaciũ, alteri veritas aperta, finis vite fuit.

De Patientia. CAPVT III.

Egregijs pariter viroꝝ, ac fœminarũ operibus fortitudo ſe oculis hominũ ſubiecit, Patientiaq; in medium procedere hortata eſt, nõ ſane infirmioribus radicibꝰ ſtabilitam, aut minus generoſo ſpiritu abundantem, ſed ita ſimilitudine iunctam, vt cũ ea, vel ex ea nata, videri poſſit.

De Mutio Scæuola.

Quid enim his, quæ ſupra retuli, facto Mutij cõuenientius? Cum à Porſena rege Etruſcoꝝ vrbem noſtrã graui, ac diutino bello, vrgeri ægre ferret, caſtra eius clam ferro cinctus intrauit, immolantẽq; ante altaria, conatus eſt occidere. Cæterũ inter molitionẽ pij pariter, ac fortis propoſiti oppreſſus, nec cauſam aduentus texit, & tormenta quantopere contemneret, mira patientia oſtendit. Peroſus enim, credo, dexterã ſuam, q̃ eius miniſterio in cæde regis vti ne-

Digitized by Google

quiſſet, iniectam foculo exuri paſſus eſt. Nullũ profecto Dii immortales admorũ aris cultũ attentioribus oculis videntur. Ipſum quoq; Porſenã oblitũ periculi ſui, vltionẽ ſuam vertere in admirationẽ coegit. Nam reuertere inquit ad tuos Muti, & eis refer, te cũ vitam meam petieris, a me vitã donatũ. cuius clementiã nõ adulatus Mutius, triſtior Porſenæ ſalute, quã ſua lætior, vrbi ſe cõ æternæ gloriæ cognomine, Scæuolam reddidit.

De Pompeij patientia.

Pompeij etiã probabilis virtus, qui dum legationis officio fungeretur, a Genthio rege interceptus, cũ ſenatus conſilia prodere iuberetur, ardenti lucernæ admotũ digitũ cremandũ præbuit, eaq; patientia regi ſimul, & deſperationẽ tormẽtis quicq; ex ſe cognoſcendi excuſſit, & expetendæ. P.R. amicitiæ magnã cupiditatẽ ingenerauit. Ac ne plura huiuſce generis exempla domi ſcrutãdo, ſæpius ad ciuiliũ bellorũ deteſtandam memoriã progredi cogar, duobus Romanis exemplis cõtentus. quæ vt clariſſimarũ familiarum cõmendationẽ, ita nullum publicũ mœrorẽ cõtinent, externa ſubnectam.

EXTERNA.

Vetuſto Macedoniæ more regi Alexãdro nobiliſſimi pueri præſto erãt ſacrificanti. E quibus vnus thuribulo accepto, ante ipſum aſtitit. in cuius brachio carbo ardens delapſus eſt. quo, & ſi ita vrebatur, vt aduſti corporis eius odor ad circũſtantiũ nares perueniret, tamẽ & dolorẽ ſilentio preſſit, & brachiũ immobile tenuit, ne ſacrificiũ Alexandri, aut excuſſo thuribulo impediret, aut edito gemitu aures regias aſpergeret. Rex quoq; patientia pueri magis delectatus, hoc certius perſeuerantiæ experimentũ ſumere voluit. ſolito enim ſacrificauit diutius. nec hac re eum a propoſito repulit. Si

Digitized by Google

huic miraculo Darius inſeruiſſet oculos, ſciſſet eius ſtirpis milites vinci nō poſſe, cuius infirmā ætatē tanto robore præditā animaduertiſſet. Eſt & illa vehemens, & conſtans animi militia, literis pollens venerabilium doctrinæ ſacrorum Antiſtes Philoſophia, quæ vbi pectore recepta eſt hominū, inhoneſto, atque inutili affectu depulſo, totū in ſolidæ virtutis munimento confirmat, potentiusque metu, ac dolore facit.

De Zenone Eleate.

Incipiam autē a Zenone Eleate. qui cū eſſet in diſpicienda rerū natura maxime prudentiæ, inque excitandis ad vigorē iuuenū animis promptiſſimus, præceptorum fidem exemplo virtutis ſuæ publicauit. Patriā eni egreſſus, in qua frui ſecura libertate poterat, Agrigentū miſerabili ſeruitute obrutū, petijt, tanta fiducia ingenij, ac morū ſuorū fretus, vt ſperauerit & Tyranno, & Phalaridi veſanæ mentis feritatē a ſe diripi poſſe. Poſt, quam deinde apud illū plus conſuetudinē dominationis, quam conſilij ſalubritatē valere animaduertit, nobiliſſimos eius ciuitatis adoleſcētes, cupiditate liberandæ patriæ inflammauit. Cuius rei cū indiciū ad tyrannū manaſſet, conuocato in forum populo, torquere eum vario cruciatus genere cœpit, ſubinde quærens, quos nam conſilij participes haberet. At ille nec eorū quēpiam nominauit, & proximū quenque, ac fidiſſimū tyranno, ſuſpectū reddidit, increpitansque Agrigentinis ignauiā, ac timiditatē, effecit, vt ſubito mentis impulſu cōcitati Phalarim lapidibus proſternerent. Senis ergo vnius eculeo impoſiti nō ſupplex vox, nec miſerabilis eiulatus, ſed fortis cohortatio totius vrbis animū, fortunāque mutauit.

De alio Zenone.

Eiuſdē nominis philoſophus, cū a Nearcho tyrāno, de cuius nece conſiliū inierat, torqueretur, ſupplicij pariter, atque indicandorū

gratia conſciorũ, doloris victor, ſed vltionis cupidus, eſſe dixit, quæ ſecreto audire eum admodũ expediret. laxatoq; eculeo, poſt, quam inſidijs opportunũ tẽpus animaduertit, aurem eius morſu corripuit nec ante dimiſit, quam & ipſe vita, & ille corporis parte priuaretur.

De Anaxarcho.

Talis patientiæ æmulus Anaxarchus, cũ a Tyranno Cypriorũ Nicocreonte torqueretur, nec vlla vi inhiberi poſſet, quo minus amariſſimorũ eum maledictorũ verberibus inuicẽ ipſe torqueret, ad vltimũ amputationẽ linguæ minitanti, Non erit, inquit, effœminate adoleſcens hæc quoq; pars corporis mei tuæ ditionis. protinusq; dentibus abſciſſam, & comanducatam linguã, in os eius ira patẽs expuit. Multorũ autẽ aures, illa lingua & in primis Alexandri regis admiratione ſui attonitas habuerat, dum terræ cõditionẽ ambitũ maris, ſyderũ motus, totiusq; deniq; mundi naturã prudẽtiſſime, & facundiſſime expromſit. Pene tamẽ occidit glorioſus, quam viguit. quia tam forti fine illuſtrem profeſſionis actum cõprobauit, Anaxarchiq; nõ vitam modo deſeruit, ſed mortem reddidit clariorem.

De Theodoro.

In Theodoro quoq; viro grauiſſimo Hieronymus tyrãnus tortorum manus fruſtra fatigauit. Rupit enim verbera, fidiculas laxauit, ſoluit eculeum, lammas extinxit prius, quam efficeret, vt tyrannicidij cõſcios indicaret. Quinetiã ſatellitem, in quo totius dominationis ſumma quaſi quodã cardine verſabatur, falſa criminatione inquinando, fidum lateri eius cuſtodẽ eripuit, beneficioq; patiẽtiæ, nõ ſolum, quæ occulta fuerunt, texit, ſed etiã tormẽta ſua vltus eſt, quibus Hieronymus, dum inimicũ cupide lacerat, amicũ temere perdidit. Apud Indos vero patientiæ meditatio tam obſtinate vſurpari creditur, vt ſint, qui omne vitæ tẽpus nudi exigant, mo-

do Caucaſi montis gelido rigore corpora ſua durantes, modo flā‐mis ſine vllo gemitu obijcientes. atq; haud parua his gloria cōtemptu doloris acquiritur, titulus nanq; ſapientiæ datur. Hæc e pectoribus altis, & eruditis orta ſunt. Illud tamē nō minus admirabile, quod ſeruilis animus cepit. Seruus barbarus Aſdrubalem, q̃ dominū ſuum occidiſſet, grauiter ferens, ſubito aggreſſus interemit. Cūq; cōprehenſus omni modo cruciaretur, lætitiā tamē, quā ex vindicta ceperat, in ore conſtantiſſime retinuit. Nō ergo faſtidioſo aditu virtus excitata, ingenia inuida ad ſe penetrare patitur. Neq; hauſtum ſui cū aliquo perſonarū diſcrimine largum, malignū ue præbet. ſed omnibus æqualiter expoſita, quid cupiditatis potius, q̃ qd dignitatis attuleris, æſtimat. inq; captu bonoꝝ ſuorū tibi ipſi pondus examinādū relinquit, vt quantū ſubire animo ſuſtinueris, tantum tecū auferas. Quo euenit, vt & humili loco nati, ad ſummam dignitatē conſurgant, & generoſiſſimarū imaginū fœtus, in aliquod reuoluti dedecus, acceptam a maioribus lucem, in tenebras conuertant. Quæ quidē planiora ſuis exemplis redduntur. Ac prius de his ordiar, quorū in meliorem ſtatum facta mutatio, ſplendidam relatu præbet materiam.

De his qui humili loco nati, clari euaſerunt. CAPVT. IIII.

INcunabula Tullij Hoſtilij agreſte tuguriū cepit. Eiuſdem adoleſcentia in pecore paſcendo fuit occupata. Validior ætas imperiū Romanū rexit, & duplicauit. Senectus excellentiſſimis ornamentis decorata, in excellentiſſimo maieſtatis faſtigio fulſit. Verū Tullius & ſi magni, & admirabilis incrementi, domeſticum tamen exemplum eſt.

De Tarquinio Priſco.

Tarquiniū autē Priſcū ad Romanū imperiū occupandū fortu-

nia in vrbem noſtram aduexit. alienũ, quod exactũ. alienorẽ, quod ortũ Corintho. faſtidiendũ, quod mercatore genitũ. erubeſcendũ, quod etiã exule Demarato natũ patre. Cæterũ tam proſperũ cõditionis ſuæ euentũ. induſtriũ, pro inuidioſo. glorioſum, pro inuiſo reddidit. dilatauit enim fines Ro. Po. cultũ deorum nouis ſacerdotijs auxit. numerũ Senatus amplificauit. equeſtrẽ ordinem vberiorem reliquit. quodq; laudũ eius cõſumatio eſt, præclaris virtutibus effecit, ne hęc ciuitas pœnitentiã ageret, q̃ regem de finitimis potius mutuata eſſet, q̃ de ſuis elegiſſet.

De Tullio Seruio rege.

In Tullio vero Seruio fortuna præcipue vires ſuas oſtẽdit. Vernam huic vrbi natũ, regem dando, cui quidẽ diutiſſime imperiũ obtinere, quater luſtrum condere, ter triumphare cõtigit. ad ſummam autẽ vnde proceſſerit, aut quo peruenerit, ſtatuæ ipſius titulus abunde teſtatur, ſeruili cognomine, & regia appellatione perplexus.

De Varrone.

Miro quoq; gradu Varro ad conſulatum ex macellaria patris taberna conſcendit. Et quidẽ fortuna parũ duxit, ſordidiſſimæ mercis capturis inquinari ſolito. xij. faſces largiri, niſi etiã. L. Aemilium Paulum dediſſet collegam. atq; ita ſe in eius ſinũ infudit, vt cum apud Cannas culpa ſua vires. Po. Ro. exhauſiſſet, Paulũ quoq;, qui præliũ cõmittere noluerat, occidere pateret, illum in vrbẽ incolumem reduceret. Quinetiã ſenatũ gratias ei agentẽ, q̃ redire voluiſſet, ante portas eduxit, excuditq;, vt grauiſſimę cladis autori Dictatura deferretur.

De. M. Perpenna.

Non paruus cõſulatus rubor Marcus Perpẽna, vtpote qui Cos. ante, q̃ ciuis, ſed in bello gerendo vtilior aliquanto reip. Varrone imperatore. Regem eni Ariſtonicũ cepit, Craſſianæq; ſtragis puni

tor extitit. Cum interim cuius vita triumphauit, mors Papia lege damnata eſt. Nãq; patrẽ illius, nihil ad ſe pertinentia ciuis Romani iura cõplexum, Sabelli iudicio petitũ, redire in priſtinas ſedes coegerunt. Ita Marci Perpennæ nomen adumbratũ, falſus cõſulatus, caliginis ſimile imperium, caducus triumphus, aliena in vrbe improbe peregrinatus eſt.

De M. Porcio Catone.

Marci vero Porcij Catonis incrementa publicis votis expetita fuerunt, qui nomen ſuũ Thuſculi ignobile, Romæ nobiliſſimum reddidit. Ornata ſunt enim ab eo literarũ latinarũ monimẽta. adiuta diſciplina militaris. aucta maieſtas ſenatus. prorogata familia, in qua maximũ decus poſterior eſt ortus Cato.

EXTERNA. De Socrate.

Sed vt Romanis externa iungamus, Socrates nõ ſolũ hominũ cõſenſu, verũ etiã Apollinis oraculo ſapiẽtiſſimus iudicatus, Phænarete matre obſtetrice, & Sophroniſco patre marmorario genitus, ad clariſſimũ lumẽ gloriæ exceſſit. neq; inmerito. Nã cũ eruditiſſimorũ virorũ ingenia in diſputatione cæca vagarent, menſuraſq; Solis, & Lunæ, & cęterorũ ſyderũ loquacibus magis, q̃ certis argumentis explicare conarent, totius etiã mũdi ambitũ cõplecti auderent, primus ab his indoctis erroribus abductũ animũ ſuũ in intima cõditionis humanæ, & in receſſum pectoris repoſitos affectus ſcrutari coegit. ſi virtus p ſeipſam æſtimet, vitæ magiſter optimus.

De Euripide, & Demoſthene.

Quam matrẽ Euripides, aut quẽ patrẽ Demoſthenes habuerit, ipſorũ quoq; ſeculo ignotũ fuit. Alterius autẽ matrẽ olera, alterius patrem cultellos venditaſſe, omniũ pene doctorũ literæ loquunt. Sed quid aut illius tragica, aut huius oratoria vi clarius?

Digitized by Google

De iis,qui a parentibus claris degenerauerũt. CAPVT. V.

SEquitur duplicis promiſſi pars adopertis illuſtriũ virorum imaginibus reddẽda. Quoniã quidẽ ſunt referendi,qui ab earũ ſplendore degenerauerunt, teterrimis ignauiæ, ac nequitiæ ſordibus,imbuta nobilia portenta.

De Scipione ignobili filio Africani.

Quid enim mõſtro ſimilius,ꝙ ſuperioris Africani filius Scipio? Qui in tanta domeſtica gloria ortus, a paruulo admodũ regis Antiochi præſidio capi ſuſtinuit,cũ ei voluntaria morte abſumi ſatius fuerit, ꝙ inter duo fulgentiſſima cognomina patris, & patrui,altero oppreſſa Africa iam parto,altero iam maiore ex parte recuperata Aſia,ſurgere incipiente, manus vinciendas hoſti tradere, eiuſq; beneficio præcariũ ſpiritũ obtinere,de quo.L. Scipio ſpecioſiſſimũ deorũ,hominũq; oculis ſubiecturus erat triumphũ. Idẽ præturæ petitor candidam togam adeo turpitudinis maculis obſolefactã in campũ detulit,vt niſi gratia Cicerei, qui patris eius ſcriba fuerat adiutus eſſet,honorẽ a Po.impetraturus nõ videret. Quanq; quid interfuit vtrũ repulſam,an ſic adepta prætura domũ referret? Quã cũ propinqui ab eo pollui animaduerterent,id egerunt,ne aut ſellam ponere,aut ius dicere auderet. Inſuperq; e manu eius annulũ, in quo caput Africani ſculptum erat, detraxerunt. Di boni quas tenebras e quo fulmine naſci paſſi eſtis.

De filio.Q.Fabij degenere.

Age.Q.Fabij Max. Allobrogici & ciuis, & imperatoris clariſſimi filius. Q. Fabius Max. ꝙ perditã luxuria vitam egit. Cuius vt cætera flagitia obliterentur,tamẽ abunde illo dedecore mores nudari poſſent,quod ei.Q.Pompeius Prætor vrbanus, paternis bonis interdixit,neq; in tanta ciuitate,qui illud decretũ reprehẽderet,

Digitized by Google

inuentus eſt. Dolenter enim homines ferebant pecuniam, quæ Fabiæ gentis ſplendori ſeruire debebat, flagitijs diſſici. Ergo quem nimia patris indulgentia hæredem reliquerat, publica ſeueritas exheredauit.

De filio Clodij Pulchri.

Poſſedit fauorem plebis Clodius Pulcher, adhæreſq; Fuluianæ ſtolæ pugio, militare decus muliebri imperio ſubiectũ habuit. quorum filius Pulcher, præterq; q̃ eneruem, & frigidam iuuentã egit, perdito etiã amore vulgatiſſimæ meretricis infamis fuit, mortiſq; erubeſcendo genere conſumptus eſt. abdomine enim auide deuorato, fœdæ, ac ſordidæ intemperantiæ, ſpiritum reddidit.

De Hortenſio Corbio.

Nam. Q. quidem Hortenſij, qui in maximo, & ingenuorum ciuium, & ampliſſimorum prouẽtu, ſummũ autoritatis, atq; eloquentiæ gradum obtinuit nepos Hortenſius Corbio, omnibus ſcortis abiectiorem, & obſcœniorẽ vitam exegit. ad vltimũq; lingua eius tam libidini cunctorũ inter lupanaria proſtitit, q̃ aui pro ſalute ciuium in foro excubuerat. Animaduerto in q̃ periculoſum iter proceſſerim. Itaq; meipſum reuocabo, ne ſi reliqua eiuſdem generis naufragia conſectari perſeuerauero, aliqua inutili relatione implicer. Referam igitur pedem, deformeſq; vmbras in imo gurgite turpitudinis ſuæ iacere patiar. Satius eſt enim narrare qui illuſtres viri in cultu, cæteroq; vitæ ritu, aliqua ex parte nouando, ſibi indulſerunt.

Qui ex illuſtribus in veſte, aut in cætero cultu licentius, q̃ mos patrius permittebat, indulſerũt. CAPVT. VI.

De. P. Scipione.

PVblius Scipio cũ in Sicilia augendo exercitũ, traijciẽdoq; in Africam, opportunũ quærendo gradũ, Car-

thaginis ruinam animo volueret, inter cõſilia, ac molitiones tantæ rei, operam gymnaſio dedit, pallioq;, & crepidis vſus, nec hac re ſegniores Punicis exercitibus manus intulit. ſed neſcio an ideo alacriores. qa vegeta, & ſtrenua ingenia, quo plus receſſus ſumũt, hoc vehementiores impetus edunt. Crediderim etiã fauorẽ eũ ſociorũ vberiorem ſe adepturũ æſtimaſſe, ſi victum eorũ, & ſolẽnes exercitationes cõprobaſſet. Ad quas tum veniebat, cum multũ, ac diu fatigaſſet humeros, & cætera membra militari agitatione, firmitatẽ ſuam probare coegiſſet, cõſiſtebatq; in illis labor eius, in ijs remiſſio laboris. Lucij vero Scipionis ſtatuã chlamydatã, & crepidatam in Capitolio cernimus. quo habitu videlicet, quia aliquãdo vſus erat, effigiem ſuam formatã poni voluit. Lucius quoq; Sylla cum imperator eſſet, chlamydato ſibi, & crepidato Neapoli ambulare deforme non duxit.

De Caio Duellio.

Caius autẽ Duellius, qui prius naualem triumphũ ex Pœnis retulit, quotieſcunq; epulaturus erat, ad funalem cæreum præeunte tibicine, & fidicine, a cœna domũ reuerti ſolitus eſt, inſignem bellicæ rei ſucceſſum, nocturna celebratione teſtando.

De Papyrio Maſſone.

Nam Papyrius quidẽ Maſſo, cũ bene geſta Repu. triumphũ a ſenatu nõ impetraſſet, in Albano monte triumphandi, & ipſe initiũ fecit, & cæteris poſtea exemplũ præbuit. proq; laurea corona, cum alicui ſpectaculo intereſſet, myrtea vſus eſt.

De C. Mario.

Item. C. Marij pene inſolẽs factum. Nam poſt Iugurthinũ, Cimbricumq;, & Theutonicũ triumphũ, cantharo ſemper potauit. qđ Liber pater inclytũ ex Aſia ducens triumphũ hoc vſus poculi gene-

re ferebatur, vt inter ipſum hauſtum vini, victoriæ eius ſuas victorias compararet.

De.M.Catone.

Marcus autẽ Cato Prætor. M. Scauri, cæterorũq; reorũ iudicia nulla indutus tunica, ſed tantũmodo amictus prætexta, egit. ſed hæc, atq; his ſimilia, virtutis aliquid ſibi in cõſuetudine nouanda licentiæ ſumentis indicia ſunt. Illis autẽ, quæ deinceps ſubnectam, quantam ſui habere fiduciam ſoleat cognoſcetur.

De Fiducia ſui. CAPVT. VII.

PVb.&.Cn. Scipionibus in Hiſpania cũ maiore parte exercitus acie Punica oppreſſis, omnibusq; prouinciæ eius nationibus Carthaginienſiũ amicitiã ſecutis nullo ducũ noſtrorũ illuc ad corrigendam rem proficiſci audente, P. Scipio quartũ & vigeſimũ annum agens iturũ ſe pollicitus eſt. Quæ quidẽ fiducia.P.R.ſalutis, ac victoriæ ſpem dedit. Eadẽq; in ipſa Hiſpania vſus eſt. Nã cũ oppidũ Badiam circunſederet, tribunal ſuũ adeuntes, in ædem, quæ intra mœnia hoſtiũ erat, vadimoniũ in poſterũ diem facere iuſſit, cõtinuoq; vrbe potitus, & tẽpore, & loco, quo prædixerat, ſella poſita ius eis dixit. Nihil hac fiducia generoſius, nihil prædictione verius, nihil celeritate efficacius, nihil etiã dignitate dignius. Nec minus animoſus, minus ve proſper illius in Africam tranſitus, in quã e Sicilia exercitũ ſenatu vetante traduxit, quia niſi plus in ea re ſuo, q̃ Pa. Conſcr. conſilio credidiſſet, ſecundi Punici belli finis inuentus non eſſet. Cui facto par illa fiducia, quod poſt, q̃ Africam attigit, ſpeculatores Annibalis in Caſtris deprehenſos, & ad ſe perductos, nec ſupplicio affecit, nec de conſilijs, ac viribus Pœnorum percunctatus eſt. Sed circa omnes manipulos diligentiſſime deducendos curauit.

Interrogatos q; an ſatis ea conſyderaſſent, quæ ſpeculari iuſſi erāt, prandio dato ipſis, iumentiſq; eorū, incolumes dimiſit. Quo tam pleno fiduciæ ſpiritu prius animos hoſtium, q̃ arma contudit.

Verū vt ad domeſtica eximiæ eius fiduciæ acta veniamus, cū a L. Scipione ex Antiochēſi pecunia. lls. quadragies ratio in curia repoſceretur, prolato ab eo libro, quo acceptæ, expēſæq; ſummæ cōtinebātur, refelliq; inimicoꝝ accuſatio poterat, diſcerpſit, indignatus de ea re dubitari, quæ ſub ipſo legato adminiſtrata fuerat. quin etiā in hunc modū egit. Nō reddo. P. C. ærario veſtro. lls. quadragies rationē alieni imperij miniſter, q̃ meo ductu, meiſq; auſpicijs bis millies. lls. vberius feci. Neq; enim adhuc puto eo malignitatis ventum, vt de mea innocentia quærendū ſit. Nam cū Africā totā poteſtati veſtræ ſubiecerim, nihil ex ea quod meū dicerē, præter cognomen retuli. Nō igitur me Punicæ, nō fratrē meū Aſiaticæ gazæ auarum reddiderunt, ſed vterq; noſtrū inuidia magis, q̃ pecunia locupletior eſt. Tam cōſtantē defenſionē Scipionis vniuerſus ſenatus cōprobauit. Sicut illud factū. quod cū ad neceſſariū reip. vſum pecuniā ex ærario promi opus eſſet, idq; Queſtores quia lex obſtare videretur, aperire non auderent, priuatus claues popoſcit, pateſactoq; ærario, legem vtilitati cedere coegit. Quam quidē fiduciam cōſcientia illa dedit, quia meminerat omnes leges a ſe eſſe ſeruatas. Non fatigabor eiuſdem facta identidē referendo, quoniā nec ille quidē in cōſimili genere virtutis edendo, fatigatus eſt. Diē illi ad populū. M. Neuius Trib. Pl. aut, vt quidā memorant, duo Petilij dixerant, qui ingenti frequētia in forū deductus, roſtra cōſcendit, capitiq; ſuo corona triumphali impoſita, Hac ego, inquit, Quirites die Carthaginē magna ſperantē, leges noſtras accipere iuſſi. proinde æquū eſt vos mecū ire in Capitoliū ſupplicatū. Specioſiſſi

mam deinde eius vocem æque clarus euentus ſecutus eſt. ſiquidē & ſenatū totum,& vniuerſum equeſtrē ordinē, & cunctā plebem Iouis Opt.Maxi.puluinaria petēs,comitē habuit.Reſtabat vt Tri. apud populū ſine populo ageret, deſertusq; in foro cū magno calumniæ ſuæ ludibrio,ſolus moraretur.cuius deuitādi ruboris cauſa,in Capitoliū ꝓceſſit,deq; accuſatore,Scipionis venerator eſt factus.

De Scipione Aemyliano.

Auiti ſpiritus egregius ſucceſſor Scipio Aemylianus, cū vrbem prævalidam obſideret,ſuadentibus quibuſdā, vt circa mœnia eius ferreos murices ſpargeret,omniaq; vada tabulis plumbatis cōſterneret,habentibus clauorꝫ cacumina,ne ſubita eruptione hoſtes in præſidia noſtra impetū facere poſſent, reſpondit nō eſſe eiuſdē & capere aliquos velle,& timere.

De.SC.Naſica.

In quancūq; memorabiliū partem exemplorꝫ cōuertor,velim nolim ue in cognomine Scipionū hæream neceſſe eſt.Cui enim licet hoc loci Naſicam præterire fidentis animi,dictiq; clariſſimū autorem? Annonæ charitate increbreſcente. C.Curiatius Tri.Ple.ꝓductos in concionē Coſs.compellebat, vt de frumento emendo, atq; ad id negociū explicandū mittendis legatis,in curiā referrent. Cuius inſtituti minime vtilis, interpellandi gratia Naſica cōtrariā actionē ordiri cœpit.Obſtrepente deinde plebe,tacete quæſo quirites (inquit) plus enim ego, ꝙ̄ vos quid Reipu. expediat,intellego. Qua voce audita, omnes pleno venerationis ſilentio,maiorē autoritatē eius,ꝙ̄ ſuorꝫ alimentorum reſpectum egerunt.

De Liuio Salinatore.

Liuij quoq; Salinatoris æternæ memoriæ autoritate tradendus animus.Qui cū Aſdrubalem, exercitūq; Pœnorꝫ in Vmbria deleſ-

ſet, & ei diceretur, Gallos, ac Ligures ex acie ſine ducibus, & ſignis, ſparſos, ac palantes parua manu opprimi poſſe, reſpondit, illi hoc eis oportere parci, ne hoſtibus tātę cladis domeſtici nūtij deeſſent.

De.P.Furio Philo.

Bellica hæc præſtantia animi. togata illa, ſed non minus laudabilis, quā Publius Furius Philus Cos. in ſenatu exhibuit. Q. eni Metellum. Q. q; Pompeiū conſulares viros vehementes inimicos ſuos, cupitam ſibi profectionē in prouinciā Hiſpaniā, quam ſortitus erat, identidem exprobrantes, legatos ſecū illuc ire coegit. fiduciā non ſolum fortē, ſed pene etiā temerariam exhibens, quæ duobus acerrimis odijs latera ſua cingere auſa eſt, vſumq; miniſterij vix tutum in amicis, e ſinu inimicoꝝ petere ſuſtinuit.

De.L.Craſſo.

Cuius factū ſi cui placet, neceſſe eſt. L. etiā Craſſi, qui apud maiores eloquentia clariſſimus fuit, propoſitū nō diſpliceat. Nam cū ex cōſule prouinciā Galliam obtineret, atq; in eam Cn. Carbo, cuius patrem damnauerat, ad ſpeculanda acta ſua veniſſet, non ſolū eū inde non ſummouit, ſed inſuper locum ei in tribunali aſſignauit. nec vlla de re, niſi eo in conſilium adhibito, cognouit. Itaq; acer & vehemens Carbo, nihil aliud Gallica peregrinatione conſecutus eſt, q̃ vt animaduerteret, ſontem patrē ſuum, ab integerrimo viro in exilium miſſum.

De Catone ſuperiore.

Cato vero ſuperior ſæpenumero ab inimicis ad cauſæ dictionē vocatus, nec vllo vnquā crimine conuictus, ad vltimū tantū fiduciæ in ſua innocentia repoſuit, vt ab his in quæſtionē publicā deductus. T. Gracchum, a quo in adminiſtrationē Reip. ad multum odium diſſidebat, iudicem depoſceret. Qua quidē animi præſtan-

tia,pertinaciam eorum inſectandi ſe inhibuit.

De. M.Scauro.

Eadem.M.Scauri fortuna, æque ſenectus longa,ac robuſta, idē animus.qui cū pro roſtris accuſaretur,ꝗ a rege Mitridate, ob Rēp. prodendam,pecuniam accepiſſet, cauſam ſuam ita egit. Eſt enim Quirites iniquum,cum inter alios vixerim,apud alios me rationē vitæ reddere. Sed tamen audebo vos, quorum maior pars honoribus,& actis meis intereſſe non potuit,interrogare. Varius Sucronenſis.M. Aemylium Scaurum regia mercede corruptum, imperium Po.Ro. prodidiſſe ait.M. Aemylius Scaurus huic ſe affinem eſſe culpæ negat. Vtri creditis? Cuius dicti admiratione populus commotus, Varium ab illa dementiſſima actione, pertinaci clamore depulit.

De.M.Antonio.

Contra.M.Antonius ille diſertus,non enim reſpuendo,ſed amplectendo cauſæ dictionē, ꝙ innocens eſſet, teſtatus eſt. Quæſtor proficiſcens in Aſiam,Brunduſium iam peruenerat. vbi literis certior factus inceſti ſe poſtulatum apud.L.Caſſium Prætorem,cuius tribunal propter nimiam ſeueritatē Scopulus reorum dicebatur, cū id vitare beneficio legis Memiæ liceret,quæ eorū,qui Reip.cauſa abeſſent,recipi nomina vetabat,in vrbem tamē recurrit.quo tā pleno fiduciæ bono conſilio, tum abſolutionē celerem, tum profectionem honeſtiorem conſecutus eſt.

De Senatu Romano.

Sunt & illa ſpecioſæ fiduciæ publica exempla.Nam cū eo bello, quod aduerſus Pyrrhū gerebať, Carthaginiēſes. C.ac.XXX. nauiū claſſem in præſidiū Romanis Hoſtiam vltro miſiſſent,ſenatui placuit,legatos eorum ad ducē ire,qui dicerent,Po. Ro. bella ſuſcipe-

re ſolere,quæ ſuo milite gerere poſſet.proinde claſſem Cathaginẽ reducerent. Idem poſt aliquot annos Cannenſi clade exhauſtis Romani imperij viribus, ſupplementũ exercitus in Hiſpaniã mittere auſus,fecit,ne hoſtiliũ locus caſtroꝝ,tũ maxime Capenã portã armis Annibale pulſante,minoris veniret,q̃ ſi illũ Pœni nõ obtinerent,Ita ſe gerere in aduerſis rebus, quid aliud eſt,q̃ ſæuientem fortunã,in adiutoriũ ſui,pudore victam conuertere?

De Accio Poeta.

Magno ſpacio diuiſus eſt a ſenatu ad poetam Accium tranſitus. Cæterũ vt ab eo decentius ad externa tranſeamus,producat̃ ĩ mediũ.Is Iulio Cæs.ampliſſimo,& florentiſſimo viro,in collegiũ poetarũ venienti nunq̃ aſſurrexit. nõ maieſtatis eius immemor, ſed ꝙ in cõparatione cõmuniũ ſtudioꝝ, aliquanto ſuperiorẽ ſe eſſe cõfideret. quapropter inſolentiæ crimine caruit. quia ibi voluminũ, non imaginum certamina exercebantur.

EXTERNA. De Euripide philoſopho.

Nec Euripides quidẽ Athenis arrogans viſus eſt. Cũ poſtulante populo,vt ex tragœdia quandã ſentẽtiã tolleret,progreſſus in ſcenam,dixit,ſe vt eum doceret,nõ vt ab eo diſceret, fabulas componere ſolere. Laudanda profecto fiducia eſt,quæ eſtimationẽ ſui,certo pondere examinat. tantũ ſibi arrogans, quantũ a cõtemptu, & inſolentia diſtare ſatis eſt. Itaq; & quod Alceſtidi tragico poetæ reſpondit,probabile. Apud quẽ cũ quereretur, ꝙ eo triduo non vltra tres verſus maximo impenſo labore deducere potuiſſet, atq; is ſe centũ perfacile ſcripſiſſe gloriaretur,ſed hoc inquit intereſt,ꝙ tui in triduum tantũmodo,mei vero in omne tempus ſufficient.alterius eni fœcundi curſus ſcripta, intra primas memoriæ metas corruerunt.alterius cunctante ſtilo elucubratum opus, per omne æui

tempus plenis gloriæ velis feretur.

De Antigenida.

Adijciam ſcenæ eiuſdem exemplũ. Antigenidas tibicen diſcipulo ſuo magni profectus, ſed parum feliciter populo ſe approbanti, cunctis audientibus, dixit, Mihi cane & Muſis. quia videlicet perfecta ars fortunæ lenocinio defecta, iuſta fiducia non exuitur. Quãq; ſcit ſe laudem meritam, eam, & ſi ab alijs impetrat, domeſtico tamen acceptam iudicio refert.

De Zeuſi pictore.

Zeuſis autẽ cum Helenam pinxiſſet, quid de eo opere homines ſenſuri eſſent, expectandum non putauit, ſed protinus hos verſus græcos adiecit.

οὐ νέμεσις Τρῶας τε, καὶ ἐϋκνήμιδας ἀχαιοὺς
τοιῇδ᾽ ἀμφὶ γυναικὶ πολὺν χρόνον ἄλγεα πάσχειν.
Αἰνῶς ἀθανάτῃσι θεαῖς εἰς ὦπα ἔοικεν.

Adeo ne dextræ ſuæ multũ pictor arrogauit, vt ea tantũ forma cõprehenſum crederet, quantũ aut Leda cœleſti partu edere, aut Homerus diuino ingenio exprimere potuit.

De Phidia.

Phidias quoq; Homeri verſib⁹ egregio dicto alluſit. Simulacro enim Iouis olympij perfecto, quo nullum præſtantius, aut admirabilius humanæ fabricatæ ſunt manus, interrogatus ab amico, quonam mentem ſuam dirigẽs, vultum Iouis propemodũ ex ipſo cœlo petitum, eboris liniamẽtis eſſet amplexus, illis ſe verſibus quaſi magiſtro vſum reſpondit.

Ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ᾽ ὀφρύσι νεῦσε κρονίων.
Ἀμβρόσιαι δ᾽ ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
κρατὸς ἀπ᾽ ἀθανάτοιο, μέγαν δ᾽ ἐλέλιξεν ὄλυμπον.

Digitized by Google

De Epaminunda.

Non patiuntur me tenuioribus exemplis diutius inſiſtere fortiſſimi duces. Siquidē Epaminundas, cū ei ciues irati, ſternendarū in oppido viarū cōtumeliæ cauſa curam mandarent (erat enim illud miniſteriū apud eos ſordidiſſimū) ſine vlla cunctatione id recepit, daturūq; ſe operam, vt breui ſpecioſiſſimū fieret, aſſeuerauit. mirifica deinde procuratione, abiectiſſimū negotium, pro ampliſſimo ornamento expetendum Thebis reddidit.

De Annibale.

Annibal vero, cū apud regem Pruſiam exularet, autorq; ei committendi prælij eſſet, atq; is nō idem ſibi extis portendi diceret, an tu inquit viculinæ carunculæ, q̃ imperatori veteri mauis credere? Si verba numeres, breuiter & abſciſe. ſi ſenſum æſtimes, copioſe, & valenter. Hiſpanias enī direptas Po. Ro. & Galliarū ac Liguriæ vires in ſuā redactas poteſtatē, & nouo tranſitu Alpiū iuga patefacta, & Traſimenum lacum dira inuſtum memoria, & Cannas Punicæ victoriæ clariſſimū monimentū, & Capuam poſſeſſam, & Italiam laceratam, ante pedes hominis effudit, vniusq; hoſtiæ iocinori, longo experimēto teſtatam gloriā ſuam, poſtponi æquo animo nō tulit. & ſane quod ad exploranda bellica ſacrificia, æſtimādosq; militares ductus attinebat, omnes foculos, oēs aras Bithyniæ Marte ipſo iudice, pectus Annibalis prægrauaſſet.

De Cotye.

Capax generoſi ſpiritus illud quoq; dictū regis Cotis. Vt enī ab Athenienſibus ciuitatem ſibi datam cognouit, & ego (inquit) illis meæ gentis ius dabo. Aequauit Athenis Thraciā, ne viciſſitudine talis beneficij imparem ſe iudicando, humilius de origine ſua ſentire exiſtimaret. Nobiliter etiā vterq; Spartanus, & qui increpi-

tus a quodam, ꝙ in aciem claudus deſcẽderet, pugnare, nõ fugere propoſitũ ſibi eſſe reſpondit. & qui referente quodã ſagittis Perſaꝝ ſolem obſcurari ſolere, bene narras, inquit, in vmbra enim melius prælia bimur. Vir eiuſdẽ vrbis, atq; animi, hoſpiti ſuo patriæ muros excelſos, latoſq; oſtendenti dixit. Si mulieribus iſtos cõparaſtis, recte. ſi viris turpiter.

De Conſtantia. CAPVT. VIII.

APrum, & animoſum bonæ fiduciæ pectus emenſo, quaſi debitum opus ſupereſt, Conſtantiæ repreſentare naturam. Natura enim ſic cõparatũ eſt, vt quiſquis ſe aliquid ordine, ac recta mente cõplexum confidit, vel iam geſtũ ſi obtrectetur, acriter tueatur. vel nõdum editum, ſi interpelletur, ſine vlla cunctatione ad effectum perducat.

De Fuluio.

Sed dum exemplar propoſitæ rei proſequor latius, mihi circunſpicienti ante omnia ſe Fuluij Flacci cõſtantia offert. Capuam fallacibus Annibalis promiſſis Italiæ regnũ nefaria defectione paciſci perſuaſam, armis occupauerat. tandẽ culpæ hoſtiũ tam iuſtus æſtimator, ꝙ̃ ſpecioſus victor, Capuanũ ſenatũ, impij decreti autorẽ, funditus delere conſtituit. Itaq; cathenis onuſtũ in duas cuſtodias, theanam, calenamq; diuiſit, conſiliũ executurus, cũ ea peregiſſet, quorũ adminiſtrandoꝝ celerior eſſe neceſſitas videbatur. Rumore deinde de ſenatus mitiore ſententia orto, ne debitã pœnam ſcelerati effugerẽt, nocte admiſſo equo, Theanã cõtendit. interfectiſq; qui ibi aſſeruabantur, e ueſtigio Calenam trãſgreſſus, perſeuerãtiæ ſuæ opus executus eſt. & iam deligatis ad palum hoſtibus, literas a P.C. ne quicꝙ̃ Capuanis ſalutares accepit. In ſiniſtra enĩ eas manu ſicut erant traditæ, repoſuit. ac iuſſo lictore lege agere, tunc demũ

aperuit,poſt,q̄ illis obtéperari nō poterat. Qua cōſtantia victoriæ quoq; gloriã antecellit. quia ſi eum intra ſeipſum partita laude æſti mes,maiorē,punita Capua,q̄ capta reperies.

De. Q. Fabio Maximo.

Atq; iſta quidē ſeueritatis, illa vero pietatis conſtantia admirabi lis,quam. Q. Fabius Max. infatigabilē patriæ prǣſtitit. pecuniã pro captiuis Annibali numerauit. fraudatus ea publice tacuit. Dictato ri ei magiſtrũ equitum Minutiũ iure imperij ſenatus æquauerat. ſi lentiũ egit. compluribus præterea iniurijs laceſſitus,in eodē animi habitu permanſit. nec vnquã ſibi Reip. permiſit iraſci. tam perſeue rans in amore ciuiũ fuit. Quid in bello gerendo,nonne par eius conſtantia? Imperiũ Ro. Cannenſi prælio pene deſtructũ vix ſuffi cere ad exercitus comparandos videbatur. Itaq; fruſtrari,& elude re Pœnorũ impetus,q̄ manũ cum ijs tota acie conſerere melius ra tus,pluribus cōminationibus Annibalis irritatus, ſæpe etiã ſpe be ne gerendæ rei oblata,nunquã a conſilij ſalubritate, ne parui qui dem certaminis diſcrimine, receſſit. quodq; eſt difficillimũ, vbiq; ira,ac ſpe ſuperior apparuit. Ergo vt Scipio pugnando,ita hic non dimicando, maxime ciuitati noſtræ ſuccurriſſe viſus eſt. Alter eni celeritate ſua Carthaginem oppreſſit, alter cunctatione id egit, ne Roma opprimi poſſet.

De. C. Piſone,& M. Palicano.

Caium etiã Piſonē mirifice,& conſtanter turbulento Reip. ſtatu egiſſe Cos,narratione in ſequēti patebit. M. Palicani ſeditioſiſſimi hominis peſtiferis blãditijs præreptus populi fauor, cōſularibus co mitijs ſummũ dedecus admittere conabať, ampliſſimũ ei deferre imperiũ cupiēs, cuius teterrimis actis exquiſitũ potius ſuppliciũ, q̄ vllus honos debebatur. Nec deerat cōſternatę multitudini furialis

fax tribunitia, quæ temeritatẽ eius, & ruentẽ comitaretur, & languentẽ actionibus ſuis inflammaret. In hoc miſerãdo pariter, atq; erubeſcendo ſtatu ciuitatis, tantũ nõ manibus Tribunoꝝ pro roſtris Piſo collocatus eſt. cũ hinc atq; illinc eum ambiſſent, ac Palicanum ſuffragijs populi Cos. creatũ, an renuntiaturus eſſet, interrogaretur, primo reſpondit, nõ exiſtimare ſe tantis tenebris offuſam eſſe Remp. vt huc indignitatis veniretur. Deinde cũ perſeuerãter inſtarent, ac dicerent, Age, ſi ventũ fuerit, non renuntiabo inquit. Quo quidẽ tam abſciſſo reſponſo, conſulatũ Palicano, prius, q̃ illum adipiſceretur, eripuit. Multa & terribilia Piſo contempſit, dũ ſpecioſum mentis ſuæ flecti non vult rigorem.

De Metello.

Metellus autẽ Numidicus propter conſimile perſeuerantiæ genus, excepit quoq; indignã maieſtate, ac moribus ſuis procellam. Cum enim animaduerteret, quo tenderent Saturnini Tri. Pl. funeſti conatus, quantoq; malo Reip. ſi nõ his occurreretur, erupturi eſſent, in exiliũ, q̃ in legẽ eius ire maluit. Poteſt aliquis hoc viro dici conſtantior? qui ne ſententia ſua pelleretur, patria, in qua ſummũ dignitatis gradum obtinebat, carere ſuſtinuit.

De. Q. Scæuola.

Cæterũ vt neminẽ ei prætulerim, ita. Q. Scæuolam Augurem merito cõpararim. Depulſis, proſtratisq; inimicoꝝ partibus, Sylla occupata vrbe, ſenatum armatus coegerat, ac ſumma cupiditate ferebatẽ, vt. C. Marius q̃ celerrime hoſtis iudicaretur. Cuius volũtati nullis obuiam ire audẽtibus, ſolus Scæuola interrogatus de hac re, ſententiã dicere noluit. Quinetiã truculentius ſibi minitanti Syllæ, licet, inquit, mihi agmina militũ, quibus curiam circunſediſti, oſtentes, licet mortẽ identidem miniteris, nunq̃ tamẽ efficies, vt

propter exiguũ, ſenilemq́ ſanguinem meũ, Marium, a quo vrbs, & Italia conſeruata eſt· hoſtem iudicem.

De Sempronia.

Quid fœminæ cum contione? ſi patrius mos ſeruetur nihil. ſed vbi domeſtica quies ſeditionũ agitata fluctibus eſt· priſcæ conſuetudinis autoritas conuellit. pluſq́ valet, quod violentia cogit· quã quod ſuadet, & ꝑcipit verecundia. Itaq́ te Sempronia TIB. & C. Gracchorũ ſoror, vxor Scipionis Aemyliani, non, vt abſurde grauiſſimis virorum operibus inſerens, maligna relatione compræhendam. Sed quia a Tri. Ple. producta, ad populũ in maxima confuſione nihil a tuorũ amplitudĩe degeneraſti· honorata memória ꝓſequar. Coacta es eo loci cõſiſtere· vbi principiũ ciuitatis perturbari frons ſolebat. inſtabat tibi toruo vultu minas ꝓfundens ampliſſima poteſtas· cum clamor imperitę multitudinis obſtreperet· totũ forum acerrimo ſtudio nitebatur vt Equitio, cui Sempronię gentis falſum ius quærebatur tanquam filio Tiberij Fratris tui oſculum dares. tu tamen illum, neſcio quibus tenebris protractum vt protentum, execrabili audacia ad vſurpandam alienam propinquitatem tendentem repuliſti.

De Centurionibus.

Non indignabũtur lumina noſtræ vrbis· ſi inter eorũ eximium fulgorem Centurionum quoque virtus ſpectandam ſe obtulerit. Nam vt humilitas amplitudinẽ venerari debet· ita nobilitate fouenda magis, ꝙ̃ ſpernenda bonæ indolis nouitas eſt.

An abigi debet Pontius ab horum exemploꝝ contextu? qui pro Cæſaris partibus excubans, Scipionis prę ſidio interceptus, cũ vno modo ſalus ei daretur, ſi ſe futurũ. Cn. Pompeij generi ipſius militem affirmaſſet· ita reſpondere non dubitauit. Tibi quidẽ Scipio

Digitized by Google

gratias ago. ſed mihi vti iſta conditiõe vitæ nõ eſt opus. Sine vllis imaginibus nobilem animũ, & idem conſtantię propoſitum ſecutus. C. Meuius Centurio diui Auguſti, cũ Antoniano bello ſępenumero excellentes pugnas edidiſſet· improuiſis hoſtiũ inſidijs circũuentus, & ad Antoniũ Alexandriã perductus, interrogatusq; quidnam de eo ſtatui deberet· iugulari me inquit iube. quia non ſalutis beneficio, nec mortis ſupplicio adduci poſſum, vt aut Cęſaris miles deſinã· aut tuus eſſe incipiam. Cęterum quo conſtantius vitam contẽpſit· eo facilius impetrauit. Antonius enim virtuti eius incolumitatem tribuit.

EXTERNA. De Blaſio.

Complura huiuſce notæ Romana exẽpla ſuperant· ſed ſatietas modo vitãda eſt. Itaq; ſtilũ meum ad externa iam delabi permittã quoq; principatũ teneat Blaſius· cuius conſtantia nihil pertinacius· Salapiã enim patriã ſuam præſidio punico occupatã Romanis cupiens reſtituere, Daſium acerrimo ſtudio ſecum in adminiſtratione Reip. diſſidentem, & alioqui toto animo Annibalis amicitiæ vacantem, ſine quo propoſitũ conſiliũ peragi nõ poterat, ad idẽ aggrediendum opus maiore cupiditate, q̃ ſpe certiore, tentare auſus eſt. Qui protinus ſermonẽ eius, adiectis quæ & ipſum cõmendatiorem, & inimicum inuiſiorem factura videbantur, Annibali retulit. A quo adeſſe iuſſi ſunt, vt alter crimen probaret, alter defenderet. Cæterũ cum res pro tribunali gereret, & illi quæſtioni omniũ oculi eſſent intenti, dũ aliud forte certioris curæ negotiũ tractat, Blaſius vultu diſſimulante, ac voce ſummiſſa monere Daſiũ cœpit, vt Romanorum potius, q̃ Carthaginienſium partes foueret. Enimuero tunc ille proclamat, ſe in conſpectu ducis aduerſus eum ſolicitari. Quod quia incredibile exiſtimabatur, & ad vnius tantũ aures penetrauerat, & iactabatur ab inimico, veritas fide caruit.

Digitized by Google

Sed nõ ita poſt multo Blaſij mira conſtantia, Daſium ad ſe traxit, Marcelloq; & Salapiam, & quingentos Numidas, qui in ea cuſtodiæ cauſa erant, tradidit.

De Phocione.

Phocion vero, cũ Athenieſes rem aliter, q̃ ipſe ſuaſerat, proſpere adminiſtraſſent, adeo perſeuerans cõſtantiæ ſuæ propugnator extitit, vt in contione lætari quidẽ ſe ſucceſſu eorũ, ſed conſiliũ tñ ſuum aliquanto melius fuiſſe diceret. Non enim damnauit, quod recte viderat, quia quod alius male cõſuluerat, bene geſſerant. felicius illud exiſtimans, hoc ſapientius. Plærunq; enim temeritatem caſus iuuat, vbi prauo conſilio propius aſpirat. & quo vehemẽtius noceat, deſperatius prodeſt. Placidi ſane, & miſericordes, & liberales, omniq; ſuauitate temperati mores Phocionis, quos optime ꝑfecto cõſenſus omniũ, bonitatis cognomine decorandos cenſuit. Itaq; conſtantia, quæ natura rigidior videtur, lenis e manſueto pectore fluxit.

De Socrate.

Socratis autẽ virilitatis robore palliatus animus, aliquanto præſtantius perſeuerantiæ exemplum edidit. Vniuerſa ciuitas Athenienſium iniquiſſimo, & truculentiſſimo errore inſtructa, de capite decem Prætoꝝ, qui apud Arginuſas Lacedæmoniã claſſem deleuerant, triſtem ſententiã tulerat. Forte tũc eius poteſtatis Socrates, cuius arbitrio plebiſcita ordinarent, indignũ iudicans tot, & tã bene meritos, ex indigna cauſa impetu inuidię arripi, temeritati multitudinis conſtantiã ſuam obiecit, maximoq; contionis fragore, & incitatiſſimis minis cõpulſus non eſt, vt ſe publicę dementiæ autorem aſcriberet. quæ oppoſitu eius legitima craſſari via prohibita, iniuſto Prætoꝝ cruore manus ſuas cõtaminare perſeuerauit. Nec timuit Socrates, ne conſternatæ patriæ, vndecimus furor, mors

ipſius exiſteret.

De Ephilate.

Proximũ,& ſi non eiuſdem ſplendoris eſt,tamen certũ conſtantiæ haberi poteſt experimentũ efficacis operæ forenſis, fidei nõ latentis. Athenis Ephilates accuſare publice iuſſus, & inter cæteros demonſtrati nomẽ deferre coactus eſt, cuius filius erat Demochares excellentis formæ puer animo eius flagrantiſſimo inhęrens amore. Itaq; cõmunis officij ſorte truculentus accuſator, priuati affectus conditione miſerabilis reus, puerũ ad ſe exorandũ, quo parcius patris criminibus inſiſteret venientẽ, neq; repellere, neq; ſupplicem genibus ſuis aduolutũ intueri ſuſtinuit. Sed operto capite flens,& gemens, preces expromere paſſus eſt. Nihiloq; minus ſincęra fide accuſatũ demonſtratum dãnauit, victoriã neſcio laude, an tormẽto maiore partam. quoniã prius, quã ſontẽ opprimeret, ſeipſm vicit Ephialtes.

De Syracuſano Dione.

Quem Syracuſanus Dion diuerſitate exẽpli prægrauat, qui qbuſdam monentibus, vt aduerſus Heracliden, & Calippũ, quoq; fidei plurimũ credebat, tanq̃ inſidias ei nectentes cautior eſſet, reſpondit, ſe vita malle excedere, quam in metu violentę mortis amicos inimicoſq; iuxta ponere. Quod ſequit̃, & rei ipſius admiratione, & claritate autoris illuſtre.

De Alexandro magno.

Alexander Macedonum rex inclyta iam pugna, excellẽtiſſimis opibus Darij Contuſis, æſtu, & itineris feruore in Cilicia percaleſactus, Cydno, qui aquæ liquore cõſpicuꝰ, Tarſum interfluit, corpus ſuũ immerſit. ſubito deinde ex nimio hauſtu, rigore obſtupefactis neruis, ac torpore hebetatis artubus, maxima cũ exaniatione totius exercitus, in oppidum caſtris propinquũ defertur. iacebat æger Tarſi, inq; valetudine eius aduerſa, inſtantis victoriæ ſpes fluctuabat. Itaq; conuocati medici attẽtiſſimo conſilio ſalutis remedia cir

cunſpiciebát. Qui cũ ad vnam potioné ſententiã direxiſſent, atq; eam Philippus medicus ſuis manibus temperatã Alexandro, erat auté ipſius amicus, & comes, porrexiſſet, a Parmenione miſſæ literæ ſuperuenerũt admonentes, vt rex inſidias Philippi perinde, ac pecunia corrupti a Dario caueret. Quas cũ legiſſet, ſine vlla cunctatione medicamentũ hauſit, ac tunc legédas Philippo tradidit. Pro quo tam cõſtanti erga amicũ iudicio, digniſſimã a Dis immortalibus mercedem recepit. qui incolumitatis eius præſidiũ falſo interpellari indicio noluerunt.

VALERII MAXIMI LIBER. IIII.

De animi moderatione. CAPVT. I.

TRanſgrediar ad ſaluberrimã parté animi moderationé, quæ mentes noſtras impotentię, & temeritatis incurſu tranſuerſas ferri nõ patitur. Quo euenit, vt reprehenſionis morſu ſit vacua, & laudis quęſtu ſit opulentiſſima. Itaq; effectus ſuos in claris viris recognoſcat.

De.P.Valerio Publicola.

Atq; vt ab incunabulis ſummi honoris incipiã. P. Valerius, qui populi maieſtaté venerando, Publicolæ cognomen aſſecutus eſt, cũ exactis regibus, imperij eorũ vim vniuerſam, omniaq; inſignia ſub titulo cõſulatus in ſe tralata cerneret, inuidioſum magiſtratus faſtigiũ, moderatione ſua ad tolerabilem habitũ deduxit, faſces ſecuribus vacuefaciendo, & in cõcione populo ſummittendo. Numerũ quoq; eorũ dimidia ex parte minuit, vltro Spurio Lucretio collega aſſumpto, ad qué, quia maior natu erat, priores faſces tráſſerri iuſſit. Legem etiã comitijs centuriatis tulit, ne quis magiſtratus, ciué Romanũ aduerſus ꝓuocationé verberare, aut necare vellet.

Digitized by Google

Ita quo ciuitatis conditio liberior eſſet, imperiũ ſuũ paulatim deſtruxit. Quid ꝙ ædes ſuas diruit, quia excelſiore loco poſitæ, inſtar arcis habere videbantur, nonne quantũ domo inferior, tantũ gloria ſuperior euaſit.

De Furio Camillo.

Vix iuuat abire a Publicola, ſed venire ad Furiũ Camillũ libet. Cuius tam moderatus ex magna ignominia ad ſummũ imperiũ tranſitus fuit, vt cũ præſidiũ eius ciues capta vrbe a Gallis Ardeæ exulantis petijſſent, nõ prius Veios ad accipiendũ exercitũ iret, q̃ de Dictatura ſua omnia ſolẽni iure acta cõperiſſet. Magnificus Camilli Veientanus triumphus. egregia Gallica victoria. Sed iſta cunctatio longe admirabilior. Multo enim, multoq; ſeipſum, q̃ hoſtẽ ſuperare operoſius eſt. nec aduerſa propera feſtinatione fugientẽ, nec ſecunda effuſo gaudio apprehendentem.

De. M. Rutilio Cenſorino.

Par Furio moderatione Marcus Rutilius Cenſorinus. Iterũ enĩ Cenſor creatus ad contionẽ populũ vocatũ, q̃ potuit grauiſſima oratione corripuit, ꝙ eam poteſtatẽ bis ſibi detuliſſet, cuius, maiores, quia nimis magna videreẽ, tempus coartandum iudicaſſent. Vterq; recte & Cenſorinus, & populus. alter enim, vt moderate honores crederent, præcepit. alter ſe moderato credidit.

De. L. Quintio.

Age. L. Quintius Cincinnatus qualem Cos. geſſit? Cũ honorẽ eius. P. C. cõtinuare vellent, non ſolũ propter illius egregia opera, ſed etiã ꝙ populus eoſdem tribunos in proximũ annũ creare conabatur, quorũ neutrũ iure poterat fieri, vtrunq; diſcuſſit. ſenatus ſtudium ſimul inhibendo, & tribunos verecundiæ ſuæ exemplũ ſequi cogendo. Atq; vnus cauſa fuit, vt ampliſſimus ordo, populuſq; tutus eſſet ab iniuſti facti reprenſione.

Digitized by Google

De Fabio Maximo.

Fabius vero Max. cũ a ſe quinquies, & a patre, auo, proauo, maioribusq́ ſuis, ſæpenumero conſulatũ geſtum animaduerteret, in comitijs, quibus filius ſuus ſummo conſenſu Cos. creabatur, q̃ potuit conſtanter, cũ populo egit, vt aliquando vacationẽ huius honoris Fabiæ genti daret. nõ q̄ virtutibus filij diffideret, erat enim illuſtris, ſed ne maximũ imperiũ in vna familia cõtinuaretur. Quid hac moderatione efficacius? aut valentius? quæ etiã patrios affectus, qui potentiſſimi habentur, ſuperauit.

De Africano ſuperiore.

Non defuit maioribus grata mens ad præmia, ſuperiori Africano exoluenda. Siquidẽ maxima eius merita paribus ornamẽtis decorare conati ſunt. Voluerũt illi ſtatuas in comitio, in roſtris, in curia, in ipſa deniq́ Iouis Opt. Max. cella ponere. voluerunt imaginẽ eius triumphali ornatu indutam, Capitolinis puluinaribus applicare. voluerunt ei continuũ per omnes vitæ annos Conſulatum, perpetuãq́ Dictaturã tribuere, quog ſibi nil neq́ plebiſcito dari, neq́ S. Conſulto decerni patiendo, pene tantũ in recuſandis honoribus ſe geſſit, quantum egerat in merendis.

De eodem Africano.

Eodem robore mẽtis cauſam Annibalis in ſenatu protexit. Cũ eum ciues ſui miſſis legatis tanq̃ ſeditiones apud eos mouentẽ accuſarent, adiecit quoq́ nõ oportere. P. C. ſe Reip. Carthaginienſiũ interponere, altiſſimaq́ moderatione, alterius ſaluti cõſuluit, alterius dignitati. victoria tenus, vtriuſq́ hoſtem egiſſe contentus.

De. M. Marcello.

At. M. Marcellus, qui primus & Annibalem vinci, & Syracuſas capi poſſe docuit, cũ in conſulatũ eius Siculi de eo queſtum in vr-

Digitized by Google

bem veniſſent, nec ſenatũ vlla de re habuit, quia collega Valerius Leuinus forte aberat. ne ob id Siculi in querẽdo timidiores eſſent. & vt is rediȷ̃t, vltro de his admittendis retulit. querentesq; de ſe pa tienter ſuſtinuit. iuſſos etiã a Leuino diſcedere, remanere, vt ſuę de fenſioni intereſſent, coegit. ac deinde vtraq; parte perorata, etiã ex cedentes curia ſubſecutus eſt, quo liberius ſenatus ſententiã ferret. In probatis quoq; eorũ querelis, ſupplices, & orãtes, vt ab eo in clientelam reciperenť, clementer excepit. ſuper hæc Siciliã ſortitus, eã prouinciã collegæ ceſſit. Toties laudatio Marcelli variari poteſt, q̃ ties nouis ipſe gradibus, moderatione aduerſus ſocios vſus eſt.

De. T. Graccho Tribuno plebis.

Q; etiã Tiberius Gracchus admirabilem ſe exhibuit. Tribunus enim plebis, cũ ex profeſſo inimicitias cũ Africano, & Aſiatico Scipionibus gereret, & Aſiaticus iudicatæ pecuniæ ſatiſdare nõ poſſet, atq; ideo a Cos. in vincula publica duci iuſſus eſſet, appellaſſet q; collegiũ tribunoꝝ, nullo volente intercedere, ſeceſſit a collegis, decretũq; compoſuit, nec quiſquã dubitauit, quin eo ſcribendo, irati hoſtis aduerſus Aſiaticũ verbis vſurus eſſet. At is iurauit primũ, cũ Scipionibus ſe in gratiã non rediſſe. deinde tale decretũ recitauit. Cum. L. Cornelius Scipio die triumphi ſui ante currũ actos hoſtium duces in carcerem coniecerit, indignũ, & alienũ. P. R. videri eundem ipſum duci. Itaq; id nõ paſſurũ fieri. Libenter tunc opinionem ſuam. P. R. a Graccho deceptam cognouit, moderationẽq; eius debita laude proſecutus eſt.

De. C. Claudio Nerone.

Caius quoq; Claudius Nero inter cætera præcipue moderationis exempla numerandus eſt. Liuȷ̃ Salinatoris in Aſdrubale opprimendo particeps gloriæ fuerat, & tamen eũ triumphantem equo

ſequi,q̃ triumpho, quem ei ſenatus æque decreuerat, vti maluit, quia res in prouincia Salinatoris geſta fuerat.Sine curru ergo triũphauit.Eo quidem clarius,ꝙ illius victoria tantũmodo laudabať, huius etiam moderatio.

De Africano poſteriore.

Nec Africanus quidẽ poſterior nos de ſe patitur tacere.Qui Cenſor,cũ luſtrũ conderet,inq; ſolito ſacrificio ſcriba ex publicis tabulis ſolenni eius precationis carmine præiret, quo Dij imortales vt Po.Ro.res meliores, amplioresq; facerent,rogabanť, ſatis,inquit bonæ ac magnæ ſunt. Itaq; precor,vt eas perpetuo incolumes ſeruent,ac protinus in publicis tabulis ad hunc modũ carmen emendari iuſſit. Qua votorum verecundia deinceps Cenſores in condendis luſtris vſi ſunt. Prudenter enim ſenſit tunc incrementum Romano imperio petendum fuiſſe, cum intra ſeptimũ lapidem triumphi quærebantur.Maiorem autẽ totius terrarũ orbis partem poſſidenti, vt auidum eſſet quicquã vltra appetere, ita abunde felix,ſi nihil ex eo,quod obtinebat, amitteret. Neq; alia eius in Cenſura moderatio pro tribunali apparuit. Centurias recognoſcens equitum, poſt,q̃. G.Liciniũ Sacerdotem citatum proceſſiſſe animaduertit,dixit illum ſe ſcire verbis conceptis peieraſſe.Proinde ſi quis eum accuſare vellet, vſurum teſtimonio ſuo, ſed nullo ad id negocium accedente.Traduc equum, inquit,ſacerdos, ac lucrifac Cenſoriam notam.ne ego in tua perſona,& accuſatoris,& teſtis, & Cenſoris,& iudicis partes,egiſſe videar.

De.Q. Scæuola.

Quod animi tẽperamentum etiã in Quinto Scæuola excellentiſſimo viro adnotatum eſt.teſtis nanq; in reum productus, cum id reſpondiſſet, quod ſalutẽ periclitantis magnopere læſurũ vide-

Digitized by Google

batur diſcedens adiecit, ita ſibi credi oportere, ſi & alij idem aſſeueraſſent. quoniã vniꝰ teſtimonio aliquẽ credere peſſimi eſſet exẽpli & religioni igiť ſuæ debitã fidem, & cõmuni vtilitati ſalubre cõſilium reddidit.

De Metello Macedonico.

Sentio quos ciues, quæue facta eorum, ac dicta, quã anguſto ambitu orationis amplectar. ſed cum magna mihi, & multa breuiter dicenda ſint, claritate excellẽtibus, infinitis perſonis, rebuſq; circũfuſus, vtrunq; præſtare nõ poſſum. Itaq; ꝓpoſiti quoq; noſtri ratio nõ laudanda ſibi omnia, ſed recordanda ſumpſit. Quapropter bona cum venia duo Metelli Macedonicus, & Numidicus, maxima patriæ ornamẽta ſtrictim ſe narrari patientur. Acerrime cum Scipione Africano Macedonicus diſſenſerat, eorumq; ab æmulatiõe virtutis profecta cõtentio, ad graues, teſtatasq; inimicitias ꝓgreſſa fuerat. Sed tamen cũ interemptũ Scipionem conclamari audiſſet, in publicũ ſe proripuit, mæſtoq; vultu, & voce confuſa, cõcurrite concurrite (inquit) ciues, mœnia noſtræ vrbis euerſa ſunt. Scipioni enim Africano intra ſuos penates quieſcenti, nefaria vis allata eſt. O Rempub. pariter Africani morte miſeram, & Macedonici tam humana, tamq; ciuili lamentatione fœlicem. Eodem enim tempore, & quantum amiſiſſet principem, & qualem haberet, recognouit. Idem filios ſuos monuit, vt funebri eius lecto humeros ſubijcerent, atq; huic exequiarum, illum honorem vocis adiecit, non fore, vt poſtea id officium, ab illis maiori viro præſtari poſſet. Vbi illa tot in curia iurgia? Vbi tam multæ pro roſtris altercationes? vbi maximorum ciuium, & ducum tantorum togata prælia? omnia nimirum iſta, præcipua veneratione proſequenda deleuit moderatio.

De Metello Numidico.

Numidicus autẽ Metellus populari factione patria pulſus, in Aſiam ſeceſſit, in qua, cũ ei forte ludos Tralibus ſpectanti literæ redditæ eſſent, quibus ſcriptũ erat, maximo Senatus, & Populi cõſenſu, reditũ illi in vrbem datum, non e theatro prius abijt, quã ſpectaculũ ederetur. non lætitiam ſuã proxime ſedentibus vlla ex parte patefecit, ſed ſummũ gaudium intra ſe continuit. Eundẽ conſtat pari vultu, & exulem fuiſſe, & reſtitutũ. adeo moderationis beneficio, medius ſemper inter ſecundas, & aduerſas res animi firmitate verſatus eſt.

De Catone poſteriore.

Tot familijs in vno genere laudis enumeratis, Porcium nomẽ velut expers huiuſce gloriæ ſilentio prætereundum ſe negat. Poſterior Cato non paruo ſummę moderationis ſiſus indicio, cypriacam pecuniam, maxima cum diligentia, & ſanctitate, in vrbem deportauerat. cuius miniſterij gratia ſenatus relatiõem interponi iubebat, vt Prætorijs comitijs extra ordinem ratio eius haberetur ſed ipe id fieri paſſus non eſt. iniquũ eſſe affirmans, quod nulli alij tribueretur, ſibi decerni. ac ne quid in perſona ſua nouaretur, campeſtrẽ experiri temeritatem, quã curię beneficio vti ſatius eſſe duxit.

De M. Bibulo.

Ad externa iam mihi exẽpla tranſire conãti. M. Bibulus vir ampliſſimæ dignitatis, & ſummis honoribus functus, manus inijcit. qui cũ in Syria moraretur ꝓuincia, duos egregiæ indolis filios ſuos a Gabinianis militibus Aegypti occiſos cognouit. Quorũ interfectores ad eũ vinctos, regina Cleopatra miſit. vt grauiſſimę cladis vltionẽ, arbitrio ſuo exigeret. at ille oblato beneficio, quo nullum maius tribui lugenti poterat, dolorẽ moderationi cedere coegit, carnificeſq; ſanguinis ſui, intactos e veſtigio ad Cleopatrã reduci

Digitized by Google

iuſſit,dicendo,poteſtatē huius vindictę non ſuam,ſed ſenatus eſſe debere.

De Archyta Tarentino externa.

Tarentinus Archytas,dum ſe Pythagoræ pceptis Metaponti penitus immergit,magno labore,longoq; tempore ſolidū opus doctrinæ cōplexus, poſt, ꝙ in patriam reuertitur, ac rura ſua reuiſere cœpit,animaduertit negligentia villici corrupta,& perdita. Intuensq; male meritū,ſumpſiſſem(inquit)a te ſuppliciū,niſi tibi iratus eſſem. maluit eni impunitū dimittere ꝙ propter irā grauius iuſto punire.

De Platone Philoſopho.

Nimis liberalis Archytæ moderatio temperatior Platonis.nam cum aduerſus delictū ſerui vehementius exarſiſſet, veritus ne ipſe modū vindictæ diſpicere non poſſet, Speuſippo amico caſtigationis arbitriū mandauit.deforme ſibi futuꝝ exiſtimans,ſi cōmiſiſſet vt parem reprehenſionem culpa ſerui, & animaduerſio Platonis mereretur.

De eodem.

Quominus miror quod in Xenocrate diſcipulo ſuo tam cōſtanter moderatus fuit. audierat eni eum multa de ſe impie locutum, ſine vlla cunctatione criminationē reſpuit.inſtabat certo vultu index quærens cauſam cur ſibi fides non haberetur. adiecit non eſſe credibile,vt quē tantopere amaret ab eo inuicem non diligeretur. Poſtremo cum ad iuſiurandū inimici aſſerentis malignitas confugiſſet,ne de periurio eius diſputaretur, affirmauit nunꝙ Xenocratem illa dicturū fuiſſe,niſi ea dici ſibi expedire iudicaſſet.nō in corpore mortali,ſed in arce cœleſti equidem armatū animū eius,vitę ſtationem putes peregiſſe humanorum vitiorum incurſus a ſe inuicta pugnā repellentem,cunctoſq; virtutis numeros, altitudinis ſuæ ſinu clauſos cuſtodientem.

Digitized by Google

De Syracuſano Dione.

Nequaq; Platoni literarũ cõmẽdatione par Syracuſanus Dion, ſed quod ad præſtandam moderationẽ attinet, vehementioris experimenti. Patria pulſus a Dionyſio tyranno, Megaram petierat. Vbi cũ Theodorũ Principẽ eius vrbis domi cõuenire vellet, neq; admitteretur, multũ, diuq; ante fores retentus, comiti ſuo patiẽter hoc ferendũ eſt ait, forſitan enim & nos cũ in gradu dignitatis noſtræ eſſemus, aliquid tale fecimus. qua tranquillitate conſilij, ipſe ſibi conditionem exilij placidiorem reddidit.

De Thraſybulo.

Thraſybulus etiã hoc loci apprehendendus eſt, qui populũ Athenienſem.xxx.tyrannorum ſæuitia ſedes ſuas relinquere coactum, diſperſamq;, & vagam vitam miſerabiliter exigentẽ, animis pariter, atq; armis confirmatũ, in patriã reduxit. Inſignem deinde reſtitutione libertatis victoriam, clariorẽ aliquanto moderationis laude fecit. Plebis enim ſcitum interpoſuit, ne qua præteritarũ rerum mentio fieret. Hæc obliuio, quam Athenienſes ἀμνησίαν vocant, concuſſum, & labentẽ ciuitatis ſtatũ, in priſtinũ habitũ reuocauit.

De Staſippo Tegeate.

Nõ minoris admirationis illud. Staſippus Tegeates, hortantibꝰ amicis, vt grauem in adminiſtratione Reip. æmulum, ſed alioqui probum, & ornatũ virum, qualibet ratione vel tolleret, vel ſummoueret. negauit ſe facturũ, ne quem in tutelam patriæ bonus ciuis locum obtineret, malus, & improbus occuparet. ſeq; potius vehementer aduerſario vrgeri, q̃ patriam egregio aduocato carere, præoptauit.

De Pittaco.

Pittaci quoq; moderatione pectus inſtructum, qui Alcæũ poetã & amaritudine odij, & viribus ingenij, aduerſus ſe pertinaciſſime

vſum, tyrannidem a ciuibus Mytilene delatam adeptus, tantũmo do quid in opprimendo poſſet, admonuit.

De ſeptem ſapientibus.

Huius viri mentio ſubijcit, vt de ſeptem ſapientũ moderatione referam. A piſcatoribus in Mileſia regione verriculũ trahentibus, quidam iactum emerat. Extracta deinde magni põderis aurea delphica menſa, orta cõtrouerſia eſt, illis piſciũ ſe capturam vendidiſſe affirmantibus, hoc fortunæ ductus emiſſe dicente. Qua cõtentione propter nouitatẽ rei, & magnitudinẽ pecuniæ, ad vniuerſum eius ciuitatis populum delata, placuit Apollinẽ Delphicũ conſuli, cui nam adiudicari menſa deberet. Deus reſpondit illi eſſe dandã, qui ſapientia cæteros præſtaret, his verbis Græcis.

Εκγονε μιλήτου τρίποδος πέρι φοῖβον ἐρωτᾷς,

ὃς σοφίη πάντων πρῶτος, τούτῳ τρίποδ᾽ ἀνδῶ.

Tunc illi conſenſu Thaleti menſam dederunt. Ille ceſſit eam Bianti, Bias Pittaco, is protinus alij. Deincepsq; per omniũ ſeptẽ ſapientum orbẽ, ad vltimũ ad Solonẽ peruenit. qui & titulũ ampliſſimæ prudentiæ, & præmiũ ad ipſum Apollinem tranſtulit.

De Theopompo.

Atq; vt Theopompo quoq; Spartanorũ regi moderationis teſtimoniũ reddamus, cũ primus inſtituiſſet, vt Ephori Lacedæmone crearentur, ita futuri regiæ poteſtati oppoſiti, quẽadmodũ Romæ conſulari imperio Tri.Pl. ſunt obiecti, atq; illi vxor dixiſſet, id egiſſe illum, vt filijs minorẽ poteſtatẽ relinqueret, relinquã, inquit; ſed diuturniorem. Optime quidẽ. ea enim demũ tuta eſt potentia, quę viribus ſuis modũ imponit. Igitur Theopompus legitimis regnũ vinculis conſtringendo, quo longius a licentia retraxit, hoc ad beneuolentiam ciuium propius admouit.

De Antiocho.

Antiochus autẽ a.L.Scipione vltra Taurũ montem imperij finibus ſummotus, cũ Aſiam prouinciã, vicinas q; ei gentes amiſiſſet, gratias agere Po. Ro. nõ diſſimulanter tulit, ꝙ nimis magna procuratione liberatus, modicis regni terminis vteretur. Et ſane nihil eſt tam præclarum, aut tam magnificum, quod non moderatione temperari deſyderet.

De ijs, qui ex inimicis, iũcti ſunt amicitia, & neceſſitudine. CAPVT. II.

QVæ quoniã multis, & claris autoribus illuſtrata eſt, tranſgrediamur ad egregiũ humani animi affectum, quẽ ab odio ad gratiam defluxum, & quidẽ eũ læto ſtilo proſequamur. Nam ſicut placidũ mare ex aſpero, cœlumq; ex nubilo ſerenũ hilari aſpectu ſentitur, ſic bellum pace mutatũ, plurimum gaudij affert. Offenſarũ etiã acerbitas depoſita, candida ratiatione celebranda eſt.

De.M.Aemylio Lepido.

Marcus Aemylius Lepidus. bis Cos. & Pont.Max. ſplendoreq; honorũ, par vitæ grauitate, diutinas, ac vehemẽtes inimicitias cũ Fuluio Flacco eiuſdẽ amplitudinis viro geſſit, quas vt ſimul Cenſores renuntiati ſunt, in campo depoſuit, exiſtimans nõ oportere eos priuatis odijs diſſidere, qui publice ſumma iũcti eſſent poteſtate. Id iudicium animi eius & præſens ætas comprobauit, & nobis veteres annalium ſcriptores laudandum tradiderunt.

De Sexto Liuio Salinatore.

Sicuti Liuij quoq; Salinatoris finiendarũ ſimultatũ illuſtre conſiliũ ignorũ poſteritati eſſe voluerunt. Is nanq;, & ſi Neronis odio ardẽs in exiliũ profectus fuerat, teſtimonio eius præcipue afflictus,

Digitized by Google

tamen poſt,ꝙ eum inde reuocatum ciues collegam illi in conſula tum dederunt,& ingenij ſui,quod erat accerrimũ, & iniuriæ,quã grauiſſimã acceperat,obliuiſci ſibi imperauit. ne ſi diſſidente anio conſortium imperij vſurpare voluiſſet,pertinacem exhĩbẽdo inimicum,malum Cos.ageret.quæ quidẽ mentis ad tranquilliorem habitum inclinatio,in aſpero,ac difficili temporum articulo, plurimum ſalutis vrbi noſtræ,atq; Italiæ attulit. quia pari virtutis impetu connixi,terribiles punicas vires contuderunt.

De Africano & Tiberio.

Clarum etiã in Africano ſuperiore, ac Tib. Graccho depoſitarũ inimicitiarũ exemplum.ſiquidem ad cuius menſæ ſacra,odio diſſidentes venerant,ab ea,& amicitia,& affinitate iuncti diſceſſerũt non contentus eni Scipio autore ſenatu,in Capitolio,Iouis epulo cũ Graccho concordiam cõmunicaſſe, filiã quoq; ei Corneliã protinus ibidẽ deſpondit.

De Cicerone.

Sed huiuſce generis humanitas etiã in. M. Cicerone ꝓcipua apparuit.Aul. namq; Gabiniũ repetundaꝝ reum ſummo ſtudio defendit,qui eum in conſulatu ſuo vrbe expulerat. Idemq;.P.Vatiniũ dignitati ſuæ ſemper infeſtũ, duobus publicis iudicijs tutatus eſt,vt ſine vllo crimine leuitatis, ita cũ aliqua laude. Quia ſpecioſius aliquanto iniuriæ beneficijs vincuntur,ꝙ mutui odij pertinacia penſantur.

De.P.Pulchro.

Ciceronis autem factum adeo viſum eſt probabile.ut imitari id ne inimiciſſimus quidem illi.P. Cl.Pulcher dubitauerit. qui inceſti crimine a tribus Lentulis accuſatus,vnum ex his ambitus reum patrocinio ſuo protexit, atq; in animum induxit, & Iudicem, & Prætorem,& teſtem,Veſtæ ædem intuens,amicũ Lentulo agere.

Digitized by Google

Intra quam ille ſalutem eius fœdo crimine obruere cupiens, hoſtili voce perorauerat.

De Caninio Gallo.

Caninius autem Gallus reum pariter, atq; accuſatorem admirabilem egit, &. C. Antonij, quem dānauerat filiam in matrimoniū ducendo, &. M. Colonium, a quo damnat⁹ fuerat, rerum ſuarum procuratorem habendo.

De Cœlio Ruffo.

Cœlij vero Rufi vt vita inquinata, ita miſericordia, quam. Q. Pompeio p̄ſtitit, probanda, cui a ſe publica quæſtione p̄ſtrato, cū mater Cornelia fidei cōmiſſa prædia non redderet, atq; iſte auxiliū ſuum literis imploraſſet, pertinaciſſime abſenti affuit. Recitauit & eius epiſtolam in iudicio vltimæ neceſſitatis indicem, qua impiam Corneliæ auaritiā ſubuertit. factum propter nimiā, & eximiā humanitatē, ne ſub Cœlio quidē autore repudiandum.

De Abſtinentia & continentia. CAPVT. III.

MAgna cura, præcipuoq; ſtudio referendū eſt, quantopere libidinis & auaritiæ furori ſimiles impetus, ab illuſtrium virorū pectoribus, conſilio, ac ratione ſummoti ſunt. quia ij demū penates, ea ciuitas, id regnum æterno in gradu facile ſteterit, vbi minimū vitium Veneris, pecuniæq; cupido ſibi vendicauerit. Nam quo iſtæ generis humani certiſſimæ peſtes penetrauerint, iniuria dominatur, infamia flagrat. igitur contrarios his tam diris vitijs commemoremus mores.

De Scipione.

Quartum & viceſimū annum agens Scipio, cum in Hiſpania, Carthagine oppreſſa maioris Carthaginis capiēdæ ſumpſiſſet auſpicia, multoſq; obſides, quos in ea vrbe Pœni clauſos habuerant,

Digitized by Google

in ſuam poteſtaté redegiſſet, eximiæ inter eos formæ virginẽ ætatis adultæ, & iuuenis, & cœlebs, & victor poſt, ꝙ comperit illuſtri loco inter Celtiberos natam, nobiliſſimoq; gentis eius Indibili deſponſatam, accerſitis parentibus, & ſponſo inuiolatam tradidit aurum quoq; quod pro redemptione puellę allatum erat, ſummæ dotis adiecit. Qua continẽtia, ac munificentia, Indibilis obligatus Celtiberoꝝ animos, Romanis applicando, meritis eius gratiam debitam retulit.

De. M. Catone.

Verũ vt huius viri abſtinẽtiæ teſtis Hiſpania, ita. M. Catonis epiros Achaia Cyclades inſulæ, maritima pars Aſiæ, prouincia Cyſpros. vnde cũ pecuniæ deportãdæ miniſteriũ ſuſtineret, tam auertum animũ ab omni Venere ꝙ a lucro habuit in maxĩa vtriuſq; in tẽperantiæ verſatus materia. nam & regiæ diuitię poteſtate ipſius continebantur, & fertiliſſimæ delitiaꝝ totius Gręciæ vrbes, neceſſaria totius n auigationis diuerticula erãt. atq; id Munatius Rufus Cypriacæ expeditionis fidus comes, ſcriptis ſuis ſignificat, cuius teſtimoniũ non amplector. proprio enĩ argumento laus iſta nititur quoniã ex eodem naturæ vtero, et continentia nata eſt, & Cato.

De Druſo Germanico.

Druſum etiam germanicum eximiã Claudiæ familiæ gloriam fratrem Tiberij, patrięq; rarum ornamentũ, & quod ſuper omnia eſt, operum ſuorũ pro habitu ætatis magnitudine, vitrico pariter, ac fratri auguſto, duobus Reip. diuinis oculis, mirifice reſpondentem, conſtitit, vſum Veneris intra coniugis charitatem clauſum tenuiſſe.

De Antonia.

Antonia quoq; fœmina laudibus virilem familiæ ſuæ claritatem ſupergreſſa, amoré mariti ſui egregia fide penſauit. quæ poſt eius exceſſum, forma, & ætate florés, cubiculũ ſocrus pro cõiugio

habuit, in eodemq; toro alterius adoleſcentiæ vigor extinctus eſt, alterius viduitatis experientia conſenuit. Hoc cubiculum talibus experimentis ſummam imponat.

De Cn.Martio.

Deinceps his vacemus, quorum animus aliquo in momento ponendi pecuniã nunquã vacauit. C. Martius patritiæ gentis adoleſcens, Anci regis clara progenies, cui Corioli Volſcorum oppidũ captum cognomen adiecit, cũ editis cõſpicuæ fortitudinis operibus a Poſthumio Cõminio Cos. accurata oratione apud milites laudatus, omnibus donis militaribus, & agri.C.iugeribus, & decẽ captiuorũ electione, & totidẽ ornatis equis, centenario boum grege, argentoq; quantũ ſuſtinere valuiſſet, donaretur, nihil ex his, præter vnius captiui ſalutẽ hoſpitis, equũq; quo in acie vteretur, accipere voluit. Qua tam circunſpecta animi moderatione, neſcias vtrum maiore cum laude præmia meruerit, an reiecerit.

De.M.Curio.

Marcus autẽ Curius exactiſſima norma Romanæ frugalitatis, idem fortitudinis perſpectiſſimũ ſpecimẽ, Samnitũ legatis agreſti ſe in ſcamno aſſidentẽ foco, ac ligneo catino cœnantẽ, quales epulas apparatus inditio eſt, ſpectandũ præbuit. Ille enim Samnitũ diuitias contempſit. Samnites eius paupertatẽ mirati ſunt. Nam cũ ad eum magnũ auri pondus publice miſſum attuliſſent, benignis verbis inuitatus, vt eo vti vellet, vultum riſu ſoluit. Protinusq; ſuperuacuæ, inquit, ne dicam ineptæ legationis miniſtri, narrate Sãnitibus. M. Curiũ malle locupletibus imperare, q̃ ipſum fieri locupletem. atq; iſtud vt pretioſum, ita malo hominũ excogitatũ munus refertote, & mementote me nec acie vinci, nec pecunia corrũpi poſſe. Idem cũ Italia Pyrrhũ regẽ exegiſſet, nihil omnino ex

præda regia,qua exercitũ,vrbemq; ditauerat, attigit. Decretis etiã à ſenatu ſeptenis iugeribus agri populo,ſibi aũt quinquaginta, po pularis aſſignationis modũ nõ exceſſit.parum idoneũ Reipu.ciuẽ exiſtimans,qui eo,q̃ reliquis tribueretur, contentus non eſſet.

De Fabricio Lucino.

Idem ſenſit Fabricius Lucinus honoribus, & autoritate omni ci uitate temporibus ſuis maior,cenſu par vnicuiq; pauperrimo. qui a Samnitibus, quos vniuerſos in clientelam habebat, decem æris & quinq; pondo argenti,totidemq; ſeruos ſibi miſſos, in Samniũ remiſit, cõtinentiæ ſuæ beneficio ſine pecunia prædiues, ſine vſu familiæ abunde comitatus.quia locupletẽ illum faciebat, nõ mul ta poſſidere,ſed modica deſyderare. Ergo domus eius, queãdmo dum ære,& argento,& mancipijs Samnitum vacua,ita gloria ex his contemptis parta, referta fuit.

De eodem Fabricio.

Conſentanea repudiatis donis Fabricij vota extiterũt. Legatus enim ad Pyrrhum profectus,cũ apud eũ Cyneam Theſſalum nar rantem audiſſet, quendã Athenienſem clarũ ſapiẽtia, ſuadentẽ ne quid aliud homines, q̃ voluptatis cauſa facere vellẽt, pro mõſtro eam vocẽ accepit,cõtinuoq; Pyrrho, & Samnitibus iſtam ſapiẽtiã deprecatus eſt.licet Athenæ doctrina ſua glorientur, vir tamẽ pru dens,Fabricij deteſtationẽ, q̃ Epicuri malit pręcepta.quod euẽtus quoq; indicauit. Nam quæ vrbs voluptati plurimũ tribuit, impe rium maximũ amiſit.quæ labore delectata eſt,occupauit.& illa li bertatẽ tueri non valuit,hæc etiã donare potuit.

De.Q.Tuberone Catelio.

Curij & Fabricij.Q. Tuberonẽ cognomine Cateliũ, diſcipulũ fuiſſe merito quis exiſtimauerit. Cui cõſulatũ gerenti, cũ Aetolo

gens oĩs vſus vaſa argentea, magno pondere, exquiſita arte fabricata, per legatos miſiſſet. qui ſuperiori tẽpore gratulandi cauſa ad eum profecti retulerant, fictilia ſe in eius menſa vaſa vidiſſe, moni tos ne cõtinentiæ, quaſi paupertati ſuccurrendũ putarẽt, cũ ſuis ſarcinis abire iuſſit. Q̃ bene Aetolicis domeſtica prætulerat, ſi frugali tatis eius exemplũ poſterior ætas ſequi voluiſſet. Nunc quo ventũ eſt? A ſeruis vix impetrari poteſt, ne eã ſuppellectilẽ faſtidiant, quã vti Cos. nõ erubuit.

De Paulo Aemylio.

At Perſe rege deuicto Paulus, cũ Macedonicis opibus, veterem, atq; hæreditariam vrbis noſtræ paupertatẽ eo vſq; ſatiaſſet, vt illo tẽpore primũ Po. Ro. tributi præſtandi onere ſe liberaret, penates ſuos nulla ex parte locupletiores fecit. præclare ſecũ actũ exiſtimãs q̃ ex illa victoria alij pecuniam, ipſe gloriam occupaſſet.

De. Q. Fabio Gurgite. C. Numerio Fabio pictore, &. Q. Vgolino.

Atq; huic animi eius iudicio. Q. Fabius Gurges. C. Numerius, Fabius pictor. Q. Ogolinus ſe ſubſcripſerunt. Qui legati ad Ptolemæum regem miſſi, munera, quæ ab eo priuatim acceperant, in ærariũ quidẽ prius, q̃ ad ſenatũ legationẽ referrent, detulerũt. ſcilicet de publico miniſterio nihil cuiq; præter laudem bene adminiſtrati officij accedere debere iudicãtes. Iam illud humanitatis ſenatus, & attentæ maiorũ diſciplinæ indiciũ eſt. Data ſunt enim legatis, quæ in ærariũ repoſuerant, nõ ſolum Patrũ. C. decreto, ſed etiã populi permiſſu. eaq; legatis Quæſtores prompte vnicuiq; diſtribuerunt. Ita in ijſdem, Ptolemæi liberalitas, legatorum abſtinentia, ſenatus ac populi æquitas, debitam probabilis facti portionem obtinuit.

Digitized by Google

De Calpurnio Piſone.

Fabiorum & Ogolini cõtinentiæ Calpurniũ Piſonẽ in conſimili genere laudis æmulũ fuiſſe, res ipſa documento eſt. Cos. graui fugitiuorũ bello, a ſe liberata Sicilia, eos quoꝗ; præcipua opera vſus fuerat, imperatorio more donis proſequebaẽ. Inter quos filiũ ſuũ aliquot locis præliatũ fortiſſime, titulo trium librarũ aureæ coronæ decorauit, præfatus non oportere a magiſtratu e publica pecunia erogari, quod in ipſius domũ rediturũ eſſet. tantũq; ponderis ſe teſtamento adoleſcenti legaturũ promiſit, vt honorẽ publice a duce, pretium priuatim a patre reciperet.

De Catone ſuperiore.

Age ſi quis hoc ſeculo vir illuſtris pellibus hedinis pro ſtragulis vtatur, tribusq; ſeruis comitatus Hiſpaniã regat, & quingentoꝝ aſſium ſumptu tranſmarinã prouinciã petat, eodem cibo, eodẽq; vino, quo nautæ cõtentus ſit, nõne mirabilis exiſtimeẽ? Atqui iſta patientiſſime ſuperior Cato tolerauit. quia illũ grata frugalitatis conſuetudo, in hoc genere vitæ, cũ ſumma dulcedine continebat.

De Catone poſteriore.

Multum a priſca cõtinentia ſpatio annorũ poſterior Cato diſcedit, vtpote in ciuitate iam diuite, & lautitia gaudẽte natus. Is tñ cũ bellis ciuilibus intereſſet, filiũ ſecũ trahẽs, duodecim ſeruos habuit. numero plures, ꝗ̃ ſuperior. temporꝝ diuerſis moribus, pauciores. Exultat animus maximoꝝ virorũ memoriam percurrens.

De Scipione Aemyliano.

Scipio Aemylianus poſt duos inclytos cõſulatus, totidẽq; ſuæ præcipuæ gloriæ triumphos, ſeptẽ ſeruis ſequentibus officio legatiouis functus eſt. Et puto Carthaginis, ac Numãtiæ ſpolijs cõparare plures potuerat, niſi operũ ſuoꝝ ad ſe laudem, manubias ad pa-

triam redundare maluiſſet. Itaq; cum per ſocios, & exteras gentes iter faceret, nõ mancipia eius, ſed victoriæ numerabant. nec quantum auri, & argenti, ſed quantũ amplitudinis pondus ſecũ ferret, æſtimabatur, continentia vero etiã vniuerſis plebis animis ſæpenumero cognita eſt. ſed abunde erit ex his duo exempla, longe inter ſe diſtantiũ ſeculorum, retuliſſe. De Pyrrho.

Pyrrhus impetus ſui terrore ſoluto, ac iam epiroticis armis languentibus beneuolentiam Po. Ro. mercari, quia uirtutẽ debilitare nequiuerat, cupiens, pene totũ regiarum opum apparatũ in vrbem noſtram tranſtulit. Cęterũ cum & magni pretij, & varij generis a legatis eius, tam virorum, quam fœminarũ apta vſui munera circa domos ferrentur, nulla cuiquã dono ianua patuit. Tarentinæq; petulantię animoſus magis, quam efficax defenſor, haud ſcio maiore cum gloria huius vrbis, armis, quam moribus repulſus ſit.

De. C. Mario, & L. Cinna.

In illa quoq; procella, quam. C. Marius, & L. Cinna Reipub. inflixerant, abſtinentia Po. Ro. mirifica conſpecta eſt. Nam cum a ſe proſcriptorum penates, vulgi manibus diripiendos abieciſſent, inueniri potuit nemo, qui ciuili luctu prædam peteret. Vnus enim quiſq; ſe ab his perinde ac ſacris ædibus abſtinuit. Quæ quidem tam miſericors continentia plebis, tacitum crudelium victorum conuicium fuit.

EXTERNA. De Pericle.

Ac ne eiuſdẽ laudis cõmemorationẽ externis inuideamus. Pericles Athenienſiũ princeps, cum tragœdiarum ſcriptorẽ Sophoclem in Pręturа collegã haberet, ac is publico officio vna diſtrictus, pueri ingenui prætereuntis formam impenſioribus verbis laudaſſet, intemperantiã eius increpitans, dixit, Prætoris non ſolum manus

a pecunię lucro,ſed etiã oculos a libidinoſo aſpectu cõtinentes eſſe debere.

De Sophocle.

Sophocles autem ætate iam ſenior, cum ab eo quidã quæreret, an etiamnum rebus venereis vteretur,Dij meliora inquit,Libẽter enim iſtinc tanq̃ ex aliqua furioſa profugi dominatione.

De Xenocrate.

Aeque abſtinentis ſenectę Xenocratem fuiſſe accepimus, cuius opinionis non parua fides erit narratio,quę ſequitur.In peruigilio Phryne nobile Athenarum ſcortum , iuxta eum vino grauem accubuit,pignore cum quibuſdam iuuenibus poſito, an temperantiam eius corrumpere poſſet. quam nec tactu, nec ſermone aſpernatus,quoad voluerat in ſinu ſuo moratam, propoſiti irritam dimiſit , factum ſapientia imbuti animi abſtinens . Sed meretriculæ quoq; dictum perquam facetum. deridentibus enim ſe aduleſcentibus, quia tam formoſa,tamq; elegans poti ſenis animum illecebris pellicere non potuiſſet, pactumq; victorię pretium flagitantibus de homine ſe cum ijs,non de ſtatua pignus poſuiſſe reſpondit Poteſt ne Xenocratis continentia a quoquam magis vere, magis q; proprie demonſtrari,q̃ ab ipſa meretricula expreſſa eſt:Phryne pulchritudine ſua, nulla ex parte conſtantiſſimam eius continentiam labefecit. Quid rex Alexãder diuitijs eum quatere potuit? ab illo quoq; ſtatuam equidem æque fruſtra tentatam putes.legatos ad eum cum aliquot talentis miſerat,quos in Academiam perductos ſolito ſibi , ideſt modico apparatu , & admodum paruulis copijs excepit . poſtero die interrogantibus , cui nam adnumerari pecuniam vellet:Quid vos (inquit(heſterna cœna non intellexiſtis,ea me non indigere:Ita Rex Philoſophi amicitiam emere voluit,philoſophus Regi ſuam vendere noluit.

Digitized by Google

De Diogone.

Alexander vero cognomẽ inuicti aſſecutus continentiã Diogenis Cynici vincere non potuit. ad quẽ cum in ſole ſedentẽ acceſſiſſet, hortareturq́, vt ſiqua ſibi præſtari vellet, indicaret, quẽadmodum erat in crepidine collocatus, ſordidæ appellationis, ſed robuſtæ vir pręſtantiæ, mox inquit de cęteris, iterim velim a Sole mihi non obſtes. quibus verbis illa nimirũ inhæſit ſententia. Alexander Diogenem gradu ſuo diuitijs pellere tentat, celerius Dariũ armis. Idem Syracuſis, cum olera ei lauanti Ariſtippus dixiſſet, ſi Dionyſio adulari velles, iſta non eſſes. immo(inquit)ſi tu iſta eſſe velles, Dionyſio non adulareris.

De Paupertate. CAPVT.IIII.

De Cornelia.

MAxima ornamenta eſſe matronis liberos apud Pomponium Rufum collectorũ libro ſic inuenimus. Cornelia Gracchorũ mater, cũ Campana matrona apud illam hoſpita, ornamẽta ſua pulcherrima ſeculi illius ei oſtenderet traxit eam ſermone, quouſq; e ſchola redirẽt liberi. & hæc(inquit) ornamenta mea ſunt, omnia nimirũ habet, qui nihil concupiſcit. eò quidem certius, q̃ qui cuncta poſſidet. quia dominium rerum collabi ſolet, bonæ mẽtis vſurpatio nullum triſtioris Fortunæ recipit incurſum. Itaq; quorſum attinet, aut diuitias in prima fœlicitatis parte, aut paupertatem in vltimo miſeriarum ſtatu ponere? cum & illarum frons hilaris, multis intus amaritudinibus ſit referta, & huius horridior aſpectus, ſolidis, & certis bonis abũdet. quod melius perſonis, q̃ verbis repræſentabitur.

De Valerio Publicola.

Regio imperio propter nimiam Tarquini ſuperbiã finito, con-

Digitized by Google

ſulatus initium Valerius Publicola cum Iunio Bruto auſpicat⁹ eſt. Idemq́ poſtea tres conſulatus acceptiſſimos Po.Ro.geſſit,& plurimorum,ac maximorũ operum prætextu, titulum imaginũ ſuarum amplificauit.cum interim faſtorum illud columen,patrimonio ne ad exequias quidem impenſam ſufficiente,deceſſit.ideoq́ publica pecunia ductæ ſunt. Non attinet vlteriore diſputatōe tanti viri paupertatem ſcrutari. Abunde enim patet quid viuus poſſederit,cui mortuo lectus funebris,& rogus defuit.

De Menenio Agrippa.

Quantæ amplitudinis.M.Menenium Agrippam fuiſſe arbitremur,quem Senatus, & Plebs pacis inter ſe faciendæ autorem elegit:quantæ ſcilicet eſſe debuit arbiter publicæ ſalutis. Hic niſi a populo collatis in capita Sextantibus funeratus eſſet,ita pecuniæ inops deceſſit,vt ſepulturæ honore caruiſſet,verum iccirco perniciosa ſeditione diuidua ciuitas, manibus Agrippę in vnum contrahi voluit, quia eas pauperes quidem , ſed ſanctas animaduerterat. cuius vt ſuperſtitis nullũ fuit,quod in cenſum deferretur,ita extincti,hodie quod ampliſſimũ eſt,patrimoniũ Romana concordia.

De Caio Fabricio,&.Q.Aemylio.

In.C.vero Fabricij,&. Q.Aemilij Pappi principũ ſeculi ſui domibus , argentum fuiſſe confiteãr oportet . vterq́ enim patellam deorum, & ſalinum habuit. Sed eo lautius Fabricius, ꝙ patellam ſuã Corneo pediculo ſuſtineri voluit,Pappus quoq́ ſatis aĩoſe, qui cũ hæreditatis noĩe ea accepiſſet , religionis cauſa abalienãda non putauit. Illi etiam prædiuites , qui ab aratro acceſſebantur, vt Coſs.fierent,voluptatis cauſa ſterile atq́ æſtuoſiſſimum Pupiniæ ſolum verſabant , delitiarumq́ ignari vaſtiſſimas glebas plurimo cum ſudore diſſipabant.immo vero quos pericula Reipu.im-

erato res accerſebãt, anguſtiæ rei familiaris(quid ceſſo proprium nomen veritati reddere?)bubulcos fieri cogebant.

De Attilio Calatino.

Attilium autẽ, qui ad eum accerſendum a ſenatu miſſi erant ad imperiũ Po.Ro.ſuſcipiendum,ſemen aſpergentem viderunt. ſed illæ ruſtico opere attritæ manus, ſalutem publicã ſtabilierunt. Ingentes hoſtiũ copias peſſundederũt. Quæq; modo arantiũ boum iugũ rexerant,triũphalis currus habenas retinuerũt. nec fuit ijs rubor,eburneo Scipione depoſito,agreſtẽ ſtiuam aratri repetere.poteſt pauperes conſolari Attilius, ſed multo magis docere locupletes, q̃ non ſit neceſſaria ſolidæ laudis cupidini, anxia diuitiarum comparatio.

De Attilio Regulo.

Eiuſdem nominis, & ſanguinis Attilius Regulus primi punici belli gloria,cladesq; maxĩa.cum in Africa inſolentiſſimæ Carthaginis opes,crebris victorijs cõtunderet, ac prorogatũ ſibi ob bene geſtas res in proximũ annũ imperiũ cognouiſſet, cõſulib. ſcripſit, villicũ in agello, quẽ ſeptem iugerũ in Pupinia habebat, mortuũ eſſe,occaſioneq; nactũ mercenariũ,amoto inde ruſtico inſtrumento diſceſſiſſe, ideoq; petere,vt ſibi ſucceſſor mitteretur, ne deſerto agro nõ eſſet vnde vxor,ac liberi ſui alerentur. Quæ poſt,q̃ Senatus a Cos.accepit,& agrum Aedili illico colendũ locari, & alimenta coniugi eius,ac liberis præberi,resq;,quas amiſerat,redimi publice iuſſit. Tanti ærario noſtro virtutis Attellianæ exemplum, quo omnis ætas Romana gloriabitur,ſtetit.

De Quintio Cincinnato.

Aeque magna latifundia.L. Quintij Cincinnati fuerunt. Septẽ enim iugera agri poſſedit. Ex his tria, quæ pro amico ad ærarium obſignauerat,multæ nomine amiſit.Pœnã quoq; pro filio Ceſo-

ne, quod ad cauſam dicendā non occurriſſet, huius agelli reditus ſoluit. & tamen ei quattuor iugera aranti, non ſolum dignitas patriſfamiliæ conſtitit, ſed etiam dictatura delata eſt. anguſte ſe habitare nunc putat, cuius domus tantum patet, quantū Cincinnati rura patuerunt.

De Aelia Familia.

Quid Aelia familia, ꝙ locuples? Sedecim eodē tempore Aelij fuerunt, quibus vna domūcula fuerat eodē loci, quo nunc ſunt Mariana monimenta, & vnus in agro veiente fundus, minus multo cultores deſyderans, ꝙ dominos habebat, Inq; maximo circo Flaminio ſpectaculi locus. quæ quidē loca ob virtutem publicę donata poſſidebant. Eadem gens nullum ante ſcrupulū argenti habuit, ꝙ Paulus Perſe rege deuicto. Q. Aelio Tuberoni genero ſuo quinq; pondo argenti ex prȩda donaret. Taceo eni quod princeps ciuitatis filiam ei nuptui dedit, cuius pecunia tam ieiunos penates videbat, quin ipſe quoq; adeo inops deceſſit, vt niſi fundus, quem vnū reliquerat, veniſſet, vxor eius dotem vnde reciperet, nō extitiſſet. Animi virorū, & fœminarū vigebant in ciuitate, eorumq; bonis, dignitatis æſtimatio cūctis in rebus ponderabatur. hęc imperia conciliabant, hæc iungebant affinitates, hæc in foro, hæc in curia, hęc intra priuatos parietes, plurimū poterant, patrię eni rem vnuſquiſq;, non ſuā, augere ꝓperabat, pauperq; in diuite, ꝙ diues in paupere imperio verſari malebat. atq; huic tam prȩclaro propoſito illa merces reddebatur, quod nihil eorū, quę virtuti debentur, emere pecunia licebat, inopiæq; illuſtriū virorum, publice ſuccurrebatur.

De. Cn. Scipione.

Itaq; cum ſecundo punico bello. Cn. Scipio ex Hiſpania ſenatui ſcripſiſſet, petēs vt ſibi ſucceſſor mitteretur, quia filiam virginem adultæ iam ætatis haberet, neq; ei ſine ſe dos expediri poſſet, ſena-

Digitized by Google

tus ne Reſpublica bono duce careret, patris ſibi partes deſumpſit, conſilioque vxoris, ac propinquorum Scipionis conſtituta dote, ſummam eius ex ærario erogauit, ac puellam nuptui dedit. dotis modus.xl. millia æris fuit. qua non ſolum humanitas Patrum. C. ſed etiam habitus veterum patrimoniorum cognoſci poteſt. nanq; adeo fuerunt arcta, vt Tacia Ceſonis filia maximam dotem ad virum.X.millia æris attuliſſe viſa ſit. & Megulia, quia cum quingentis millibus æris mariti domum intrauit, dotatæ cognomen inuenerit. Idem ſenatus Fabricij Lucini, Scipioniſq; filias ab indotatis nuptijs liberalitate ſua vindicauit, quoniam paternæ hæreditati præter opimam gloriam, nihil erat, quod acceptum referret.

De.M. Scauro.

Marcus autẽ Scaurus, quantulam a patre hæreditatẽ accepit, in primo libro eorũ, quos de vita ſua ſcripſit, refert. ait eni ſibi decem ſola mancipia, totũq; cenſum quinq; atq; triginta millium nummum relictum. in hac enim ille pecunia futurus ſenatus princeps nutritus eſt ſpiritus. Hæc igitur exempla reſpicere, his acquieſcere ſolatijs debemus, qui paruulos cenſus noſtros nunq̃ querelis vacuos eſſe ſinimus. nullũ autẽ vel admodũ parui ponderis argentũ paucos ſeruos, ſeptẽ iugera aridæ terræ, indigẽtia domeſticæ impẽſa funera, inopes dotũ filias, ſed egregios cõſulatus, mirificas dictaturas, innumerabiles triumphos cernimus. Quid ergo mendicam Fortunam quaſi præcipuũ generis humani malũ diuturnis conuitijs laceramus: q̃ vt non abundãtibus, ita fidis vberib⁹ Publicolas Aemylios Fabricios Curios Scipiones Scauros, hiſq; paria robora virtutis aluit. exurgam⁹ potius animis, pecuniæq; aſpectu debilitatos ſpiritus, priſtini tẽporis memoria recreemus: nãq; per Romuli

Digitized by Google

caſam, perq; veteris capitolij humilia tecta, & æternos Veſtæ focos fictilibus etiánum vaſis contentos iuro, nullas diuitias, paupertati talium virorum poſſe præferri.

De Verecundia. CAPVT. V.

E Qua tempeſtiuus ad verecundiā tranſitus videt. Hæc enim iuſtiſſimis viris præcepit, vt priuatas facultates negligerent, publicas q̃ ampliſſimas eſſe cuperent. digna cui perinde ac cœleſti numini templa extruantur, aræq; conſecrentur. quia parens eſt omnis honeſti cõſilij, tutela ſolenniū officiorū, magiſtra innocentiæ, cara proximis, accepta alienis, omni loco, omni tempore, fauorabilem præ ſe ferens vultum.

De populi verecundia.

Sed vt a laudibus eius ad facta veniamus, a cõdita vrbe vſq; ad Africanū, & Tiberiū longū conſules, promiſcu⁹ ſenatui, & populo ſpectandorū ludorū locus erat. nunquā tamē quiſq; ex plebe in theatro ante. P.C. ſpectare ſuſtinuit. Adeo circunſpecta noſtræ ciuitatis verecundia fuit. Quæ quidē certiſſimū ſui documentū etiam illo die exhibuit, quō. L. Flaminius extrema in parte theatri cõſtitit: qui a. M. Catone, & L. Flacco Cenſoribus ſenatu motus fuerat. cõſulatus iam honore defunctus, frater etiā. T. Flaminij, Macedoniæ Philippiq; victoris. Omnes enim eum tranſire in locum dignitati ſuæ debitum coegerunt.

De Terentio Varrone.

Confregit Remp. Terentius Varro Cannenſis pugnæ temerario ingreſſu. Idem delatā ab vniuerſo ſenatu, & populo dictaturā recipere nõ ſuſtinēdo, pudore culpam maximæ cladis redemit. effecitq;, vt acres deorum iræ modeſtia ipſius moribus imputarent. Itaq; titulo imaginis eius ſpecioſius non recepta Dictatura, q̃ alio

rum geſta aſcribi poteſt.

De Cn. Scipione, & Scriba Cicereio.

Nos autē ad præclarū verecūdiæ opus tranſgrediamur. Magna cū inuidia fortuna prætorijs comitijs Africani ſuperioris filiū Cn. Scipionē, & Scribam Cicereiū in campū deduxerat, vt nimis impotēs ſermone vulgi carpebatur, ꝙ tanti viri ſanguinē, clientelāq; comitiali certamine confuderat. Cæterū crimen eius in ſuā laudē Cicereius cōuertit. Nam vt vidit omnibus ſe cēturijs Scipioni anteferri, templo deſcendit, abiectaq; candida toga cōpetitoris ſui ſuffragatorē agere cœpit, vt ſcilicet prætură melius Africani memoriæ concederet, ꝙ ſibi vendicaret. Necnō & ſi maximo verecūdiæ precio, Scipio tunc honorē adeptus eſt, Cicereio tñ magis gratulati ſunt.

De L. Craſſo.

Ac ne protinus comitijs abeamus, conſulatū petens. L. Craſſus cū omniū candidatorū more, circū forū ſupplex populo ire cogeretur, nunq̃ adduci potuit, vt id præſente. Q. Scæuola grauiſſimo, & ſapientiſſimo viro ſocero ſuo faceret. Itaq; rogabat eum, vt a ſe dum ineptæ rei inſeruiret, diſcederet. maiorē verecundiam dignitatis eius, ꝙ candidæ togæ ſuæ reſpectum agens.

De Pompeio Magno.

Pompeius autē Magnus Pharſalica acie victus a Cæſare, cū poſtero die Lariſſam intraret, oppidiq; illius vniuerſus populus obuiam ei proceſſiſſet, ite (inquit) & iſtud officiū præſtate victori. dicerem nō dignus qui vinceretur, niſi a Cæſare eſſet ſuperatus. certe modeſtus in calamitate. Nam quia dignitate ſua vti iam non poterat, vſus eſt verecundia.

De Caio Iulio Cæſare.

Quam præcipuā in Caio quoq; Cæſare fuiſſe ſæpenumero ap-

Digitized by Google

paruit,& vltimus eius ſignificauit dies. Compluribus enim parricidarũ violatus mucronibus, inter ipſum illud tẽpus,quo diuinus ſpiritus mortali ſecernebatur a corpore, ne tribus quidẽ & viginti vulneribus,quin verecundiæ obſequeretur, abſterreri potuit. Siquidem vtraq; togam manu demiſit, vt inferior pars corporis tecta collaberetur. In hunc modum nõ homines expirant,ſed Di imortales ſedes ſuas repetunt.

EXTERNA. De Spurina.

Quod ſequitur, externis adnectam,quia ante geſtũ eſt, q̃ Etruriæ ciuitas daretur. Excellentis in ea regione pulchritudinis adoleſcens nomine Spurina, cũ mira ſpecie compluriũ fœminarũ illuſtriũ ſolicitaret oculos, ideoq; viris, ac parentibus earũ ſe ſuſpectũ eſſe ſentiret,oris decorem vulneribus confudit,deformitatẽq; ſanctitatis ſuæ fidẽ,q̃ formã irritamentũ alienæ libidinis eſſe maluit.

De quodam ſene Athenienſi.

Athenis quidã vltimæ ſenectutis,cũ ſpectatum ludos in theatrũ veniſſet,eumq; nemo e ciuibus ſeſſum reciperet, ad Lacedæmoniorum legatos forte peruenit. qui hominis ætate moti, canos eius, & annos aſſurgendi officio venerati ſunt, ſedemq; ei inter ipſos honoratiſſimo loco dederunt. Quod vbi fieri populus aſpexit, maximo plauſu alienæ vrbis verecundiam cõprobauit. Ferũt tunc vnũ e Lacedæmonijs odixiſſe, Ergo Athenienſes quid rectũ ſit ſciunt,ſed id facere negligunt.

De amore coniugali. CAPVT. VI.

A Placido, & leni affectu, ad æque honeſtum, verum aliquanto ardentiorẽ, & concitatiorem pergam, legitimiq; amoris,quaſi quaſdam imagines, nõ ſine maxima veneratione contemplandas lectoris oculis ſubijciam. valen-

ter inter coniuges ſtabilita fidei opera percurrens, ardua imitatu, cæterũ cognoſci vtilia. quia excellentiſſima animaduertẽti, ne mediocria quidem præſtare, rubori oportet eſſe.

De.T.Graccho, & Cornelia eius vxore.

Tiberius Gracchus anguibus domi ſuæ, mare, ac fœmina apprehenſis, certior factus ab aruſpice mare dimiſſo, vxori eius, fœmina ipſi celerem obitum inſtare, ſalutarẽ coniugi potius, q̃ ſibi partem ſecutus augurij, marem necari, fœminã dimitti iuſſit, ſuſtinuitq; in conſpectu ſuo ſeipſum in interitu ſerpentis occidi. Itaq; Corneliã neſcio vtrum feliciorem dixerim, q; talem virum habuerit, an miſeriorem, q; amiſerit.

De Admeto Rege Theſſaliæ.

O te Theſſaliæ rex Admete crudelis, & diri fati crimine ſub magno iudice damnatũ. qui coniugis tuæ fata pro tuis permutari paſſus es. eaq; ne tu extinguereris, voluntario obitu conſumpta, lucẽ intueri potuiſti. Et certe prius parentũ indulgentiã tentaueras, fœmineo animo impar iuuentus.

De.C.Plautio.

Vilior Graccho iniquæ fortunæ victima, q̃uis ſenatorij vir ordinis. C. Plautius Numida, ſed in conſimili amore, par exemplũ. Morte enim vxoris audita, doloris impotens, pectus ſuum gladio percuſſit. Interuentu deinde domeſticorũ incœptum exequi prohibitus, colligatusq;, vt primũ eſt occaſio data, ſciſſis faſcijs, ac vulnere diuulſo, conſtanti dextera, ſpiritum luctus acerbitate permixtũ, ex ipſis præcordijs, & viſceribus hauſit, tam violenta morte teſtatus, quantũ maritalis flammæ illo pectore clauſum habuiſſet.

De.M.Plautio.

Eiuſdem vt nominis, ita amoris quoq;. M. Plautius. Nam cum

imperio ſenatus claſſem ſocioꝝ ſexaginta nauiũ in Aſiam reduceret, Tarentũq; appuliſſet, atq; ibi vxor eiꝰ Horeſtilla, quę illuc eum proſecuta fuerat, morbo preſſa deceſſiſſet, funerata ea, & i rogum impoſita, inter officiũ vngendi et oſculandi, ſtricto ferro incubuit quẽ amici ſicut erat togatum, & calceatũ, corpori coniugis iunxerunt, ac deinde ſubiectis facibus, vtrunq; vna cremauerunt. quoꝝ ibi factum ſepulchrũ Tarenti etiamnũ conſpicitur, quod vocatur τῶν φιλούντων. Nec dubito, qn ſiquis modo extinctis ſenſus ineſt, Plautius & Horeſtilla, fati conſortione, geſtientes vultus tenebris intulerint, ſaneq; vbi idem & maximꝰ, & honeſtiſſimus amor eſt. aliquanto præſtat morte iungi, q̃ vita diſtrahi.

De Iulia Caij Cæſaris filia.

Conſimilis affectus Iuliæ. C. Cæſaris filiæ annotatus eſt. q cum ædilitijs comitijs Pompeij Magni coniugis ſui veſtem cruore reſperſam e campo domũ relatam vidiſſet, territa metu ne quã vis ei eſſet allata, exanimis concidit, partũq;, quem vtero conceptum habebat, ſubita animi conſternatione, & graui dolore corporis eijcere coacta eſt, atq; ita expirauit. magno quidem cum totius terrarum orbis detrimento. cuius tranquillitas tot ciuilium bellorum truculentiſſimo furore perturbata non eſſet, ſi Cęſaris & Pompeij concordia, cõmunis ſanguinis vinculo conſtricta mãſiſſet.

De Porcia Catonis filia vxore Bruti.

Tuos quoq; caſtiſſimos ignes Porcia. M. Catonis filia cuncta ſecula debita admiratione proſequuntur. quæ cum apud Philippos victum, & interemptũ virum tuũ Brutum cognoſceres, quia ferrum non dabatur, ardẽtes ore carbones haurire non dubitaſti, muliebri ſpiritu virilem patris exitum imitata. Sed neſcio an hoc fortius, quod ille vſitato, tu nouo genere mortis abſumpta es.

Digitized by Google

EXTERNA.

Sunt & alienigeni amores iuſti, obſcuritate ignorātiæ non obruti. ex quibus paucos attigiſſe ſatis erit. Gentis Cariæ Regina Artemiſia virū ſuum Mauſolum fato abſumptum, quantopere deſyderarit, leue eſt, poſt conquiſitoꝝ omnis generis honoꝝ, monimentiq; vſq; ad ſeptē miracula prouecti magnificētia, argumētari. Quid eni aut eos colligas: aut de illo inclyto tumulo loquare: cum ipſa Mauſoli viuū ac ſpirans ſepulchrū fieri concupierit, eorū teſtimonio, qui illā extincti oſſa potioni aſperſa, bibiſſe tradunt.

De Hipſicratea vxore Mithridatis.

Hipſicratea quoq; Regina Mithridatem coniugem ſuum effuſis charitatis habenis amauit. propter quem præcipuū formæ ſuæ decorem in habitum virilem cōuertere voluptatis loco habuit. tonſis eni capillis equo ſe et armis aſſuefecit, quo facilius laboribus, & periculis eius intereſſet. quin etiā victum a. Cn. Pompeio per efferatas gentes fugientem, animo pariter, & corpore infatigabili ſecuta eſt. cuius tanta fides aſperarum atq; difficilium rerū Mithridati maximū ſolatium, & iucundiſſimum lenimentum fuit. cum domo eni & penatibus vagari ſe credidit vxore ſimul exulāte.

De Lacedæmone.

Verum quid Aſiam, quid barbariæ immenſas ſolitudines, quid latebras pontici ſinus ſcrutor: Cum ſplendidiſſimū totius Greciæ decus Lacedæmon præcipuū vxoriæ fidei ſpecimen tantum non noſtris oſtentet oculis, plurimis, & maximis patriæ ſuæ laudibus admiratione facti comparandum.

De Minyis.

Minyæ, quoꝝ origo ex inclyto ſocioꝝ Iaſonis numero Lemniorum in inſula concepta, per aliquot ſeculorū vices ſtabilis in ſede

Digitized by Google

manſerat,a Pelaſgicis expulſi armis,alienæ opis indigentes,excelſa Taygetoꝝ montium iuga ſupplices occuparunt,quos ſpartana ciuitas reſpectu Tyndaridarũ (nanq; in illo nobilis famæ nauigio deſtinatum ſyderibus par fratrum fulſerat)deductos inde,legibus cõmodisq; ſuis immiſcuit. Sed hoc tantũ beneficium in iniuriã benemeritæ vrbis regnum affectantes verterunt. Igitur publicæ cuſtodiæ incluſi capitali ſeruabantur ſupplicio. quod cum vetere inſtituto Lacedæmonioꝝ,nocturno tempore paſſuri eſſent, coniuges eorũ illuſtris ſanguinis, ibi velut allocuturæ perituros viros, impetrato a cuſtodibus aditu,carcerem intrarunt,cõmutataq; veſte,per ſimulationẽ doloris,velatis capitibus eos abire paſſæ ſunt. Hoc loco qd aliud adiecerim, q̃ dignas fuiſſe qb⁹ Minyæ nuberẽt?

De Amicitia. CAPVT.VII.

COntemplemur nũc amicitiæ vinculũ potens & præualidum,neq; ulla ex parte ſanguinis viribus inferius hoc etiã certius,et exploratius,qa illud naſcendi fors fortuitũ opus, hoc vniuſcuiuſq; ſolido iudicio incoacta voluntas contrahit. Itaq; celerius ſine reprehenſione propinquũ auerſere,q̃ amicũ. quia altera diremptio utiq; iniquitatis,altera leuitatis crimini ſubiecta eſt. Cum enĩ deſerta ſit futura vita hominis nulli⁹ amicitiæ cincta præſidio, tam neceſſariũ ſubſidium temere aſſumi nõ debet,ſemel autẽ apprehenſum,recte ſperni non conuenit. Sincæræ vero fidei amici præcipue in aduerſis rebus cognoſcuntur, in quibus quicqd præſtatur,totũ a conſtanti beneuolẽtia proficiſcitur. Felicitatis cultus,maiore ex parte adulationi q̃ charitati erogatus, certe ſuſpectus eſt,perinde ac plus ſemper petat,q̃ impendat. Accedit huc, quod infractæ fortunę homines, magis amicorum ſtudia deſyderant, vel præſidij, vel ſolatij gratia. Nam læta quidem &

Digitized by Google

proſpera negotia, vtpote cum diuina ſuffragatiõe foueantur, humana minus indigent. Tenacius igitur eorũ nomina poſteritatis memoria apprehendit, qui aduerſos amicorum caſus non deſeruerunt, ꝙ qui proſperũ vitæ curſum comitati ſunt. Nemo de Sardanapali familiaribus loquitur. Oreſtes Pylade pene amico, ꝙ Agamemnone patre notior eſt. Siquidem illorum amicitia in conſortione deliciarum, & luxuriæ contabuit, horũ duræ atq; aſperæ conditionis ſolatiũ, ipſarum miſeriarũ experimento enituit. Sed quid externa attingo, cum domeſticis prius liceat vti?

De Tib. Graccho, & C. Bloſio.

Inimicus patriæ fuiſſe Gracchus exiſtimatus eſt, nec immerito, quia potentiã ſuam, ſaluti eius prętulerat. ꝙ conſtantis tamẽ fidei amicũ etiam in hoc tam prauo propoſito. C. Bloſium cumanũ habuerit, operæpretiũ eſt cognoſcere. hoſtis iudicatus, vltimo ſupplicio affectus, ſepulturæ honore ſpoliatus, beneuolentia tamen eius nõ caruit. Nam cum Senatus Rutilio & Lemnati Coſs. mãdaſſet, vt in eos, qui cum Graccho conſenſerãt, more maiorꝶ animaduerterent, & ad Læliũ, cuius cõſilio pręcipue Coſs. vtebant̃, pro ſe Bloſius deprecatũ veniſſet, familiaritatiſq; excuſatiõe vteretur, atq; is dixiſſet, Quid ſi te Gracchus templo Iouis Opt. Max. faces ſubdere iuſſiſſet, obſecuturus ne voluntati ipſius propter iſtam quã iactas familiaritatẽ fuiſti? Nunꝗ iſtud, inquit, Gracchus imperaſſet. ſatis, immo etiã nimium. totius namq; ſenatus conſenſu damnatos mores defendere auſus eſt. Verum quod ſequitur multo audacius, multoq; periculoſius. compreſſus enim perſeueranti interrogatione Lælij in eodem conſtantiæ gradu ſtetit. ſeq; etiã, hoc ſi modo Gracchus annuiſſet facturũ reſpondit. Quis illum ſceleratũ putaſſet fuiſſe, ſi tacuiſſet? Quis etiam non ſapientem, ſi pro neceſſitate

Digitized by Google

temporis locutus eſſet? At Bloſius nec ſilentio honeſto, nec prudenti ſermõe ſalutem ſuam, ne qua ex parte infelicis amicitiæ memoriam deſereret, tueri voluit.

De. C. Graccho, & Pomponio, & Lectorio.

In eadem domo æque robuſta cõſtantis amicitiæ exempla oboriũtur. proſtratis enĩ iam & perditis. C. Gracchi conſilijs rebuſq; cũ tota eius conſpiratio late quæreretur, deſertũ omni auxilio, duo tantũ amici Pomponi⁹ & Lectorius ab infeſtis & vndiq; ruẽtibus telis, oppoſitu corpoꝝ ſuoꝝ texerunt. quoꝝ Pomponius quo is facilius euaderet, concitatum ſequentiũ agmen in porta Trigemina aliquãdiu acerrima pugna inhibuit. nec viu⁹ pelli potuit, ſed multis cõfectus vulneribus tranſitũ ſuper cadauer ſuũ eis (credo etiam poſt fata inuitus) dedit. Lectorius autẽ in ponte ſublicio cõſtitit, & eum donec Gracchus trãſiret, ardore ſpũs ſui ſepſit, ac vi iam multitudĩs obrutus, conuerſo in ſe gladio, celeri ſaltu pfundũ Tyberis petijt. quãq; in eo ponte charitatẽ toti patriç Horatius Cocles exhibuerat, vnius amicitiæ, adiecta voluntaria morte pſtitit. q̃ bonos Gracchi, ſi aut Patris, aut materni Aui ſectã vitę igredi voluiſſent, habere milites potuerant? Quo enĩ impetu, qua pſeuerãtia animi Bloſius, & Pomponius, & Lectorius trophæa ac triũphos eorũ adiuuiſſent, furioſi conat⁹ tã ſtrenui comites? ſiniſtris quidẽ auſpicijs amicitiæ cõditionẽ ſecuti. ſed quo miſeriora, hoc certiora fideliter cultę nobilitatis exẽpla.

De Lucio Rhegino.

Lucius autẽ Rheginus, ſi ad debitam publico miniſterio ſinceritatẽ exigatur, poſteritatis cõuitio lacerãdus. ſi amicitiæ fido pignore æſtimet, in optimo laudabilis conſciẽtiæ portu relinquẽdus eſt. Trib. enim plebis Cepionem in carcerem coniectum, quod illius culpa exercitus noſter a Cimbris & Theutonibus videbaſ deletus,

veteris, arctæq; amicitię memor, publica cuſtodia liberauit, nec ea tenus amicum egiſſe contentus, etiam fugæ eius comes acceſſit. Pro magnũ & inexuperabile tuũ numen amicitia, cum ex altera parte Reſp. manũ iniecerit, ex altera tua illum dextra traheret, & illa vt ſacroſanctus eſſe vellet, exigeret, Tu exilium indiceres, adeo blando vteris imperio, quod is ſupplicium honori prętulit. admirabile eſt opus tuum, ſed quod ſequitur aliquanto laudabilius.

Recognoſce enim quouſq; volumnij conſtãtem erga amicum ſuum charitatem ſine vlla Reip. iniuria euexeris, qui ortus equeſtri loco cũ Marcum Lucullũ familiariter coluiſſet, eumq; Marcus Antonius, quod Bruti & Caſſij partes ſecutus fuerat, interemiſſet, in magna fugiẽdi licentia, exanimi amico adhæſit, hucuſq; in lachrymas & gemitus ꝓfuſus, vt nimia pietate cauſam ſibi mortis acceſſeret. Nam propter pręcipuam et perſeuerantem lamentationẽ ad Antonium pertractus eſt. cuius poſt, ꝙ in conſpectu ſtetit, Iube me (inquit) imperator protinus ad Luculli corp⁹ ductum occidi. Neq; enim abſumpto illo ſupereſſe debeo, cum ei infœlicis militiæ auctor extiterim. Quid hac fidelius beneuolentia? mortem amici, hoſtis odio leuauit. vitam ſuam, conſilij crimine aſtrinxit. quoq; illum mirabiliorem redderet, ſe fecit inuiſiorem. nec difficiles Antonij aures habuit, ductusq; quo voluerat, Luculli dexteram auide oſculatus, caput, quod abſciſſum iacebat, ſublatũ pectori ſuo applicauit: ac deinde demiſſam ceruicẽ victoris gladio præbuit.

De Theſeo, & Pirithoo.

Loquatur nunc Gręcia nefandis Theſea Pirithoi amoribus ſubſcribentem, Ditis ſe patris regnis cõmiſiſſe. vani eſt illud narrare, ſtulti credere. mixtum cruorem amicorum, & vulneribus innexa vulnera, mortemq; morti inhærentẽ videre, hæc vera Romanæ

Digitized by Google

amicitiæ indicia. illa genus ad fingendũ paratæ, monſtro ſimilia mendacia.

De Lucio Petronio.

Lucius quoq; Petronius huiuſce laudis conſortionẽ merito vẽdicat. Pari enim inclytæ amicitiæ auſui, par gloriæ portio aſſerenda eſt. admodũ humili loco natus, ad equeſtrẽ ordinẽ, & ſplendidæ militiæ ſtipendia Publij Cœlij beneficio peruenerat. cui gratũ animũ, quia in materia læta exhibere nõ contigerat, in ea, quã iniquam fortuna eſſe voluit, cũ multa fide præſtitit. Erat ab Octauio Cos. Placentiæ præpoſitus Cœlius, qua Cinnano exercitu capta, & ſenior iam, & graui valetudine affectus, ne in poteſtatẽ hoſtiũ veniret, ad auxiliũ dextræ Petronij confugit. quem is ab incœpto conſilio fruſtra conatus abſtrahere, in ijſdem perſeuerantem precibus, interemit, cædiq; eius ſuã iunxit. ne eo iacente, per quẽ omnia dignitatis incrementa aſſecutus fuerat, ſupereſſet. Ita alterius fato verecundia, alterius pietas cauſam præbuit.

De Seruio Terentio.

Iungendus eſt Petronio Seruius Terentius, quanq; ei ſicut cupierat, pro amico ſuo perire nõ cõtigit. Incœpto nanq; egregio, non irrito euentu æſtimari debet, quia quantũ in illo fuit, & ipſe extinctus eſt, & D. Brutus periculum euaſit mortis. qui fugiẽs a Mutina vt ad ſe interficiendum ab Antonio miſſos equites adueniſſe cognouit, quodam in loco iuſtæ pœnæ debitũ ſpiritũ tenebris furari conabatur. eoq; iam facta irruptione, Terentius fideli mẽdacio obſcuritate ipſa ſuffragante, Brutũ ſe eſſe ſimulauit, & corpus ſuum trucidandũ equitibus obiecit. Verũ cognitus a Furio, cui Brutianę vltionis officiũ mandatũ fuerat, nece ſua, amici ſuppliciũ diſcutere non potuit. ſic inuitus fortuna cogente vixit.

De Decimo Lælio, & M. Agrippa.

Digitized by Google

Ab hoc horrido, & triſti pertinacis amicitiæ, ad lętum & ſerenũ vultũ tranſeamus, atq; inde eam euocatam, vbi omnia lachrymis gemitu, cædibus, fuerãt referta, in eo, quo dignior eſt, felicitatis domicilio collocemus, gratia, honore, abundatiſſimisq; opibus, fulgente. Orere igitur ab illa, quæ ſanctoꝝ vmbris dicata eſſe credit̃, ſede. hinc Decime Læli illinc, M. Agrippa. alterũ viroꝝ, alterũ deorum maximũ amicũ, & certa mente, & ſecundis ominibus ſortiti, totumq; beatæ turbæ gregẽ, qui veſtro ductu veneranda ſincæræ fidei ſtipendia, laudibus, & præmijs onuſtus peregit, in lucem vobiſcum protrahite. Veſtros enim cõſtantes animos, veſtra ſtrenua miniſteria, veſtram inexpugnabilem taciturnitatẽ, proq; dignitate & ſalute amicoꝝ perpetuã excubationẽ, teſtatiorẽ beneuolẽtiã, & rurſus harũ rerum vberrimos fructus, poſterior intuens ætas, in excolendo iure amicitiæ, q̃ libentius, tam etiã religioſius erit operata. Hæret animus in domeſticis. ſed aliena quoq; benefacta referre, Romanæ vrbis candor hortatur.

EXTERNA.

Damon & Pythias Pythagoricæ prudentiæ ſacris initiati, tam fidelem inter ſe amicitiã iunxerunt, vt cũ alterũ ex his Dionyſius Syracuſanus interficere vellet, atq; is tẽpus ab eo, quo prius, q̃ periret, domũ profectus res ſuas ordinaret, impetrauiſſet, alter vadẽ ſe pro reditu eius tyranno dare nõ dubitauit. Solutus erat periculo mortis, qui modo gladio ceruices ſubiectas habuerat, ideq; caput ſuũ ſubiecerat, cui ſecuro viuere licebat. Igitur omnes, & in primis Dionyſius, nouæ atq; ancipitis rei exitum ſpeculabant̃. Appropinquante deinde finita die, nec illo redeunte, vnuſquiſq; ſtultitiæ tã temerariũ ſponſorẽ damnabat. At is nihil ſe de amici cõſtantia metuere prædicabat. Eodẽ autẽ momento, & hora, a Dionyſio conſti

cuta, qui eam acceperat, ſuperuenit. admiratus amborũ animũ tyrannus ſuppliciũ fidei remiſit. Inſuperq; eos rogauit, vt ſe in ſocietatẽ amicitiæ, tertiũ ſodalitij gradũ vltima culturũ beneuolentia reciperent. Hæ ſane vires amicitiæ, mortis cõtemptũ ingenerare, vitæ dulcedinẽ extinguere, crudelitatem manſuefacere, odium in amorẽ cõuertere, pœnam beneficio penſare potuerunt. quibus pene tantũ venerationis, quantũ deorũ immortaliũ cerimonijs debetur. Illis enim publica ſalus, ijs priuata cõtinetur. atq; vt illarum ædes ſacra domicilia, horũ fida hominũ pectora, quaſi quodã ſancto ſpiritu referta templa ſunt. Quod ita eſſe rex Alexander ſenſit Darij caſtris, in quibus omnes neceſſarij eius erant, potitus, Epheſtione gratiſſimo ſibi latus ſuũ tegente ad eos alloquendos venit. cuius aduentu mater Darij recreata, humi proſtratũ caput erexit. Epheſtionemq;, quia ei & ſtatura, & forma præſtabat, more Perſarum adulata tanq̃ Alexandrũ ſalutauit. Admonita deinde erroris per ſummã trepidationẽ excuſationis verba quærebat. Cui Alexãder, nihil eſt (inquit) quod hoc nomine confundaris. Nam & hic Alexander eſt. vtri prius gratulemur? qui hoc dicere voluit? an cui audire contigit? Maximi enim animi rex, etiã totũ terrarũ orbem, aut victorijs, aut ſpe complexus, tam paucis verbis ſe, cum comite ſuo partitus eſt. O donũ inclytæ vocis, dan ti pariter atq; accipienti ſpecioſum.

De Pompeio.

Quod priuatim quoq; merito veneror clariſſimi ac diſertiſſimi viri promptiſſimã erga me beneuolentiã expertus. Nec metuo ne parũ cõueniat mihi Põpeiũ meũ inſtar eſſe Alexandri, cũ illi Epheſtio ſuus, alter fuerit Alexander. Ego vero grauiſſimo crimini ſim obnoxius, cõſtantis & benignæ amicitiæ exẽpla ſine vlla eius mẽtione tranſgreſſus, cuius in animo velut in parentũ amãtiſſimorũ

pectore, lętior vitæ meæ ſtatus viguit. triſtior acquieuit. a quo omnium incrementa cõmodorũ vltro oblata cepi. per quẽ tutior aduerſus caſus ſteti. qui ſtudia mea ductu & auſpicijs ſuis lucidiora, & alacriora reddidit. Itaq; paui inuidiam quorundã optimi amici iactura, videlicet quia fructu torſeram, nõ quidẽ meo merito gratiam meam, quantacũq; cũ his fuit, qui ea vti voluerant, partitus. Verũ nulla tam modeſta felicitas eſt, quæ malignitatis dentes vitare poſſit, & quo ſeceſſu quoſdam fugeris, aut quibus inſulis miſericordiæ permulſeris, ne vt alienis malis perinde ac bonis ſuis lætentur, ac geſtiant. Diuites ſunt aliorũ iacturis, locupletes calamitatibus, immortales funeribus. ſed illi quatenus alienis incõmodis ſuorum adhuc expertes inſultent, optima vindex inſolentiæ varietas humanæ conditionis viderit.

De Liberalitate. CAPVT. VIII.

NOſtrum opus pio egreſſu ad propriã rem prouectum in ſuum ordinem reuocetur, liberalitatiſq; cõmemoratione vacemus. Cuius duo ſunt maxime probabiles fontes, verum iudicium, & honeſta beneuolentia. Nam cũ ab his oritur, tunc demum eius ratio conſtat. dono autẽ ipſi gratiam & magnitudo quidem ſua, ſed efficaciorem aliquanto opportunitas conciliat.

De Fabio Maximo.

Accedit enim pretio rei, ineſtimabile momentũ occaſionis, quę Fabiũ Max. tot ante ſecula ob paruam pecuniæ ſummã erogatæ, ad hoc vſq; tempus laudabilem fecit. Captiuos enim ab Annibale interpoſita pactione numorũ receperat. Qui cũ a ſenatu non præſtarentur, miſſo in vrbem filio, fundum, quem vnicũ poſſidebat, vẽdidit, eiuſq; pretiũ Annibali protinus numerauit. Si ad calculos

reliocet, paruũ vtpote ſeptẽ iugeribus, & hoc in Pupinia addictis redactum. ſi animo prærogantis, omni pecunia maius. ſe enim patrimonij, ꝗ̃ patriam fidei inopem eſſe maluit. eo quidẽ maiore cũ cõmendatione, ꝙ proni ſtudij certius indiciũ eſt ſupra vires niti, ꝗ̃ viribus ex facili vti. alter enim quod poteſt, præſtat. alter etiam plus, ꝗ̃ poteſt.

De Buſa.

Itaq; eiuſdem tẽporis fœmina Buſa nomine, regionis autẽ Apuliæ ditiſſima, merito quidẽ liberalitatis teſtimoniũ recepit, ſed excellẽtes opes ſuas Fabianis rei familiaris anguſtijs nõ cõparauerit. Nam & ſi circa decẽ millia ciuiũ noſtroꝝ Cannenſis prælij reliquias benigniſſime inter Canuſina mœnia alimentis ſuſtentis ſuſtentauit, ſaluo tñ ſtatu fortunaꝝ ſuarũ munificam ſe.P.R.præſtitit. Fabius in honorem patriæ, paupertatem inopia mutauit.

De Quinto Conſidio.

In Quinto quoq; Conſidio ſalubertimi exempli nec ſine paruo ipſius fructu, liberalitas annotata eſt. Qui Catilinæ furore ita conſternata Rep. vt ne a locupletibus quidẽ debitæ pecuniæ, propter tumultũ, pretijs poſſeſſionũ diminutis, ſolui creditoribus poſſent, cum centies atq; quinquagies. H. ſummã in fœnore haberet, neq; de ſorte quenꝗ̃ debitorũ ſuorum, neq; de vſura appellari a ſuis paſſus eſt. quantũq; in ipſo fuit, amaritudinẽ publicæ confuſionis priuata tranquillitate mitigauit. opportune, mirificeq; teſtatus, ſe nummorum ſuoꝝ, nõ ciuilis ſanguinis eſſe fœneratorẽ. Nam qui nunc præcipue negociatione delectãt, cũ pecuniã cruentam domum retulerint, ꝗ̃ improbando gaudio exultent, recognoſcent. ſi diligenter. S. Conſultũ, quo Conſidio gratiæ actæ ſunt, legere nõ faſtidierint.

De Populo Romano.

Queri iandudũ mecum Po. Ro. videtur, ꝙ, cũ ſingulorũ muni

ficentiam conſecter,de ſua taceam. Ad ſummã enim eius laudem pertinet,quē animũ regibus,& vrbibus,& gentibus præſtiterit,eſt cognoſci.quia omne præclari facti decus,crebra memoria in ſeipſo reuireſcit. Aſiam bello captam Attalo regi muneris loco poſſidendã tribuit,eo excelſius, & ſpecioſius vrbi noſtræ futurũ imperium credens,ſi ditiſſimã, atq; amœniſſimã partē terrarũ orbis, in beneficio, q̃ in fructu ſuo reponere maluiſſet. Ipſa victoria donũ felicius,quia multũ occupaſſe,habere inuidiam potuit,tantum tribuiſſe gloria carere non potuit.

De.T.Quintio Flaminio.

Illius vero Romanæ liberalitatis cœleſtem ſpiritum, nullæ literæ ſatis dignis laudibus proſequunť. Philippo enim Macedoniæ rege ſuperato,cũ ad inſigne ſpectaculum tota Græcia cõueniſſet, Quintius Flaminius tubæ ſigno,ſilentio facto,per præconem hęc verba recitari iuſſit.Senatus.P.Q.R.& Quintius Flaminius imperator,omnes Græciæ vrbes,quę ſub ditione Philippi regis fuerũt, liberas atq; immunes eſſe iubet.Quibus auditis,maximo, & inopinato gaudio homines perculſi,primo veluti nõ audiſſe ſe,quæ audiuerunt credentes,obticuerunt.Iterata deinde pronũtiatione pręconis,tanta cœlum clamoris alacritate cõpleuerũt, vt certe cõſtet, aues quæ ſuperuolabant,attonitas,pauẽteſq; decidiſſe.Magni animi fuiſſet a tot captiuoꝝ capitibus ſeruitutē detraxiſſe,quot tũc nobiliſſimis,& opulentiſſimis vrbibus,Po.Ro.libertatē largitus eſt. Ad cuius maieſtatē pertinet nõ ſolum,qđ ipſe benigne tribuit,ſed etiã quod alio tribuente ſenſit,cõmemorari. vt eni illic cõmemoratæ,ita hic redditæ laudis cõmendatio eſt.

De Hierone Syracuſano. EXTERNA.

Hiero Syracuſanoꝝ rex,audita clade,quã Romani apud Traſi

Digitized by Google

menum lacum afflicti erant, trecenta millia modioꝝ tritici, ducenta hordei, auriq; ducenta, & .xl. pondo vrbi noſtræ muneri miſit. Nec ignarus verecundiæ maiorū noſtroꝝ, ne nollent accipere, in habitum id victoriæ formauit, vt eos religione motos, munificētia ſua vti cogeret. Voluntate mittendi prius, iterum prouidentia cauendi ne remitteretur, liberalis.

De Agrigentino Gillia.

Subnectam huic Agrigentinū Gilliam, quē propemodū ipſius liberalitatis præcordia conſtat habuiſſe. erat enim opibus excellēs, ſed multo etiā animo, quàm diuitijs locupletior, ſemperq; in erogāda potius, quàm in cōtrahenda pecunia occupatus, adeo vt domus eius quaſi quædam munificentiæ officina crederetur. illinc eni publicis vſibus apta monimēta extruebantur. illinc grata populi oculis ſpectacula edebantur. illinc epularū magnifici apparatus, libentiq; animo annonæ ſubſidia tribuebantur. Et cum hæc vniuerſis priuatim alimenta inopia laborātibus, dotes virginibus, paupertate preſſis ſubſidia, detrimentoꝝ incurſu quaſſatis, ſolatia erogabant. Hoſpites quoq; tum vrbanis penatibus, tum etiā ruſticis tectis, benigniſſime excepti varijs muneribus ornati dimittebant. Quodā vero tempore quingentos ſimul Gelenſiū equites, vi tempeſtatis vi tēpeſtatis in poſſeſſiones ſuas cōpulſos, aluit, ac veſtiuit. Quid multa? nō mortalem aliquā, ſed propitiæ fortunæ benignū eſſe diceres ſinum. Ergo quod Gillias poſſidebat, omniū quaſi cōmune patrimoniū erat. Pro cuius ſalute, & incrementis, tum Agrigētina ciuitas, tum etiā vicinæ regiones votis excubabant. Colloca e cōtraria parte arcas inexorabilibus clauſtris obſecratas, nonne præſtantiorē aliquanto exiſtimes illam impenſam, quàm hanc cuſtodiā?

VALERII MAXIMI LIBER. V.

De Humanitate.

Liberalitati, quas aptiores comites, q̃ humanitatē, & clementiam dederim: Quoniā idem genus laudis expetunt. Quarū prima inopia, proxima occupatione, tertia ancipiti fortuna præſtatur. Cumq; neſcias, quam maxime probes, eius tamē cōmendatio præcurrere videtur, cui nomen ex ipſo numine quæſitū eſt. Ante omnia tamē humaniſſima, & clementiſſima ſenatus acta referā. Qui cū Carthaginienſiū legati ad captiuos redimendos in vrbem veniſſent, protinus his nulla pecunia accepta, reddidit, iuuenes numerū duūmillium, & ſeptingentoꝝ quadragintatriū explentes. tantū hoſtiū exercitū dimiſſum, tantam pecuniā cōtemptam, tot Punicis iniurijs veniā datam, ipſos legatos obſtupuiſſe arbitror, ac ſecū dixiſſe. O munificentiā gentis Romanæ deoꝝ benignitati æquandā. O etiā noſtram legationē ſupra vota felicem. Nam beneficiū, qđ nunq̃ dediſſemus, accepimus.

De Senatu Romano.

Illud quoq; non paruum humanitatis Senatus iudicium eſt. Siphacem enim quondam opulentiſſimū Numidiæ regem captiuū in cuſtodia Tiburi mortuū publico funere cenſuit efferendum, vt vitæ dono honorem ſepulturæ adijceret.

De eiuſdem Senatus clementia.

Conſimiliq; clementia in Perſe vſus eſt. Nam cum Albæ, in qua cuſtodiæ cauſa relegatus erat, deceſſiſſet, Quæſtorē miſit, qui eum publico funere efferret, ne reliquias regias iacere inhonoratas pateretur. Hoſtibus hęc, & miſeris, & fato functis officia regibus erogata. illa amicis, & felicibus, & viuis tributa ſunt.

De eodem Senatu in filium Maſiniſſæ.

Confecto Macedonico bello Muſicanes Maſiniſſæ filius, cum equitibus, quos in præſidiũ Romanorũ adduxerat, ab imperatore Paulo ad patrẽ remiſſus, tẽpeſtate claſſe diſperſa, Brunduſiũ æger delatus eſt. Quod vbi ſenatus agnouit, cõtinuo illo Quæſtorẽ ire iuſſit, cuius cura & hoſpitiũ adoleſcenti expediretur, & omnia quę ad valetudinẽ opus eſſent, præberent. impenſæq; liberaliter tum ipſi, tum toti comitatui præſtarent. naues etiã vt proſpicerent, quibus ipſe bene, ac tuto cũ ſuis in Africam traijceretur, equitibus ſingulas libras argenti, & quingenos ſextertios dari imperauit. Quæ tam prompta, & tam exquiſita patrũ. C. humanitas efficere potuit vt etiã ſi expiraſſet adoleſcens, æquiore animo deſyderiũ eius pater toleraret.

De eodem in Pruſiam.

Idem ſenatus cũ ad gratulandũ ſibi Pruſiam Bithyniæ regẽ Perſe deuicto venire audiſſet, obuiam illi. P. Corneliũ Scipionẽ Quæſtorẽ Capuam miſit. cenſuitq;, vt ei domus Romæ ꝙ optima conduceretur. & copiæ, nõ ſolum ipſi, ſed etiã comitibus eius publice præberentur. In eoq; excipiendo tota vrbs vnius humani amici vultum habuit. Ita qui amantiſſimus noſtri venerat, duplicata erga nos beneuolentia in regnũ ſuum reuerſus eſt.

De eodem in Ptolemæum.

Nec Aegyptus quidem Romanæ humanitatis expers fuit. Rex enim Ptolemæus a minore fratre regno ſpoliatus, petendi auxilij gratia cũ paucis admodũ ſeruis ſquallore obſitus Romã venerat, ac ſe in hoſpitiũ Alexandrini pictoris contulerat. Id poſt, ꝙ ſenatui relatũ eſt, acceſſito iuuene, ꝙ potuit accurata excuſatione vſus eſt, ꝙ nec Quæſtorẽ illi more maiorum obuiam miſiſſet, nec publico hoſpitio eum excepiſſet, eaq; nõ ſua negligentia, ſed ipſius ſubito,

& clandeſtino aduentu facta dixit, & illum e curia ſubito ad publicos penates deduxit. hortatusq; eſt, vt depoſitis ſordibus adeundi ipſius diem peteret. quin etiã curæ habuit, vti munera ei per Quæſtorem quotidie darentur. His gradibus officioꝝ iacentẽ ad regiũ faſtigium euexit, effecitq;, vt plus ſpei in auxilio. P.R. q̃ metus in ſua fortuna reponeret.

De.L.Cornelio.

Atq; vt ab vniuerſis Patribus. C. ad ſingulos veniam. L. Cornelius Cos. primo Punico bello, cũ Olbiam oppidũ cepiſſet, pro quo fortiſſime pugnãs Hanno dux Carthaginienſiũ occiderat, corpus eius e tabernaculo ſuo amplo funere extulit. Nec dubitauit hoſtis exequias ipſe celebrare. eam demũ victoriã & apud deos, & apud homines minimũ inuidiæ habiturã credens, quæ plurimũ humanitatis habuiſſet.

De Quinto Criſpino.

Quid de. Q. Criſpino loquar? Cuius humanitatẽ potentiſſimi affectus, ira, atq; gloria quatere nõ potuerunt. Badiũ Campanum, & hoſpitio benigniſſime domi ſuæ exceperat, & aduerſa valetudine correptũ attentiſſima cura recreauerat, a quo poſt illam nefariam Campanoꝝ defectionẽ in acie ad pugnam prouocatus, cum & viribus corporis, & animi virtutibus aliquanto eſſet ſuperior, monere ingratũ, q̃ vincere maluit. Nam quid agis inquit demẽs? aut quo te praua cupiditas tranſuerſum rapit? Parũ habes publica impietate furere, niſi etiã priuata lapſus fueris. Vnus tibi Romanorum videlicet Quintius placet, in quo ſceleſta exerceas arma? cui penatibus, & honoris viciſſitudinẽ, & ſalutem tuam debes. At me fœdus amicitiæ, Dijq; hoſpitales, ſancta noſtro ſanguini, veſtris pectoribus vilia pignora, hoſtili certamine congredi tecum vetant.

Digitized by Google

quin etiã ſi in cõcurſu exercituũ fortuito vmbonis mei impulſu ꝓſtratũ agnouiſſem, applicatũ iam ceruicibus tuis mucronem reuocaſſem. Tuũ ergo crimẽ ſit, hoſpitẽ occidere voluiſſe. meũ, nõ eris hoſpes occiſus. Proinde aliam, qua occidas, dexterã quære. quoniã mea te ſeruare didicit. Dedit vtriq; cœleſte numen debitũ exitũ. ſiquidẽ in eo prælio Badius obtrũcatus eſt, Quintius inſigni pugna clarus euaſit.

De.M.Marcello.

Age Marci Marcelli clementia, q̃ clarũ, q̃q; memorabile exemplũ haberi debet: qui captis a ſe Syracuſis in arce earũ conſtitit, vt vrbis modo opulentiſſimæ tunc afflictæ fortunã ex alto cerneret. Cæterũ caſum eius lugubrem intuens, fletũ cohibere non potuit. quem ſi quis ignarus vir aſpexiſſet, alterius victoriã eſſe crediſſet Itaq; Syracuſana ciuitas maxima clade tua aliquid admixtũ gratulationis habuiſti. quia ſi tibi incolumi ſtare fas non erat, leuiter ſub tam manſueto victore cecidiſti.

De.Q.Metello.

Quintus vero Metellus Celtibericũ in Hiſpania gerens bellum, cũ vrbem Centobricam obſideret, et iã admota machina partem muri, quę ſola conuelli poterat, diſiecturus videret, humanitatem propinquæ victoriæ prętulit. Nam cũ Rethogenis filios, qui ad eũ tranſierat, Centobricẽſes machinæ ictibus obieciſſent, ne pueri in conſpectu patris crudelis genere mortis conſumerent, quanq̃ ipſe Rethogenes negabat eſſe impedimento, quo minus etiã per exitũ ſanguinis ſui expugnationẽ perageret, ab obſidiõe diſceſſit. Quo quidẽ tam clementi facto, & ſi nõ vnius ciuitatis mœnia, omniũ tamen Celtiberarũ vrbium animos cepit. effecitq;, vt ad redigendas eas in ditionẽ Po.Ro. nõ multis ſibi obſidionibus opus eſſet.

De Africano poſteriore.

Africani quoq; poſterioris humanitas ſpecioſe, lateq; patuit. Ex-

Digitized by Google

pugnata enim Carthagine circa Siciliæ ciuitates literas miſit, vt ornamenta temploꝝ ſuorū a Pœnis rapta, per legatos recuperarent, inq; priſtinis ſedibus reponenda curarent. Beneficiū Dijs, atq; hominibus pariter acceptum. Huic facto par eiuſdem viri humanitas. A Quæſtore ſuo haſtæ ſubiectos captiuos vendente, puer eximiæ formæ, & liberalis habitus miſſus eſt. De quo cū exploraſſet Numidam eſſe, orbum relictū a patre educatū apud auunculum Maſiniſſam, eo ignorante immaturā aduerſus Romanos ingreſſum militiam, & errori illius veniā dandam, & amicitiæ regis fidiſſimi Po.Ro. debitam venerationē tribuendā exiſtimauit. Itaq; puerū annulo, fibulaq; aurea, & tunica laticlauia, Hiſpanoq; ſagulo, & ornato equo donatū, datis qui eum proſequerenť equitibus, ad Maſiniſſam remiſit. Eos victoriæ maximos fructus ratus, dijs tēploꝝ ornamēta Romanos, regibus ſanguinē ſuum reſtituere.

De.L.Paulo.

Lucij etiā Pauli in tali genere laudis memoria apprehēdenda eſt Qui cū Perſen parui tēporis momento captiuū ex rege ad ſe adduci audiſſet, occurrit ei Romani imperij decoratus ornamentis, conatūq; ad genua procumbere, dextra manu alleuauit. ſermoneq; grato ad ſpem exhortatus eſt. introductum etiā in tabernaculum, lateri ſuo proximū in conſilio ſederē fecit. nec honore menſæ indignū iudicauit. Proponať in conſpicuo acies, qua proſtratus eſt Perſes, & harū rerum, quas retuli contextus, vtro magis ſpectaculo delectentur homines dubitabunt. Nam ſi egregiū eſt hoſtē abijcere, nō minus tamē laudabile, infelicis ſcire miſereri.

De Cn.Pompeio.

Hæc L.Pauli humanitas admonet me, ne de Cn. Pompeij clementia taceam. Regem Armeniæ Tigranem, qui & per ſe magna

cũ Po.Ro.bella geſſerat, & infeſtiſſimũ vrbi noſtræ Mithridatem ponto pulſum, viribus ſuis protexerat, in conſpectu ſuo diutius iacere ſupplicem paſſus nõ eſt. ſed benignis verbis recreatum, diadema, quod abiecerat, capiti reponere iuſſit, certiſq; rebus impetratis in priſtinum fortunæ habitũ reſtituit. æque pulchrum eſſe iudicãs & vincere reges, & facere. Q̃ præclarum tributæ humanitatis ſpecimen Cn. Pompeius: q̃ miſerabile deſyderatę idẽ euaſit exemplum: Nam qui Tigranis tẽpora inſigni regio texerat, eius caput tribus coronis triũphalibus ſpoliatũ, in ſummo terrarũ orbe, nuſq; ſepulturæ locum habuit. ſed abſciſſum a corpore, inops rogi, nefarium Aegyptiæ perfidiæ portatũ munus eſt, etiã ipſi victori miſerabile. Vt enim id Cæſar aſpexit, oblitus hoſtis, ſoceri vultũ induit ac Pompeio tum proprias, tum etiã filiæ ſuæ lachrymas reddidit. Caput etiã plurimis, & pretioſiſſimis odoribus cremandũ curauit. Quod ſi nõ tam manſuetus animus diuini principis extitiſſet, paulo ante Romani imperij columen habitũ (ſic mortaliũ negotia fortuna verſat) inhumatum iacuiſſet.

De Cæſare.

Catonis quoq; morte Cæſar audita, & ſe inuidere illius gloriæ, & illum ſuæ inuidiſſe dixit. patrimoniũq; eius liberis ipſius incolume ſeruauit. & Hercule diuinoq; Cæſaris operum non parua pars Catonis ſalus fuiſſet.

De M. Antonio, & M. Bruto.

Marci autẽ Antonij animus talis humanitatis intellectu non caruit. M. enim Bruti corpus liberto ſuo ſepeliendum tradidit, quoq; honoratius cremaretur, iniici ei ſuum paludamentũ iuſſit, iacentẽ nõ hoſtem, ſed ciuẽ depoſito exiſtimans odio. Cumq; interceptũ a liberto paludamentũ cõperiſſet, ira percitus, protinus in eum ani

Q

Digitized by Google

maduertit,hac ante præfatione vſus. Quid tu ignoraſti, cuius tibi viri ſepulturā cōmiſerim? fortem, piamq; eius victoriā Philippicā libenter Dij viderunt. ſed ne iſta quidem generoſiſſimæ indignationis verba inuiti audierunt.

EXTERNA. De Alexandro.

Cōmemoratione Romani exempli in Macedoniam deductus, morū Alexandri præconiū facere cogor. Cuius vt infinitā gloria bellica virtus,ita præcipuū amorē clementia meruit. Is dū omnes gentes infatigabili curſu luſtrat,quodam loco niuali tēpeſtate oppreſſus, ſenio iam confectum militē Macedonē, nimio frigore obſtupefactum,ipſe ſublimi,& propinqua igni ſede ſedens animaduertit,factaq; nō fortunę,ſed ætatis vtriuſq; æſtimatione,deſcēdit, & illis manibus,quibus opes Darij afflixerat,corpus frigore duplicatum in ſuam ſedem impoſuit. id ei ſalutare futurū ducens, quod apud Perſas capitale extitiſſet,ſoliū regiū occupaſſe. Quid ergo mirum eſt, ſi ſub eo duce tot annis militare iucundum ducebant, cui gregarij militis incolumitas proprio faſtigio carior erat? Idē nō hominū vlli,ſed naturæ,fortunęq; cedens, quanq; violentia morbi dilabebatur,in cubitū tamē erectus, dexterā omnibus, qui eam contingere vellent, porrexit. Quis autē illam oſculari nō curaret, quæ iam fato oppreſſa, maximi exercitus complexui, humanitate ꝗ ſpiritu viuidiore,ſuffecit?

De Pyſiſtrato.

Non tam robuſti generis humanitas, ſed & ipſa tamen memoria proſequenda Pyſiſtrati Athenienſiū tyranni narrabit. Qui cum adoleſcens quidam amore filiæ eius virginis accenſus, in publico obuiam ſibi factam oſculatus eſſet,hortante vxore, vt ab eo capitale ſuppliciū ſumeret,reſpondit. Si eos,qui nos amant interficie-

Digitized by Google

mus, quid iis faciemus, quibus odio ſumus? Minime digna vox, cui adiiciatur eam ex tyranni ore de humanitate manaſſe. In hunc modum filiæ iniuriam tulit, ſuam multo laudabilius.

De Thraſippo.

A Thraſippo amico inter cœnam ſine fine conuitio laceratus, ita & animũ, & vocem ab ira cohibuit, vt putares ſatellitẽ a tyranno male audire. abeuntẽ quoq; veritus, ne propter metũ maturius ſe cõuiuio ſubtraheret, inuitatione familiari cœpit retinere. Thraſippus concitatæ temulentiæ impetu euectus, os eius ſputo reſperſit. nec tamẽ in vindictã ſui ualuit accendere. ille vero etiã filios ſuos violatæ patris maieſtati ſubuenire cupientes, retraxit. Poſtero quoq; die Thraſippo ſuppliciũ a ſe voluntaria morte exigere volenti, venit ad eum, dataq; fide in eodẽ gradu amicitiæ manſurũ, ab incœpto reuocauit. Si nihil aliud dignũ honore memoriæ geſſiſſet, his tamẽ factis abunde ſe poſteritati cõmendaſſet.

De Pyrrho rege.

Aeque mitis animus Pyrrhi regis. Audierat apud quoſdã in conuiuio Tarẽtinorũ parũ honoratũ de ſe ſermonẽ habitũ. Accerſitos qui ei interfuerunt, percuntabatur, an ea, quæ ad aures eius peruenerant, dixiſſent. Tum ex his vnus inquit, Niſi nobis vinũ defeciſſet, iſta quæ tibi relata ſunt, præ his quę de te locuturi eramus, luſus ac iocus fuiſſent. Tam vrbana crapulæ excuſatio, tãq; ſimplex veritatis confeſſio, iram regis cõuertit in riſum. Qua quidẽ clemẽtia, & moderatione aſſecutus eſt, vt & ſobrij ſibi Tarẽtini gratias agerent, & ebrij bene precarentur. Ab eadẽ altitudine humanitatis legatis Romanorũ ad redimendos captiuos caſtra ſua petentibus, quo tutius venirent, Lycõnẽ Moloſſum obuiã miſit, quo honoratius exciperentur, ipſe cũ ornatu equitum extra portam occurrit.

ſecundatũ rerũ prouentu nõ adeo corruptus, vt officij proſpectũ in his deponeret, qui tum maxime armis cum eo diſſidebant.

De Antigono rege.

Cuius tam mitis ingenij debitũ fructum vltimo fati ſui tẽpore recepit. Nã cũ diris auſpicijs Argiuorũ inuaſiſſet vrbẽ, abſciſſumq; caput eius Alcyoneus Antigoni regis filius ad patrẽ propugnatorem laborans, lætus velut aliquod feliciſſimũ victoriæ opus attuliſſet, Antigonus correpto iuuene, q tanti viri ſubitæ ruinæ, immemor humanorũ caſuũ, effuſo gaudio inſultaret, humo caput ſublatum, cauſea, quá velatũ caput ſuũ more Macedonũ habebat, texit, corporiq; Pyrrhi redditũ honoratiſſime cremandũ curauit. Quin etiã filiũ eius Helenũ captiuũ ad ſe pertractũ, & cultũ, & animũ gẽrere regium iuſſit. oſſaq; Pyrrhi ei aurea incluſa vrna, epirum in patriam ad Alexandrum fratrem portanda dedit.

De Campanis.

Campani autẽ exercitũ noſtrũ cũ Coſs. apud Caudinas furcas, ſubiugum a Samnitibus miſſum, nec inermem tantũ, ſed etiã nudum vrbem ſuã intrantẽ, perinde ac victorẽ, & ſpolia hoſtiũ pręſe ferentẽ, venerabiliter exceperunt, protinusq; conſulibus inſignia honoris, militibus veſtem, arma, equos, commeatum benigniſſime præſtando, & inopiam, & deformitatẽ Romanæ cladis mutarũt. Quo animo ſi pro imperio noſtro aduerſus Annibalem quoq; vſi fuiſſent, truculentis ſecuribus materiam ſæuiendi nõ præbuiſſent.

De Annibale.

Facta mentione acerrimi hoſtis, manſuetudinis eius operibus, quam Romano nomini pręſtitit, locũ qui inter manus eſt, finiam. Annibal enim Aemylij Pauli apud Cannas trucidati quęſitum corpus, quantũ in ipſo fuit, inhumatũ iacere paſſus nõ eſt. Annibal

Tiberiū Gracchum Lucanoꝝ circūuentū inſidijs, cum ſummo honore ſepulturæ mandauit, & oſſa eius in patriā portanda militib⁹ noſtris tradidit. Annibal Marcū Marcellum in agro Brutio, dū conatus Pœnoꝝ cupidius, ꝙ conſyderatius ſpeculatur, interceptū, legitimo iure extulit. Punico quoq; ſagulo, & corona donatū laurea, rogo impoſuit. Ergo humanitatis dulcedo etiā in efferata barbarorū ingenia penetrat. orboſq;, & truces hoſtiū mollit oculos, ac victoriæ inſolentiſſimos ſpiritus flectit. Nec illi arduū, aut difficile eſt inter arma cōtraria, inter diſtrictos cōminus mucrones, placidum iter reperire. Vincit iram, proſternit odiū, hoſtileq; ſanguinem hoſtilibus lachrymis permiſcet. atq; etiā admirabilem Annibalis vocem, pro funeribus Romanoꝝ ducum arbitria ſtatuentis expreſſit. quia aliquāto ei plus gloriæ Paulus, & Gracchus, & Marcellus ſepulti, ꝙ oppreſſi attulerunt. Siquidē illos Punico aſtu decepit, Romana māſuetudine honorauit. Voſq; fortes, ac piæ vmbrę nō pœnitendas ſortiti eſtis exequias. Nam vt optabilius in patria, ita ſpecioſius pro patria collapſæ, ſupremi officij decus infelicitate amiſſum, virtute recuperaſtis.

De Gratis. CAPVT II.

GRatas vero animi ſignificationes, & ingrata facta libuit oculis ſubijcere, vt vitio, ac virtuti iuſta merces æſtimationis ipſa cōparatione accederet. Sed quoniā contrario propoſito ſeſe diſtinxerunt, noſtro quoq; ſtilo ſeparent. prioremq; locū obtineat, qui laudē, ꝙ qui reprehenſionē merent.

De M. Coriolano.

Atq; vt a publicis actis ordiar, Martium patriam oppugnare conantē, admotoq; portis vrbis ingenti Volſcoꝝ exercitu, funus, ac tenebras Romano imperio minitantē, Veturia mater, ac Volum-

nia vxor, nefariū opus exequi precibus ſuis paſſæ nō ſunt. In quaꝝ honorē Senatus matronarū ordinē, benigniſſimis decretis adornauit. Sanxit nanq;, vt fœminis ſemita viri cederent. cōfeſſus plus ſalutis Reip. in ſtola, q̃ in armis fuiſſe. Vetuſtiſq; auriū inſignibus, nouum vitæ diſcrimen adiecit, permiſit quoq; his purpurea veſte, & aureis vti ſegmentis. Super hoc ædem, & aram Fortunæ muliebri eo loco, quo Coriolanus exoratus fuerat, faciendā curauit, memorem beneficij animū ſuū exquiſitæ religionis cultu teſtando. Quem ſecundi etiā belli Punici tēpore exhibuit. Cū enim a Fuluio Capua obſideretur, ac duæ Campanę mulieres beneuolentiā erga Romanos dimittere ex animis noluiſſent, Veſtia Opidia materfamilias, & Cluuia Facula meretrix, quarū altera quotidie pro ſalute noſtri exercitus ſacrificauit, altera captis militibus Romanoꝝ alimenta ſubminiſtrare nō deſtitit, vrbe illa oppreſſa, ſenatus ijs & libertatē, & bona reſtituit. & ſi quid amplius præmij petiſſent, libenter ſe daturū aſſeuerauit. Vacaſſe in tanto gaudio. P.C. duabus humilibus fœminis referre gratiā, ne dum præ ſe tuliſſe mirandum.

De Quintio, & Minutio.

Quid illa quoq; iuuētute Romana gratius? quæ Quintio & Minutio Coſſ. vltro nomina ſua militari ſacramento obtulit, vt Tuſculanis, quoꝝ fines Equiculi occupauerant, præſidiū ferrent. quia paucis ante menſibus cōſtantiſſime, & fortiſſime imperiū Romani Populi defenderant. Ergo quod auditu nouū eſt, ne patriæ grata voluntas ceſſaſſe videretur, exercitus ſe ipſe conſcripſit.

De Fabio Maximo.

Magnum grati Populi Ro. ſpecimen in Quinto Fabio Max. enituit. Nam cū quinq; conſulatibus ſalubriter Reip. adminiſtratis deceſſiſſet, certatim æs contulit, quo maior, ac ſpecioſior eius funeris

pompa duceretur. Eleuet aliquis pręmia virtutis, cū animaduertat fortes viros felicius ſepeliri, ꝙ viuere ignauos.

De Minutio Magiſtro equitum.

Fabio aūt etiā incolumi ſumma cū gloria gratia relata eſt. Dictatori enī Magiſter equitū Minutius ſcito plebis, quod nunꝗ antea factū fuerat, æquatus, partito exercitu ſeparatim in Samnio cū Annibale cōflixerat. vbi temere inito certamine, peſtiferū habiturus exitum, ſubſidio Fabij cōſeruatus, & ipſe eum patrē appellauit, & a legionibus ſuis patronū ſalutari voluit. Ac depoſito æqualis imperij iugo magiſteriū equitū, ſicut par erat, dictaturæ ſubiecit. Imprudentiſq; vulgi errorē gratæ mentis ſignificatione correxit.

De Terentio Culeo.

Tam hercle probabiliter, ꝙ Quintus Terentius Culeo prætoria familia natus, & inter paucos ſenatorij ſplēdidus ordinis optimo exemplo Africani ſuperioris currum triumphantis, quia captus a Carthaginienſibus ab eo fuerat recuperatus, pileū capite gerens, ſecutus eſt. Autori enim libertatis ſuæ tanquā patrono accepti beneficij confeſſionem, ſpectante Populo Romano, merito reddidit.

De Philippo rege, & de Flaminio.

At Flaminij de Philippo rege triūphātis currū nō vnus, ſed duo millia ciuiū Romanoꝝ pileata comitata ſunt. quæ his Punicis bellis intercepta, & in Græcia ſeruientia, cura ſua collecta, in priſtinū gradū reſtituerat, geminū ea re decus imperatoris, a quo ſimul & deuicti hoſtes, & cōſeruati ciues ſpectaculū patriæ prębuerūt. Illoꝝ quoq; ſalus dupliciter omnibus accepta fuit, & quia tam multi, & quia tam grati exoptatū libertatis ſtatum recuperauerunt.

De Metello.

Metellus vero pius pertinaci erga patrē exulem amore, tam cla

Digitized by Google

rum lachrymis, ꝙ alijs victorijs cognomẽ aſſecutus, nõ dubitauit conſul pro Quinto Calidio pretore candidato ſupplicare populo, quod tribunus plebis legem, qua pater in ciuitatẽ reſtitueret, tulerat. quin etiã patronũ eum domus, & familiæ ſuæ ſemp dictitauit. Nec hac re de principatu, quem proculdubio obtinebat, quicꝙ decerpſit. quia non humili, ſed grato animo longe inferioris hominis maximo merito eximiam ſubmittebat dignitatem.

De Mario.

Nam. C. quidẽ Marij nõ ſolũ præcipuus, ſed etiã præpotens grataæ mentis fuit impetus. Duas etiã Camertiũ cohortes mira virtute vim Cimbroꝝ ſuſtinentes in ipſa acie aduerſus conditionẽ fœderis ciuitate donauit. Quod quidẽ factum & vere, & egregie excuſauit, dicendo inter armoꝝ ſtrepitum verba ſe iuris ciuilis exaudire non potuiſſe. Et ſane id tempus tunc erat, quo magis defendere, ꝙ audire leges oportebat.

De Lucio Sylla.

C. Marij veſtigia vbiq; L. Sylla certamine laudis ſubſequit. Dictator enĩ priuato Pompeio & caput adoperuit, & ſella aſſurrexit, & equo deſcendit, eaq; ſe libenter facere in contione prædicauit, memor ab eo duo de viginti annis nato, partes ſuas exercitu paterño adiutas. Multa inſignia Pompeio, ſed neſcio an hoc quicꝙ admirabilius cõtigerit, quod magnitudine beneficij ſui Syllam obliuiſci coegit. Sit aliquis in ſummo ſplendore etiã ſordibus gratis locus. Marco Cornuto prætore funus Hirtij, & Panſæ iuſſu Senatus locante, qui tunc Libitinã exercebant, tum rerum ſuarũ vſum, tum miniſteriũ ſuum gratuitũ polliciti ſunt. quia ij pro Rep. dimicantes occiderant, perſeuerantiaq; poſtulatione excuderunt, ut exequiarũ apparatus ſextertio numo ipſis præbentibus addiceretur,

Digitized by Google

quorũ laudem adiecta lege cõditio auget magis, ꝗ̃ extenuat. quoniam quidẽ quæſtũ contẽpſerũt, nulli alij rei, ꝗ̃ quæſtui viuentes.

Pace cinerum ſuoꝝ reges gentiũ exterarũ ſecundũ hunc tam cõtemptũ gregem referri ſe patientur, qui aut non attingendus, aut nõ niſi in vltima parte domeſticoꝝ exemplorũ collocandus fuit. Sed dum honeſti actus etiã ab infimis editi, memoria non intercidant, licet ſeparatum locum obtineant, vt nec his adiecti, nec illis prælati videantur.

EXTERNA.

De Dario.

Darius priuatæ adhuc fortunæ amiculo Siloſontis Samij delectatus curioſa cõtemplatione fecit, vltro ſibi & quidẽ a cupido daretur. Cuius muneris ꝗ̃ grata æſtimatio animo eius eſſet allapſa, regno potitus oſtendit. totam nanq; vrbem & inſulam Samiorũ Siloſonti fruendã tradidit. Non enim pretiũ rei æſtimatũ, ſed occaſio liberalitatis eſt honorata, magiſq; a quo donum proficiſceret, ꝗ̃ ad quem perueniret, prouiſum.

De Mithridate.

Mithridates quoq; rex magnifice gratus apparuit, quoniã ꝑ Leonico acerrimo defenſore ſalutis ſuæ a Rhodijs nauali pugna excepto, omnes hoſtiũ captiuos permutauit, ſanctius eſſe exiſtimans ab inuiſiſſimis circunueniri, ꝗ̃ benemerito gratiã non referre.

De Attalo rege.

Liberalis Populus Ro. magnitudine muneris, quod Attalo regi Aſiam dedit dono. Sed Attalus etiã teſtamẽti æquitate gratus, qui eandem Aſiam Populo Ro. legauit. Itaq; nec huius munificentia, nec illius tam memor beneficij animus tot verbis laudari poteſt, quot ampliſſimæ ciuitates vel amice datæ, vel pie redditæ ſunt.

De Maſiniſſa rege.

Digitized by Google

Cæterũ neſcio an præcipue Maſiniſſæ regis pectus grati animi pignoribus fuerit refertum. Beneficio enim Scipionis, & perſuaſu regni modo liberius auctus, memoriã inclyti muneris ad vltimũ vitæ finem, longa etiã a dis immortalibus ſenectute donatus, conſtantiſſima fide perduxit, adeo vt, cum nõ ſolum Africa, ſed etiam cunctæ gentes ſcirent amiciorem Corneliæ familiæ, atq; vrbi Romanæ, q̃ ſibimet ſemper fuiſſe. Ille cũ graui Carthaginienſiũ bello premeretur, ac vix tutelæ ſuæ imperij ſufficeret, tamẽ Scipioni Aemyliano, quia nepos Africani erat, bonã, magnamq; partẽ Numidici exercitus, quã Lucullo conſuli, a quo ad auxilia petẽda miſſus fuerat, in Hiſpania duceret, promptiſſima mente tradidit, præſentiq; periculo reſpectum priſtini beneficij antepoſuit. Ille cum iam ætate deficiẽte, magnas regni opes, quatuor & quinquaginta filiorũ numero relinquens, in lectulo laberetur, Marcũ Manilium, qui procõſul Africã obtinebat, literis obſecrauit, vt ad ſe Scipionẽ Aemylianũ, ſub eo tunc militantẽ mitteret, feliciorẽ mortẽ ſuã futuram ratus, ſi in cõplexu dextræ eius ſupremũ ſpiritũ, ac mandata poſuiſſet. Ille aduentũ Scipionis fatis ſuis præcurrentibus, hæc vxori, liberiſq; præceperat, vnũ in terris Po. Ro. & vnam in Po. Ro. Scipionis domũ noſſe, integre omnia Aemyliano reſeruare: eum diuidendi regni arbitrũ haberent. quod is ſtatuiſſet, perinde vt teſtamento cautum, immutabile, ac ſanctũ obtinerẽt. Tot, tãq; varijs rebus ſe Maſiniſſa infatigabili pietatis ſerie ad centeſimũ extendit annum. His, & horũ ſimilibus exemplis, beneficentia generis humani nutrit, atq; augetur. Hæ ſunt eius faces, hi ſtimuli, propter quos iuuandi, & emerendi cupiditate flagrat. Et ſane ampliſſimæ, & ſpecioſiſſimæ diuitię ſunt, feliciter erogatis beneficijs, late poſſe cenſeri. Quorum, quoniã religioſum cultũ inſtituimus, nũc

Digitized by Google

neglectum ſuggillandi gratia, quo ſit gratior, referemus.

De Ingratis. CAPVT. III.

VRbis noſtræ parentem Senatus in ampliſſimo dignitatis gradu ab eo collocatus in curia lacerauit, nec duxit nefas ei vitam adimere, qui æternũ Romano imperio ſpiritũ ingenerauerat. Rude nimirũ illud, & ferox ſeculum, quod conditoris ſui cruore fœde maculatũ, ne ſumma quidem poſteritatis diſſimulare pietas poteſt.

De Populo Ro. in Camillum.

Hunc ingratum lapſæ mentis errorem, conſentanea noſtræ ciuitatis pœnitentia ſequitur. Virium Romanarũ incrementum, & latiſſimum, & tutela certiſſima Furius Camillus, in vrbe incolumitatẽ ſuam tueri non valuit, cuius ipſe ſalutem ſtabilierat, felicitatem auxerat. A Lucio enim Apuleio Tri. Pl. tanquam peculator Veientanæ prædæ reus factus, duris, atq; (vt ita dicam) ferreis ſententijs in exilium miſſus eſt. Et quidem eo tempore, quo optimo iuuene filio ſpoliatus, ſolatijs magis alleuandus, ꝙ cladibus onerandus erat. Sed immemor patria tanti viri, maximorum meritorum, exequijs filij, damnationem patris iunxit. At (inquit) ærario abeſſe Tr. Pl. querebatur quindecim millia æris (tanti nanq; pœna finita eſt) indignam ſummã, propter quam Populus Ro. tali principe careret.

In Scipionem maiorem.

Priore adhuc querela vibrante, alia deinceps exurgit. Africanus ſuperior, non ſolũ contuſam, & confractã belli Punici armis Rẽp. ſed pene iam exanguem, atq; morientẽ, Carthaginis dominã reddidit. Cuius clariſſima opera iniurijs penſando ciuitatis, ignobilis eum, ac deſertæ paludis accolam fecerunt, eiusq; voluntarij exilij

Digitized by Google

acerbitatē nō tacitus ad inferos tulit, ſepulchro ſuo inſcribi iubendo. Ingrata patria, ne oſſa quidē mea habes. Quid iſta aut neceſſitate indignius, aut querela iuſtius, aut vltione moderatius? Cineres ei ſuos negauit, quā in cineres collabi nō fuerat paſſus. Igitur hanc vnā Scipionis vindictam ingrati animi vrbs Ro. ſenſit, maiorem mehercle Coriolani violentia. Ille enim metu patriā pulſauit, hic verecundia. de qua ne queri quidem (tanta veræ pietatis conſtantia) niſi poſt fata ſuſtinuit.

In Scipionem Aſiaticum.

Talia paſſo (credo) quæ fratri eius acciderunt, ſolatio eſſe potuerūt. Cui rex Antiochus deuictus, & Aſia imperio P.R. adiecta, ſpecioſiſſimusq; triumphus, vt peculatus reus fieret, & in carcerē duci iuberetur, cauſam præbuit.

In Africanum poſteriorem.

Nihilo virtute minor poſterior Africanus, ſed ne exitu quidem felicior. Duabus enī vrbibus Numantia atq; Carthagine imperio Ro. imminētibus, ex rerum natura depulſis, raptorem ſpiritus domi inuenit. mortis punitorem in foro non repperit.

In Scipionem Naſicam.

Quis ignorat tantū laudis Scipionem Naſicam toga, quantū armis vtrunq; Africanū meruiſſe? Qui peſtifera Tiberij Gracchi manu faucibus oppreſſam Remp. ſtrangulari paſſus nō eſt. Sed is quoq; propter iniquiſſimā virtutū ſuarū apud ciues æſtimationē ſub titulo legationis Pergamū ſeceſſit. Et quod vitæ ſuperfuit, ibi ſine vllo ingratæ patriæ deſyderio peregit.

In Lentulum.

In eodē nomine verſor, nec dum Corneliæ gentis querelas exhauſi. Nanq; P. Lentulus clariſſimus, & amantiſſimus Reip. ciuis,

Google

cũ in Auentino Caij Gracchi nefarios conatus, & aciem pia ac forti pugna magnis vulneribus exceptis fugaſſet, prælij illius,quo leges,pacem, libertatemq́ in ſuo ſtatu retinuerat, hanc mercedẽ tulit, ne in noſtra quidẽ vrbe moreretur. Siquidẽ inuidia & obtrectatione compulſus,legatione a ſenatu libera impetrata,habitaq́ cócione,qua a Dijs immortalibus petijt,ne vnquã ad ingratũ populum reuerteretur, in Siciliã profectus eſt. ibiq́ perſeueranter morando, compotẽ ſe voti fecit. Quinq́ igit̃ deinde Cornelij, totidẽ ſunt nociſſima ingratæ patriæ exẽpla,atq́ horũ quidẽ ſeceſſus volũtarij.

In Halam Ser.

Hala vero cũ magiſtrũ equitũ Spuriũ Meliũ regnũ affectantem occidiſſet,cuſtoditæ libertatis ciuium,exilio ſuo pœnas pependit. Cæterũ vt Senatus, populiq́ mens in modũ ſubitæ tempeſtatis concitata,leui querela proſequenda eſt,ita ſingulorũ ingrata facta, liberiore indignatione proſcindenda ſunt. quia potentes conſilij, cũ vtrũq́ ratione perpendere liceret, ſcelus pietati prætulerunt.

De.P.Sextilio.

Quo enim nimbo,qua procella verborũ,impium Sextilij caput obrui meretur: quo d.L.Cæſarẽ,a quo tum ſtudioſe,tum etiã feliciter grauiſſimi criminis reus defenſus fuerat,Cinnanæ proſcriptionis tẽpore profugũ,præſidiũ ſuũ in fundo Tarquinienſi cladis conditione implorare,beneficij iura repetere coactum, a ſacris perfidæ menſæ, & altaribus nefandorũ penatum auulſum, truculento victori iugulandũ tradere nõ exhorruit. Finge accuſatorẽ eius fortunã publicã in ſupplicis nomen cõuerſum, tam luctuoſam illã opẽ genibus annixũ oraſſe, crudeliter tñ repulſus videretur. quin etiã quos iniuriæ inuiſos faciunt, gratioſos miſeriæ reddunt. Verum Sextilius non accuſatorẽ, ſed patronũ ſæuiſſimæ inimici violẽtiæ

ſuis manibus obiecit. ſi metu mortis, vita indignus. ſi præmij ſpe, morte digniſſimus.

De Cn. Popilio Lenate.

Sed vt ad alium conſentaneum huic ingrati animi actum tranſgrediar. Mar. Cicero. Cn. Popilium Lenatem, Picenæ regionis, rogatu Marci Cœlij, non minore cura, quam eloquētia defendit. eumq; cauſa admodum dubiā fluctuantem, ſaluū ad penates ſuos remiſit. hic Popilius poſtea nec re nec verbo a Cicerone læſus, vltro Marcum Antonium rogauit, vt ad illū proſcriptum perſequendum, & iugulandū mitteretur. Impetratisq; deteſtabilis miniſterij partibus, gaudio exultans, Caietam cucurrit, & virū omitto quod ampliſſimæ dignitatis, certe ſalutis eius autorem ſtudio prēſtantis officij priuatim ſibi venerandū, iugulum præbere iuſſit, ac protinus caput romanæ eloquētiæ, & pacis clariſſimam dexteram, per ſummū, & ſecurum ocium amputauit. eaq; ſarcina, tanq; opimis ſpolijs alacer in vrbem reuerſus eſt. neq; .n. ſceleſtū portanti onus ſuccurrit, illud ſe caput ferre, quod pro capite eius quondā perorauerat. Inualidę ad hoc monſtrū ſuggillandū literæ. q̄nīa qui talē Ciceronis caſum ſatis digne deplorare poſſit, alius Cicero nō extat.

De Pomp. Magno.

Quo te nunc modo magne Pompei attingam neſcio. Nam & amplitudinē fortunæ tuæ, quæ quondam omnes terras, & omnia maria fulgore ſuo occupauerat, intueor, & ruinam eius maiorem eſſe, q̄ vt manu mea attentari debeat, memini. Sed tamen nobis quoq; tacentibus. Cn. Carbonis, a quo admodū adoleſcens de paternis bonis in foro dimicās protectus es, iuſſu tuo interēpti mors animis hominū obuerſabitur non ſine aliqua reprehēſione. quia ingrato facto, plus. L. Syllæ viribus, q̄ propriæ indulſiſti verecūdiæ.

Digitized by Google

EXTERNA. De Carthaginienſibus.

At ne noſtra confeſſis, alienigenæ vrbes inſultēt. Carthaginienſes Annibalalem, qui pro illorũ incolumitate & victoria, tot imperatores, totq; exercitus noſtros trucidauerat, quot gregarios milites hoſtium ſi occidiſſet magnæ gloriæ foret, e conſpectu ſuo ſubmouere in animum induxerunt.

De Spartanis.

Neminem Lycurgo aut maiorē, aut vtiliorem virum Lacedæmon genuit, vtpote cui Apollo Pythius oraculum petenti reſpondiſſe fertur, neſcire ſe vtrum illum hominũ, an deorum numero aggregaret. Huic tamen neq; vitæ ſumma ſinceritas, neq; cōſtantiſſimus erga patriam amor, neq; leges ſalubriter excogitatæ auxilio eſſe potuerũt, quo minus infeſtos ciues experiretur. Sæpe enim lapidibus petitus, aliquando eiectus publico furore, etiam priuatus oculo, ad vltimum ipſa patria pulſus eſt. Quid aliæ facient vrbes? vbi etiam illa, quæ conſtantia, & moderationis, & grauitatis ſibi laudem eximiam vendicat, tam ingrata aduerſus tam benemeritum extitit?

De Athenienſibus.

Detrahe Athenienſibus Theſea, nullæ, aut nō tam claræ Athenę erunt. Siquidē ille vicatim diſperſos ciues ſuos in vnam vrbē contraxit, ſeparatimq; & agreſti more viuenti populo, ampliſſimæ ciuitatis formā atq; imaginē impoſuit. Idem ſęua potentiſſimi regis Minois imperia vix dum ætate pubeſcente repulit. Idem effrenatā Thebarũ inſolentiam domuit. Idem opem liberis Herculis tulit, & quicquid vbiq; monſtri, aut ſceleris fuit, virtute animi, ac robore dextræ cōminuit. Huius tamē ſummoti ab Athenienſibus, Scyros exule minor inſula, oſſa mortui cepit.

Digitized by Google

In Solonem.

Iam Solon,qui tam præclaras,tamq; vtiles Athenienſibus leges tulit,vt ſi his perpetuo vti voluiſſent, ſempiternũ habituri fuerint imperiũ,qui Salamina velut hoſtilem arcem ex propinquo ſaluti eorũ imminentẽ recuperauit, qui Pyſiſtrati tyrannidẽ primus vidit orientẽ,& ſolus armis opprimi debere, palã dictitare auſus eſt, ſenectutem Cypri profugus exegit.neq; ei in patria,de qua optime meruerat,humari contigit.

In Miltiadem.

Bene egiſſent Athenienſes cũ Miltiade,ſi eum poſt trecenta millia Perſarũ Marathone deuicta,in exiliũ protinus miſiſſent,ac non in carcere,& vinculis mori coegiſſent. vt puto hactenus ſæuire aduerſus optime meritũ abunde duxerunt.Immõ ne corpus quidem eius ſic expirare coacti,ſepulturæ prius mandari paſſi ſunt,q̃ filius eius Cimon eiſdẽ vinculis ſe cõſtringendũ traderet. Hanc hæreditatẽ paternã maximi ducis filius,& futurus ipſe ætatis ſuæ dux maximus,ſolum ſe ſortitũ,catenas.ſ. & carcerem gloriari potuit.

In Ariſtidem.

Ariſtides etiam,quo totius Græciæ iuſtitia cenſetur, cõtinentiæ quoq; eximiũ ſpecimen,patria iuſſus excedere eſt.Felices Athenas, quæ poſt illius exiliũ inuenire aliquem aut virũ bonũ, aut amantẽ ſui ciuem potuerunt,cũ quo tunc ipſa ſanctitas migrauit.

In Themiſtoclem.

Themiſtocles eorũ, qui ingratã patriã experti ſunt, celeberrimũ exemplũ,cũ illam incolumem,claram,opulentã, principẽ Græcię reddidiſſet,eo vſq; ſenſit inimicã,vt ad Xerxis, quẽ paulo ante deſtruxerat,nõ debitã ſibi miſericordiã perfugere neceſſe haberet.

In Phocionem.

Phocion vero dotibus,quæ ad pariendum honorem potentiſſi

Digitized by Google

mæ iudicantur, Clemẽtia & liberalitate inſtructiſſimus, non tan-
tum in eculeo ab Atheniẽſibus impoſitus eſt, ſed certe poſt obitum
nullam atticæ regionis, quę oſſibus eius inijceret, glebulã inuenit.
Iuſſus extra fines proijci, intra quos optim⁹ ciuis vixerat. Quid ab
eſt igitur quin publica dementia ſit exiſtimanda ſummo conſenſu
maximas virtutes quaſi grauiſſima delicta punire, beneficiaq́ in-
iurijs rependere? quod cum vbiq́, tũ pręcipue Athenis intolerabile
videri debet. in qua vrbe aduerſus ingratos actio conſtituta eſt, &
recte. quia dãdi & accipiendi beneficij cõmercium, ſine quo vix vi
ta hominũ extat, perdit & tollit, quiſquis bene merito parẽ referre
gratiam negligit. Quantam ergo reprehenſionẽ merentur, qui cũ
æquiſſima iura, ſed iniquiſſima haberẽt ingenia, moribus ſuis q̃
legibus vti maluerunt? Quod ſi qua prouidẽtia deorum effici poſ-
ſet, vt excellentiſſimi viri, quorũ modo caſus retuli, legem ingra-
torum vindicẽ retinẽtes, patriam ſuam in ius, ad aliam ciuitatem
pertraherent, nonne ingenioſum & garrulum populum mutum
atq́ elinguẽ hac poſtulatõne reddidiſſent? diſcordes foci tui, paciſq́
diuidua tuguria Greciæ facta ſunt columẽ. Lucet Marathon p̃ſicis
trophęis. Salamis & Artemiſium Xerxis naufragia numerantur.
præualidis manibus exhauſta mœnia, pulchrioribus operibus con
ſurgunt. harum rerum autores vbi vixerunt. vbi iacent. reſpõde.
nempe Theſea paruulo in ſcopulo ſepeliri. & Miltiadem in carcere
mori. & Cimona paternas induere cathenas. & Themiſtoclẽ uicto
rem victi hoſtis genua conplecti. Solonẽq́ cum Ariſtide, & Pho
cione penates ſuos ingrata fugere coegiſti, cum interim cineribus
noſtris fœde ac miſerabiliter diſperſis. Oedipodis oſſa cæde patris,
nuptijs matris contaminata inter ipſum Areopagum diuini atq́
humani certaminis venerabile domiciliũ, & excelſis pręſidijs Mi-

neruæ arcem honore aræ decoratos ſacroſanctiores colis. adeo ti bi aliena mala tuis bonis gratiora ſunt. Lege itaq; legem, quæ te iu reiurãdo obſtrictam tenet. & quia benemeritis debita reddere præ mia noluiſti, læſis iuſta piacula exolue. Tacent mutæ vmbræ fati neceſſitate conſtrictæ. At immemores beneficiorum Athenæ repre henſione, lingua ſermone licenti ſoluta, non vacent. Sed omitta mus ingratos, & potius de pijs loquamur. Aliquãdo eni ſatius eſt fauorabili, quam inuiſæ rei vacare. Venite igitur in manus noſtras proſpera parentũ vota, felicibus auſpicijs propagatæ ſoboles. quæ effi citis, vt & genuiſſe iuuet, & generare libeat.

De Pietate Coriolani. CAPVT. IIII.

Coriolanus maximi vir animi, & altiſſimi cõſilij, opti meq; de Rep. meritus, iniquiſſimæ damnationis rui na proſtratus, ad Volſcos infeſtos tunc Romanis cõ fugit. Magno vbiq; pretio virtus æſtimatur. Itaq; quo latebras quæ ſitũ venerat, ibi breuiſſime ſummũ adeptus eſt imperiũ. Eueniteq;, vt quẽ pro ſe ſalutarẽ imperatorẽ ciues habere noluerant, pene pe ſtiferum aduerſus ſe ducem experirent. Frequenter enim fuſis exer citibus noſtris, victoriarũ ſuarũ gradibus, aditum iuxta mœnia vr bis Volſco militi ſtruxit. Quapropter faſtidioſus ille in æſtimandis bonis ſuis Populus, qui reo nõ pepercerat, exuli coactus eſt suppli care. Miſſi ad eum deprecandũ legati, nihil profecerunt. miſſi dein de ſacerdotes cũ infulis, æque ſine effectu redierunt. Stupebat Sena tus, trepidabat populus, viri pariter, & mulieres exitiũ imminẽs la mẽtabãtur. Tunc Veturia Coriolani mater, Volumniã vxorẽ eius & liberos ſecũ trahens, caſtra Volſcorum petijt. quã vbi filius aſpexit, propere vt amens matris cõplexum petijt. Illa ex precibus in iram verſa ait. Sine vt priuſquam cõplexum accipiam, ſciam an ad hoſtem

an ad filiũ venerim, captiuane, an mater in caſtris tuis ſim. In hoc me longa vita & infelix ſenecta traxit, vt exulem, deinde te hoſtẽ viderem? Potuiſti populari hanc terrã, quæ te genuit, atq; aluit? niſi te peperiſſem, Roma nõ oppugnaretur. Multaq; inſuper addidit cõplorando, quibus & vxoris ac paruuloꝝ fletibus motus, matrẽ complexus, Expugnaſti inquit, & viciſti iram meã. patria precibus huius admonitus, cuius vtero conceptus ſum, te quãuis merito mihi inuiſam, dono. Cõtinuoq; agrũ Romanũ hoſtilibus armis liberauit. Ergo pectus acceptæ dolore iniuriæ, ſpe potiundæ victoriæ, verecundia detrectandi miniſterij, metu mortis refertum, totum ſibi pietas vacuefecit, vniusq; parentis aſpectus, bellum atrox ſalutari pace mutauit.

De Superiore Africano.

Eadem pietas viribus ſuis inflammatũ Africanum ſuperiorem, vix dum annos pubertatis ingreſſum, ad opem patri in acie ferendam virili robore armauit. Conſulem enim eũ apud Ticinum fluuium aduerſis auſpicijs cũ Annibale pugnantẽ, ſaucium grauiter, interceſſu ſeruauit ſuo. Neq; illum aut ętatis infirmitas, aut militię tyrocinium, aut infelicis pręlij etiã veterano bellatori pertimeſcendus exitus, interpellare valuit, quo minus duplici gloria cõſpicuus coronam, imperatore ſimul & patre ex ipſa morte rapto, mereretur. Auribus iſta tam præclara exempla Romana ciuitas accepit, illa vidit oculis.

De. L. Manlio Torquato.

Lucio Manlio Torquato diem ad populũ Pomponius Tri. Ple. dixerat, ꝙ occaſione bene faciendi belli ductus, obtinendi legitimũ imperij tempus exceſſiſſet, quodq; filiũ optimæ indolis iuuenem ruſtico opere grauatũ, publicis vſibus ſubtraheret. Id poſt, ꝙ

Digitized by Google

Manlius adoleſcẽs cognouit,protinus vrbem petijt,& ſe in Pomponij domum prima luce direxit.qui æſtimãs in hoc eum veniſſe. vt patris crimina,a quo plus iuſto aſpere tractabatur,deferret,excedere omnes iuſſit cubiculo,quo licentius remotis arbitris iudicium perageret.nactus occaſionẽ opportunã propoſito ſuo iuuenis,gladium,quem tectum attulerat,diſtrinxit,tribunũq; minis, ac terrore compulſum,iurare coegit,a patris eius accuſatione receſſurum. eoq; effectũ eſt,ne Torquat⁹ cauſam diceret.Commẽdabilis eſt pietas,quæ manſuetis parẽtibus pręſtatur,ſed Manlius quo horridiorem patrẽ habuit,hoc periculo eius laudabilius ſubuenit,qui ad eũ diligendum præter naturalem amorem,nullo indulgentiæ blandimento inuitatus fuerat.

De Marco Cotta.

Hanc pietatẽ æmulatus Marcus Cotta eo ipſo die, quo togam ſumpſit virilẽ,protinus vt e capitolio deſcendit. Cn.Carbonẽ a q̃ pater eius dãnatus fuerat,poſtulauit. protractũq; reũ iudicio afflixit,& ingenium,& adoleſcentiã,præclaro opere auſpicatus.

De .C. Flaminio.

Apud .C. quoq; Flaminium autoritas patria æq; potẽs fuit. Nã cum.Tr.Pl.legem de gallico agro viritim diuidẽdo inuito, & renante ſenatu promulgaſſet, præcibus, miniſq; eius acerrime reſiſtẽs,ac ne exercitu quidem aduerſus ſe conſcripto,ſi in eadẽ ſententia perſeueraret abſterritus,poſtq̃ pro roſtris ei legem, iam referenti pater manum iniecit, priuato fractus imperio, deſcẽdit e roſtris, ne minimo quidem murmure deſtitutæ concionis reprehenſus.

De Claudia virgine veſtali.

Magna ſunt hęc virilis pietatis opera, ſed neſcio,an his omnib⁹ valentius,& animoſius Claudię veſtalis virginis factum.quę cum

patrem ſuū triumphantem, e curru violenta Tr. Pl. manu detrahi animaduertiſſet, mira celeritate vtriusq; interponendo ſe, ampliſſimā poteſtatē inimicitijs accēſam depulit. Igitur alterū triumphū pater in Capitoliū, alterū filia in ædem Veſtæ duxit. nec diſcerni potuit, vtri plus laudis tribueref, cui victoria, an cui pietas comes aderat. Ignoſcite vetuſtiſſimi foci, veniamq; æterni date ignes, ſi a veſtro ſacratiſſimo templo ad neceſſariū, magisq; ſpecioſum vrbis locū contextus operis noſtri progreſſus fuerit. Nulla enim acerbitate fortunæ, nullis ſordibus pretiū caræ pietatis euileſcit. quin etiā eô certius, quo miſerius experimentum habet.

De amore filiæ erga matrem.

Sanguinis ingenui mulierē prætor apud tribunal ſuum capitali crimine damnatam, triumuiro in carcere necandam tradidit. quā receptā, is qui cuſtodiæ præerat, miſericordia motus, nō protinus ſtrangulauit. aditū quoq; ad eam filiæ, ſed diligenter excuſſæ, ne quid cibi inferret, dedit. exiſtimans futurū, vt inedia cōſumeretur. Cum autē iam dies plures intercederēt, ſecū ipſe quærens, quid nā eſſet, q tādiu ſuſtentaref, curioſius obſeruata filia animaduertit illam exerto vbere famem matris lactis ſui ſubſidio lenientē. Quæ tam admirabilis ſpectaculi nouitas ab ipſo ad Triumuirū, a Triumuiro ad prætorē, a Prætore ad conſulum iudiciū perlata, remiſſionem pœnæ mulieri impetrauit. Quo non penetrat? aut quid non excogitat pietas? quæ in carcere ſeruandæ genitricis nouā rationē inuenit? Quid enim tam inuſitatum, quid tam inauditum, q matrē vberibus natæ alitam eſſe? Putauerit aliquis hoc contra rerū naturam factum, niſi diligere parentes prima naturæ lex eſſet.

De filiæ pietate in patrem.

Idem prædicatū de pietate eius exiſtimetur, quæ patrē ſuum Ci

mona conſimili fortuna affectum, pariq; cuſtodiæ traditũ iam vltimæ ſenectutis velut infantẽ pectori ſuo admotũ aluit. Hærẽt, ac ſtupent hominũ oculi, cũ huius facti pictam imaginem vident, caſusq; antiqui conditionẽ, præſentis ſpectaculi admiratione renouant, in illis mutis membroꝝ lineamentis viua, ac ſpirantia corpora intueri credẽtes. quod neceſſe eſt animo q̃q; euenire aliquanto efficaciore pictura literaꝝ vetera prodẽtib⁹ admonitos recordari.

De Cimonis pietate erga patrem.

Ne te quidem Cimon ſilentio inuoluam, qui patri tuo ſepulturam voluntarijs vinculis emere nõ dubitaſti. Nam & ſi maximo tibi poſtea & ciui, & duci euadere contigit, plus tamen aliquanto laudis in carcere, q̃ in curia aſſecutus es. Cæteræ enim virtutes admirationis tantummodo multum, pietas vero etiam amoris plurimum meretur.

EXTERNA. De duobus fratribus.

Vos quoq; fratres memoria complectar, quoꝝ animus origine fuit nobilior. Siquidẽ admodum humiles in Hiſpania nati, pro parentũ alimentis ſpiritũ erogando, ſpecioſo exitu vitæ inclaruiſtis. Duodecim enim millia numũ, quæ poſt mortẽ veſtrã his darent, a filijs Patietis pacti eſtis, vt eorũ patris interfectorẽ Epaſtum gentis ſuæ tyrannũ occideretis. Nec auſi ſolum inſigne facinus eſtis, ſed etiã ſtrenuo, ac forti exitu claruiſtis. Eiſdem enim manibus Patietis vltionẽ, Epaſti pœnam, genitoribus nutrimenta, vobis glorioſa fata peperiſtis. Itaq; tumulis etiã nunc viuitis, quia parentũ ſenectutem tueri, q̃ veſtram expectare ſatius eſſe duxiſtis.

De Cleobi & Bitone fratribus, Amphinomo & Anapo.

Notiora ſunt fratrũ paria, Cleobis, & Biton, Amphinomus, & Anapus. illi q; ad ſacra Iunonis peragenda matrẽ vexerunt, ij q; pa

Digitized by Google

trem,& matrē humeris per medios ignes Aetnæ portarūt.ſed neu tris pro ſpiritu parentū expirare propoſitū fuit. Nec ego Argiuam detrecto laudē,aut Aetnæi montis gloriam inuoluerim. verū obſcuriori propter ignorantiā pietati notitiæ lumen admoueo, ſicut Scythis libenter pietatis teſtimonium reddo.

De Dario rege.

Dario enim totis regni ſui viribus in eorū regionibus ſubinde impetū faciēti,paulatim cedentes,ad vltimas iam ſolitudines peruenerant.Interrogati deinde ab eo per legatos, quē fugiendi finē, aut quod initiū pugnandi facturi eſſent, reſponderūt, ſe nec vrbes vllas,nec agros cultos,pro quibus dimicarent, habere. Cæterū cū ad parentū ſuorū monimenta veniſſent, ſciturū quēadmodū Scythæ præliari ſolerent. Quo quidē vno tam pio dicto immanis, & barbara gens ab omni ſe feritatis crimine redemit.Prima igitur,& optima rerū natura pietatis eſt magiſtra, quā nullo vocis miniſterio,nullo vſu literarū indigens,proprijs,ac tacitis viribus,charitatem parentū,liberorū pectoribus infundit.Quid ergo doctrina ꝓficit? vt politiora, ſed non vt meliora fiant ingenia. quoniā quidē ſolida virtus naſcitur,magis ꝙ fingitur.

De filio Crœſi.

Quis enī plauſtris vagos, & ſyluarū latebris corpora ſua tegentes,in modūq; ferarū laniatu pecudum viuentes, ſic Dario reſpondere docuit? Illa nimirū,quæ etiā Crœſi filium loquendi vſu defectum, ad protegendam patris incolumitatem miniſterio vocis inſtruxit.Captis enim a Cyro Sardibus,cum vnus e numero Perſarum,ignarus viri, in cædem eius concitato impetu ferretur, velut oblitus quid ſibi naſcenti fortuna denegaſſet,ne Crœſum regē occideret,proclamando ,pene iam impreſſum mucronem iugulo

reuocauit.Ita, qui ad id tempus mutus ſibi vixerat, ſaluti parentis vocalis factus eſt.

De quodam iuuene dicto Plutone.

Eadem charitas Italico bello Pinenſem iuuenē, cui Plutoni erat cognomen,tanto animi,corporiſq; robore armauit,vt cū obſeſſę vrbis ſuæ clauſtris præſideret, & Romanus imperator patrē eius captiuū in conſpectu ipſius conſtitutū diſtrictis militū gladijs circū dediſſet, occiſurū ſe minitans, niſi irruptioni ſuæ iter præbuiſſet, ſolus e manibus eorum ſenem rapuerit.duplici pietate memorandus,ꝙ & patris ſeruator,nec patriæ fuit proditor.

De Pietate erga fratres. CAPVT. V.

HAnc charitatē proximus fraternæ beneuolentiæ gradus excipit.Nam vt merito primū amoris vinculum ducit̄,plurima & maxima beneficia accepiſſe, ita proximū iudicari debet ſimul accepiſſe.Q̄ꝫ copioſæ enim ſuauitatis illa recordatio eſt,In eodem domicilio ante,ꝙ̄ naſceret̄,habitaui.in ijſdem incunabulis infantiæ tempora peregi. eoſdē appellaui parentes.eadē pro me vota excubuerunt.parem ex maioꝝ imaginibus gloriam traxi.cara eſt vxor,dulces liberi, iucūdi amici, accepti affines.Sed poſtea cognitis nulla beneuolētia accedere debet,quæ priorem exhauriat.

De Scipione Maiore.

Atq; hæc teſte Scipione Aphricano loquor, qui tametſi arctiſſima familiaritate Lælio iunctus erat,attamē ſenatū ſupplex orauit, ne prouinciæ ſors fratri ſuo erepta,ad eum tranſferretur, legatūq; ſe.L. Scipioni in Aſiam iturum promiſit. & maior natu, minori, & fortiſſimus,& belli gloria excellens,laudis inopi. & quod ſuper omnia eſt, nondum Aſiatico iam Aphricanus. Itaq; clariſſimorū cognominū alterū ſumpſit, alterū dedit. triūphiq; prætextā huius

Digitized by Google

excepit, illius tradidit. miniſterio aliquãto maior, q̃ frater imperio.

De Marco Fabio Conſule.

Marcus vero Fabius conſul inclyta pugna Etruſcis, & Veientibus ſuperatis, delatum ſibi ſummo ſenatus, populiq; ſtudio triumphum ducere nõ ſuſtinuit. quia eo prælio. Q. Fabius frater eius cõſularis fortiſſime dimicans occiderat. quantã in eo pectore pietatẽ fraternæ charitatis habitaſſe exiſtimemus, propter quã tantus ampliſſimi honoris fulgor extingui potuit.

De Tiberio Cæſare.

Hoc exemplo vetuſtas, illo ſeculum noſtrũ ornatum eſt, cui contingit fraternum iugum claudiæ prius, nunc & iuliæ gentis intueri decus. tantum enim amorem Princeps, parenſq; noſter inſitum animo fratris Druſi habuit, vt cum Ticini, quo victor hoſtium ad cõplectendos parentes venerat, graui illũ, et periculoſa valetudine in germania fluctuare cognouiſſet, protinus inde metu attonitus erumperet, Iter quoq; q̃ rapidũ, & præceps velut vno ſpiritu corripuerit, eo patet, quod Alpes, Rhenũq; tranſgreſſus, die, ac nocte, mutato ſubinde equo, ducẽtis millibus paſſuum, per modo deuictam barbariã Antabagio duce ſolo comite contentus euaſit. ſed eum tunc maximo labore, & periculo implicatũ, mortaliumq; frequentia defectũ, ſanctiſſimum pietatis numen, & dij fautores eximiarũ virtutum, & fidiſſimus Romani imperij cuſtos Iupiter comitatus eſt. Druſus quoq;, quanq̃ fato iam ſuo, quam illius officio propior erat, vigore ſpiritus, & corporis viribus collapſus, eo ipſo tamen quo vita, & mors diſtinguitur momento, legiones cũ inſignibus ſuis fratri obuiam procedere iuſſit. & vt imperator ſalutaretur, præcepit. & dextera in parte prætorium ei ſtatui, & conſulare, & imperatorium nomen obtiuere voluit, eodemq; tempore

& fraternæ maieſtati ceſſit, & vita exceſſit.

De quodam milite Cn. Pompeij.

His ſcio equidē nullū aliud, ꝙ Caſtoris & Pollucis ſpecimen cōſanguineæ charitatis cōueniēter adijci poſſe, ſed omnis memoriæ clariſſimis imperatoribus profecto nō erit ingratū, ſi militis ſumma erga fratrē ſuū pietas, huic voluminis parti adhæſerit. Is nanqꝫ in caſtris Cn. Pompeij ſtipendia peragens, cū Sertorianū militem acrius ſibi in aciē inſtantē cōminus interemiſſet, iacētēqꝫ ſpoliaret, vt fratrē germanū eſſe cognouit, multū ac diu cōuitio deos ob donum impiæ victoriæ inſecutus, prope caſtra tranſtulit, & pretioſa veſte opertū, rogo impoſuit. ac deinde ſubiecta face, ꝓtinus eodē gladio, quo illū interemerat, pectus ſuū tranſuerberauit, ſeqꝫ ſuper corpus fratris proſtratū cōmunibus flammis cremandū tradidit. Licebat ignorantiæ beneficio innocēti viuere, ſed vt ſua potius pietate, ꝙ aliena venia vteretur, comes fraternæ neci non defuit.

De Pietate erga patriam. CAPVT VI.

ARctiſſimis ſanguinis vinculis pietas ſatiſfecit. Reſtat nunc vt patriæ exhibeat. cuius maieſtati etiā illa, quæ deorū numinibus æquatur autoritas parentum, vires ſuas ſubiecit. fraterna quoqꝫ charitas æquo animo, ac libenter cedit, ſumma quidē cū ratione. quia euerſa domo, interdū Reipu. ſtatus manere poteſt, vrbis ruina penates omnes ſecum trahat neceſſe eſt. Verum quid attinet verbis iſta complecti? quoꝝ tanta vis eſt vt aliqui ſalutis ſuæ impendio teſtati ſint.

De Bruto primo Conſule.

Brutus conſul primus cū Arunte Tarquinij ſuperbi filio regno expulſi, in acie ita equo cōcurrit, vt pariter illatis haſtis, vterqꝫ mortifero vulnere ictus exanimis proſterneretur. merito obſecerim po-

pulo Romano libertatem ſuam magno ſtetiſſe.

De Curtio Romano.

Cum autẽ in mediã partem fori vaſto, ac repentino hiatu terra ſubſideret, reſponſumq́ eſſet, ea re illum tantũmodo cõpleri poſſe qua Populus Ro. plurimũ valeret, Curtius & animi, & generis nobiliſſimus adoleſcens, interpretatus vrbem noſtrã virtute, armiſq́ præcipue excellere, militaribus inſignibus ornatus, equũ cõſcẽdit, eumq́ vehementer admotis calcaribus præcipitẽ in illud profundum egit. Super quẽ vniuerſi ciues honoris gratia certatim fruges iniecerunt. cõtinuoq́ terra priſtinũ habitum recuperauit. Magna poſtea decora in foro Romano fulſerunt. Nullũ tamẽ hodie pietate Curtij erga patriam clarius obuerſatur exemplũ. cui principatũ gloriæ obtinenti conſimile factum ſubnectam.

De Genitio Cippo Prætore.

Genitio Cippo prætori paludato portã egredienti, noui & inauditi generis prodigiũ incidit. Nãq́ in capite eius ſubito veluti cornua emerſerunt. reſponſumq́ eſt eum regem fore, ſi in vrbẽ reuertiſſet. Quod ne accideret, voluntariũ, ac perpetuũ ſibimet indixit exilium. Dignã pietatẽ, quæ quod ad ſolidam gloriã attinet, ſeptẽ regibus præferatur. Cuius teſtandæ rei gratia capitis effigies ærea portę, qua exceſſerat, incluſa eſt. dictaq́ Raudusculana, quod olim rauda ara dicebatur.

De Aelio Prætore.

Genitius laudis huius ſucceſſionẽ Aelio prætori tradidit. cui ius dicenti, cũ in capite picus conſediſſet, aruſpexq́ affirmaſſet, conſeruato eo fore domus ipſius ſtatũ feliciſſimũ, Reip. miſerrimũ. occiſo, in contrariũ vtrunq́ ceſſurũ. eueſtigio picũ morſu ſuo in conſpectu ſenatus necauit. decem & ſeptem militũ familiam, eximiæ

Digitized by Google

fortitudinis viros, Cannenſi prælio amiſit Reſp. procedente tẽpore ad ſummũ imperij faſtigiũ exceſſit. Hæc nimirũ exempla Sylla, & Marius, & Cinna tanq̃ ſtulta irriſerunt.

De Publio Decio.

Publius Decius, qui conſulatũ in familiã ſuam primus intulit, cũ Latino bello Romanã aciem inclinatam Peneiam, & proſtratam videret, caput ſuum pro ſalute reip. deuouit, ac protinus concitato equo, in mediũ hoſtiũ agmen patriæ ſalutem, ſibi mortẽ petens, irrupit, factaq; ingẽti ſtrage, plurimis telis obrutus, ſuper corruit. ex cuius vulneribus, & ſanguine inſperata victoria emerſit.

De filio. P. Decij.

Vnicũ talis imperatoris ſpecimen eſſet, niſi animo ſuo reſpondentẽ filiũ genuiſſet. Is nanq; in quarto conſulatu patris exemplũ ſecutus, deuotione ſimili, æque ſtrenua pugna, conſentaneo exitu labantes, perditasq; vires vrbis noſtræ correxit. Itaq; dignoſci arduum eſt, vtrũ Romana ciuitas vtilius habuerit Decios, an amiſerit. quoniã vita eorũ ne vinceretur, obſtitit, mors fecit vt vinceret.

De Scipione Aphricano ſuperiore.

Non eſt extinctus pro rep. ſuperior Scipio Aphricanus, ſed admirabili virtute ne reſp. extingueretũ, prouidit. Siquidẽ cũ afflicta Cannenſi clade vrbs noſtra nihil aliud, q̃ præda victoris eſſe Annibalis videretur, ideoq; reliquiæ proſtrati exercitus deſerendæ Italiæ autore Quinto Metello conſiliũ agitarent, tribunus militũ admodũ iuuenis, ſtricto gladio mortẽ vnicuiq; minitãdo, iurare omnes nunq̃ ſe relicturos patriã coegit, pietatẽq; non ſolũ ipſe pleniſſimã exhibuit, ſed etiã ex pectoribus aliorũ abeuntem reuocauit.

DE PVBLICANIS.

Age vt a ſingulis ad vniuerſos tranſgrediar, quanto, & q̃ æqua

li amore patriæ tota ciuitas flagrauit. Nam cũ ſecundo Punico bel lo exhauſtũ ærariũ, ne deoꝝ quidẽ cultui ſufficeret, publicani vltro aditos cenſores hortati ſunt, vt omnia ſic locarent, tanꝗ reſp. pecunia abundaret, ſeq; præſtituros cuncta, nec vllum aſſem, niſi bel lo confecto petituros polliciti ſunt.

De dominis ſeruoꝝ, Equitibus, & Centurionibus.

Domini quoq; eorũ ſeruoꝝ, quos Sempronius Gracchus ob inſignem pugnã Beneuenti manumiſerat, pretia ab imperatore exigere ſuperſederunt. In caſtris etiã nõ eques, nõ centurio ſtipendiũ ſibi dare deſiderauit. viri, ac fœminæ, quicquid auri, argentiue habuerunt, itẽ pueri inſignia ingenuitatis ad ſuſtentandam temporis difficultatẽ contulerunt. ac neq; beneficio ſenatus, qui muneribus his functos, tributi onere liberauerat, quiſꝗ vti voluit, ſed inſuper id omnes promptiſſimis animis præſtiterũt. Nõ ignorabant enim captis Veijs cũ decimaꝝ nomiue, quas Camillus vouerat, aurum Apollini delphico mitti oporteret, neq; emendi eius facultas eſſet, matronas ornamenta ſua in ærariũ retuliſſe. Similiterq; audierant mille pondo auri, quæ gallis pro obſidione capitolij promiſſa debebantur, earũ cultu expleta. Itaq; & proprio ingenio, & exemplo vetuſtatis admoniti, nulla ſibi in re ceſſandum exiſtimauerunt.

EXTERNA. De Codro Rege Athenienſium

At externa eiuſdem propoſiti exempla attingam. Rex athenienſium Codrus, cum ingenti hoſtiũ exercitu Attica regio debilitata ferro igniq; vaſtaretur, diffidẽtia humani auxilij ad Apollinis delphici oraculũ cõfugit. perq; legatos ſciſcitatus eſt, quo nam modo illud tam graue bellũ diſcuti poſſet, Reſpõdit deus, ita illi finem fore, ſi ipſe hoſtili manu occidiſſet. Quod quidẽ non ſolũ totis Athenienſium caſtris, ſed etiã contrarijs percrebuit. Eoq; factũ eſt, vt edi

ceretur, ne quis Codri corpus vulneraret. Id poſtq̃ cognouit, depoſitis inſignibus imperij, familiarẽ cultum induit, Ac pabulantiũ hoſtiũ globo ſeſe obiecit, vnumq; ex his falce percuſſum, in cædẽ ſuam cõpulit, cuius interitu ne Athenę occiderent, effectum eſt.

Ab eodem fonte pietatis Thraſybuli quoq; animus manauit. Is cum Athenienſiũ vrbem triginta tyrannorũ teterrima dominatione liberare cuperet, paruaq; manu maximæ rei molem aggrederetẽ, & quidã e conſcijs dixiſſet, quantas tandem tibi Athenæ per te libertatem conſecutæ gratias debebunt? Reſpondit, dij faciant, vt quantas ipſe illis debeo, videar retuliſſe. Quem affectum inclytum deſtructæ tyrannidis opus laude cumulauit.

De Themiſtocle.

Themiſtocles autem, quem virtus ſua victorẽ, iniuria patriæ imperatorem perſarum fecerat, vt ſe ab ea oppugnãda abſtineret, inſtituto ſacrificio, exceptum patera tauri ſanguinem hauſit, & ante ipſam aram, quaſi quædam pietatis clara victima cõcidit, quo quidem tam memorabili eius exceſſu, ne Greciæ altero Themiſtocle opus eſſet, effectum eſt.

De duobus Philenis fratribus Carthaginienſibus.

Sequitur eiuſdem generis exemplũ. Cum inter Carthaginẽ, & Cyrenas de margine agri pertinaciſſima cõtentio eſſet, ad vltimũ placuit vtriq; eodem tempore iuuenes mitti, & locum, in quem ij cõueniſſent, finẽ ambobus haberi populis. Verũ hoc pactum duo fratres Carthaginienſes nomine Phileni, perfidia præcurrere, citra conſtitutã horam maturato greſſu in longius promotis terminis. quod cum intellexiſſent cyrenenſium iuuenes, diu de fallacia eorũ queſti, poſtremo acerbitate conditionis iniuriam diſcutere conati ſunt. dixerũt namq;, ſic eum finem ratum fore, ſi Phileni viuos ſe

ibi obrui paſſi eſſent. ſed cõſilio euentus nõ reſpondit. Illi eni nulla interpoſita mora, corpora ſua his terra operienda tradiderunt. qui quoniã patriæ, q̃ vitæ ſuæ longiores terminos eſſe maluerũt, bene iacẽt, manibus, & oſſib⁹ ſuis Punico dilatato imperio. Vbi ſunt ſuperbæ Carthaginis alta mœnia? vbi maritima gloria inclyti portus? vbi cunctis litoribus terribilis claſſis? vbi tot exercitus? vbi tantus equitatus? vbi imẽſo Aphricæ ſpacio nõ contenti ſpiritus? oĩa iſta duobus Scipionib⁹ fortuna partita eſt. At Philenoꝝ egregij facti memoriã, ne patriæ quidẽ interitus extinxit. Nihil eſt igiẽ excepta virtute, quod mortali animo, ac manu, imortale quæri poſſit.

De Ariſtotele.

Iuuenili ardore plena hæc pietas. Ariſtoteles vero ſupernæ vitæ reliquias ſenilibus, ac rugoſis membris in ſummo literaꝝ ocio vix cuſtodiens, adeo valẽter pro ſalute patriæ incubuit, vt eã ab hoſtilibus armis ſolo æquandã, in lectulo Atheniẽſi iacẽs, & quidẽ Macedonũ manibus, quibus abiecta erat, eriperet. Ita vrbs nõ tam ſtrata atq; euerſa, Alexãdri, q̃ reſtituta Ariſtotelis notũ eſt opus. Patet ergo q̃ benignæ, q̃q; profuſæ pietatis erga patriã omniũ ordinum, omnis ætatis homines extiterint, ſanctiſſimiſq; naturę legibus mirificorũ etiã exemploꝝ clara mundo ſubſcripſerit vbertas.

De Parentũ amore & indulgẽtia in liberos. CAP. VII.

SEd nunc vela pij affectus, & placidi, parentũ erga liberos indulgentia, ſalubriq; aura prouecta, gratã ſuauitatis ſecũ dotem afferat. Fabius Rutilianus quinq; conſulatibus cũ ſumma gloria peractis, oĩbuſq; & virtutibus, & vitę meritis ſtipendijs, legatus ire Fabio Gurgiti filio ad bellum difficile, & periculoſum conficiendum grauatus nõ eſt, pene ipſo per ſe duntaxat animo ſine corpore militaturus. vtpote propter vltimã

ſenectutem lectuli ocio, q̃ labori prælioꝛum habilioꝛ. Idem triumphantis currum equo inſidens ſequi, quem ipſe paruulũ triumphis ſuis geſtauerat, in maxima voluptate poſuit. nec acceſſoꝛ glorioſę illius pompæ, ſed autoꝛ ſpectatus eſt.

De Ceſeto Romano.

Non tam Ceſeti ſpecioſa equitis romani ſors patria, ſed par indulgẽtia, quia Cæſare omniũ iam & externorum & domeſticorũ hoſtium victore, cum abdicare filium ſuum iuberet, quod is Tr. Pl. cum Marullo collega, inuidiã ei tanq̃ regnum affectãti fecerat, in hũc modum reſpõdere ſuſtinuit. Celerius tu mihi Cæſar omnes filios meos eripies, q̃ ex his ego vnũ nota pellam mea. Habebat aũt duos præterea optimę indolis filios, quibus Cæſar ſe incrementa benignæ dignitatis largiturum pollicebat. Hunc patrem tametſi ſumma diuini principis clemẽtia tutum præſtitit, Quis tamẽ non humano ingenio maius auſum putet, quod cui totus orbis terrarum ſuccubuerat, non ceſſit?

De Octauio Balbo.

Sed neſcio an Octauius Balbus concitatioris, & ardẽtioris erga filium beneuolẽtiæ fuerit. Proſcriptus a triumuiris cũ domo, poſtico clam eſſet egreſſus, iãq; fugæ expeditum initiũ haberet, poſtq̃ intus filium trucidari falſo clamore viciniæ accepit, ei ſe neci, quã euaſerat obtulit, occidendũq; militibus tradidit. Pluris nimirum illud nomen tũ, quo illi præter ſpem videre filiũ incolumẽ contigerat, q̃ ſalutem ſuam ęſtimans. miſeros adoleſcẽtis oculos, quibus amantiſſimum ſui patrem ipſius opera ſic expirantẽ, intueri neceſſe fuit.

De Seleuco Rege.

Cæterum vt ad iucũdiora cognitu veniamus, Seleuci Regis filius Antiochus nouercæ Stratonices infando amore correptus,

memor ꝙ improbis facibus arderet, impiũ pectoris vulnus pia diſſimulatione cõtegebat. Itaq; diuerſi iiſdem viſceribus affectus, ac medullis incluſi, ſumma cupiditas, & maxima verecundia ad vltimã tabem corpus eius redegerũt. Iacebat ipſe Antiochus in lectulo moribundo ſimilis. lamẽtabantur neceſſarij. pater mœrore proſtratus, de obitu vnici filij, deq; ſua miſerrima orbitate cogitabat. totius domus funebris magis, ꝙ regius erat vultus. Sed hãc triſtitiæ nubem Leptini mathematici, vel, vt quidã tradunt, Heraſiſtrati medici prouidẽtia diſcuſſit. iuxta enim Antiochum ſedẽs, vt eũ ad introitũ Stratonices rubore perfundi, & ſpiritu increbreſcere, eaq; egrediente pallere, & excitatiorẽ anhelitum ſubinde recuperare animaduertit, curioſiore obſeruatione ad ipſam veritatẽ penetrauit. Intrante enim Stratonice, & ruſſus abeunte, brachiũ adoleſcentis diſſimulanter apprehendendo, modo vegetiore, modo languidiore pulſu venarũ, comperit cuius morbi æger eſſet, Protinusq; id Seleuco expoſuit. Qui chariſſimã ſibi coniugẽ filio ſuo cedere non dubitauit: quod in amorẽ incidiſſet, fortunæ acceptum referens: quod diſſimulare eum vſq; ad mortẽ paratus eſſet, ipſius pudori imputans. Subijciat animis Senex, Rex, amãs, iam patebit ꝙ multa, ꝙq; difficilia paterni affectus indulgẽtia ſuperauit.

De Ariobarzane Rege Cappadociæ.

At Seleucus quidẽ vxore, Ariobarzanes filio ſuo Cappadociæ regno ceſſit in conſpectu. Cn. Pompeij, cuius cum ipſe tribunal cõſcendiſſet, inuitatusq; ab eo in curuli ſella ſediſſet, poſtꝙ filium in cornu ſcribæ humiliorẽ fortuna ſua locum obtinẽtem conſpexit, non ſuſtinuit infra ſe collatum intueri. Sed protinus ſella deſcendit, & diadema in caput eius tranſtulit, hortariq; cœpit, vt eo tranſiret, vnde ipſe ſurrexerat. exciderunt lachrymæ iuueni, cohorruit

corpus,dilapſum diadema eſt.nec quo iuſſus erat progredi potuit.
quodq; pene fidem veritatis excedit,lætus erat qui regnũ depone-
bat,triſtis cui dabat. Nec vllũ finẽ tam egregiũ certamẽ habuiſſet,
niſi patriæ voluntati autoritas Pompeij affuiſſet. Filiũ enĩ & regẽ
appellauit,& diadema ſumere iuſſit,& in curuli ſella cõſidere coe-
git.Comicæ lenitatis hi patres,tragicæ aſperitatis illi.

De Parentum ſeueritate aduerſus liberos.

CAPVT VIII.

De L. Bruto.

BRutus par gloria Romulo. quia ille vrbem, hic liber-
tatem Romanã condidit.filios ſuos Tarquini domi-
nationẽ a ſe expulſam reducentes, ſummũ imperiũ
obtinens, comprehenſos, proq; tribunali virgis cæſos, & ad palũ
religatos ſecuri percuti iuſſit. Exuit patrẽ, vt conſulem ageret. or-
busq; viuere,ꝗ̃ publicæ vindictæ deeſſe maluit.

De Caſſio.

Huius æmulatus exemplũ Caſſius, filiũ qui Tri.Pl. Agrariã legẽ
primus tulerat,multiſq; alijs rebus populariter animos hominum
amore ſui deuinctos tenebat, poſt,ꝗ̃ illam poteſtatẽ depoſuit, ad-
hibito propinquoꝝ,& amicoꝝ conſilio affectati regni crimine do-
mi damnauit, verberibuſq; affectum necari iuſſit, ac peculiũ eius
Cereri conſecrauit.

De Manlio Torquato.

Titus autẽ Manlius Torquatus, propter egregia multa raræ di-
gnitatis, iuris quoq; ciuilis, & ſacroꝝ pontificaliũ peritiſſimus, in
conſimili facto nec cõſilio quidẽ neceſſarioꝝ indigere ſe credidit,
Nam cũ ad ſenatũ Macedonia de filio eius Decio Syllano, qui eã
prouinciam obtinuerat,querelas per legatos detuliſſet, a.P.C. pe-

tijt, ne quid ante de ea re ſtatueret, ꝙ ipſe Macedonũ, filijq; ſui cauſam inſpexiſſet. ſummo deinde tum ampliſſimi ordinis, tum etiã eorũ, qui queſtum venerant conſenſu, cognitione ſuſcepta, domi cõſedit. ſolusq; vtriq; parti per totũ biduum vacauit. ac tertio die pleniſſime, diligentiſſimeq; auditis teſtibus, ita pronũciauit. Syllanum filiũ meũ pecunias a ſocijs accepiſſe mihi probatũ ſit, & Rep. eum, & domo mea indignũ iudico, protinusq; e conſpectu meo abire iubeo. Tam triſti patris ſententia percuſſus Syllanus, lucẽ vlterius intueri nõ ſuſtinuit, ſuſpẽdioq; ſe proxima nocte cõſumpſit. Peregerat iam Torquatus ſeueri religioſi iudicis partes, ſatiſfactũ erat Reip. habebat vltionẽ Macedonia. Potuit tam verecũdo obitu filij, patris inflecti rigor. At ille neq; adoleſcentis exequijs interfuit. & cũ maxime funus eius duceretur, conſulere ſe volentibus, vacuas aures accõmodauit. Videbat enim ſe in eo atrio conſediſſe in quo illius imperioſi Torquati ſeueritate conſpicua imago poſita erat. Prudentiſſimoq; viro ſuccurrebat, effigies maioꝝ ſuorũ cum titulis ſuis idcirco in prima ædium parte poni ſolere, vt eoꝝ virtutes poſteri nõ ſolum legerent, ſed etiã imitarentur.

De Marco Scauro.

Marcus vero Scaurus lumen, ac decus patriæ, cũ apud Atheſim flumẽ impetu Cymbroꝝ Romani equites pulſi, deſerto cõſule Catulo, pauidi vrbẽ repeterẽt, cõſternatiõis eoꝝ participi filio ſuo miſit, qui dicerẽt ſe libẽtius in acie eius interfecti oſſibus occurſurũ, ꝙ ipm tã deformis fugæ reũ viſurũ. Itaq; ſi quid mõ reliquũ ĩ pectore verecũdiæ ſupeſſet, cõſpectũ degenerati patris vitaturũ. Recordatione eni iuuẽtæ ſuæ, qualis M. Scauro aut habẽdus, aut ſpernẽdus eſſet filius, admonebat. Quo nũtio accepto iuuenis coactus eſt fortius aduerſus ſemetipm gladio vti, ꝙ aduerſus hoſtes vſus fuerat.

De Aulo Fuluio.

Nec minus animoſe Aulus Fuluius vir ſenatorij ordinis, euntē filiū in aciem retraxit, ꝙ Scaurus e prælio fugientē increpuit. Nāq; iuuenē & ingenio, & literis, & forma inter æquales nitentem, prauo conſilio amicitiā Catilinæ ſecutū, inq; caſtra eius temerario impetu ruentē, in medio itinere abſtractum, ſupplicio mortis affecit. Præfatus nō ſe Catilinæ illū aduerſus patriam, ſed patriæ aduerſus Catilinā genuiſſe. licuit donec ciuilis belli rabies præteriret, incluſum arcere. Verū illud cauti patris narrareť opus, hoc ſeueri referť. Sed vt hanc incitatā & aſperam ſeueritatē mitiores relatu patrum mores clementiæ ſuæ mixtura temperent, exactæ pœnæ conceſſa venia iungatur.

De Parentum moderatione aduerſus ſuſceptos liberos. CAPVT.IX.

De Lucio Gellio.

LVcius Gellius omnibus honoribus ad cenſuram vſq; defunctus, cū crimina grauiſſima de filio in nouercā, cōmiſſum ſtuprū, & parricidiū cogitatū, propemodū explorata haberet, nō tamē ad vindictā procurrit cōtinuo, Sed pene vniuerſo ſenatu adhibito in conſiliū, expoſitis ſuſpitionibus, defendendi ſe adoleſcenti poteſtatē fecit. Inſpectaq; diligētiſſime cauſa, abſoluit eū tum cōſilij, tū etiā ſentētia ſua. ꝙ ſi impetu iræ abſtractus ſæuire feſtinaſſet, admiſiſſet magis ſcelus, ꝙ vindicaſſet.

De Lucio Hortenſio.

Quinti autē Hortenſij, qui ſuis tēporibus ornamentū Romanæ eloquentiæ fuit, admirabilis in filio patientia extitit. Cū eni eouſq; impietatē eius ſuſpectam, & nequitiā inuiſam haberet, vt Meſſalā ſuæ ſororis filiū hæredem habiturus, ambitus reum defendens, iu-

Digitized by Google

dicibus diceret, ſi illum damnaſſent, nihil ſibi præter oſculum nepotum in quibus acquieſceret, ſuperfuturum. hac ſcilicet ſententia, quã etiam editæ orationi inſeruit, filium potius in tormento animi, q̃ in voluptatibus reponẽs. tamen ne naturæ ordinẽ confunderet, nõ nepotes, ſed filium hæredem reliquit, moderate vſus affectibus ſuis. quia & viuus moribus eius verum teſtimonium, & mortuus ſanguinis honorẽ debitum reddidit.

De Fuluio.

Idem fecit clari generis, magnæq; dignitatis vir Fuluius, ſed in filio aliquantum tetriore. Nam cũ auxilium ſenatus imploraſſet, vt ſuſpectus in parricidio, & ob id latens per triumuirũ conquireretur, ac iuſſu patrum. C. comprehenſus eſſet, nõ ſolum eum non notauit, ſed etiã decedens, dominum omnium eſſe voluit, quem genuerat hæredem inſtituẽs, nõn quem fuerat expertus.

De quodam patre ignoto.

Magnoꝝ virorũ clemẽtibus actis ignoti patris nouæ atq; inuſitatæ rationis cõſiliũ adijciam. qui cũ a filio necti ſibi inſidias cõperiſſet, nec inducere in animum poſſet, vt verũ ſanguinẽ ad hoc ſceleris progreſſum crederet, Seductam vxorẽ ſuſpicans ſuppliciter rogauit, ne ſe vlterius cælaret, ſiue illũ adoleſcentẽ ſubieciſſet, ſiue ex alio concediſſet. aſſeueratione deinde eius, & iureiurando ſe nil tale debere ſuſpicari, perſuaſus, in locum deſertum filio perducto, gladiũ, quẽ ſecum occultum attulerat, tradidit, ac iugulum feriendum prębuit, nec veneno, nec latrone ei ad peragendũ parricidium opꝰ eſſe affirmans. quo facto non paulatim, ſed magno impetu recta cogitatio pectus iuuenis occupauit. Continuoq; abiecto gladio, tu vero inquit, pater viue. et ſi tam obſequens es vt hoc precari filio permittas, me quoq; exupera. Sed tantum quæſo, ne meꝰ

erga te amor eo ſit vilior, quod a pœnitentia oritur. ſolitudinē ſanguine meliorē, pacatioreſq; penatibus ſyluas & alimentis blandi ferrum ac mortis oblatæ, q̄ datæ vitæ felicius beneficium. Commemoratis patribus, qui iniurias filiorū patienter exceperūt, referamus eos, qui mortes æquo animo tolerarunt.

De Horatio Puluillo CAPVT X.

Horatius Puluillus cum in capitolio Ioui Opti. Maxi. ædem pōtifex dedicaret, interq; nuncupationē ſolennium verborum poſtem tenens, mortuū eſſe filiū ſuum audiſſet, neq; manum a poſte remouit, ne tanti templi dedicationem interrumperet, neq; vultum a publica religione ad priuatum dolorem reflexit, ne patris magis, q̄ Pontificis partes egiſſe videretur.

De Aemilio Paulo.

Clarum exemplum, nec minus tamē illuſtre, quod ſequitur. Aemilius Paulus nunc feliciſſimi, nunc miſerrimi patris clariſſima repreſentatio, ex quatuor filijs formæ inſignis, egregiæ indolis duos iure adoptionis in Corneliam, Fabiāq; gentem tralatos, ſibi ipſe denegauit, duos ei fortuna abſtulit. Quorū alter triumphū patris funere ſuo quartum ante diem præceſſit, alter in triumphali curru conſpectus, poſt diē tertium expirauit. Itaq; qui ad donandos vſq; liberos abundauerat, in orbitate ſubito deſtitutus eſt. quem caſum quo robore animi ſuſtinuerit oratiōe, quā de rebus a ſe geſtis apud populum habuit, hanc abijciendo clauſulam nulli ambiguum reliquit. Cum in maximo prouentu felicitatis veſtræ quirites timere, ne quid mali fortuna moliretur, Iouem Opt. Max. Iunonemq; reginā, & Mineruā precatus ſum, vt ſi aduerſi quid Populo Ro. immineret, totum in meam domū conuerteretur. Quapropter bene

habet ſe res.annuendo enim votis meis id egerunt, vt vos potius meũ caſum doleatis, ꝙ ego veſtrũ ingemiſcerem. Vno etiã nunc domeſtico exẽplo adiecto,in alienis luctibus orationi meæ uagari permittam.

De Quinto Mario Rege.

Quintus Martius Rex ſuperioris Catonis in conſulatu collega filium ſummæ pietatis,magnæ ſpei,& quę non parua calamitatis acceſſio fuit, vnicum amiſit. Cũqꝫ ſe obitu eius ſubrutum, & euerſum uideret,ita dolorẽ altitudine conſilij coercuit,vt a rogo iuuenis protinus curiã peteret, ſenatũqꝫ,quem eo die lege habere oportebat,euocaret.quod niſi fortiter mœrorem ferre ſciſſet,vnius diei lucem inter calamitoſum Patrem, & ſtrenuum conſulẽ neutra in parte ceſſante officio partiri non potuiſſet.

EXTERNA. De Pericle Principe Athenienſium.

Princeps Athenienſium Pericles intra quatriduum duobus mirificis adoleſcẽtibus filijs ſpoliatus, his ipſis diebus, & vultu priſtinum habitum retinente, & oratione nulla ex parte infractiore cõcionatus eſt. Ille vero caput ꝗꝫ ſolito more coronatũ gerere ſuſtinuit, vt nihil ex vetere ritu propter domeſticũ vulnus detraheret. nõ ſine cauſa igiť tanti roboris animus ad olympi Iouis cognomẽ aſcendit.

De Xenophonte.

Xenophon autem quod ad ſocraticam diſciplinã attinet,proximus a Platone felicis,ac beatæ facundiæ,cũ ſolenne ſacrificiũ peragerer,e duobus filijs maiorem natu nomine Gryllum apud Mantineã in prȩlio cecidiſſe cognouit,nec ideo inſtitutũ deorũ cultum mittendũ putauit, Sed tantummodo coronam deponere contentus fuit. quã ipſam,percũctatus quonãmodo occidiſſet,vt andiuit fortiſſime pugnantẽ interijſſe,capiti repoſuit. numiua qbus ſacrificabat teſtatus,maiorem ſe ex virtute filij voluptatem, ꝙ ex morte

amaritudinem ſentire. Alius remouiſſet hoſtiã, abieciſſet altaria, la
chrymis reſperſa thura diſieciſſet, Xenophontis cor pia religione
immobile ſtetit, & animus in conſilio prudentiæ ſtabilis, ac dolori
ſuccumbere ipſa clade, quæ nunciata erat, triſtius duxit.

De Anaxagora.

Ne Anaxagoras quidẽ ſupprimendus eſt. Audita nanq; morte fi
lij, nihil inquit mihi inexpectatũ, aut nouũ nuntias, ego enĩ illũ ex
me natũ ſciebã eſſe mortalem. Has voces vtiliſſimis præceptis im-
buta virtus mittit. quas ſi quis efficaciter aurib⁹ perceperit, nõ igno
rabit ita liberos procreandos, vt meminerit his a rerum natura, &
accipiendi ſpiritus, & reddendi eodẽ momẽto tẽporis legem dici.
atq; vt mori neminem ſolere qui nõ vixerit, ita nec viuere aliquẽ
quidem poſſe, qui non ſit moriturus.

VALERII MAXIMI LIBER. VI.

De Pudicitia. CAPVT. I.

VNde te virorũ pariter, ac fœminarũ præcipuũ fir-
mamentũ pudicitia inuocem? Tu enim priſca reli
gione conſecratos focos Veſtę incolis. Tu Capito
linæ Iunonis puluinaribus incubas. Tu palatij co-
lumen Auguſtos penates, ſanctiſſimũq; Iulię genialem torum aſſi
dua ſtatione celebras. Tuo præſidio puerilis ætatis inſignia muni-
ta ſunt. Tui numinis reſpectu ſincærus iuuentæ flos permanet. Te
cuſtode matronalis ſtola cenſetur. Ades igitur, & cognoſce, quæ ſi
eri ipſa voluiſti.

De Lucretia.

Dux Romanæ pudicitię Lucretia, cuius virilis animus maligno
errore fortunę, muliebre corpus ſortitus eſt. A Sex. Tarquinij regis
ſuperbi filio per vim ſtuprũ pati coacta, cũ grauiſſimis verbis iniu-

riam ſuam in cōcilio neceſſarioꝶ deploraſſet, ferro ſe, quod veſte tectum attulerat, interemit, Cauſamq; tam animoſo interitu imperium conſulare pro regio permutandi Populo Ro.prębuit. atq; hanc illatam iniuriam non tulit.

De Virginio viro plebeio.

Virginius Plebeij generis,ſed patricij vir ſpiritus, ne probro cōtaminaretur domus ſua,proprio ſanguini nō pepercit. Nam cū Appius Claudius decemuir,filiæ eius virgini ſtuprū, poteſtatis virib⁹ fretus,pertinacius expeteret,deductam in forū puellā occidit. pudicæq; interemptor,q̄ corruptæ pater eſſe maluit

De Pontio Aufidiano.

Nec alio robore animi prædiitus fuit Pontius Aufidianus eques Romanus. Qui poſtq̄ cōperit filiæ ſuæ virginitatē a pædagogo proditā Faunio Saturnio,nō cōtentus ſceleratū ſeruū affeciſſe ſupplicio, etiā ipſam puellam necauit. Ita ne turpes eius nuptias celebraret,acerbas exequias duxit.

Quid Publius Meuius q̄ ſeuerū pudicitiæ cuſtodē egit? In libertum náq; gratū admodū ſibi animaduertit, quia eum nubilis iam ætatis filiæ ſuæ oſculum dediſſe cognouerat, præſertim cū nō libidine,ſed errore lapſus videri poſſet. Cæterū amaritudine pœnę, teneris adhuc puellæ ſenſibus,caſtitatis diſciplinā ingenerari magni æſtimauit.Eiq; tam triſti exēplo præcepit,vt nō ſolum virginitatē illibatam,ſed etiā oſcula ad virum ſincæra perferret.

De Quinto Fabio Maximo Seruiliano.

Quintus vero Fabius Max.Seruilianus honoribus,quos ſplendidiſſime geſſerat,cenſuræ grauitate cōſumatis,exegit pœnas a filio dubiæ caſtitatis,& punito pependit voluntario receſſu,conſpectū patriæ vitando.

De. P. Attilio Philiſco.

Dicerem Cenſoriũ virum nimis acerbum extitiſſe, niſi Publiũ Attiliũ Philiſcũ in pueritia corpore queſtũ, a domino facere coactũ tam ſeuerũ poſtea patrẽ cernerem. Filiã enim ſuã, eo ꝙ ſtupri ſe crimine coinquinauerat, interemit. Quã ſanctã igitur in ciuitate noſtra pudicitiã fuiſſe exiſtimare debemus, in qua etiã inſtitores libidinis tam ſeueros eius iudices euaſiſſe animaduertimus: ſequitᷣ excellentis nominis, ac memorabilis facti exemplum.

De Marco Claudio Marcello Aedili, & filio ſuo.

Marcus Claudius Marcellus Aedilis curulis. C. Scantinio capitolino Tr. Pl. diem ad populũ dixit, ꝙ filiũ ſuũ de ſtupro appellaſſet. eoq́ʒ aſſeuerante ſe cogi nõ poſſe, vt adeſſet, quia ſacroſanctam poteſtatẽ haberet, & ob id tribunitiũ auxiliũ implorante, totum collegiũ tribunoꝝ negauit ſe intercedere, quo minus pudicitiæ quæſtio perageretur. Citatus itaq́ʒ Scantinius reus vno teſte qui tẽtatus erat, damnatus eſt. Conſtat iuuenem productũ in roſtra, defixo in terram vultu, perſeueranter tacuiſſe, verecũdoq́ʒ ſilentio plurimũ in vltionem ſuam valuiſſe.

De Metello Celere.

Metellus quoq́ʒ Celer ſtuproſæ mentis acer punitor extitit. Cn. Sergio Silo promiſſoꝝ matrifamiliæ numorum gratia diẽ ad populum dicendo, eumq́ʒ hoc vno crimine damnando. Non enim factum tunc, ſed animus in quæſtione deductus eſt. plusq́ʒ voluiſſe peccare nocuit, ꝙ̃ non peccaſſe profuit.

De Tito Veturio filio Veturij.

Contionis hæc, illa curiæ grauitas. Titus Veturius filius eius Veturij, qui in conſulatu ſuo Samnitibus ob turpiter ictum fœdus deditus fuerat, cũ propter domeſticã ruinã, & graue æs alienũ Cœlio

Plotio nexum ſedare adoleſcentulus admodũ coactus eſſet, ſeruili bus ab eo verberibus, quia ſtuprũ pati noluerat, affectus, querelam ad conſules detulit. a quibus hac de re certior factus ſenatus, Plotiũ in carcerẽ duci iuſſit. in qualicũq; eni ſtatu poſitã Romano ſangui ni pudicitiã tutã eſſe voluit. Et quid mirũ, ſi hoc vniuerſi. P. C. cenſuerunt?

De. C. Feſcenino Triumuiro.

Caius Feſcenninus Triũuir. C. Corneliũ fortiſſime militiæ ſtipen dia emeritũ, virtutisq; nomine quater honore primipili ab imperatoribus donatũ, q͏̃ cũ ingenuo adoleſcentulo ſtupri cõmercium habuiſſet, publicis vinculis onerauit. á quo appellati tribuni, cũ de ſtupro nihil negaret, ſed ſponſionẽ ſe facere paratũ diceret, qđ adu leſcens ille palam, atq; aperte corpore queſtũ factitaſſet, interceſſio nem ſuã interponere noluerũt. Itaq; Cornelius in carcere mori coactus eſt. Nõ putarũt Tr. Pl. Rempu. noſtrã cũ fortibus viris paciſci oportere, vt externis periculis domeſticas delitias emerent.

De Tribuno Plebis, ſiue Populo Romano.

Libidinoſi Centurionis ſuppliciũ Marci Lectorij Mergi tribuni militaris ęque ſimilis fœdus exitus ſequit̃. Cui Cominius Tr. Pl. diẽ ad populũ dixit, q͏̃ corniculariũ ſuum ſtupri cauſa appellaſſet. Nec ſuſtinuit eius rei ſententiã Lectorius, ſed ſe ipſe ante iudicij tempus fuga prius ſubtraxit, deinde etiã morte ſe puniuit. Naturæ modũ expleuerat. Fato tamẽ functus, vniuerſæ plebis ſententia crimine impudicitiæ damnatus eſt. Signa illum militaria, ſacratæ aquilæ, & certiſſima Romani imperij cuſtos, ſeuera caſtrorum diſciplina, vſq; ad inferos perſecuta eſt. Quoniã cuius virtutis magiſter eſſe debuerat, ſanctitatis corruptor tentabat exiſtere.

De Caio Mario.

Hoc monuit. C. Mariũ imperatorẽ tum, cũ Cluſium ſororis ſuæ

filium tribunum militum a Cœlio Plocio manipulario milite iure cæſum pronuntiauit. quia eũ de ſtupro cõpellare auſus fuerat.

Sed vt eos quoq;, qui in vindicãda pudicitia dolore ſuo publica lege vſi ſunt, ſtrictim percurram, Sempronius Muſica. C. Gallium deprehẽſum in adulterio flagellis cecidit. C. Menius. L. Octauium ſimiliter deprehẽſum neruis contudit. Carbo Actienus a Bibieno, Item Pontius a. P. Cernio deprehenſi caſtrati ſunt. Cn. etiam Furius Broccum, quẽ deprehenderat, familiæ ſtuprãdum obiecit. quibus iræ ſuæ indulſiſſe fraudi non fuit.

EXTERNA. De Hippone fœmina.

Atq; vt domeſticis externa ſubnectam, græca fœmina nomine Hippo, cum hoſtiũ claſſe eſſet excepta, in mare ſe, vt pudicitiã morte tueretur, abiecit. cuius corpus Erechtheo littori appulſum, proxima vndis humus ſepulturę mandatũ, ad hoc tempus tumulo contegit. ſanctitatis vero gloriã æternæ traditam memoriæ Græcia laudibus ſuis celebrando, quotidie florẽtiorem effecit.

De Orgiagontis vxore Reguli.

Vehementius hoc illud cõſideratius exemplũ pudicitiæ. Exercitu & copijs Gallogræcorũ a. Cn. Manilio conſule in Olympo mõte ex parte deletis, ex parte captis Orgiagontis Reguli vxor miræ pulchritudinis a Cẽturione, cui cuſtodiẽda tradita erat, ſtuprũ pati coacta, poſt, ꝙ ventũ eſt in eũ locũ, in quem cõſulis iuſſu Cẽturio, miſſo nũtio neceſſarios mulieris pretiũ, q̃ eum redimerẽt, afferre iuſſerat, aurũ expendẽte Centurione, & in eius põdus animo, oculisq; intẽto, Gallogręcis lingua gentis ſuę impauit, vt eũ occiderẽt. interfecti deĩde caput abſciſſum manibꝰ retinẽs ad coniugẽ venit, abiectoq; ante pedes eius et iniuriæ & vltiõis ſuæ ordinẽ expoſuit. Huius fœminæ quid aliud quiſꝙ, ꝙ cor pus in poteſtatẽ hoſtium

veniſſe dicat? Nanq; animus neq; vinci, nec pudicitia capi potuit.

De vxoribus Theutonicorũ.

Theutonicorũ vero cõiuges Mariũ victorem orarunt, vt ab eo virginibus Veſtalibus dono mitterent̃, affirmantes æque ſe atq; illas virilis cõcubitus expertes futuras. Eaq; re nõ impetrata, laqueis ſibi nocte proxima ſpiritũ eripuerũt. Dij melius, ꝙ hunc animũ viris earũ in acie nõ dederunt. Nam ſi mulierũ ſuarũ virtutẽ imitari voluiſſent, incerta Theutonicæ victoriæ trophea reddidiſſent.

Quæ libere dicta aut facta ſunt. CAPVT. II.

Libertatem autẽ vehementis ſpiritus dictis pariter & factis teſtatam, vt nõ inuitauerim, ita vltro venientem nõ excluſerim. quæ inter virtutẽ, vitiũq; poſita, ſi ſalubri modo ſe temperauerit, laudem. ſi quo nõ debuit, profuderit, reprehenſionẽ meretur. ac vulgi ſic auribus gratior, ꝙ ſapientiſſimi cuiuſq; animo probabilior eſt. vtpote frequentius aliena venia, ꝙ̃ ſua prouidentia tuta. Sed quia humanæ vitæ partes proſequi propoſitũ eſt, noſtra fide æſtimatione propria referatur.

De quodam Principe Priuernatum.

Priuerno capto, interfectiſq; qui id oppidũ ad rebellandũ incitauerant, ſenatus indignatione accenſus, conſiliũ agitabat, quid nã ſibi de reliquis quoq; Priuernatibus faciendũ eſſet. Ancipiti igit̃ caſu eorũ caſus fluctuabat, eodẽ tempore & victoribus, & iratis ſubiecta. Cæterũ cũ auxiliũ vnicum in precibus reſtare animaduerterent, ingenui, & Italici ſanguinis obliuiſci nõ potuerunt. Princeps enim eorũ in curia interrogatus, quã pœnam mereretur, reſpõdit. quam merentur qui, cũ ſe dignos libertate iudicarẽt, arma ſumpſerant. Exaſperatos. P. conſcriptoꝝ animos verbis inflammauerat. Sed Plautius conſul fauẽs Priuernatium cauſæ, regreſſum animo-

ſo eius dicto obtulit, quęſiuitq́ꝫ, qualem cum eis pacem habituri ro mani eſſent impunitate donata. At is conſtantiſſimo vultu, Si bo nam dederitis, inquit, perpetuã. ſi malam, non diuturnam. qua vo ce perfectũ eſt, vt victis non ſolum venia, ſed etiam ius, & benefi ciũ noſtræ ciuitatis daretur. ſic in ſenatu priuernas loqui auſus eſt.

De Lucio Craſſo.

Lucius vero Philippus conſul aduerſus eundẽ ordinem liberta tem exercere non dubitauit. nam ſegniciẽ pro roſtris exprobrans, alio ſibi ſenatu opus eſſe dixit, tantumq́ꝫ a pœnitentia dicti abfuit, vt etiã Lucio Craſſo ſummæ dignitatis & eloquẽtiæ viro id in cu curia grauiter ferenti, manum inijci iuberet. Ille reiecto lictore, nõ es, inquit, mihi Philippe conſul, quia nec ego tibi ſenator ſum.

De. P. Scipione Aphricano

Quid Philippum ab incurſu ſuo tutum libertas reliquit? immo & ſimiliter aggreſſa & æque experta patiẽtia eſt. Cn. Carbo Tr. Pl. nuper ſepultæ Gracchanę ſeditionis turbulẽtiſſimus vindex, idẽq́ꝫ orientium ciuilium malorum fax ardentiſſima Publium, Aphrica num a Numantiæ ruinis ſummo cum gloriæ fulgore venientem ab ipſa pene porta in roſtra productũ, quid de Tiberij Gracchi mor te, cuiꝰ ſororem in matrimonio habebat, ſentiret, interrogauit. vt autoritate clariſſimi viri, inchoato iam incendio multũ incremen ti adijceret. quia non dubitabat quin propter tam arctam affinita tem aliquid pro interfecti neceſſarij memoria miſerabiliter eſſet lo cuturus. At is iure eũ cęſum videri reſpondit. Cuius dicto cum con cio tribunitio furore inſtincta violenter ſucclamaſſet, Taceant in quit quibus Italia nouerca eſt. orto deinde murmure, non efficietis ait, vt ſolutos verear, q̃s alligatos adduxi. Vniuerſus populus ite rum ab vno contumelioſe correptus erat. Quantus eſt honos vir

tutis. Tacuit aſtutum. recens victoria ipſius Numantina, & patris Macedonica, deuictæq; Carthaginis ſpolia habita, ac duorũ regũ Siphacis & Perſæ ante triumphales currus cathenatæ ceruices, tũc totius fori prementes ora clauſerũt. Nec timori datum eſt ſilentiũ. ſed quia beneficio Aemiliæ, & Corneliæ gentis multi metus vrbis atq; Italiæ finiti erant, plebs Romana libertatis Scipionis libera nõ fuit. Quapropter minus mirari debemus, q̧ ampliſſima Cn. Pompeij autoritas toties cum libertate luctata eſt. nec ſine magna laude. quoniã omnis generis hominum licentiæ ludibrio ſe eſſe quieta fronte tulit.

De Cn. Piſone.

Cn. Piſo, cum Manilium Criſpum reum ageret, eumq; euidẽter nocentẽ gratia Pompeij videret eripi, iuuenili impetu ac ſtudio ad accuſationẽ prouectus, multa, & grauia crimina prępotenti defenſori obiecit. Interrogatus deinde ab eo, cur ſe quoq; nõ accuſaret, Da, inquit, vades Reip. te, ſi poſtulatus fueris, ciuile bellum non excitaturum, iam de tuo prius, q̃ de Manilij capite in cõſiliũ iudicis mittam. Ita eodem iudicio duos ſubſtinuit reos. accuſatione Manilium, libertate Pompeium. & eorum alterũ lege peregit, alterũ profeſſione, qua ſolum poterat.

De Catone.

Quid ergo libertas ſine Catone: nec magis q̃ Cato ſine libertate. Nam cum in ſenatorẽ nocentẽ, & infamẽ reum iudex ſediſſet, tabellæq; Cn. Pompeij laudationẽ eius cõtinentes prolatæ eſſent, proculdubio efficaces futuræ pro noxio, ſubmouit eas e quæſtione, legem recitando, qua cautum erat, ne ſenatoribus tali auxilio vti liceret. Huic facto perſona admirationẽ ademit. Nam quæ in alio audacia videretur, in Catone fiducia cognoſcitur.

Digitized by Google

De. Cn.Lentulo Marcellino Conſule.

Cn. enim Lentulus Marcellinus conſul, cum in cõcione de Magni Pompeij nimia potentia quereretur, aſſenſusq; illi clara vocẽ vniuerſus populus eſſet, acclamate, inquit, acclamate quirites, dũ licet. iam enĩ vobis impune facere nõ licebit. pulſata eſt tũc eximij ciuis potẽtia, hinc inuidioſa querela, hinc lamẽtatione miſerabili.

Cui candida faſcia crus alligatum habenti, Fauonius, inquit. nõ refert, qua in parte corporis ſit diadema. exigui panni cauillatione regias eius vires exprobrans. At is neutra in parte mutato vultu, vtrũq; cauit, ne aut hilari frõte lıbẽter agnoſcere potentiã, aut triſti iram profiteri videretur. eaq; patientia inferioris etiam generis, & fortunæ hominibus aditum aduerſus ſe dedit, e quorum turba duos retuliſſe abunde erit.

De Aelio Mantia Formiano.

Aelius Mantia Formianus libertini filius vltimæ ſenectutis. L. Libonem apud Cenſores accuſabat, in quo certamine cum Pompeius Magnus humilitatẽ ei, ætatemq; exprobrans ab inferis illum ad accuſandũ remiſſum dixiſſet, non mẽtiris inquit Pompei. venio enim ab inferis in. L. Libonem accuſator. ſed dũ illic moror vidi cruentum Cn. Domitium ænobarbum deflentem, quod ſummo genere natus, integerrimæ vitæ, amantiſſimus patriæ in ipſo iuuentutis flore, tuo iuſſu eſſet occiſus. Vidi pari claritate conſpicuũ Brutum ferro laceratum, querentẽ id ſibi prius perfidia, deinde etiam crudelitate tua accidiſſe. Vidi. Cn. Carbonẽ acerrimum pueritiæ tuæ, bonorumq; patris tui defenſorẽ in tertio conſulatu cathenis, quas tu ei inijci iuſſeras vinctũ, obteſtantem te, aduerſus omne fas, & nefas cum in ſummo eſſet imperio, a te equite romano trucidatũ. Vidi eodem habitu, & quiritatu tuo prætoriũ virum

Perpennam ſæuitiam tuã execrantem,omneſq; eos vna voce indignãtes, quod indemnati ſub te adoleſcentulo carnifice occidiſſent. Obducta iam vetuſtis cicatricibus bellorum ciuilium vaſtiſſima vulnera,municipali homini ſeruitutẽ paternam redolenti effrenatę temeritatis intolerabilis ſpiritus impune reuocare licuit.Itaq; eo tempore & fortiſſimũ erat. Cn. Põpeio maledicere, & tutiſſimũ. ſed non patitur nos hoc longiore querela proſequi perſonæ inſequentis aliquanto ſors humilior.

De Diphilo Tragœdo.

Diphilus Tragœdus, cũ Appollinaribus ludis inter actũ ad eum verſum veniſſet,in quo hæc ſentẽtia cõtinetur, miſeria noſtra magnus eſt, directis in Pompeium magnũ manibus pronuntiauit. reuocatuſq; aliquoties a populo ſine vlla cunctatiõe nimię illũ, & intolerabilis potẽtiæ reũ geſtu perſeuerãter egit.eadẽ petulantia vſus eſt in ea quoq; parte.virtutẽ iſtã veniet tẽpus cum grauiter gemas.

De Marco Caſtritio.

Marci etiam Caſtritij libertate inflãmatus animus, qui dum Placentiæ magiſtratum gereret,Cn. Carbone conſule iubente decretum fieri,quo ſibi obſides a placentinis darentur, nec ſummo eius imperio obtẽperauit,nec maximis viribus ceſſit,atq; etiam dicenti multos ſe gladios habere, reſpõdit, & ego annos. obſtupuerũt tot legiones tam robuſtas ſenectutis reliquias intuentes.Carbonis quoq; ira,quia materiam ſæuiendi perq̃ exiguam habebat,paruulum vitæ tempus ablatura,in ſe ipſa collapſa eſt.

De Seruio Galba.

Iam Seruij Galbæ temeritatis plena poſtulatio,quod diuũ Iuliũ conſumatis victorijs in foro ius dicentem,in hunc modum interpellare ſuſtinuit.C. Iuli Cæſar pro.Cn. Pompeio Magno quondã

genero tuo in tertio eius conſulatu pecuniã ſpopondi,quo nomi-
ne nunc appellor. Quid agam?dependã?palam atq; a pte ei bono-
rum Pompeij venditionẽ exprobrãdo,vt a tribunali ſummoueret̃
meruerat. ſed,ipſa illud manſuetudine mitius pectus, æs alienum
Pompei ex ſuo fiſco ſolui iuſſit.

De Ceſelio viro ſapiente.

Age Ceſelius vir iuris ciuilis ſcientia clarus,q̃ periculoſe contu-
max?nullius enim aut gratia,aut autoritate compelli potuit,vt de
aliqua earũ rerum, quas triumuiri dederãt, formulam cõponeret.
Hoc animi iudicio victoriæ eo℞ beneficia extra omnem ordinẽ le
gum ponẽs. Idem cum multa de tẽporibus Cæſaris liberius loque
retur,amiciq; ne id faceret,monerẽt,duas res, quę hominibus ama
riſſimæ vident̃,magnã ſibi licẽtiam præbere reſpondit,ſenectutẽ,
& orbitatem.

EXTERNA. De quadã muliere.

Inſerit ſe tantis viris mulier alienigeni ſanguinis, quæ a Philip-
po rege temulento immerẽter damnata, prouocarẽ ad Philippũ,
inquit,ſed ſobrium.excuſſit crapulam oſcitãti, ac præſentia animi
ebrium reſipiſcere,cauſaq; diligentius inſpecta iuſtiorẽ ſententiam
ferre coegit. Igitur æquitatem, quã impetrare non potuerat, extor
ſit.ac potius præſidium a libertate,q̃ ab innocentia mutuauit.

De quadam fœmina Syracuſana.

Iam illa non ſolum fortis, ſed etiam vrbana libertas. ſenectutis
vltimæ quædam ſyracuſis omnibus Dionyſij tyranni exitiũ, pro-
pter nimiã mo℞ acerbitatem,& intolerabilia onera votis expeten
tibus ſola quotidie matutino tempore deos, vt incolumis, ac ſibi
ſuperſtes eſſet orabat. Quod vbi is cognouit, non debitam ſibi ad
miratus beneuolentiam,accerſit eam, & quid ita hoc, aut quo ſuo

merito faceret interrogauit. Tum illa, certa eſt inquit ratio propoſiti mei. puella enim cum grauem tyrannum haberemus, carere eo cupiebam. quo interfecto, aliquanto tetrior arcem occupauit. eius q̃q finiri dominationẽ magni æſtimabam. tertiũ te importuniorẽ ſuperioribus habere cœpimus rectorẽ. Itaq; timẽs ne ſi tu fueris abſumptus, deterior in locũ tuum ſuccedat, caput meũ pro tua ſalute deuoueo. tam facetam audaciam Dionyſius punire erubuit.

De Theodoro Cyrenæo.

Inter has, & Theodorum Cyrenęũ quaſi animoſi ſpiritus coniugium eſſe potuit virtute par, felicitate diſſimile. Is enim Liſimacho regi mortem ſibi minitãti, enimuero, inquit, magnifica res tibi cõtigit quia cantaridis vim aſſecutus es. Cumq; hoc dicto accẽſus cruci eum adfigi iuſſiſſet, terribilis hæc (ait) ſit purpuratis tuis. mea quidem nihil intereſt, humi ne, an ſublime putreſcam.

De Seueritate. CAPVT. III.

ARmet ſe duritia pectus neceſſe eſt, dum horridæ, ac triſtis ſeueritatis acta narrantur. vt omni mitiori cogitatione ſepoſita, rebus auditu aſperis vacet. Ita enĩ diſtrictæ, & inexorabiles vindictæ, & varia pœnarũ genera in medium procurrent. Vtilia quidẽ legum munimenta, ſed minime in placido, & quieto paginarum numero reponẽda. M. Manlius vnde gallos depulerat, inde ipſe præcipitatus eſt. quia fortiter defenſam libertatẽ nefarie opprimere conatus fuerat. cuius iuſtę vltionis nimirũ hæc præfatio fuit. Manlius eras mihi cũ præcipites agebas Senones, poſt, q̃ imitari cœpiſti, vnus factus es ex Senonibus. huius ſupplicio æternæ memoriæ nota inſerta eſt. Propter illũ enĩ lege ſanciri placuit, ne quis patricius in arce, aut in capitolio habitaret. qui domũ eo loci habuerat, vbi nũc ædem Monetæ videmus.

In Spurium Caſſium.

Par indignatio aduerſus Spurium Caſſium erupit. Cui plus ſuſpitio concupitæ dominationis nocuit,quàm tres magnifici conſulatus,ac duo ſpecioſiſſimi triumphi profuerũt.Senatus enim,Populusq; Ro.nõ contentus capitali eum ſupplicio afficere,interempto domũ ſuperiecit,vt penatiũ quoq; ſtrage puniret.In ſolo autẽ ædẽ Telluris fecit. Itaq; quod prius domiciliũ potentiſſimi viri fuerat, nunc religioſæ ſeueritatis monimentum eſt.

In Spurium Melium.

Eadem auſum Spuriũ Melium conſimili exitu patria multauit. Area vero dom⁹ eius,quo iuſtitia ſupplicij notior ad poſteros perueniret,Aequimelij appellationẽ traxit.

Quantũ ergo odij aduerſus hoſtes libertatis inſitũ animis antiqui haberent,parietum,ac tectorũ in quibus verſati fuerant,ruinis teſtabantur.Ideoq; &.M.Flacci, &.L.Saturnini ſeditioſiſſimorũ ciuiũ corporibus trucidatis,penates ab imis fundamẽtis eruti ſunt. Cæterũ Flacciana area cum diu penatibus vacua manſiſſet,a. Q. Catulo Cimbricis ſpolijs adornata eſt.

Viguit in noſtra ciuitate Tiberij & Caij Gracchorũ ſumma nobilitas,ac ſpes ampliſſima.ſed quia ſtatũ ciuitatis conati erant conuellere,inſepulta cadauera iacuerunt.ſupremusq; humanæ concionis honos filijs Gracchi, & nepotibus Aphricani defuit. quinetiã familiares eorum,ne quis Reipu.inimicis amicus eſſe vellet, de robore præcipitati ſunt.

Idem ſibi licere tam.P. Mutius Tr.Pl.quàm Senatus & Popu. Ro. credidit.qui omnes collegas ſuos,qui duce Spurio Caſſio id egerãt vt magiſtratibus non ſubrogatis cõmunis libertas in dubiũ vocaretur,viuos cremauit.Nihil profecto hac ſeueritate fidentius.vnus

enim tribunus eam pœnam nouem collegis inferre auſus eſt, quã nouem tribuni ab vno collega exigere exhorruiſſent.

Libertatis adhuc cuſtos & vindex ſeueritas, ſed p dignitate etiã ac pro diſciplina ęque grauis. M. enim Clodiũ Senatus Corſis, quia turpem cũ his pacẽ fecerat, dedidit, quẽ ab hoſtibus non acceptum in publica cuſtodia necari iuſſit. Semel læſa maieſtate imperij quot modis iræ pertinax vindex factum eius reſcidit, libertatẽ ademit, ſpiritũ extinxit, corpus contumelia carceris, & deteſtanda gemoniarum ſcalarum nota fœdauit. atq; hic quidem ſenatus animaduerſionem meruerat.

De Cornelio Scipione.

Cn. autẽ Cornelius Scipio Diſpali filius prius, q̃ mereri poſſet, expertus eſt. Nam cum ei Hiſpania prouincia ſorte obueniſſet, ne illuc iret, decreuit. adiecta cauſa q recte facere neſciret. Itaq; Cornelius propter vitæ inhoneſtum actum ſine vllo prouinciali miniſterio tamen repetundarũ lege damnatus eſt.

De Caio Vatieno.

Ne in. C. quidẽ Vatieno, qui ſiniſtræ manus digitos, ne bello Italico militaret, abſciderat, ſeueritas ſenatus ceſſauit. Publicatis enĩ bonis eius, ipſum æternis vinculis puniẽdum cenſuit. effecitq;, vt quem honeſte ſpiritũ profundere in acie noluerat, turpiter in catenis conſumeret.

De. M. Curio Conſule.

Id factum imitatus. M. Curius conſul, cũ delectum ſubitũ educere coactus eſſet, & iuniorum nemo reſpondiſſet, cõiectis in ſortem omnibus tribubus, Polliæ, quæ proxima exierat, primũ nomẽ vrna extractum citari iuſſit. neq; eo reſpondente, bona adoleſcentis haſtæ ſubiecit. Quod vt illi nuntiatũ eſt, ad conſulum tribunal cu-

currit,collegiumq; tribunoꝝ appellauit. Tunc. M. Curius præfatus non opus eſſe eo ciue reip. qui parere neſciret,& bona eius,& ipſm vendidit.

De Lucio Domitio Prætore.

Aeque tenax propoſiti. L. Domitius. Nam cum Siciliã Prætor regeret,& ad eum eximię magnitudinis aper allatus eſſet,adduci ad ſe paſtorem,cuius manu occiſus erat,iuſſit. Interrogatũq; quomõ eam beſtiam confeciſſet,poſt,q̃ comperit vſum venabulo,cruci fixit. quia ipſe ad exturbanda latrocinia, quibus prouincia vaſtabatur,ne quis telum haberet, edixerat. Hoc aliquis in finẽ ſeueritatis, & ſæuitiæ ponendum dixerit. diſputatione enim vtroq; flecti poteſt. Cæterũ ratio publici imperij Prætorẽ nimis aſperũ exiſtimari non patitur. Sic ſe in viris puniendis ſeueritas exercuit. Sed ne in fœminis quidem ſupplicio afficiendis ſegniorem ſe egit.

De Horatio.

Horatius poſt prælium trium Curiatiũ conditione pugnæ omnium Albanoꝝ victor, cũ ex illa clariſſima acie domũ repetens, ſororem ſuam virginẽ Curiatij ſponſi mortẽ profuſius, q̃ illa ætas debebat,flentẽ vidiſſet,gladio,quo patriæ rẽ bene geſſerat,interemit. parum pudicas ratus lachrymas, quæ præpropero amori dabantur. Quem hoc nomine reum apud populum actum pater defendit. Ita paulo propenſior animus puellę ad memoriã futuri viri & fratrem ferocem vindicem, & vindictæ tam rigidum aſſenſorem patrem habuit.

De Spurio Poſthumio Albino,
& Quinto Martio Philippo.

Conſimili ſeueritate ſenatus poſtea vſus. Spurio Poſthumio Albino,& Q. Martio Philippo Conſulibus mandauit,vt de ijs,quæ ſacris bacchanaliũ inceſtu vſæ fuerant,inquirerent. a quibus cum

multæ eſſent damnatæ,in omnes cognatas intra domos animad uerterunt. lateq; patens obprobrij deformitas, ſeueritate ſupplicij emẽdata eſt. quia quantũ ruboris ciuitati noſtræ mulieres turpiter ſe gerendo incuſſerant,tantũ laudis grauiter punitæ attulerunt.

De Publicia,& Licinia.

Publicia autẽ,quę Poſthumiũ Albinum conſulem,item Licinia, quæ Claudiũ Aſellum viros ſuos veneno necauerãt,propinquorũ decreto ſtrangulatæ ſunt. Nõ enim putauerunt ſeueriſſimi viri in tam euidẽti ſcelere longũ publicæ quęſtionis tempus expectandũ. Itaq; quarũ innocentiũ defenſores fuiſſent, ſontium maturi vindices extiterunt.Magno ſcelere horum ſeueritas ad exigendam vindictam concitata eſt.

De Egnatio Metello.

Egnatij autẽ Metelli longe minore de cauſa, qui vxorẽ,ꝙ vinũ bibiſſet,fuſte percuſſam interemit. Idq; factum nõ accuſatore tantum,ſed etiã reprehenſore caruit.vnoquoq; exiſtimante optimo illam exemplo violatæ ſobrietatis pœnas pependiſſe. Et ſane quæcunq; fœmina vini vſum immoderate appetit,& virtutibus omnibus ianuam claudit,& delictis aperit.

De.C.Sulpitio Gallo.

Horridũ.C.quoq; Sulpitij Galli maritale ſuppliciũ. Nam vxorẽ dimiſit, ꝙ eam capite aperto foris verſatam cognouerat. abſciſſa ſentẽtia,ſed tamẽ aliqua ratione munita. Lex enim inquit tibi meos tantũ pręfinit oculos,quibus & formã tuam approbes, & placere deſyderes.His decoris inſtrumenta cõpara,his eſto ſpecioſa,horũ te certiori crede noticię. vlterior tuus conſpectus ſuperuacua irritatione accerſitus,in ſuſpicione,& crimine hæreat neceſſe eſt.

De.Q.Antiſtio Vetere.

Digitized by Google

Nec aliter ſenſit Quintus Antiſtius Vetus repudiando vxorẽ, quòd illam in publico cũ quadam libertina vulgari ſecreto loquentẽ viderat. Nam (vt ita dicam) incunabulis culpæ & nutrimentis non ipſa cõmotus culpa, citeriorem delicto præbuit vltionem, vt potius caueret iniuriam, quàm vindicaret.

De P. Sempronio Sopho.

Iungendus eſt his. P. Sempronius Sophus, qui coniugẽ repudij nota affecit, nihil aliud, quàm ſe ignorante ludos auſam ſpectare. ergo dum ſic olim fœminis occurritur, mens earũ a delictis aberat. Cęterum & ſi Romanæ ſeueritatis exemplis, totus orbis terrarũ inſtrui poteſt, tamẽ externa ſummatim cognoſcere faſtidio non ſit.

EXTERNA. De Archilocho Poeta.

Lacedęmonij libros Archilochi e ciuitate ſua exportari iuſſerũt, quòd eorũ parum verecundam, ac pudicam lectionẽ arbitrabanť. Noluerunt enim ea liberorũ ſuorũ animos imbui, ne plus moribus noceret, quàm ingenijs prodeſſet. Itaq; maximũ Poetam, aut certe ſummo proximũ, quia domũ ſibi inuiſam obſcœnis maledictis lacerauerat, carminum exilio multarunt.

De Athenienſibus.

Athenienſes autẽ Timagoram inter officiũ ſalutationis Dariũ regem more gentis illius adulatum, capitali ſupplicio affecerunt. vnius ciuis humilibus blanditijs totius vrbis ſuę decus Perſicæ dominationi ſummiſſum grauiter ferentes.

De Cambyſe Rege.

Iam Cambyſes inuſitatæ ſeueritatis, qui mali cuiuſdã iudicis ex corpore pellem detractam ſellæ intẽdi, in eaq; filiũ eius iudicaturũ conſidere iuſſit, cæterũ & rex, & barbarus atroci, ac noua pœna iudicis, ne quis poſtea corrumpi iudex poſſet, prouidit.

Grauiter dicta aut facta. CAPVT. IIII.

MAgnam,& bonam laudis partem in claris viris etiā illa vendicant, quæ aut ab his grauiter dicta, aut facta pertinax memoria viribus ęternis comprehēdit. quorum ex abundāti copia,nec parca nimis,nec rurſus auida manu,q̄ magis deſiderio ſatiſfaciat, q̄ ſatietati abundet, hauriamus.

De Manlio Torquato.

Ciuitate noſtra cannenſi clade ꝑculſa, cum admodum tenui filo ſuſpenſa Reip.ſalus ex ſociorum fide penderet, vt eoꝝ animi ad imperium romanum tuendum conſtantiores eſſent, maiori parti ſenatus principes latinoꝝ in ordinē ſuum ſublegi placebat. Anius autem Campanus etiā conſulem alterum Capuæ creari debere aſſeuerabat.ſic contuſus, & æger romani imperij ſpiritus erat. tūc Manlius Torquatus filiꝰ eius,qui latinos apud Veſerim inclyta pugna fuderat,q̄ poterat clara voce denūtiauit, Si qs ſocioꝝ inter patres .C. ſententitiā dicere auſus eſſet, continuo ſeipſum interempturum. hæ vnius minæ,& romanorum languentibus animis calorem priſtinum reddiderunt,& Italiam ad ius ciuitatis nobiſcum exequendum conſurgere paſſæ nō ſunt.nanq̧ vt patris armis, ita verbis filij fracta ceſſit.

De Manlio.

Par illius quoq̧ Manlij grauitas, cui cum conſulatus omnium cōſenſu deferreť, cumq̧ ſub excuſatione aduerſæ valitudinis oculorum recuſaret inſtantibus cunctis,alium,inquit,quirites quęrite, ad quem hunc honorem tranſferatis.nam ſi me gerere eum cogeritis,nec ego mores veſtros ferre, nec vos meum imperium perpeti poteritis. priuati tā ponderoſa vox,q̄ graues faſces conſulis exitiſſet.

De Scipione Aemiliano.

Nihilo ſegnior Scipionis Aemiliani aut in curia, aut in cōcione grauitas, qui cum haberet conſortem cenſuræ Mumiū, vt nobilē ita eneruis vitæ pro roſtris dixit, ſe ex maieſtate Reip. omnia geſtu rum, ſi ſibi ciues vel dediſſent collegam, vel non dediſſent.

De eodem Scipione.

Idem cum Seruius Sulpitius Galba, & Aurelius conſules in ſena tu contēderent, vter aduerſus Viriatum in Hiſpaniā mitteretur, ac magna inter. P. C. diſſenſio eſſet, omnibus quo nam eius ſentētia inclinaret expectantibus, neutrum, inquit, mihi mitti placet, alter nihil habet, alteri eſt nihil ſatis. æque malam licētis imperij magi ſtram iudicans inopiā, atq; auaritiam. quo dicto vt neuter in pro uinciam mitteretur, obtinuit.

De Pompilio legato.

Cn. vero Pompilius a ſenatu legatus ad Antiochum miſſus, vt bello ſe, quo Ptolemæum laceſſebat, abſtineret, cum ad eum veniſ ſet, atq; is prompto animo, & amiciſſimo vultu dextram ei por rexiſſet, inuicem ei ſuam porrigere noluit. ſed tabellas ſenatuſcon ſultum continētes tradidit. quas vt legit Antiochus, dixit ſe cum amicis collocuturū. indignatus Pompilius quod aliquā moram in terpoſuiſſet, virga ſolum, quo inſiſtebat, denotauit. & prius inqt, q̄ hoc circulo excedas, da reſponſum, quod ſenatui referam. non legatum locutum, ſed ipſam curiam ante oculos poſitā crederes. cōtinuo eni Rex affirmauit fore, ne amplius de ſe Ptolemæus que reretur. ac tum demū Pompilius manum eius tanq̄ ſocij apprehē dit. Q; efficax eſt animi, ſermoniſq; abſciſa grauitas. eodē momē to Syriæ regnum terruit, Aegypti texit.

De Publio Rutilio.

Publij autem Rutilij verba prius, an facta exiſtimē, ne ſcio. nam

vtriſq; æque admirabile ineſt robur. Cum amici cuiuſdam iniuſtę rogationi reſiſteret, atq; is per ſummã indignationẽ dixiſſet, Quid ergo, inquit, mihi opus eſt amicitia tua, ſi qđ rogo nõ facis? Reſpõdit. imo quid mihi tua, ſi ꝓpter te aliquid inhoneſte facturus ſum?

Huic voci conſentanea illa opera. quod magis ordinũ diſſenſione, ꝙ vlla culpa ſua reus factus, nec obſoletã veſtem induit, nec inſignia ſenatoris depoſuit, nec ſupplices ad genua iudicum manus tetendit, nec dixit quicꝙ ſplendore præteritoꝝ annoꝝ humilius. effecitq; vt periculum huic non impedimentũ grauitatis eius eſſet, ſed experimentum. atq; etiam cum ei reditũ in patriã ſyllana victoria præſtaret, in exilio, ne quid contra leges faceret, remanſit. quapropter felicitatis cognomen iuſtius quis moribus grauiſſimi viri, ꝙ impotentis armis aſſignauerit. Quod quidẽ Sylla rapuit, Rutilius meruit.

De.M.Bruto.

Marcus Brutus ſuarum prius virtutum, ꝙ patriæ parentis parricida. Vno enim facto, & illas in profundũ præcipitauit, & omnẽ ſui nominis memoriã, inexpiabili deteſtatione perfudit. vltimum præliũ initurus, necantibus id quibuſdam cõmitti oportere, Fidenter, inquit, in aciem deſcendo. hodie enim aut recte erit, aut nihil curabo. Prẹſumpſerat videlicet neq; viuere ſine victoria, neq; mori ſine ſecuritate poſſe.

Huius mentio mihi ſubijcit, quod aduerſus. D. Brutum in Hiſpania grauiter dictũ eſt, referre. Nam cũ ſe ei tota pene Luſitania dediſſet, ac ſola gentis huius vrbs Cinania pertinaciter arma retineret, tentata redẽptione propemodũ vno ore legatis Bruti reſpõdit ferrum ſibi a maioribus, quo vrbem tuerentur, nõ aurum, quo libertatem ab imperatore auaro emerent, relictum. Melius ſine dubio homines noſtri ſanguinis hæc dixiſſent, ꝙ audiſſent. Sed illos

quidem natura in huius grauitatis veſtigia deduxit.

De Socrate philoſopho.

Socrates autem græcæ doctrine clariſſimũ columen cum Athenis cauſam diceret, defenſionēq; ei Lyſias a ſe compoſitã, qua in iudicio vteretur, recitaſſet demiſſam, & ſupplicē, imminentiq; procellæ accōmodatam, aufer, inquit, quæſo iſtam. nam ego ſi adduci poſſem, vt eam in vltima Scythiæ ſolitudine perorarem, tum meipſum morte multãdum concederem. Spiritum cõtempſit ne careret grauitate. maluitq; Socrates extingui, q̃ Lyſias ſupereſſe.

De Alexandro Rege.

Quantus hic in ſapientia, tantus in armis Alexander illam vocem nobiliter edidit. Dario enim vno iam & altero prælio virtutem eius experto, atq; ideo partem regni Tauro tenus monte, & filiam in matrimonium cum decies centũmillibus talentum pollicente, cum Parmenion dixiſſet, ſe, ſi Alexander eſſet, vſuꝝ ea conditione, reſpondit, & ego vterer ſi Parmenion eſſem. Vocem duabus victorijs reſpõdentē, dignãq; cui tertia ſicut euenit, tribuerē.

De Lacedæmonijs.

Atq; hæc quidem & animi magnifici & proſperi ſtatus. illa vero qua legati lacedæmonioꝝ apud patrem eius miſeram fortunæ ſuæ conditionē teſtati ſunt, glorioſior, q̃ optabilior. Intolerabilibus enī oneribus ciuitatē coꝝ implicãti, ſiquid morte grauius imperare perſeueraret, mortem ſe prælaturos reſponderunt.

De quodam Spartano.

Nec parum graue Spartani cuiuſdam dictũ. ſiquidem nobilitate, & ſanctitate præſtans, & in petitione magiſtratus victus maxime ſibi eſſe lætitiæ prædicauit, quod aliquot patria ſua ſe meliores viros haberet. quo ſermone repulſam honori adæquauit.

De Iuſtitia: CAPVT. V.

TEmpus eſt iuſtitiæ quoq; ſancta penetralia adire, in quibus ſemper æqui, ac probi facti reſpectus religioſa cum obſeruatione verſatur. & vbi ſtudiū verecūdiæ eſt, cupiditas rationi cedit, nihilq; vtile, quod parū honeſtū videri poſſit, ducitur. eius autē præcipuū, & certiſſimū inter omnes gentes noſtra ciuitas exemplum eſt.

De Senatu.

Camillo conſule Phaliſcos circūſedente magiſter ludi plurimos & nobiliſſimos inde pueros, velut ambulādi gratia eductos, in caſtra Romanorum perduxit. quibus interceptis, nō erat dubium, quin Phaliſci depoſita belligerandi pertinacia tradituri ſe noſtro imperatori eſſent. Ea re cognita ſenatus cenſuit, vt pueri vinctū magiſtrū virgis cædentes in patriā remitterentur. qua iuſtitia animi eorum ſunt capti, quorum mœnia expugnari nō poterant. nanq; Phaliſci beneficio magis, q̄ armis victi portas Romanis aperuerunt.

De eodem Senatu.

Eadem ciuitas aliquoties rebellando, ſemperq; aduerſis contuſa prelijs tandem ſe. Q. Luctatio Cos. dedere coacta eſt. aduerſus quā ſæuire cupiens Po. Ro. poſtq̄ a Papyrio, cuius manu iubente Cos. verba deditionis ſcripta erāt, doctus eſt Phaliſcos nō poteſtati, ſed fidei ſe Romanorum cōmiſiſſe, omnē iram placida mente depoſuit, pariterq; & viribus odij non ſane facile vinci aſſuetis, & victoriæ obſequio, quæ promptiſſime licentiā ſubminiſtrat, ne iuſtitiæ ſuæ deeſſet, obſtitit.

De eodem Populo Romano.

Idem cū. P. Claudius Camerinos ductu, atq; auſpicijs ſuis captos ſub haſta vendidiſſet, & ſi ærariū pecunia, fines agris auctos ani

maduertebat, tamen quia parũ liquida fide id geſtũ ab imperatore videbať, maxima cura cõquiſitos redemit, hisq; habitandi gratia locũ in Auentino aſſignauit, & prædia reſtituit, pecuniam etiã nõ ad curiam, ſed ad ſacraria ædificanda, ſacrificiaq; facienda tribuit, iuſtitiæq; promptiſſimo tenore effecit, vt exitio ſuo lætari poſſent quia ſic renati erãt. Mœnibus noſtris, & finitimis regionibus, quæ adhuc retuli, quod ſequitur, per totum terrarũ orbem manauit.

De eodem Senatu, & Fabricio.

Timochares Ambracienſis Fabricio Cos. pollicitus eſt ſe Pyrrhũ veneno per filiũ ſuum, qui potionibus eius præerat, necaturũ. Ea rés cũ ad ſenatũ delata eſſet, miſſis legatis Pyrrhum monuit, vt aduerſus huius generis inſidias cautius ſe gereret: memor vrbem a filio Martis conditã, armis bella, non venenis gerere debere. Timocharis auté nomen ſuppreſſit, vtroq; modo æquitaté amplexus: quia nec hoſtem malo exemplo tollere, nec eum qui bene mereri paratus fuerat, prodere voluit.

De quatuor tribunis plebis.

Summa iuſtitia in quatuor quoq; Tribunis Pl. eodẽ tempore cõſpecta eſt. Nam cũ Lucio Atracino, ſub quo duce acié noſtrã apud Feruginé a Volſcis inclinatam cũ cæteris equitibus correxerãt, dié ad populum. L. Hortenſius collega eorum dixiſſet, pro roſtris iurauerunt, in ſquallore ſe eſſe, quoad imperator ipſorũ reus eſſet futurus. Non ſuſtinuerunt enim egregij iuuenes, cuius armati periculũ vulneribus & ſanguine ſuo defenderant, eius togati vltimũ diſcrimen poteſtatis inſignia retinẽtes intueri. qua iuſtitia mora concionationem Hortẽſium deſiſtere coegit. nec ſe etiã aliter eo facto, quod ſequitur, exhibuit.

De Tiberio Graccho, & Caio Claudio.

Cum Tiberius Gracchus, & C. Claudius ob nimis ſeuere geſtã cenſuram, maiorẽ partem ciuitatis exaſperaſſent, diem his. M. Põpilius tribunus perduellionis ad populũ dixit. Præter cõmunẽ conſternationẽ, priuata etiã ira accẽſus, quia neceſſariũ eius Rutilium ex publico loco parietẽ demoliri iuſſerant. quo in iudicio primæ claſſis permultæ Centuriæ Claudiũ aperte damnabãt. de Gracchi abſolutione vniuerſæ conſentire videbantẽ. qui clara voce iurauit, ſi de collega ſuo grauius eſſet iudicatũ, in factis ſe paribus eandem cũ illo pœnam exilij ſubiturum. eaq; iuſtitia tota illa tempeſtas ab vtriuſq; fortunis, & capite depulſa eſt. Claudiũ enĩ populus abſoluit. Graccho cauſæ dictionẽ. M. Pompilius remiſit.

De collegio tribunorum.

Magnam laudem & illud collegiũ Tribunoꝝ tulit, quod cum vnus ex eo. L. Cotta fiducia ſacroſanctæ poteſtatis creditorib⁹ ſuis ſatiſfacere nollet, decreuit, vt ſi neq; ſolueret pecuniã, neq; daret cũ quo ſponſio fieret, appellantibus ſe creditoribus, auxilio futurũ iniquum ratum, maieſtatẽ publicam priuatæ perfidiæ obtentui eſſe. Itaq; Cottam in tribunatu quaſi in aliquo ſacrario latentem, tribunitia inde iuſtitia extraxit.

De Cn. Domitio tribuno plebis.

Cuius vt ad alium æque illuſtrẽ tranſgrediar, Cn. Domitius Tribunus Plebis. M. Scaurũ principẽ ciuitatis in iudiciũ populi deuocauit. vt ſi fortuna aſpiraſſet, ruinam. ſi minus, certe ipſa obtrectatione ampliſſimi viri incrementũ claritatis apprehenderet. cuius opprimendi cũ ſummo ſtudio flagraret, ſeruus Scauri ad eum noctu peruenit, inſtructurũ ſe eius accuſationẽ, multis & grauibus domini criminibus promittens. Erat in eodẽ pectore inimicus & Domitius & dominus, diuerſa æſtimatione nefariũ iudiciũ perpẽdẽs.

iuſtitia tamen vicit odiū. continuo enim & ſuis auribus obſeratis, & iudicis ore clauſo, duci eū ad Scaurum iuſſit. accuſatorem etiam reo ſuo ne dicam diligendū, certe laudandū, quem populus tū propter alias virtutes, tum hoc nomine libentius, & Coſ. & Cenſorē & Pont. Max. fecit.

De Lucio Craſſo.

Nec aliter ſe. L. Craſſus in eodem iuſtitiæ experimēto geſſit. Cn. Carbonis nomen infeſto animo vtpote inimiciſſimū ſibi detulerat, ſed tamen ſcrinium eius a ſeruo allatū ad ſe cōplura continēs, quibus facile opprimi poſſet, vt erat ſignatum, cū ſeruo cathenato ad eum remiſit. Quo pacto igitur inter amicos viguiſſe tūc iuſtitiam credimus, cum inter accuſatores quoq;, & reos, tantum viriū obtinuiſſe videamus?

De. L. Sylla.

Iam. L. Sylla non ſe incolumem, ꝙ Sulpitiū Rufum perditum voluit. tribunitio furore eius ſine vllo fine vexatus, Cæterū cum eū proſcriptum, & in villa latentem a ſeruo proditū comperiſſet, manumiſſum parricidā, vt fides edicti ſui extaret, præcipitari protinus e ſaxo Tarpeio, cum illo ſcelere parto Pileo iuſſit. victor alioqui inſolens hoc imperio iuſtiſſimus.

EXTERNA. De Pittaco Mitylenæo.

Verum ne alinigenæ iuſtitiæ obliti videamur, Pittacus Mitylenæus, cuius aut meritis tantū ciues debuerūt, aut moribus crediderunt, vt ſuis ſuffragijs tyrānidem deferrēt, tandiu illud imperium ſuſtinuit, quandiu bellum de Sygeo, cum Athenieſibus gerendū fuit. poſtꝙ autem pax victoria parta eſt, continuo reclamātibus Mitylenæis depoſuit, ne dominus ciuium vltra ꝙ Reipu. neceſſitas exegerat, permaneret. atq; etiam cum recuperati agri dimidia pars

conſenſu omniũ offerretur, auertit animum ab eo munere, deſor me iudicans virtutis gloriã, magnitudine prædæ minuere.

De Ariſtide Athenienſi.

Alterius nunc mihi prudentia referenda eſt, vt alterius repræſentari iuſtitia poſſit. Cum ſaluberrimo conſilio Themiſtocles migrare Athenienſes in claſſem coegiſſet, Xerxeq; rege & copijs eius, Græcia pulſis, ruinas patriæ in priſtinũ habitũ reformaret, & opes clandeſtinis molitionibus ad principatũ Græciæ capeſſendũ nutriret, in concione dixit, habere ſe rem deliberatione ſua prouiſam. quã ſi ſi fortuna ad effectũ perduci paſſa eſſet, nihil maius, aut potentius Athenienſi populo futurũ, ſed eã vulgari nõ oportere. poſtulauitq; vt aliquis ſibi, cui illam tacite exponeret, daretur. Datus eſt Ariſtides. Is poſtq̃ cognouit in claſſem illam Lacedæmoniorum, quę tota apud Gytheum ſubducta erat, velle incendere, vt ea cõſumpta, dominatio maris ipſis cederet, proceſſit ad ciues, & ipſis retulit, Themiſtoclem vt vtile conſiliũ, ita minime iuſtũ animo voluere. e veſtigio vniuerſa concio, quod æquũ nõ videret, nec expedire quidẽ proclamauit. ac protinus Themiſtoclem incœpto iuſſit deſiſtere.

De Zaleuco Locrenſi.

Nihil illis etiã iuſtitiæ exemplis fortius. Zaleucus vrbe Locrẽſiũ a ſe ſaluberrimis, atq; vtiliſſimis legibus munito, cũ filius eius adulterij crimine damnatus, ſecundũ ius ab ipſo conſtitutũ vtroq; oculo carere deberet, ac tota ciuitas in honorẽ patris neceſſitatẽ pœnæ adoleſcentulo remitteret, aliquandiu repugnauit. ad vltimũ precibus populi euictus, ſuo prius, deinde filij oculo eruto, vſum vtriq; videndi reliquit. Ita debitũ ſupplicij modum legi reddidit. æquitatis admirabili temperamento, ſe inter miſericordem patrem, & iuſtum legiſlatorem partitus.

De Charonda Tyrio.

Sed aliquanto Charondæ Tyrij pręfractior,& abſciſſior iuſtitia ad vim,& cruorẽ vſq; ſeditioſas cõciones ciuiũ pacauerat lege cauendo,vt ſi quis eas cũ ferro intraſſet,cõtinuo interficeret̃. Interiecto deinde tempore ex longinquo rure gladio accinctus, domũ repetens,ſubito indicta concione,ſicut erat,in eam proceſſit,ab eoq; qui proxime cõſtiterat,ſolutæ a ſe legis ſuæ monitus, Idem ego illam inquit, ſanciã.ac protinus ferro,quod habebat, diſtricto incubuit.Cũq; liceret culpam vel diſſimulare,vel errore defendere,pœnam tamen repræſentare maluit,ne qua fraus iuſtitiæ fieret.

De Fide publica. CAPVT VI.

HVius imagine ante oculos poſita, venerabile fidei numen dexteram ſuã,certiſſimũ ſalutis humanę pignus oſtentat,quã ſemper in noſtra ciuitate viguiſſe,& oẽs gentes ſenſerunt,& nos paucis exemplis recognoſcamus.

De Senatu,Po.Q.Ro.

Cum Ptolemæus Rex tutorem Populũ Ro.filio reliquiſſet, Senatus.M.Aemiliũ Lepidũ Pont.Max.bis Cos. ad pueri tutelam gerendam Alexandriã miſit, ampliſſimiq; & integerrimi viri ſanctitatem Reip.vſibus,& ſacris comparatã,externæ procurationi vacare voluit,ne fides ciuitatis noſtrę fruſtra petita exiſtimaret̃.cuius beneficio regia incunabula conſeruata pariter ac decorata,incertũ Ptolemæum reddiderunt,patris ne fortuna magis, an tutoris maieſtate gloriari deberet.

De ciuitate Romana.

Specioſa quoq; illa Romana fides, ingenti Pœnorũ claſſe circa Siciliã deducta,duces eius fractis animis,cõſilia petendæ pacis agitabant.Quoq; dux Amilcar ire ſe ad cõſules negabat audere,ne eo

Digitized by Google

dem modo cathenæ ſibi iniȷ̃cerent,quo ab ipſis Cornelio Aſinę cõ ſuli fuerant iniectæ.Hanno autẽ certior Romani animi æſtimator nihil tale timendũ ratus, maxima cũ fiducia ad colloquiũ eorũ tetendit. Apud quos cũ de belli fine ageret, & Tribunus militũ ei dixiſſet,poſſe illi merito euenire,qđ Cornelio accidiſſet,vterq; Cos. tribuno tacere iuſſo,iſto te,inquit, metu Hanno fides ciuitatis noſtræ liberat. claros illos fecerat tantũ hoſtiũ ducẽ vincere potuiſſe, ſed multo clariores fecit noluiſſe. De eodẽ Senatu.

Aduerſus eoſdẽ hoſtes parẽ fidẽ in iure legationis tuendo Patres C.exhibuere.M.eni Aemilio Lepido,L. Flaminio Cos. L.Minutiũ L.Maniliũ Carthaginienſiũ legatis,quia manus his intulerãt,perſe ciales reddendos curauerũt.Sed tũc Senatus nõ eos quibus hoc p̃ſtabatur,aſpexit. De Superiore Africano.

Huius exemplum Superior Africanus ſecutus, cũ onuſtã multis & illuſtribus Carthaginienſiũ viris nauem in ſuam poteſtatẽ redegiſſet,inuiolatam dimiſit, quia ſe legatos ad eum miſſos dicebãt. tam etſi manifeſtum erat,illos vitandi præſentis periculi gratia,falſum legationis nomen amplecti, vt Romani imperatoris potius decepta fides,q̃ fruſtra implorata iudicaretur.

De Senatu Po.Q.Ro.

Repreſentemus etiã illud ſenatus nullo modo prætermittendũ opus.Legatos ab vrbe Apollonia Romam miſſos.Q.Fabius.Cn. Apronius ædiles orta cõtentione pulſauerunt. Quod vbi cõperit, cõtinuo eos perſæciales legatis dedidit,quæſtorẽq; cũ his Brunduſium ire iuſſit, ne quam in itinere a cognatis deditoꝝ iniuriã acciperent.Illam curiam mortaliũ quis concilium, an nõ templũ fidei dixerit?quam vt ciuitas noſtra ſemper benignam præſtitit,ita etiã in ſocioꝝ quoq; animis conſtantem recognouit.

EXTERNA.

Poſt duoꝝ in Hiſpania Scipionũ,totidemq; Romani ſanguinis exercituũ miſerabilẽ ſtragem, Saguntini victricibus Annibalis armis intra mœnia vrbis ſuæ compulſi, cũ vim Punicã vlterius nequirent arcere,collatis in forum, quæ vnicuiq; erãt cariſſima, atq; vndiq; circundatis,accenſisq; ignis nutrimentis,ne a ſocietate noſtra deficerent,publico,& cõmuni rogo ſemetipſos ſuperiecerunt. Crediderim tunc ipſam fidem humana negocia ſpeculantẽ, mœſtum geſſiſſe vultum,perſeuerantiſſimũ ſui cultũ, iniquæ fortunę iudicio,tam acerbo exitu damnatum cernentem.

Idem præſtando, Petilini eundẽ laudis honorẽ meruerunt. Ab Annibale,quia deficere a noſtra amicitia noluerũt,obſeſſi, legatos ad ſenatũ auxiliũ implorantes miſerunt, quibus propter recentem cladem Cannenſem ſuccurri nõ potuit. Cæterũ permiſſum eſt eis vt facerent,quod vtiliſſimũ incolumitati eorũ videret̃. Liberũ ergo erat Carthaginienſiũ gratiam amplecti. Illi tamẽ fœminis,omniq; ætatę imbelli vrbe egeſta, quo tutius armati famẽ traherent, pertinaciſſime in muris cõſtiterunt, expirauitq; prius eorũ tota ciuitas,q̃ vlla ex parte Romanæ ſocietatis reſpectũ depoſuerit.Itaq; Annibali nõ Petiliã, ſed fidum Petiliæ ſepulchrũ capere contigit.

De Fide vxorũ erga viros. CAPVT. VII.

ATq; vt vxoriam quoq; fidẽ attingamus,Tertia Aemilia Africani prioris vxor, mater Corneliæ matris. C. &.T.Gracchorũ tantæ fuit comitatis,& patiẽtiæ, vt cũ ſciret viro ſuo ancillulam ex ſuis gratam eſſe,diſſimulauerit,ne domitorem orbis Africanũ, fœmina magnũ virum impatientiæ reum ageret,tantumq; mens eius a vindicta abfuit, vt poſt mortẽ Africani manumiſſam ancillulã in matrimoniũ liberto ſuo daret.

Digitized by Google

De Turia vxore Quinti Lucretij.

Quintũ Lucretiũ proſcriptũ a triumuiris vxor Turia inter cameram,& tectum cubiculi abditum, vna conſcia ancillula ab imminente exitio,nõ ſine magno periculo ſuo tutum præſtitit. ſingulariq; fide id egit,vt cũ cæteri proſcripti in alienis & hoſtilibus regionibus,per ſummos animi & corporis cruciatus vix euaderent,ille in cubiculo,& cõiugis ſinu ſalutem retineret.

De Sulpitia vxore Lentuli.

Sulpitia autẽ cũ a matre Iulia diligẽtiſſime cuſtodiret̃,ne Lentulum Cruſtelionẽ virũ ſuum proſcriptũ a triumuiris in Siciliã proſequeretur, nihilominus famulari veſte ſumpta, cũ duabus ancillis, totidemq; ſeruis ad eũ clandeſtina fuga peruenit,nec recuſauit ſeipſam proſcribere, vt ei fides ſua in coniuge proſcripto conſtaret.

De fide ſeruoꝝ erga dominos. CAPVT VIII.

REſtat vt ſeruoꝝ etiã erga dominos, quo minus expectatam,hoc laudabiliorem fidem referamus. Marcus Antonius auorũ noſtroꝝ temporibus clariſſimus orator inceſti reus agebatur. Cuius in iudicio accuſatores ſeruũ in quæſtione perſeuerantiſſime poſtulabant,ꝙ ab eo cũ ad ſtuprũ iret, laternam prælatam cõtenderent. Erat autẽ is etiã tum imberbis, & ſtabat coram,videbatq; rem ad ſuos cruciatus pertinere, nec tamẽ eos fugitauit. Ille vero, vt domũ ventũ eſt, Antoniũ hoc nomine vehementius confuſum, & ſollicitũ vltro eſt hortatus,vt ſe iudicibus torquendũ traderet,affirmans nullum ore ſuo verbũ exiturũ, quo cauſa eius læderetur.ac promiſſi fidem mira patientia præſtitit.plurimis etiã laceratus verberibus,eculeoq; impoſitus,candentibus etiã laminis vſtus, omnem vim accuſatoris,cuſtodita rei ſalute ſubuertit. Argui fortuna merito poteſt, ꝙ tam pium, & tam

Digitized by Google

fortem ſpiritum ſeruili nomine incluſit.

De quodam ſeruo Caij Marij.

Conſulem auté. C. Mariũ Præneſtinæ obſidionis miſerabilẽ exitum ſortitũ, cuniculi latebras fruſtra euadere conatũ, leuiq; vulnere a Teleſino, cũ quo mori deſtinauerat, perſtrictũ, ſeruus ſuus vt Syllanæ crudelitatis expertẽ faceret, gladio traiectum interemit. cũ magna præmia ſibi propoſita videret, ſi eum victoribus tradidiſſet. cuius dextræ tam opportunũ miniſteriũ nihil eorum pietati cedit, a quibus ſalus dominorum protecta eſt. quia eo tempore Mario non vita, ſed mors in beneficio repoſita erat.

De Philocrate ſeu Euporo ſeruo Gracchi.

Aeque illuſtre quod ſequitur. C. Gracchus ne in poteſtatẽ inimicorũ deueniret, Philocrati ſeruo ſuo ceruices incidendas præbuit, quas cũ celeri ictu abſcidiſſet, gladiũ cruore domini madentẽ per ſua egit præcordia. Euporum alij hunc vocitatũ exiſtimant. Ego de nomine nihil diſputo. Familiaris autẽ tantũmodo fidei robur admiror, cuius ſi præſtantiã animi generoſus iuuenis imitatus foret, ſuo, nõ ſerui beneficio imminentia ſupplicia vitaſſet. Nunc cõmiſit, vt Philocratis, quam Gracchi cadauer ſpecioſius iaceret.

De Pindaro ſeruo Caſſij.

Alia nobilitas, alius furor, ſed fidei par exemplum. Pindarus. C. Caſſiũ Philippenſi prælio victum, nuper ab eo manumiſſus, iuſſu ipſius obtruncatũ inſultationibus hoſtium ſubtraxit, ſeq; e conſpectu hominũ voluntaria morte abſtulit, ita vt ne corpus quidẽ eius abſumpti inueniretur. Quis deorũ grauiſſimi ſceleris vltor, illam dexterã, quæ in necem patriæ parentis exarſerat, tanto torpore alligauit, vt ſe tremebundã Pindari genibus ſubmitteret, ne publici parricidij, quas merebatur, pœnas, arbitrio pij victoris exolueret?

Tu profecto tu Diue Iuli cœleſtibus tuis vulneribus debitam exegiſti vindictam. perfidum erga te caput ſordidi auxilij ſupplex fieri cogendo, eo animi æſtu compulſum, vt neq; retinere vitã vellet, neq; finire manu ſua auderet.

De ſeruis Caij Plotini Planci, & de ipſo Caio.

Adiunxit ſe his cladibus. C. Plotinus Plancus Munacij Planci Conſularis, & cenſorij frater, qui cũ a triumuiris proſcriptus in regione Salernitana lateret, delicatiore vitæ genere, & odore vnguenti, occultam ſalutis cuſtodiã detexit. Iſtis enim veſtigijs eorũ qui miſerũ perſequebant̃, ſagax inducta cura, abditũ fugæ eius cubile odorata eſt, a quibus cõprehenſi ſerui latentes, multũq;, ac diu torti negabãt ſe ſcire vbi dominus eſſet. Nõ ſuſtinuit deinde Plancus tam fideles, tamq; boni exempli ſeruos vlterius cruciari. ſed ꝓceſſit in mediũ, iugulumq; gladijs militũ obiecit. quod certamen mutuæ beneuolentię arduũ dignoſci facit, vtrũ dignior dominus fuerit, qui tam conſtantẽ ſeruoꝝ fidẽ experiret̃. an ſerui, qui tam iuſta domini miſericordia quæſtionis ſæuitia liberarentur.

De quodam ſeruo Panopionis.

Quid vrbani Panopionis ſeruus ꝙ admirabilis fidei? Qui cum ad dominũ proſcriptũ occidendũ domeſticoꝝ indicio certiores factos milites in reatinã villam veniſſe cognoſceret, cõmutata cum eo veſte, permutato etiã anulo, illum poſtico clam emiſit, ſe autẽ in cubiculum, ac lectulũ recepit, & vt Panopionẽ occidiſſe ſe paſſus eſt. Breuis huius facti narratio, ſed nõ parua materia laudationis. Nam ſi quis ante oculos ponere velit ſubitũ militũ accurſum, cõuulſa ianuę clauſtra, minacẽ vocẽ, truces vultus, fulgẽtia arma, rẽ vera æſtimatiõe ꝓſequet̃. nec ꝙ cito dicit̃ aliquẽ ꝓ alio mori voluiſſe, tam id ex facili etiã fieri potuiſſe arbitrabitur. Panopion autẽ

quantũ ſeruo deberet,amplũ ei faciendo monimentũ, ac teſtimonium pietatis grato titulo reddendo, cõfeſſus eſt. Cõtentus eſſem huius exẽplis generis, niſi vnũ me dicere admiratio facti cogeret.

De ſeruo Antij Reſtij.

Antius Reſtio proſcriptus a triũuiris, cũ omnes domeſticos circa rapinã,& prædam occupatos videret, q̃ maxime poterat diſſimulata fuga ſe penatibus ſuis intempeſta nocte ſubduxit.cuius furtiuum egreſſum ſeruus ab eo vinculoꝝ pœna coercitus,inexpiabiliq; literaꝝ nota per ſummã oris cõtumeliã inuſtus, curioſis ſpeculatus oculis,atq; veſtigia huc,atq; illuc errãtia beneuolo ſtudio ſubſecutus,lateri voluntarius comes arrepſit. Quo quidẽ tam exquiſito,tamq; ancipiti officio, perfectiſſimũ expectatæ pietatis cumulũ expleuerat.His enim quoꝝ felicior in domo ſtatus fuerat,lucro intentis, ipſe cũ nihil aliud, q̃ vmbra, & imago ſupplicioꝝ ſuorum maximũ ſibi eſſet emolumentũ, eius, a quo tam grauiter punitus erat, ſalutẽ vendicauit. Cũq; abunde foret iram remittere, adiecit etiã charitatẽ.nec hactenus beneuolentia proceſſit, ſed in eo cõſeruando mira quoq; arte vſus eſt. Nam vt ſenſit cupidos ſanguinis milites ſuperuenire, amoto domino rogum extruxit, eiq; egentẽ a ſe cõprehenſum, & occiſum ſenem ſuperiecit. Interrogantibus deinde militibus vbi nam eſſet Antius,manũ rogo intendens, ibi illum datis ſibi crudelitatis piaculis vri reſpondit. quia veriſimilia loquebatur,habita eſt voci fides.quo euenit,vt Antius ſtatim quærendæ incolumitatis occaſionem aſſequeretur.

De mutatione morũ,& fortunæ. CAPVT. IX.

MVltum animis hominũ,& fiducia adijcere,& ſolicitudinis detrahere poteſt morum, ac fortunæ in claris viris recognita mutatio, ſiue noſtros ſtatus, ſiue proxi-

morum ingenia cōtemplemur. Nam cū alioꝝ fortunas ſpectando ex conditione abiecta, atq; cōtempta, claritatē emerſiſſe videam⁹, quid aberit, quin & ipſi meliora de nobis ſemper cogitemus, memores ſtultū eſſe perpetuę infelicitatis ſe damnare, ſpemq; quę etiā incerta ratione foueт, interdū certā in deſperationē conuertere?

De Manlio Torquato filio Lucij Manlij Torquati.

Manlius autem Torquatus adeo hebetis atq; obtuſi cordis inter initia iuuentæ exiſtimatus, vt a patre Manlio ampliſſimo viro, q̄a & domeſticis, & Reip. vſibus inutilis videbaт, rus relegatus, agreſti opere fatigaretur, poſtmodū patrē reum iudiciali periculo liberauit. filium victorē, q̄ aduerſus imperiū ſuū cū hoſte manū conſeruerat, ſecuri percuſſit. patriam Latino tumultu feſſam, ſpecioſiſſimo triumpho recreauit. In hoc credo fortunæ nubilo contemptu adoleſcētiæ pfuſum, quo ſenectutis eius decus lucidius eniteſceret.

De Scipione Africano Superiore.

Scipio autē Africanus Superior, quē dij immortales naſci voluerunt, vt eſſet in quo virtus ſe per omnes numeros omnibus efficaciter oſtenderet, ſolutioris vitæ primos adoleſcentię annos egiſſe fertur. remotos quidem a luxuriæ crimine, ſed tamē Punicis tropheis deuictæ Carthaginis ceruicibus impoſito iugo teneriores.

De Caio Valerio Flacco.

C. quoq; Valerius Flaccus ſecundi Punici belli temporibus luxu perditā adoleſcentiā inchoauit. Cæterū a. P. Licinio Pont. Max. flamen factus, quo facilius a vitijs recederet, ad curam ſacroꝝ & cerimoniarū cōuerſo animo, vſus duce frugalitatis religione, quantū prius luxuriæ fuerat exemplum, tantū poſtea modeſtiæ & ſanctitatis ſpecimen euaſit.

De Quinto Fabio Maximo.

Nihil. Q. Fabio Maximo, qui Gallica victoria cognomen Allo-

brogi ſibimet ac poſteris peperit aduleſcentiæ magis infame. nihil eodē ſene ornatius, aut ſpecioſius illo ſeculo noſtra ciuitas habuit.

De Quinto Catulo.

Quis ignorat. Q. Catuli autoritatē in maximo clariſſimoq; virorum prouentu excelſum gradū obtinuiſſe? Cuius ſi ſuperior ętas reuoluatur, multi luxus, multæ deliciæ reperientur. quæ quidem ei impedimento nō fuerūt, quo minus patriæ princeps exiſteret, nomenq; eius in capitolino faſtigio fulgeret, ac virtute ciuile bellum ingenti motu oriens ſepeliret.

De Lucio Sylla.

Lucius vero Sylla vſq; ad quęſturæ ſuę comitia, vitam libidine, vino, ludicræ artis amore, perinquinatā perduxit. Quapropter C. Mariū Cos. moleſte tuliſſe traditur, ꝙ ſibi aſperrimū in Africa bellum gerenti, tam delicatus quæſtor ſorte obueniſſet, eiuſdem virtus quaſi perruptis, & diſiectis nequitiæ qua obſidebaẗ, clauſtris cathenas Iugurthæ manibus iniecit, Mithridatē compeſcuit, ſocialis belli fluctus repreſſit, Cinnæ dominationē fregit. eumq; in Africa, qui ſe quęſtorē faſtidierat, ipſam illā prouinciā proſcriptū, & exulē coegit petere. quæ tam diuerſa, tamq; inter ſe cōtraria, ſi quis apud animū ſuū attentiore cōparatione expēdere velit, duos in vno homine Syllas fuiſſe crediderit. turpem aduleſcentulum, & virū dicerem fortem, niſi ipſe ſe felicem appellari maluiſſet.

De ſublimitatis a ſtatu humili. CAPVT. X.

ATq; vt nobilitatē beneficio pœnitētiæ ſeipſam admonuimus reſpicere, ita altiora modo ſuo ſperare auſos ſubtexamus.

De Tito Aufidio.

Titus Aufidius cū Aſiatici publicani exiguā admodū particulā

Digitized by Google

habuiſſet,poſtea totã Aſiã proconſulari imperio obtinuit. Nec indignati ſunt ſocij eius parere faſcib9,quẽ aliena tribunalia adulantem viderant. Geſſit ſe etiã integerrime ac ſplẽdidiſſime,miroq; id modo demonſtrauit, priſtinũ quęſtum ſuæ fortunæ,pręſens vero dignitatis incrementũ,moribus ſuis imputari debere.

De Tito.P.Rutilio.

At.P.Rutilius nõ Publicanũ in Sicilia egit, ſed operã publicanis dedit. Idẽ vltimã inopiã ſuã autorato ſocijs officio ſuſtentauit. ab hoc poſtmodũ Cõſule leges vniuerſi Siculi acceperũt,acerbiſſimoq; prædonum ac fugitiuoꝝ bello liberati ſunt.Portus ipſos, ſi quis modo mutis rebus ineſt ſenſus,tantã in eodẽ homine varietatẽ ſtatus admiratos arbitror. Quẽ eni diurnas capturas exigentẽ aniaduerterant,eundẽ iura dantẽ, claſſesq; & exercitus regentẽ viderũt.

De Publio Ventidio.

Huic tanto incremento maius adijciam. Aſculo capto,Cn.Põpeij Magni pater.P.Ventidiũ ætate puberem in triumpho ſuo populi oculis ſubiecit.Hic eſt Ventidius,qui poſtea Romæ ex Parthis & per Parthos de Craſſi manibus in hoſtili ſolo miſerabiliter iacentibus,triumphũ duxit.Itaq; qui captiuus carcerem exhorruerat victor Capitolium felicitate celebrauit. In eodẽ etiã illud eximium quod eodem anno Prætor, & Conſul eſt factus.

De varietate caſuũ. De.L.Lentulo. CAPVT.XI.

Caſuum nunc cõtemplemur varietatẽ. L.Lentulus cõſularis lege Cæcilia repetundarũ crimine oppreſſus, Cenſor cũ.L. Cenſorino creatus eſt. quẽ quidẽ fortuna inter ornamenta,& dedecora alterna vice verſauit.conſulatui illius damnationẽ,damnationi cenſuram ſubijciendo.& neq; bonis eum perpetuis frui, nec malis æternis ingemiſcere patiendo.

Digitized by Google

De Cneo Cornelio Scipione Aſina.

Hijſdem viribus vti voluit in Cn. Cornelio Scipione Aſina, qui Cos. a Pœnis apud Liparas captus, cũ belli iure omnia perdidiſſet, lætiore ſubinde vultu eius adiutus cuncta recuperauit. Conſul etiã iterũ creatus. Quis crederet illum a duodecim ſecuribus ad Carthaginienſiũ peruenire cathenas? quis rurſus exiſtimaret a Punicis vinculis ad ſumma imperij peruenturũ faſtigia? Sed tamen ex conſule captiuus, & ex captiuo conſul factus eſt.

De Craſſo dicto Diuite.

Quid Craſſo nõne pecuniæ magnitudo locupletis nomen dedit? ſed eidem poſtea inopia turpem decoctoris ſuperlationẽ immiſit. Siquidem bona eius a creditoribus, quia ſolidum præſtare non poterat, venierunt. Itaq; amara ſugillatione non caruit, cũ egens ambularet, diues ab occurrentibus ſalutabatur.

De Quinto Cepione.

Craſſum caſus acerbitate. Q. Cepio præcurrit. Is nanq; prætureſplendore, triumphi claritate, conſulatus decore, Maximi Pontificis ſacerdotio, vt ſenatus patronus diceretur, aſſecutus, in publicis vinculis ſpiritum depoſuit. corpusq; eius funeſti carnificis manib9 laceratum in ſcalis gemonijs iacens magno cũ horrore totius fori Romani conſpectum eſt.

De Caio Mario Candidato.

Iam. C. Marius maximæ fortunæ luctatio eſt. omnes enim eius impetus tam corporis, q̃ animi robore fortiſſime ſuſtinuit. Arpinatibus honoribus iudicatus inferior, quæſturã Romæ petere auſus eſt. patientia deinde repulſarũ irrupit magis in curiam, q̃ venit. In tribunatus quoq; & ædilitatis petitione conſimilẽ campi notã expertus, præture candidatus ſupremo loco inhæſit. quã tamẽ nõ

ſine periculo obtinuit. ambitus enim accuſatus, vix atq; ægre abſolutioné a iudicibus impetrauit. Ex illo Mario tam humili Arpinate tam ignobili Romæ, tanq̃ faſtidiendo candidato, ille Marius euaſit, qui Africam ſubegit, Iugurtham regé ante currũ egit, qui Theutonicorũ, Cymbrorũq; exercitus deleuit, cuius bina trophæa in vrbe ſpectantur, cuius ſeptem in faſtis conſulatus leguntur. cui poſt exiliũ Conſulem creari, proſcriptoq; facere proſcriptioné cõtigit. Quid huius conditione inconſtantius, aut mutabilius? qué ſi inter miſeros poſueris miſerrimus, inter felices feliciſſimus reperietur.

De Caio Cæſare.

Caiusauté Cæſar, cuius virtutes aditũ ſibi in cœlum ſtruxerunt inter primæ iuuentutis initia priuatus Aſiam petens, a maritimis prædonibus circa inſulam Pharmacuſſam exceptus, quinquaginta ſe talentis redemit. Parua igitur ſumma clariſſimũ mundi ſydus in Pyratico Mioparone rependi fortuna voluit. Quid eſt ergo q̃ amplius de ea re queramur? ſi ne conſortibus quidé diuinitatis ſuę parcit. Sed cœleſte numen ſe ab iniuria vindicauit. cõtinuo enim captos prædones crucibus affixit. Attento ſtudio noſtra cõmemorauimus, remiſſiore nunc animo aliena narrentur.

EXTERNA. De Polemone Athenienſi philoſopho.

Perditæ luxurię Athenis adoleſcés Polemon, neq; illecebris eius tantũmodo, ſed etiá ipſa infamia gaudens, cũ e cõuiuio nõ poſt occaſum ſolis, ſed poſt ortum ſurrexiſſet, domumq; rediens Xenocratis philoſophi patenté ianuam vidiſſet, vino grauis, vnguentis delibutus, ſertis capite redimito, perlucida veſte amictus, refertá turba doctorũ hominũ ſcholam eius intrauit. nec cõtétus tam deformi introitu, conſedit etiá, vt clariſſimũ eloquiũ, & prudentiſſima præcepta temulentiæ laſciuijs eleuaret. Orta deinde, vt par erat,

omniũ indignatione,Xenocrates vultũ in eodẽ habitu continuit,
omiſſaq; re,quã differebat,de modeſtia,ac tẽperantia loqui cœpit.
Cuius grauitate ſermonis reſipiſcere coactus Polemon, primũ co-
ronam capite detractam proiecit, paulo poſt brachiũ intra palliũ
reduxit,procedente tẽpore,oris cõuiualis hilaritatẽ depoſuit,ad vl
timũ totã luxuriã exuit. vniusq; orationis ſaluberrima medicina
ſanatus,ex infami ganeone maximus philoſophus euaſit.Peregri-
natus eſt huius animus in nequitia,non habitauit.

De Themiſtocle.

Piget Themiſtoclis adoleſcentiã attingere, ſiue patrẽ aſpiciam,
abdicationis iniungentẽ notam, ſiue matrẽ ſuſpendio finire vitã
propter filij turpitudinẽ coactam.cũ omniũ poſtea graij ſanguinis
viroꝝ clariſſimus extiterit, mediũq; Europæ, & Aſiæ vel ſpei,vel
deſperationis pignus fuerit. Hæc enim ſalutis ſuę patronũ habuit,
illa vadem victoriæ aſſumpſit.

De Cimone Athenienſi.

Cimonis vero incunabula opinione ſtultitiæ fuerunt referta.
Eiuſdẽ ſtultitię imperia ſalutaria Athenienſes ſenſerũt.Itaq; coegit
eos ſtuporis ſemetipſos damnare,qui eum ſtolidũ crediderant.

De Alcibiade.

Nanq; Alcibiadem quaſi duæ fortunæ partitæ ſunt. Altera quæ
ei nobilitatẽ eximiã,abundantes diuitias,formã præſtantiſſimam
fauorẽ ciuiũ propenſum,ſumma imperia,præcipuas potentiæ vi-
res,flagrantiſſimũ ingeniũ aſſignaret. Altera quę damnationẽ,exi
lium,venditionẽ bonoꝝ,inopiam, odium patriæ,violentã mor-
tem infligeret. Nec aut hæc, aut illa vniuerſa, ſed varia perplexa,
freto atq; æſtui ſimillima.

De Polycrate tyranno Samiorum.

Ad inuidiam vſq; Polycratis Samiorum tyranni abundantiſſimis bonis conſpicuus vitæ fulgor exceſſit. nec ſine cauſa. Omnes enĩ conatus eius placido excipiebant̃ itinere. ſpes certum cupitę rei fructum apprehendebat. vota nuncupabant̃ ſimul, & ſoluebant̃. velle ac poſſe in æquo poſitũ erat. ſemel duntaxat vultũ mutauit, per q̃ breui triſtitiæ ſalebra ſuccuſſum, tũc cũ admodũ gratũ ſibi anulum de induſtria in profundũ, ne omnis incõmodi expers eſſet, abiecit. quẽ tamẽ cõtinuo recuperauit, capto piſce qui eũ deuorauerat Sed hunc, cuius felicitas ſemper plenis velis proſperum curſum tenuit, Orontes Darij regis pręfectus in excelſiſſimo Mycalenſis mõtis vertice cruci affixit. ex qua putres ei⁹ artus, & tabido cruore manantia membra, atq; illam leuam cui Neptunus anulũ piſcatoris manu reſtituerat, ſitu marcidam Samos amara ſeruitute aliquãdiu preſſa, liberis ac lætis oculis aſpexit.

De Dionyſio tyranno.

Dionyſius autẽ cũ hæreditatis nomine a patre Syracuſanorum, ac pene totius Siciliæ tyrannidem accepiſſet, maximarum opum dominus, exercituum dux, rector claſſium, equitatu potens, propter inopiam literas puerulos Corinthi docuit. eodemq; tẽpore, tanta mutatione maiores natu, ne quis nimis fortunæ crederet, magiſter ludi factus ex tyranno, monuit.

De Siphace Rege.

Sequitur hunc Syphax rex cõſimilem fortunæ iniquitatẽ expertus, quẽ amicũ hinc Roma per Scipionẽ, illinc Carthago p Haſdrubalem vltro petitũ, ad penates deos eius venerat. Cæterũ eo claritatis euectus, vt validiſſimorum populorum nõ tantũ arbiter, ſed & victor victoriæ exiſteret, parui tẽporis interiecta mora, cathenatus a Lælio legato ad Sci pionem imperatorem pertractus eſt, cuiusq;

dexteram regio inſidens ſolio arroganti manu attigerat,eius genibus ſupplex procubuit. Caduca nimirũ & fragilia,puerilibusq; cõſentanea crepũdijs ſunt iſta,quæ vires,atq; opes humanæ vocant. Affluunt ſubito,repente dilabũtur.nullo in loco, nulla in perſona ſtabilius nixa radicibus conſiſtunt,ſed incertiſſimo flatu huc atq; illuc acta,quos in ſublime extulerunt, improuiſo recurſu deſtitutos, in profundo cladium miſerabiliter immergunt. Itaq; neq; debent exiſtimari, neq; dici bona, quæ inflictorũ malorum amaritudinẽ, deſyderio ſui duplicant.

VALERII MAXIMI LIBER SEPTIMVS.

De Felicitate. CAPVT. I.

VOlubilis fortunæ cõplura exempla retulimus,conſtantis & propitię admodũ pauca narrari poſſunt quo patet eam aduerſas res cupido animo infligere,ſecundas parco tribuere. Eadem vbi malignitatis obliuiſci ſibi imperauit,non ſolum plurima, ac maxima,ſed etiam perpetua bona congerit.

De.Q.Metello.

Videamus ergo quot gradibus beneficioꝝ.Q.Metellum a primo originis die,ad vltimũ vſq; fati tempus nunq̃ ceſſante indulgentia,ad ſummũ beatæ vitæ cumulum perduxerit. Naſci enĩ in vrbe terraꝝ principe voluit. parentes ei nobiliſſimos dedit. Adiecit animi rariſſimas dotes,& corporis vires, vt ſufficere laboribus poſſet. vxorem pudicitia,& fœcunditate conſpicuã cõciliauit. Cõſulatus decus,imperatoriã poteſtatẽ,ſpecioſiſſimi triũphi prætextã largita eſt. Fecit,vt eodẽ tempore tres filios conſulares, vnũ etiam cenſoriũ,duos triumphales,& quartũ prætoriũ videret, vt tres filias nuptui daret,earũq; ſobolem ſinu ſuo exciperet. Tot partus,tot

incunabula, tot viriles togæ, tam multæ nuptiales faces, honorũ imperiorũ, omnis deniq; gratulationis ſumma abundantia, cum interim nullũ funus, nullus gemitus, nulla cauſa triſtitiæ. Cœlum cõtemplare, vix tamẽ ibi talem ſtatũ reperies. quoniã quidẽ luctus, & dolores, deorũ quoq; pectoribus, a maximis vatibus aſſignari videmus. Hunc autẽ vitæ actum eius conſentaneus finis excepit. Nã Q. Metellũ vltimæ ſenectutis ſpatio defunctũ, leniq; genere mortis inter oſcula, cõplexusq; cariſſimorũ pignorũ extinctum filij, & generi humeris ſuis, per vrbem latum rogo impoſuerunt.

De Gyge.

Clara hæc felicitas, obſcurior illa, ſed diuino ſplendore præpoſita. Cũ eni Gyges regno Lydiæ, armis, & diuitijs abundantiſſimo, inflatus animo Apollinẽ Pythiũ ſciſcitatũ veniſſet, an aliquis mortaliũ ſe eſſet felicior, deus ex abdito ſacrarij ſpecu, voce miſſa Aglaum Pſophidiũ ei prætulit. Is erat Arcadũ pauperrimus, ſed ætate iã ſenior, terminos agelli ſui nunq̃ exceſſerat, paruuli ruris fructibus ac voluptatibus cõtentus. Verũ profecto beatæ vitæ finem Apollo nõ adumbratum, oraculi ſagacitate complexus eſt. Quocirca inſolenter fulgore fortunæ ſuæ glorianti reſpondit, magis ſe probare ſecuritate ridens tuguriũ, q̃ triſtem curis & ſolicitudinibus aulam, paucasq; glebas pauoris expertes, q̃ pinguiſſima Lydiæ arua metu referta, & vnum aut alterum iugum boum facilis tutelæ, q̃ exercitus, & arma, & equitatum, voracibus impenſis oneroſum, & vſus neceſſarij horreolum nimis nulli appetendum, q̃ theſauros omniũ inſidijs, & cupiditatibus expoſitos. Ita Gyges dum ad ſtipulatorẽ vanæ opinionis deum habere cõcupiſcit, vbi nam ſolida, & ſincæra eſſet felicitas, didicit.

Sapienter dicta aut facta. CAPVT. II.

NVnc id genus felicitatis explicabo, quod totum in habitu animi eſt. nec votis petitur, ſed in pectoribus ſapientia præditis natum, dictis, factisq; prudẽtibus eniteſcit.

De Appio Claudio.

Appium Claudium crebro ſolitũ dicere accepimus, negociũ Populo Romano melius, q̃ ocium cõmitti, non q ignoraret, q̃ iucũdus tranquillitatis ſtatus eſſet, ſed q animaduerteret præpotentia imperia, agitatione rerum, ad virtutem capeſcendam excitari, nimia quiete in deſidiam reſolui. & ſane negociũ nomine horridũ ciuitatis noſtræ mores in ſuo ſtatu continuit, blandæ appellationis quies plurimis vitijs reſperſit.

De Scipione Africano.

Scipio vero Africanus turpe eſſe aiebat in re militari dicere non putaram, videlicet quia explorato, & excuſſo conſilio, quæ ferro aguntur, adminiſtrare oportere arbitrabatur ſumma ratione. Inemendabilis enim eſt error, qui violentiæ Martis cõmittitur. Idem negabat aliter cũ hoſte confligi debere, q̃ aut ſi occaſio obueniſſet aut neceſſitas incidiſſet, æque prudẽter. nam & proſperam gerendæ rei facultatem omittere, maxima dementia eſt. & in anguſtias vtiq; pugnandi compulſum abſtinere ſe prælio, peſtiferæ ignauię affert exitium. eorumq; qui iſta cõmittunt, alter beneficio fortunę vti, alter iniuriæ neſcit reſiſtere.

De. Q. Metello.

Quinti quoq; Metelli tum grauis, tum etiã alta in ſenatu ſententia. Qui deuicta Carthagine neſcire ſe illa victoria boni ne plus, ãn mali Reip. attuliſſet, aſſeuerauit. quoniã vt pacem reſtituendo profuiſſet, ita Annibalem ſubmouendo, non nihil nocuiſſet. Eius eni

Digitized by Google

tranſitu in Italiam, dormientem Populi Ro. virtutem excitatam, metuiq; debere, ne acri æmulo liberata, in eundem ſomnũ reuolueretur. In æquo igitur malorum poſuit vri tecta, vaſtari agros, exhauriri ærarium, & priſci roboris hebetari neruos.

De Licinio Fimbria Conſulari.

Quid illud factum Licinij Fimbriæ Conſularis quam ſapiens? A. M. Luctatio Pinthia ſplendido equite Ro. iudex additus de ſponſione quã is cũ aduerſario, quod vir bonus eſſet, fecerat, nunquã id iudiciũ pronuntiatione ſua finire voluit. ne aut probatũ virum ſi cõtra eũ iudicaſſet, fama ſpoliaret, aut iuraret eum virum bonũ eſſe, cũ ea res innumerabilibus laudibus contineatur. Forenſibus hæc, illa militaribus ſtipendijs prudentia exhibita eſt.

De Papyrio Curſore Conſule.

Papyrius Curſor Conſul cũ Aquiloniã oppugnans, præliũ vellet cõmittere, pullariusq; non proſperantibus auibus optimum ei auſpicium renunciaſſet, de fallacia illius factus certior, ſibi quidẽ & exercitui bonum omen datum credidit, ac pugnam inijt. Cæterũ mendacem ante ipſam aciem conſtituit, vt haberent dij, cuius capite, ſi quid iræ conceperant, expirarent. Directum eſt autẽ, ſiue caſu, ſiue cœleſtis numinis prouidentia, quod primum e contraria parte miſſum erat telum in ipſum Pullarij pectus, eumq; exanimẽ proſtrauit. Id vt cognouit Conſul, fidente animo & inuaſit Aquiloniam, & cepit. Tam cito animaduertit, quo pacto iniuria imperatoris vindicari deberet, quemadmodum violata religio expianda foret, qua ratione victoria apprehendi poſſet, egit. virum ſeuerum, conſulem religioſum, imperatorẽ ſtrenuum, timoris modũ, pœnæ genus, ſpei viam, vno mentis impetu rapiendo. Nunc ad ſenatus acta tranſgrediar.

De Senatu.

Cum aduerſus Annibalem ſenatus Claudiũ Neronẽ,& Liuium Salinatorẽ Conſules mitteret,eosq́ vt virtutibus pares, ita inimicitijs acerrime inter ſe diſſidentes videret, ſummo ſtudio in gratiã reduxit,ne propter priuatas diſſenſiones,Rempu.parũ vtiliter adminiſtrarent.quia conſimili imperio vbi cõcordia nõ ineſt,maior aliena opera interpellandi,q̃ ſua edendi cupiditas naſcitur.vbi vero pertinax intercedit odium, alter alteri, q̃ vterq́ cõtrarijs caſtris certior hoſtis proficiſcitur.Eoſdem ſenatus cũ ob nimis aſpere actã cenſuram a Cn.Bebio Tri.Pl. pro roſtris agerent̃ rei,cauſæ dictiõe decreto ſuo liberauit. vacuum omnis iudicij metu eum honorem reddendo,qui exigere deberet rationẽ,nõ reddere. Par illa ſapiẽtia ſenatus Tiberium Gracchum Tr.Pl.agrariam legem promulgare auſum mortẽ multauit. Idem vt ſecundũ legem eius per multos ager populo viritim diuideretur,egregie cenſuit. Siquidẽ grauiſſimæ ſeditionis eodẽ tempore & autorem,& cauſam ſuſtulit. Quã deinde ſe prudẽter in rege Maſiniſſa geſſit. Nam cũ promptiſſima & fideliſſima eius opera aduerſus Carthaginienſes vſus eſſet, eũq́ in dilatando regno auidiorem cerneret, legem ferri iuſſit, qua Maſiniſſæ ab imperio Populi Ro. ſolutã libertatẽ tribueret. quo facto tum optime meriti beneuolentiã retinuit,tum Mauritaniæ,& Numidiæ, cæterarũq́ illius tractus gentiũ nunq̃ fida pace quieſcentẽ feritatem,a valuis ſuis repulit.Tempus deficiet domeſtica narrantem. quoniã imperiũ noſtrũ nõ tam robore corporũ, q̃ animorũ vigore, incrementũ ac tutelam ſui comprehendit, maiori itaq́ ex parte Romana prudentia in admiratione tacita reponat̃, alienigeniſq́ huius generis exemplis detur aditus.

EXTERNA. De Socrate Philoſopho.

Socrates humanæ ſapientiæ quaſi quoddā terreſtre oraculū, ni=
hil vltra petendū a dijs immortalibus arbitrabaẗ, ꝙ vt bona tribu
erent. quia ij demū ſcirēt, quid vnicuiq; eſſet vtile. nos autē plerūq;
id votis expetere, quod nō impetraſſe melius foret. Etenim denſiſ
ſimis tenebris inuoluta mortaliū mens, in ꝙ late patentē errorem
cæcas precationes tuas ſpargis: quæ multis exitio fuerūt: honores
concupiſcis, qui cōplures peſſundederunt: regna tecū ipſa voluis,
quoꝝ exitus ſæpenumero miſerabiles cernuntur: ſplendidis cōiu=
gijs inijcis manus: at hæc vt aliquando illuſtrant, ita nōnunꝙ fun
ditus domos euertunt. Deſine igiẗ ſtulta futuris maloꝝ tuoꝝ cau=
ſis quaſi feliciſſimis rebus inhiare, teq; totum cœleſtiū arbitrio per=
mitte. quia qui tribuere bona ex facili ſolent, etiā eligere aptiſſima
poſſunt. Idem expedita & cōpendiaria via eos ad gloriā peruenire
dicebat, qui id agerent, vt quales videri vellent, tales etiam eſſent.
Qua quidē prædicatione aperte monebat, vt homines ipſam po=
tius virtutē haurirent, ꝙ vmbram eius conſectarent. Idē ab adule=
ſcentulo quodam cōſultus vtrū vxorē duceret, an ſe omnino ma=
trimonio abſtineret, Reſpōdit, vtrū horū feciſſet, acturū pœniten=
tiam. Hinc te inquit ſolitudo, hinc orbitas, hinc generis interitus,
hic hæres alienus excipiet. illinc ꝑpetua ſolicitudo, cōtextus ꝗrelaꝝ
dotis exprobratio, affiniū graue ſuperciliū, garrula ſocrus lingua,
ſubſeſſor alieni matrimonij. incertus liberoꝝ euentus, non paſſus
eſt iuuenem in contextu rerū aſperarū, quaſi lætæ materiæ facere
delectum. Idem cū Athenienſiū ſcelerata dementia triſtem de capi
te eius ſententiā tuliſſet, fortiq; animo, & conſtanti vultu potionē
veneni e manu carnificis accepiſſet, admoto iā labris poculo, vxo
ri Xanthippæ inter fletū, & lamentationē vociferanti innocentē
eum perimi. quid ergo inquit, nocēti mihi mori ſatius eſſe duxiſti?

O immenſam illam ſapientiam, quæ ne ipſo quidem vitæ exceſſu obliuiſci ſui potuit. De Solone.

Age q̃ prudenter Solon neminẽ dum adhuc viueret, beatũ dici debere arbitrabatur, q ad vltimũ vſq; fati diem ancipiti fortunæ ſubiecti eſſemus. Felicitatis igiť humanæ appellationẽ rogus cõſumat, qui ſe incurſu maloꝝ obijcit. Idem cũ ex amicis quendã grauiter mœrentẽ videret, in arcem perduxit. hortatusq; eſt, vt per oẽs ſubiectoꝝ ædificiorũ partes oculos circunferret. quod vt factũ animaduertit, cogita nunc tecũ inquit, q̃ multi luctus ſub his tectis & olim fuerint, hodieq; verſentur, inſequentibusq; ſeculis ſint habituri. ac mitte mortaliũ incõmoda tanq̃ propria deflere. Qua cõſolatione demonſtrauit, vrbes eſſe humanarũ cladiũ conſepta miſeranda. Idem aiebat, ſi in vnũ locum cuncti mala ſua cõtuliſſent, futurum, vt propria deportare domum, q̃ ex omni miſeriarũ aceruo portionẽ ſuam ferre mallent. Quo colligebat nõ oportere nos quæ fortuito patiamur, pręcipuæ, & intolerabilis amaritudinis iudicare. De Bia Prienenſi.

Bias autẽ cũ patriã eius Prienen hoſtes inuaſiſſent, omnib⁹ quos modo ſæuitia belli incolumes abire paſſa fuerat, pretioſarũ rerum pondere onuſtis fugientibus, interrogatus quid ita nihil ex bonis ſuis ſecũ ferret, Ego inquit, vero bona mea mecum porto. Pectore enĩ illa geſtabat, nõ humeris, nõ oculis viſenda, ſed æſtimanda animo. quæ domicilio mentis incluſa, nec mortaliũ, nec deoꝝ manibus labefactari queunt, & vt manentibus præſto ſunt, ita fugiẽtes nõ deſerunt. De Platone Philoſopho.

Iam Platonis verbis abſtricta, ſed ſenſu præualens ſententia, qui tum demũ beatũ terrarum orbem futurũ prædicauit, cum aut ſapientes regnare, aut reges ſapere cœpiſſent.

De Quodam rege.

Rex etiā ille ſubtilis iudicij,quē ferunt traditū ſibi diadema prius ꝙ capiti imponeret, retentū diu conſyderaſſe, ac dixiſſe, O nobilē magis ꝙ felicē pannū, quē ſi quis penitus cognoſcat ꝙ multis ſolicitudinibus,& periculis,& miſerijs ſit refertus, ne humi quidē iacentem tollere vellet.

De Xenocrate Philoſopho.

Quid Xenocratis reſponſum ꝙ laudabile? Cū maledico ſermoni quorundā ſummo ſilentio intereſſet, vno ex his quærēte cur ſolus linguā ſuā cohiberet,quia dixiſſe me, inquit,aliqñ pœnituit,tacuiſſe nnnꝙ. De Ariſtophane.

Ariſtophanis quoq; altioris eſt prudētiæ pręceptū. qui in comœdia introduxit remiſſum ab inferis Athenienſem Periclem,vaticinantē non oportere in vrbe nutriri leonem.ſin autē ſit alitus,obſequi ei cōuenire.Monet enim,vt pręcipuæ nobilitatis, & concitati ingenij iuuenes refrenentur,nimio vero fauore, ac profuſa indulgentia paſti, quo minus potētiam obtineant, ne impediant̃ quod ſtultū,& inutile ſit eas obtrectare vires,quas ipſe foueris.

De Thalete Philoſopho.

Mirifice etiā Thales,nam interrogatus an facta hominum deos fallerent,nec cogitata inquit,vt nō ſolū manus,ſed etiā mētes puras habere vellemus,cū ſecretis cogitationibus noſtris cœleſte numen adeſſe credidiſſemus. De Themiſtocle.

Ac ne quod ſequit̃ quidē minus ſapiens. Vnicæ filiæ pater Themiſtoclem conſulebat,vtrum eam pauperi,ſed ornato,an locupleti,ſed parum probato collocaret? Cui is, malo inquit, virum pecunia,ꝙ pecuniam viro indigētem. Quo dicto ſtultum monuit, vt generum potius,ꝙ diuitias generi legeret.

De Rege Philippo patre Alexandri.

Age Philippi ꝙ probabilis epiſtola. In qua Alexandrũ quorũdã Macedonũ beneuolentiã largitione ad ſe attrahere conatũ ſic increpuit. Quæ te fili ratio in hanc tam vanam ſpem induxit, vt eos fideles tibi futuros exiſtimares, quos pecunia ad amorẽ tui compuliſſes? a charitate iſtud præſtatur. At vero ante Philippus maiore ex parte mercator Græciæ, ꝙ victor.

De Ariſtotele Philoſopho.

Ariſtoteles autẽ Caliſthenem auditorẽ ſuũ ad Alexandrũ mittẽs monuit, vt cũ eo aut ꝙrariſſime, aut ꝙiucundiſſime loqueretur. quo. ſ. apud regias aures vel ſilentio tutior, vel ſermone eſſet acceptior. At ille dum Alexandrũ Macedonẽ Perſica ſalutatione gaudentem obiurgat, & ad Macedonicos mores inuitũ reuocare beneuole perſeuerat, ſpiritu carere iuſſus, ſeram neglecti ſalubris cõſilij pœnitentiã egit. Idem Ariſtoteles de ſemetipſo in neutrã partẽ loqui debere prædicabat, quoniã laudare ſe, vani, vituperare ſtulti eſſet. Eiuſdem eſt vtiliſſimũ præceptũ, vt voluptates abeuntes cõſyderemus, quas quidẽ ſic oſtendendo minuit. feſſas enĩ, pœnitentiæ ꝗ plenas animis noſtris ſubiecit, quo minus cupide repetanť.

De Anaxagora Philoſopho.

Nec parum prudenter Anaxagoras interroganti cuidam, quis nam eſſet beatus, nemo (inquit) ex his quos tu felices exiſtimas, ſed eum in eo numero reperies, qui a te ex miſerijs conſtare crediť. nõ erit ille diuitijs, & honoribus abũdans, ſed aut exigui ruris, aut nõ ambitioſæ doctrinæ, fidelis, ac pertinax cultor, in receſſu, ꝙ in frõte beatior.

De Demade.

Demadis quoꝗ dictum ſapiens. Nolentibus enim Athenienſibus diuinos honores Alexandro decernere, videte (inquit) ne dũ

Digitized by Google

cœlum cuſtoditis,terram amittatis.

De Anacharſi.

Q; porro ſubtiliter Anacharſis leges aranearũ telis comparabat Nam vt illis infirmiora animalia retineri, valentiora trãſmitti,ita his humiles,& pauperes conſtringi,diuites,& præpotentes nõ alligari.

De Ageſilao.

Nihil etiã Ageſilai facti ſapientius. ſiquidẽ cũ aduerſus Remp.Lacedæmonioꝝ conſpirationẽ ortam noctu cõperiſſet,leges Lycurgi continuo abrogauit, quæ de indemnatis ſuppliciũ ſumi vetabant. Comprehẽſis autẽ, & interfectis ſontibus, eaſdem eueſtigio reſtituit, atq; vtrũq; ſimul prouidit, ne ſalutaris animaduerſio vel iniuſta eſſet, vel iure impediretur. itaq; vt ſemper eſſe poſſent, aliquando non fuerunt.

De Hannone.

Sed neſcio an Hannonis excellentiſſimæ prudentiæ conſilium. Magone enim Cannenſis pugnæ exitũ ſenatui Pœnoꝝ nũtiante, inq; tanti ſucceſſus fidem anulos aureos trium modioꝝ menſurã explentes fundẽte,qui interfectis noſtris ciuibus detracti erant,quęſiuit an aliquis ſocioꝝ poſt tantam cladem a Romanis defeciſſet? Atq; vt audiuit neminẽ ad Annibalem trãſiſſe, ſuaſit, vt protinus legati Romam, per quos de pace ageretur,mitterẽtur. Cuius ſi ſententia valuiſſet, neq; ſecũdo Punico bello deuicta Carthago, neq; tertio deleta foret.

De Herennio Pontio Samnite.

Ne Samnites quidẽ paruas pœnas cõſimilis erroris pependerũt q; Herennij Pontij ſalutare conſiliũ neglexerũt, qui autoritate,& prudentia cæteros præſtans,ab exercitu, & duce eius filio ſuo conſultus, quid nã fieri de legionibus Romanis apud furcas caudinas

inclufis deberet, inuiolatas dimittendas reſpõdit. Poſtero die eadẽ de re interrogatus, deleri eas oportere dixit. vt aut maximo beneficio gratia hoſtium emeretur, aut grauiſſima iactura vires confringerentur. Sed improuida temeritas victorum, dum vtrãq; partẽ ſpernit vtilitatis, ſub iugum miſſas in perniciem ſuam accẽdit. Multis & magnis ſapientiæ exemplis paruulum adijciam.

De Cretenſibus.

Cretenſes cum acerbiſſima exectatione aduerſus eos, quos vehementer oderunt, vti volunt, vt mala conſuetudine delectentur optant. modeſtoq; voti genere efficaciſſimũ vltionis euentũ reperiunt. Inutiliter enim aliquid concupiſcere, & in eo perſeueranter morari, exitio ea dulcedo vicina eſt.

Vafre dicta aut facta CAPVT. III.

ESt aliud factorũ, dictorũq; genus a ſapientia proximo deflexu, ad Vafre nomen progreſſum. quod niſi fallacia vires aſſumpſerit, fidem propoſiti nõ inuenit, laudemq; occulto magis tramite, q̃ aperta via petit.

De quodam Antiſtite Romano.

Seruio Tullo regnãte, cuidam patrifamiliæ in agro Sabino pręcipuæ magnitudinis, & eximiæ formæ vacca nata eſt. quã oraculorũ certiſſimi autores in hoc a dijs immortalibus editam reſponderunt, vt quiſquis eã Auentinenſi Dianæ immolaſſet, eius patria totius terrarũ orbis imperiũ obtineret. Lætus eo dominus bouem cũ ſumma feſtinatione Romã actam, mactandã in Auentino ante aram Dianæ cõſtituit, ſacrificio Sabinis regimen humani generis daturus. De qua re Antiſtes templi certior factus, religionẽ hoſpiti intulit, ne prius victimã cęderet, q̃ proxima ſe aqua abluiſſet. Eoq; alueum Tyberis petente, vaccã ipſe immolauit, & vrbẽ noſtram

tot ciuitatum, tot gentiũ dominam, pio ſacrificij furto reddidit.

De Iunio Bruto.

Quo in genere acuminis in primis Iunius Brutus referendus. Nam cũ a rege Tarquinio auunculo ſuo, omnẽ nobilitatis indolẽ excerpi, interq; cæteros etiã fratrẽ ſuum, q̃ vegetioris ingenij erat interfectũ animaduerteret, obtuſi ſe cordis eſſe ſimulauit, eaq; fallacia maximas virtutes ſuas texit. Profectus etiã Delphos cum Tarquinij filijs, quos is ad Apollinẽ Pythium muneribus, ſacrificijsq; honorandũ miſerat, aurum deo, nomine doni clam cauato baculo incluſum tulit. quia timebat ne ſibi cœleſte numen aperta liberalitate venerari tutum non eſſet. Peractis deinde mandatis patris, Apollinem iuuenes conſuluerunt, quis nam ex ipſis Romæ regnaturus videretur. At is penes eum ſummam vrbis noſtræ poteſtatẽ futuram reſpondit, qui ante omnes matri oſculum dediſſet. Tunc Brutus perinde atq; caſu prolapſus de induſtria ſe abiecit, terramq; cõmunẽ omniũ matrem exiſtimans, oſculatus eſt. Quod tam vafro telluri impreſſum oſculum, vrbi libertatem, Bruto primum in faſtis locum tribuit.

De Scipione ſuperiore.

Scipio quoq; ſuperior præſidiũ calliditatis amplexus eſt. Ex Sicilia enim petens Africam, cũ ex fortiſſimis peditibus Romanis trecentorũ equitũ numerũ implere vellet, neq; tam ſubito poſſet eos inſtruere, quod tẽporis anguſtiæ negabant, ſagacitate conſilij aſſecutus eſt. Nanq; ex his iuuenibus, quos ſecum ex tota Sicilia nobiliſſimos, & ditiſſimos, ſed inermes habebat, ad ſe vocatos trecentos ſpecioſa arma, & electos eq̃s, q̃p celerrime expedire iuſſit, velut eos cõtinuo ſecũ ad oppugnandã Carthaginẽ aduecturus. Qui cũ imperio vt celeriter, ita longinqui, & periculoſi belli reſpectu ſolicitis

animis paruiſſent, remittere ſeſe Scipio illam expeditionē, ſi arma & equos militibus ſuis tradere voluiſſent, edixit. rapuit cōditionē imbellis, ac timida iuuentus, inſtrumentoq́ ſuo cupide noſtris ceſſit. Ergo calliditas ducis prouidit, vt ſi quod protinus imperaret, graue prius, deinde remiſſo militiæ metu, maximū beneficiū fieret. Quod ſequitur, narrandum quoq́ eſt.

De.Q.Fabio Labeone.

Quintus Fabius Labeo arbiter a ſenatu finium conſtituendorū inter Nolanos, & Neapolitanos datus, cum in rem pręſentē veniſſet, vtroſq́ ſeparatim monuit, vt omiſſa cupiditate, regredi cōtrouerſia, q̄ progredi mallent. idq́ cū vtraq́ pars autoritate viri mota feciſſet, aliquantū vacui in medio agri relictum eſt. Cōſtitutis deinde finibus, vt ipſi terminauerant, quicquid reliqui ſoli fuit, Populo Romano adiudicauit. Cæterū & ſic circūuenti Nolani ac Neapolitani queri nihil potuerunt, ſecundū ipſorum demonſtrationē dicta ſententia, improbo tamē præſtigiorum genere, nouū ciuitati noſtræ vectigal acceſſit. Eundē ferunt cū a rege Antiocho, quē bello ſuperauerat, ex fœdere icto, dimidiā partē nauiū accipere deberet, medias omnes ſecuiſſe, vt eum tota claſſe priuaret.

De Marco Antonio.

Nam.M.Antonio remittendū conuitiū eſt. qui idcirco ſe aiebat nullam orationē ſcripſiſſe, vt ſi quid ſuperiore iudicio actū, ei quē poſtea defenſurus eſſet, nociturum foret, nō dictum a ſe affirmare poſſet. qui facti vix prudentis, tolerabilem cauſam habuit. pro periclitantium enim capite, non ſolum eloquentia ſua vti, ſed etiā verecundia abuti erat paratus.

De Sertorio.

Sertorius vero corporis robore, atq́ animi cōſilio parē naturę in

dulgentiā expertus, proſcriptione Syllana dux Luſitanorũ fieri coactus, cum eos oratione flectere nō poſſet, ne cũ Romanis vniuerſa acie confligere vellent, vafro conſilio ad ſuā ſententiā perduxit. Duos enim in conſpectu eorũ conſtituit equos, alterũ validiſſimũ, alterũ infirmiſſimũ. ac deinde validi caudā ab imbecillo ſene paulatim carpi, infirmi a iuuene eximiarũ virium vniuerſam cōuelli iuſſit. Obtemperatũ imperio eſt. Sed dum adoleſcentis dextera irrito ſe labore fatigat, ſenio confecta manus miniſteriũ executa eſt. Tunc barbaræ concioni quorſum ea res tenderet cognoſcere cupienti, ſubiecit, equi caudæ cōſimilem eſſe noſtrũ exercitũ. cuius partes aliquis aggrediens opprimere poſſit, vniuerſum conatus proſternere, celerius tradiderit victoriam, q̃ occupauerit. Ita gens barbara, & aſpera, & regi difficilis, in exitium ſuum ruens, quam vtilitatem auribus reſpuerat, oculis peruidit.

De Fabio Maximo.

Fabius autē Maximus, cuius nō dimicare, vincere fuit, cũ præcipuæ fortitudinis Nolanũ peditem dubia fide ſuſpectũ, & ſtrenuæ operæ Lucanũ equitē amore ſcorti deperditũ in caſtris haberet, vt vtroq; potius bono milite vteretur, q̃ in vtrũq; animaduerteret, alteri ſuſpicionē ſuam diſſimulauit, in alterũ diſciplinā paululum a recto tenore deflexit. nanq; illum plene pro tribunali laudando, omniq; genere honoris proſequendo, animũ ſuũ a Pœnis ad Romanos coegit reuocare, & hunc clam meretricē redimere paſſus, paratiſſimũ pro nobis excurſorem reddidit.

De Marco Voluſio Aedile.

Veniam nunc ad eos, quibus ſalus, aſtutia quæſita eſt. M. Voluſius ædilis plebis proſcriptus, aſſumpto Iſiaci habitu, per itinera viasq; publicas ſtipem petens, quiſnā re vera eſſet, occurrētes digno

ſcere paſſus nõ eſt.eoq; fallaciæ genere tectus,in.M.Bruti caſtra ꝑuenit. Quid illa neceſſitate miſerius? quæ magiſtratũ Populi Ro. abiecto honoris prętextu,alienigenæ religionis obſcuratũ inſignibus,ꝑ vrbẽ iuſſit incedere.Omnes autẽ hi ſuæ vitæ, aut illi alienæ mortis cupidi,q talia vel ipſi ſuſtinuerũt,vel alios ꝑpeti coegerũt.

De Saturnino Vetulione.

Aliquanto ſpecioſius ſententijs Saturnini Vetulionis in eodem genere caſus,vltimæ ſortis auxiliũ. Qui cũ a triũuiris inter proſcriptos nomen ſuũ propoſitũ audiſſet,cõtinuo præturæ inſignia inuaſit,pręcedentibusq; in modũ lictoꝝ, & apparitorũ publicoꝝ ſeruis ſubornatis, vehicula cõprehendit, hoſpitia occupauit, obuios ſummouit, ac tã audaci vſurpatione imperij,in maxima luce denſiſſimas hoſtilibus oculis tenebras effudit.Idem vt Puteolos venit perinde vt publicũ miniſteriũ agens, ſumma cum licẽtia correptis nauibus in Siciliam,certiſſimũ tũc proſcriptoꝝ profugiũ penetrauit.His vno adiecto leuioris notæ exemplo,ad externa reuertar.

De amore cuiuſdam patris in filium.

Amantiſſimus quidam filij,cũ eum inconceſſis ac periculoſis facibus accenſum,ab inſana cupiditate pater inhibere vellet, ſalubri conſilio patriã indulgentiã temperauit. Petijt enim, vt priuſq; ad eam,quam diligebat,iret,vulgari,ac permiſſa Venere vteretꝰ. Cuius precibus obſecutus adoleſcens, infelicis animi impetũ ſatietate licentis concubitus reſolutum,ad id quod non licebat,tardiorem, pigrioremq; afferens, paulatim depoſuit.

De quodam Aſinario.

Cum Alexander Macedonũ rex ſorte monitus, vt eum qui ſibi porta egreſſo primus occurriſſet,interfici iuberet, Aſinarium forte ſibi obuiã factum,ad mortẽ arripi imperauit. Eoq; quærente quid

nam ſe immerentē capitali ſupplicio,innocentēq; addiceret,cū ad excuſandū factū ſuū oraculi præceptū retuliſſet, aſinarius ſi ita eſt, inquit,rex aliū ſors huic morti deſtinauit. nā aſellus, quē ego ante me agebam,prior tibi occurrit.Delectatus Alexander & illius tam callido dicto,& q ab errore ipſe reuocatus erat,occaſionem in aliquanto viliore animali expiādæ religionis rapuit. Summa in hoc cū calliditate māſuetudo. ſumma quoq; in alterius regis equiſone calliditas.

De Dario Rege.

Sordida Magorū dominatione Perſide oppreſſa,Darius rex adiutoribus eiuſdē dignitatis aſſumptis, pactum cū præclari operis conſortibus fecit, vt equis inſidentes ſolis ortu, curſum in quendā locū dirigerent,isq; regno potiretur, cuius equus in eo primus hinniſſet.Cæterū maximæ mercedis cōpetitoribus fortunę beneficiū expectātibus,ſolus acumine equiſonis ſui Ebaris proſperū exoptatæ rei effectū aſſecutus eſt. Qui in equæ genitalē partē demiſſam manū,cū ad eū locū ventū eſſet,naribus equi admouit, quo odore irritatus ante omnes hinnitū edidit.auditoq; eo,ſex reliqui ſummę poteſtatis cōtinuo equis delapſi, candidati (vt eſt mos Perſarū) humi proſtratis corporibus Dariū regem ſalutauerunt. Quantum imperium,q̄ paruo interceptum eſt vaframento.

De Bia Prinenſi.

Bias autē,cuius ſapiētia diuturnior inter hoīes eſt,q̄ patria Priene fuit,ſiquidē hic etiā nunc ſpirat, illius perinde atq; extinctæ veſtigia tantūmodo extant, ita aiebat oportere hoīes in vſu amicitię verſari,vt meminiſſent eā ad grauiſſimas inimicitias poſſe cōuerti. Quod quidē p̄ceptū prima ſpecie nimis fortaſſe callidū videat, inimicūq; ſimplicitati, qua p̄cipue familiaritas gaudet. ſed ſi altioribus animis cogitatio demiſſa fuerit, perq̄ vtile reperietur.

Digitized by Google

De Anaximene præceptore Alexandri.

Lampſacenæ vero vrbis ſalus vnius vaframenti beneficio conſtitit. Nam cũ ad excidiũ eius ſummo ſtudio Alexander ferreť, progreſſumq; extra mœnia Anaximenem præceptorẽ ſuum vidiſſet, quia manifeſtũ erat futurũ, vt preces ſuas iræ eius opponeret, non facturũ ſe quod petiſſet iurauit. Tunc Anaximenes peto inquit, vt Lampaſcũ diruas. Hæc velocitas ſagacitatis oppidũ vetuſta nobilitate inclytum, exitio cui deſtinatum erat, ſubtraxit.

De Demoſthene.

Demoſthenis quoq; aſtutia mirifice cuidã ancillæ ſuccurſum eſt. Quæ pecuniã depoſiti nomine a duobus hoſpitibus acceperat, ea conditione, vt illam ſimul vtriſq; redderet. quoq; alter interiecto tempore tanquã mortuo ſocio ſquallore obſitus, deceptæ omnes nũmos abſtulit. ſuperuenit deinde alter, & depoſitũ petere cœpit. Hærebat miſera in maxima pariter & pecuniæ, & defenſionis penuria. iamq; de laqueo, & ſuſpendio cogitabat. ſed opportune Demoſthenes ei patronus affuit. qui vt in aduocationẽ venit, mulier inquit, parata eſt depoſiti ſe fidem ſoluere. ſed niſi ſociũ adduxeris, id facere nõ poteſt. quoniã vt ipſe vociferaris, hæc dicta eſt lex, ne pecunia alteri ſine altero numeretur.

De quodam viro Athenienſi.

Ac ne illud quidẽ parũ prudẽter. Quidã Athenis vniuerſo populo inuiſus, cauſam apud eum capitali crimine dicturus, maximum honorẽ ſubito petere cœpit, nõ ꝙ ſperaret ſe illum conſequi poſſe, ſed vt haberent homines, vbi procurſum irę, qui acerrimus eſſe ſolet, effunderent. Neq; eum tam callidi conſilij ratio fefellit. comitij enim clamore infeſto, & crebris totius cõcionis ſibilis vexatus. nota etiam denegati honoris perſtrictus, eiuſdem plebis paulopoſt in

diſcrimine vitæ clementiſſima ſuffragia expertus eſt. Quod ſi adhuc ei vltionē ſitienti, capitis ſui periculū obieciſſet, nullam partē defenſionis odio obſeratæ aures reciperent. Huic vaframento cōſimilis illa calliditas.

De Annibale.

Annibal a Duillio conſule nauali prælio victus, timensq; claſſis amiſſæ pœnas dare, offenſam aſtutia mire auertit. Nam ex illa infelici pugna prius q̃ cladis nuntius domū perueniret, quendam ex amicis cōpoſitū, & ornatū, Carthaginē miſit. Qui poſtq̃ ciuitatis eius curiam intrauit, conſulit inquit vos Annibal, cū dux Romanorū magnas ſecum maritimas trahens copias aduenerit, an cum eo confligere debeat. Acclamauit vniuerſus ſenatus nō eſſe dubiū quin oporteret. Tum ille conflixit (inquit) & ſuperatus eſt. Ita liberum his nō reliquit id factum damnare, quod ipſi fieri debuiſſe iudicauerant.

De Annibale.

Itidem Annibal Fabiū Maximū inuictam armoꝝ ſuorū vim ſaluberrimis cunctationibus pugnę ludificantē, vt aliqua ſuſpicione trahēdi belli reſpergeret, totius Italiæ agros ferro, atq; igni vaſtando, vnius eius fundum immunem ab hoc iniuriæ genere reliquit. Profeciſſet aliquid tāti beneficij inſidioſa adumbratio eius, niſi Romanæ vrbi, & Fabij pietas, & Annibalis vafri mores fuiſſent notiſſimi.

De Tuſculanis.

Tuſculanis etiā acumine conſilij incolumitas parta eſt. Cū enī crebris rebellationibus meruiſſent, vt eoꝝ vrbē funditus Romani euertere vellent, atq; ad id exequendū Furius Camillus, maximus dux, validiſſimo inſtructus exercitu veniſſet, vniuerſi ei togati obuiam proceſſerunt, cōmeatusq;, & cætera pacis munia benigniſſime præſtiterunt, armatū etiā intrare mœnia paſſi ſunt, nec vultu,

nec habitu mutato. Qua cõſtantia tranquillitatis nõ ſolũ ad amici tiæ noſtræ ius, ſed etiã ad cõmunionẽ ciuitatis vſq; penetrauerũt, Sagaci Hercule vſi ſimplicitate, quoniã apertius eſſe intellexerant metum officijs diſſimulare, q̃ armis protegere.

De Tullo Duce Volſcorum.

At Volſcorũ ducis Tulli execrabile conſiliũ. Qui ad bellum inferendũ Romanis maxima cupiditate accenſus, cũ aliquot aduerſis prælijs cõtuſos animos ſuorũ, & ob id paci proniores animaduerteret, inſidioſa ratione quo volebat compulit. Nam cũ ſpectandorum ludorũ gratia magna Volſcorũ multitudo Romã cõueniſſet, Conſulibus dixit, vehementer ſe timere ne quid hoſtile ſubito molirentur. monuitq;, vt eſſent cautiores. & protinus ipſe vrbe egreſſus eſt. Quam rem Conſules ad ſenatũ retulerunt, qui tametſi nulla ſuſpicio ſuberat, autoritate tamen Tulli cõmotus, vt ante noctẽ Volſci abirent, decreuit. Qua cõtumelia irritati, facile impelli potuerunt ad rebellandũ. Ita mendaciũ verſuti ducis, ſimulatione beneuolentiæ inuolutum, duos ſimul populos fefellit. Romanũ vt inſontes notaret, Volſcum vt deceptis iraſceretur.

Strategemata. CAPVT. IIII.

Illa vero calliditatis egregia, & ab omni reprehenſione procul remota. cuius opera, quia apellatione noſtra vix apte exprimi poſſunt, græca pronuntiatione Strategemata dicantur.

De Tullo Hoſtilio.

Omnibus militaribus copijs Tullo Hoſtilio Fidenas aggreſſo, quæ ſurgẽtis imperij noſtri incunabula crebris rebellationibus tot pere paſſæ nõ ſunt, finitimiſq; trophæis, ac triumphis alitã virtutẽ eius, ſpes ſuas promouere vlterius docuerũt, Metius Suffetius dux Albanorũ, dubiam, & ſuſpectã ſemper ſocietatis ſuę fidem repente

in ipſa acie detexit. Detecto enim Romani exercitus latere, in proximo colle cōſedit, pro adiutore ſpeculator pugnæ futurus, vt aut victis inſultaret, aut victores feſſos aggrederetẽ. Nō erat dubiū, qn ea res militū noſtroꝝ animos debilitatura eſſet, cū eodē tēpore & hoſtes confligere, & auxilia deficere cerneret. Itaq̃ ne id fieret, Tullus prouidit. concitato enim equo, pugnantiū globos præcurrit. prædicans ſuo iuſſu receſſiſſe Metiū, eumq̃, cū ipſe ſignū dediſſet, inuaſurum Fidenatiū terga. quo imperatoriæ artis conſilio, metum fiducia mutauit. proq̃ trepidatione, alacritate ſuorum pectora repleuit.

De Sexto Tarquinio.

At ne cōtinuo a noſtris regibus recedamus. Sextus Tarquinius Tarquinij filius indigne ferens, ꝙ patris viribus expugnari Gabij nequirent, valentiorē armis excogitauit rationē, qua interceptū id oppidū Romano imperio adijceret. Subito nanq̃ ſed ad Gabios contulit tanq̃ parentis ſæuitiā, & verbera quæ voluntate ſua per peſſus erat, fugiens. ac paulatim vniuſcuiuſq̃ fictis, & compoſitis blandicijs alliciendo beneuolentiam, vt apud omnes plurimum poſſet conſecutus, familiarē ſuū ad patrē miſit indicaturū, quēadmodum cuncta in ſua manu haberet, & quæ ſiturū quidnam fieri vellet, iuuenili calliditati ſenilis aſtutia reſpōdit. Siquidē re eximia delectatus Tarquinius, fidei autē nuntij parū credens, nihil reſpon dit. ſed ducto eo in ortum, maxima, & altiſſima papauerū capita baculo decuſſit. Cognito adoleſcens ſilentio patris, ſimul ac facto, cauſam altius argumēti peruidit. nec ignorauit præcipi ſibi, vt excellentiſſimū quenq̃ Gabinoꝝ, aut exilio ſummoueret, aut morte conſumeret. Ergo ſpoliatam bonis propugnatoribus ciuitatē tan tum non vinctis manibus ei tradidit.

De Romanis.

Illud quoq; a maioribus, & conſilio prudenter, & exitu feliciter prouiſum. Cum enim vrbe capta Galli capitoliũ obſiderent, ſoláq; potiendi eius ſpem in fame eorũ repoſitã animaduerterent, perq; callido genere conſilij Romani vſi, vnico perſeuerantiæ irritamẽto victores ſpoliauerunt. panes enim iacere cõpluribus ex locis cœperunt. Quo ſpectaculo obſtupefacti, infinitãq; frumẽti abundantiam noſtris ſupereſſe credentes, ad pactionẽ omittendæ obſidionis cõpulerunt. Miſertus eſt tunc profecto Iupiter Romanæ virtutis, præſidiũ ab aſtutia mutuantis, cum ſumma alimentorum inopia proijci præſidia inopiæ cerneret. Igitur vt vafro, ita periculoſo cõſilio ſalutarẽ exitum dedit. Idem Iupiter poſtea præſtantiſſimorũ ducum noſtrorum ſagacibus conſilijs propitius aſpirauit. Nam cum alterũ Italiæ latus Annibal laceraret, alterũ inuaſiſſet Aſdrubal, ne duorum fratrum iunctæ copiæ intolerabili onere feſſas ſimul res noſtras vrgerẽt, hinc Claudij Neronis vegetũ conſiliũ, illinc Liuij Salinatoris inclyta prouidẽtia effecit. Nero enim cõpreſſo a ſe in Lucanis Annibale, pręſentiã ſuam, quoniã ita ratio belli deſyderabat, mentitus hoſti, ad opem ferendam collegæ per longũ iter celeritate mira tetendit. Salinator in Vmbria apud Metaurũ flumẽ proximo die dimicaturus, ſumma cũ diſſimulatione Neronẽ caſtris noctu recepit. tribunos enim a tribunis, centuriones a centurionibus, equites ab equitibus, pedites a peditibus excipi iuſſit. ac ſine vlla tumultuatione, ſolo vix vnum exercitũ capiẽte, alterũ inſeruit. quo euenit ne Aſdrubal cũ duobus ſe cõſulibus præliaturũ prius ſciret, q̃ vtriuſq; virtute proſterneretur. Ita illa toto terrarũ orbe infamis Punica calliditas, Romana eluſa prudentia, Annibalem Neroni, Aſdrubalem Salinatori decipiendum tradidit.

Digitized by Google

De Quinto Metello Conſule.

Memorabilis etiã conſilij. Q. Metellus. Qui cũ proconſul bellũ in Hiſpania aduerſus Celtiberos gereret, vrbemq; Cõtrebiã caput eius gentis viribus expugnare nõ poſſet, intra pectus ſuum multũ ac diu conſilijs agitatis, viam repperit, qua propoſitũ ad exitũ perduceret. itinera magno impetu ingrediebať, deinde alias atq; alias regiones petebat. hos obſidebat montes, paulopoſt ad illos tranſgrediebatur. cũ interim tam ſuis omnibus, ꝙ ipſis hoſtibus ignota erat cauſa inopinatæ eius, ac ſubitę fluctuationis. Interrogatus ꝗq; a quodã amiciſſimo ſibi, quid ita ſparſum & incertũ militię genus ſequeretur, abſiſte inquit iſtud quærere. nam ſi huius cõſilij mei interiorẽ tunicam conſciam eſſe ſenſero, cõtinuo eam cremari iubebo. Quorſum igiť eã diſſimulatio erupit? aut quem finem habuit? Poſtꝙ vero & exercitũ ſuũ ignorantia, & totam Celtiberiã errore implicauit, cũ alio curſum direxiſſet, ſubito Contrebiam reflexit, eamq; inopinatam, & attonitam oppreſſit. Ergo niſi mentẽ ſuam dolos ſcrutari coegiſſet, ad vltimam ei ſenectutẽ apud mœnia Cõtrebiæ armato ſedendum foret.

EXTERNA. De Agathocle rege Syracuſarum.

Agathocles autẽ Syracuſarũ rex audacter callidus. Cũ enim vrbem eius maiore ex parte Carthaginienſes occupaſſent, exercitũ ſuũ in Africã traiecit, vt metũ metu, vim vi diſcuteret. neq; ſine effectu. nam repentino eius aduentu perculſi Pœni, libenter incolumitatẽ ſuam ſalute hoſtium redemerunt. pactiq; ſunt, vt eodẽ tempore & Africa Siculis, & Sicilia Punicis armis liberaretur. Agathocles autẽ Syracuſarũ mœnia ſi tueri perſeueraſſet, illa belli malis vrgerentur, bona pacis fruenda, ſecuræ Carthagini reliquiſſet. Nunc inferendo quę patiebatur, dum alienas potius laceſſit opes, ꝙ ſuas

Digitized by Google

tuetur.quo æquiore animo regnum deſeruit,eo tutius recepit.

De Annibale.

Quid Annibal Cannenſem Populi Romani aciem ſpeculatus, nonne prius q̃ ad dimicandũ deſcenderet, cõpluribus aſtutiæ cõplicatã laqueis,ad tam miſerabilẽ perduxit exitũ? Ante omnia enĩ prouidit,vt & ſolẽ,& puluerẽ, qui ibi vento multus excitari ſolet, aduerſum haberet. deinde partẽ copiarũ ſuarũ, inter ipſum prælij tempus de induſtria fugere iuſſit. quã cũ a reliquo exercitu abruptã legio Romana ſequeretur,trucidandã eam ab ijs,quos in inſidijs collocauerat, curauit. Poſtremo quadringentos equites ſubornauit, qui ſimulata tranſitione petierunt Conſulẽ,a quo iuſſi more tranſfugarũ depoſitis armis in vltimã pugnæ partem ſecedere, diſtrictis gladijs,quos inter tunicas,& loricas abdiderant,poplites pugnantium Romanoꝝ ceciderũt.Hæc fuit Punica fortitudo,dolis, & inſidijs,& fallacia inſtructa.quæ nunc certiſſima circũuentę virtutis noſtræ excuſatio eſt.quoniã decepti magis,q̃ victi ſumus.

De Repulſis. CAPVT. V.

Campi quoq; repræſentata conditio, ambitioſam ingredientes viam, ad fortius ſuſtinendos parũ proſperos comitiorũ euẽtus vtiliter inſtruxerit.quia propoſitis ante oculos clariſſimoꝝ virorũ repulſis, vt nõ minore cũ ſpe honoris,ita prudentiore cũ animi iudicio petẽt,meminerintq; nefas nõ eſſe,aliquid ab omnibus vni negari. cũ ſæpenumero ſinguli cunctorũ voluntatibus reſiſtere fas eſſe duxerint. ſcientes etiã patientia quæri debere,quod gratia impetrari nequierint.

De Quinto Aelio Tuberone.

Quintus Aelius Tubero a. Q. Fabio Maximo epulum Populo Ro.nomine.P. Africani patrui ſui dante rogatus, vt tricliniũ ſter-

netet, lectulos Punicanos pellibus hedinis ſtrauit, & pro argenteis vaſis ſamia expoſuit. Cuius rei deformitas ſic omnes offendit, vt cũ alioqui vir egregius haberetur, comitijsq́ prætorijs candidatus in campũ. L. Paulo auo, & P. Africano auunculo nixus deſcendiſſet, repulſa inde abiret notatus. nam vt priuatim ſemper cõtinentiã probabant, ita publice maxima cura ſplendoris habita eſt. Quo circa vrbs noſtra nõ vnius cõuiuij numerũ, ſed totam ſe in illis pelliculis iacuiſſe credens, roborẽ epuli, ſuffragijs ſuis vindicauit.

De. P. Scipione Naſica.

P. autẽ Scipio Naſica togatæ potentiæ clarum lumen, is qui Cõſul Iugurthæ bellum indixit, qui matrẽ Idæam e Phrygijs ſedibus ad noſtras aras, focosq́ migrantem, ſanctiſſimis manibus excepit. qui multas, & peſtiferas ſeditiones autoritatis ſuæ robore oppreſſit. quo principe ſenatus aliquot annos gloriatus eſt, cum ædilitatẽ currulem adoleſcens peteret, manũq́ cuiuſdam ruſtico opere duratam, more candidatorum tenacius apprehendiſſet, ioci gratia interrogauit eum, num manibus ſolitus eſſet ambulare. Quod dictum a circunſtãtibus exceptum, ad populum manauit, cauſamq́ repulſæ Scipioni attulit. omnes nanq́ ruſticæ tribus paupertatem ſibi ab eo exprobratam iudicantes, iram ſuam aduerſus contumelioſam eius vrbanitatem diſtrinxerunt. Igitur ciuitas noſtra nobilium iuuenum ingenia ab inſolentia reuocando, magnos, & vtiles ciues fecit, honoribusq́ non patiẽdo eos a ſcurris peti, debitum autoritatis pondus adiecit.

De Lucio Aemilio Paulo.

Nullus error talis in. L. Aemilio. P. conſpectus eſt. ſed tamen aliquoties fruſtra cõſulatũ petijt. Idemq́ cũ iam campũ repulſis ſuis fatigaſſet, bis Conſul, & Cenſor factus eſt. ampliſſimũ etiã digni

tatis gradū obtinuit. Cuius virtutē iniuriæ nō fregerunt, ſed acue-runt. quoniā quidē nota ipſa accenſam cupiditatē ſummi honoris ardentiorem ad comitia detulit, vt populū, quē nobilitatis ſplen-dore, & animi bonis mouere nō potuerat, pertinacia vinceret.

De Quinto Cæcilio Metello.

Q. autē Cæciliū Metellū, pauci, & mœſti amici cōſulatus repul ſa afflictum triſtitia, ac rubore plenū, domū reduxerunt. Eundē de pſeudo Philippo triumphantē vniuerſus ſenatus lætū, ac alacrem in capitoliū proſecutus eſt. Achaici etiā belli, cui ſummā manū. L. M umius adiecit, maxima pars ab hoc viro profligata eſt. Ei ne er-go populus conſulatū negare potuit, cui mox duas clariſſimas p-uincias aut daturus erat, aut debiturus, Achaiā & Macedoniā? Et quidē hoc facto, meliore eo ciue vſus eſt. intellexit enim ꝙ indu-ſtrie ſibi gerendus eſſet cōſulatus, quem tanto labore impetrari ſen ſerat.

De Lucio Sylla.

Quid tam excellens, quid tam opulentū, ꝙ. L. Sylla? Diuitias, & imperia largitus eſt. leges vetuſtas abrogauit, nouas tulit. Hic q̄q; in eodē campo, cuius poſtea dn̄s extitit, repulſa præturæ ſugillatus eſt. Omnia loca petiti honoris, ſi quis modo deoꝝ formā, & imagi nem futuræ eius potētię Populo Ro. repreſentaſſet, impetraturus.

De. M. Porcio Catone.

Sed vt comitioꝝ maximum crimen referam. M. Porcius Cato plus moribus ſuis præturæ decoris adiecturus, ꝙ pretexta eius ſplē doris ipſe laturus, conſequi illam a populo aliquando non potuit. proxima dementiæ ſuffragia. quæ quidē ſatis graues pœnas erro-ris ſui pependerunt. quoniā quē honorē Catoni negauerant, Vati nio dare coacti ſunt. Ergo ſi vere æſtimare volumus, non Catoni tunc prætura, ſed præturæ Cato negatus eſt.

De Neceſſitate. CAPVT. VI.

Abominandæ quoq; neceſſitatis amariſſimæ leges,& truculẽtiſſima imperia,tum vrbem noſtrã, tum etiã exteras gentes, multa nõ intellectu tantũ,ſed etiã auditu grauia,perpeti coegerunt. Nam aliquot aduerſis prælijs ſecũdo Punico bello exhauſta militari iuuentute Romana, ſenatus autore Tib. Graccho Conſule cenſuit, vti publice ſerui aduerſus propulſandoꝝ hoſtium impetũ emerent,eaq; de re per Tribunos Plebis apud populũ lata rogatione tres creati ſunt viri,qui quatuor & viginti millia ſeruoꝝ cõparauerunt, adactosq; iureiurãdo ſtrenuã ſe,fortẽq; operã daturos, quoad Pœni eſſent in Italia, datis armis in caſtra miſerũt. Ex Appulia etiã & a Fidiculis ſeptuagita atq; ducenti ad ſupplementũ equitatus ſunt empti. Quanta violentia eſt caſus acerbi? Quæ ciuitas ad id tẽpus ingenuæ quoq; originis capite cenſos habere milites faſtidierat, eadem cellis ſeruilibus extracta corpora, & a paſtoralibus caſis collecta mancipia, velut præcipuũ firmamentũ exercitui ſuo adiecit. Cedit ergo interdum generoſus ſpiritus vtilitati,& fortunæ viribus ſuccumbit. vbi niſi tutiora cõſilia legeris,ſpecioſa ſequenti concidendum eſt.

De Ciuitate Romana.

Cannenſis autẽ clades adeo vrbem noſtrã vehementer contudit,vt opera. M. Iunij dictaturam Reip. adminiſtrãtis ſpolia hoſtiũ affixa templis,deorũ numini conſecrata,inſtrumẽta militiæ futura cõuellerentur,ac prætextati pueri arma induerent. adiudicatoꝝ etiã,& capitali crimine damnatorũ ſex millia cõſcriberentur. quæ ſi per ſe aſpiciantur, aliquid ruboris habeant. ſin autẽ admotis neceſſitatis viribus ponderentur, ſæuitiæ temporis cõuenientia præſidia videantur.

De eadem ciuitate.

Propter eandẽ cladem, ſenatus Octacilio, qui *Siciliã*, Cornelio Mammulæ, qui Sardiniã proprætores obtinebant, querentibus q̃ neq; ſtipendiũ, neq; frumentũ claſſibus eorũ, & exercitibus præberent, affirmantibus etiã ne habere quidẽ eos vnde id præſtare poſſent, reſcripſit. ærariũ lõginquis expẽſis nõ ſufficere. proinde quo pacto tantæ inopiæ ſuccurrendũ eſſet, ipſi viderẽt. His literis quid aliud q̃ imperij ſui gubernacula e manibus abiecit? Siciliamq;, & Sardiniam, benigniſſimas vrbis noſtræ nutrices, gradus, & ſtabili mẽta bellorũ, tam multo ſudore, & ſanguine in poteſtatẽ redactas, paucis verbis, ita ſcilicet neceſſitate iubente dimiſit.

De Caſilinatibus.

Eadem Caſilinates obſidione Annibalis clauſos, alimẽ*torũq;* facultate defectos, lora neceſſarijs vinculorũ vſibus ſubducta, eq; ſcutis detractas pelles ferueti reſolutas aqua, mandere voluiſti. Quid illis, ſi acerbitatẽ caſus intueare, miſerius? ſi conſtantiã reſpicias, fidelius? qui ne a Romanis deſciſcerent, tali vti cibi genere ſuſtinuerunt. cũ pinguiſſima arua ſua, fertiliſſimosq; campos mœnibus ſuis ſubiectos intuerent. Itaq; Campanæ vrbis, quę Punicã feritatem delitijs ſuis cupida fouit, in propinquo ſitum Caſilinũ moderatũ virtute, clarũ perſeuerantis amicitiæ pignore, impios oculos verberauit.

De Præneſtinis.

In illa obſidione, & fide, cũ trecenti Præneſtini permanerẽt, euenit, vt ex his quidã murem captũ ducẽtis potius denarijs vendere, q̃ ipſe leniendæ famis gratia conſumere mallet. Sed credo deorũ prouidentia effectum, vt & venditori, & emptori, quẽ vterq; merebatur, exitũ attribuerit. Auaro enim fame cõſumpto, manubijs ſordiũ ſuarũ frui nõ licuit. Aequi animi vir, ad ſalutarẽ impenſam

Digitized by Google

faciendam, care quidem, verũ neceſſarie comparato cibo vixit.

De Ciuitate Romana.

C. autẽ Mario, & Cn. Carbone Conſulibus bello ciuili cum L. Sylla diſſidentibus, quo tẽpore nõ Reip. victoria quærebatur, ſed præmiũ victoriæ res erat publica, ſenatuſconſulto aurea, atq; argẽtea templorũ ornamenta, ne militibus ſtipendia deeſſent, cõflata ſunt. digna enim cauſa erat, hi ne, an illi crudelitatẽ ſuam proſcriptione ciuium ſatiarent, vt dij immortales ſpoliarẽtur. Non ergo conſcriptorũ voluntas, ſed teterrimæ neceſſitatis truculenta manus illi conſulto ſtilum ſuum impreſſit.

De diuo Iulio.

Diui Iulij exercitus, id eſt inuicti ducis inuicta dextera, cũ armis Mundam clauſiſſet, aggeriq; extruendo materia deficeret, congerie hoſtiliũ cadauerum, quã deſyderauerat altitudinem, inſtruxit: eamq; tragulis, & pilis, quia roboreæ ſudes deerãt, magiſtra nouæ molitionis neceſſitate vſus vallauit.

De diuo Auguſto.

Atq; vt diuinam filij mentionem, cœleſtis patris recordationi ſubnectam, cum effuſurus ſe in noſtras prouincias Parthorum rex Phraates videretur, vicinæq; imperio eius regiones ſubita inducti tumultus denuntiatione quaterentur, tanta in Boſphorano tractu commeatus penuria inceſſit, vti ſex millibus denarijs, ſingula vaſa olei, frumentiq; modijs totidem mancipia permutarentur, ſed amariſſimam tempeſtatem Auguſti cura, tutelæ tunc terrarũ vacans, diſpulit.

EXTERNA. De Cretenſibus.

Cretenſibus nihil tale præſidij affulſit. Qui obſidione Metelli ad vltimã vſq; penuriã compulſi, ſua iumentorũq; ſuorũ vrina ſitim

torſerunt,iuſtius dixerim,q̃ ſuſtentauerunt.quia dum vinci timẽt
id paſſi ſunt,quod eos ne victor quidem pati coegiſſet.

De Numantinis.

Numantini autẽ a Scipione vallo,& aggere circundati,cũ om-
nia quæ famem eorũ trahere poterant,conſumpſiſſent,ad vltimũ
humanoꝝ corporũ dapibus vſi ſunt.Quapropter capta iam vrbe,
complures inuenti ſunt artus, & membra trucidatorũ corporum
ſinu ſuo geſtantes. Nulla eſt in his neceſſitatis excuſatio. nam qui-
bus mori licuit,ſic viuere neceſſe non fuit.

De Caliguritanis.

Horũ trucem pertinaciã in conſimili facinore Caliguritanorũ
execrabilis impietas ſupergreſſa eſt.Qui quo perſeuerantius interẽ
pti Sertorij cineribus obſidionẽ.Cn. Pompei fruſtrantes fidẽ præ-
ſtarent,quia nullum iam aliud in vrbe eorũ ſupererat animal,vxo
res ſuas,natosq; ad vſum nefariæ dapis verterunt. Quoq; diutius
armata iuuẽtus viſcera ſua viſceribus ſuis aleret, infelices cadaue-
rũ reliquias ſalire non dubitauit. En quẽ aliquis in acie hortaretur,
vt pro ſalute cõiugum & liberoꝝ fortiter dimicaret, ex hoc nimi-
rum hoſte tanto duci pœna magis, q̃ victoria petenda fuit. quia
plus vindicatus libertatis, q̃ victus gloriæ afferre potuit. cum o-
mne ſerpentũ,ac ferarũ genus cõparatõe ſui titulo feritatis ſupera
rit.nanq; illis dulcia vitæ pignora proprio ſpiritu cariora ſunt, ea
caliguritanis prandia,atq; cœnæ extiterunt.

De Teſtamentis quæ reſciſſa ſunt. CAPVT.VII.

Vacemus nunc negocio,quod actorũ hominis, & præ
cipuæ curæ,& vltimi eſt temporis.Conſyderemusq;
quæ teſtamẽta aut reſciſſa ſunt legitime facta, aut cũ
merito reſcindi poſſent,rata manſerunt.quæue ad alios,q̃ qui ex-

pectabant,honorem hæreditatis tranſtulerunt.

De quodam milite.

Atq; ita,vt ea ordine,quo propoſui exequar, militantis cuiuſdã pater, cũ de morte filij falſum e caſtris nuntiũ accepiſſet, alijs hære dibus ſcriptis deceſſit. peractis deinde ſtipendijs, adoleſcens domũ petit. errore patris, impudentia amicorũ domũ ſibi clauſam repe= rit. Quid enim illis inuerecundius? florẽ iuuentæ pro Rep.abſum= pſerat.maximos labores, & plurima pericula tolerauerat. aduerſo corpore exceptas oſtẽdebat cicatrices.& poſtulabat, ne auitos eius lares ocioſa ipſi vrbi onera poſſiderent. Itaq; depoſitis armis coa= ctus eſt in foro, togatam ingredi militiã acerbe. cũ improbiſſimis enim hæredibus de paternis bonis apud centũuiros cõtendit,om= nibusq; nõ ſolũ conſilijs,ſed etiã ſententijs ſuperior diſceſſit.

De filio.M.Anci Carſeolani equitis Romani.

Item.M. Anci Carſeolani ſplendidiſſimi equitis Romani filius a Suffenate auunculo ſuo adoptatus, teſtamentũ naturalis patris, quo præteritus erat,apud centũuiros reſcidit.cum in eo Tullianus Pompei Magni familiaris, ipſo quidẽ Pompeio ſignatore, hæres ſcriptus eſſet. Itaq; illi in iudicio plus cũ excellentiſſimi viri gratia, q̃ cũ parentis cineribus negotij fuit.Cæterũ quãuis vtraq; hęc ad= uerſus ſe nitebanť,tamẽ paterna bona obtinuit.Nam.L.quidẽ Sex tilius,&.P.Popilius, quos. M.Ancus ſanguine ſibi cõiunctos eadẽ ex parte,qua Tullianũ hæredes fecerat,ſacramẽto cũ adoleſcentu= lo contendere auſi nõ ſunt. tametſi præcipuis eo tẽpore magni vi ribus ad defendendas tabulas teſtamenti inuitari poterant,etſi ali= quantulũ adiuuabat hæredes,quod.M. Anci filius in Suffenatis fa= miliã,ac ſacra trãſierat. ſed arctiſſimũ inter homines procreationis vinculũ, patris ſimul voluntatẽ, & principis autoritatẽ ſuperauit.

De Tertio filio Tectij.

C. autẽ Tectium infantem a patre exhæredatum Petronia matre, quã Tectius quoad vixit in matrimonio habuerat natũ, diuus Auguſtus in bona paterna ire decreto ſuo iuſſit, patris patriæ animo vſus. quoniã Tectius in proprio iure procreato filio, ſumma cum iniquitate paternũ nomen abrogauit. Septicia quoq; mater Trachalorũ Ariminenſiũ filijs irata, in contumeliã eorum, cũ iam parere non poſſet, Publio Seni admodum nupſit, teſtamento etiã vtroq; præterito, a quibus aditus diuus Auguſtus, & nuptias mulieris, & ſuprema iudicia improbauit. Nam hæreditatẽ maternam filios habere iuſſit. dotem, quia nõ creandorũ liberorum cauſa coniugium interceſſerat, virum retinere vetuit. Si ipſa æquitas hac de re cognoſcere potuerit iuſtius ne, aut gratius pronunciaret? *Spernis* quos genuiſti, nubis effœta, teſtamenti ordinem violento animo cõfundis. Neq; erubeſcis ei totum patrimoniũ addicere, cuius polluto iam corpori marcidã ſenectutẽ tuam ſubſtrauiſti. Ergo dũ ſic te egeris, ad inferos vſq; cœleſti fulmine afflata es.

De C. Calpurnio Piſone.

Egregia quoq; Calpurnij Piſonis præfecti vrbis conſtitutio. Cũ enim ad eum Terẽtius ex octo filijs, quos in adoleſcentiã perduxerat, ab vno in adoptionẽ dato exhæredatũ ſe quærelã detuliſſet, bonorum adoleſcentis poſſeſſionẽ ei dedit, hæredesq; lege agere paſſus non eſt. Monuit profecto Piſonẽ patria maieſtas, donũ vitæ, beneficiũ educationis. ſed aliquid etiã ipſum flexit, circunſtantium liberorum numerus, quod cum patre ſeptem fratres impie exhæredatos videbat.

De Genutio quodam.

Quid Mamerci Aemilij Lepidi Cõſulis q̃ graue decretũ? Genutius quidam matris magnæ Gallus a Cn. Oreſte prætore vrbis im

petrauerat, vt reſtitui ſe in bona Neniani iuberet, quoꝝ poſſeſſio‑nem ſecundũ tabulas teſtamenti ab ipſo acceperat. appellatus Ma mercus a Surdinio, cuius libertus Genutium hæredem fecerat, prę toriam iuriſditionem abrogauit. ꝙ diceret Genutiũ amputatis ſui ipſius ſponte genitalibus corporis partibus, neq; virorũ, neq; mu‑lierum numero haberi debere. Cõueniens Mamerco, conueniens principi ſenatus decretum. quo prouiſum eſt, ne obſcœna Genu‑tij pręſentia, inquinataq; voce tribunalia magiſtratuum ſub ſpecie petiti iuris polluerentur.

De Vetilio Lenone.

Multo. Q. Metellus pretorẽ vrbanũ ſeueriorem egit, q̃ Oreſtes geſſerat. qui Vetilio Lenoni iuueni bonorũ poſſeſſionẽ ſecundum tabulas teſtamenti nõ dedit. quia vir nobiliſſimus, & grauiſſimus fori, ac lupanaris ſeparandam conditionẽ exiſtimauit. Nec aut fa‑ctum illius cõprobare voluit, qui fortunas ſuas in ſtabulũ contami natũ proiecerat, aut huic tanquã integro ciui iura reddere. qui ſe ab omni honeſto vitæ genere abruperat.

De Teſtamẽtis quæ rata manſerunt. CAPVT. VIII.

His reſciſſorũ teſtamentoꝝ exemplis contenti, attinga mus ea, quæ rata manſerunt, cũ cauſas haberent pro‑pter quas reſcindi poſſent. Quã certe, q̃ etiã notæ in‑famiæ Tuditanus, vtpote qui populo numos ſparſerit, togãq; ve‑lut tragicam veſtem in foro trahens maximo cũ hominũ riſu con ſpectus fuerit, ac multa his conſentanea fecerit, teſtamento filium inſtituit hæredem. quod. T. Longus, ſanguine ei proximus, haſtæ iudicio ſubuertere fruſtra conatus eſt. magis enĩ centumuiri quod ſcriptum eſſet in tabulis, q̃ quis eas ſcripſiſſet conſyderandum exi ſtimauerunt.

Digitized by Google

De Ebucia cõtra vxorem. L. Menenij Agrippæ.

Vita Tuditani demens, Ebuciæ autẽ, quæ. L. Menenij Agrippæ vxor fuerat, tabulæ teſtamenti plenæ furoris. Nam cũ haberet duas ſimillimæ probitatis filias, Pletoniam, & Aphroniam animi ſui potius inclinatione prouecta, ꝗ̃ vllis alterius iniurijs, aut officijs cõmota, Pletoniam tantũmodo hæredẽ inſtituit, filijs etiã Aphroniæ ex admodũ amplo patrimonio vigiti numos legauit. Aphronia tum cum ſorore ſacramento contendere noluit, teſtamentũq; matris, patientia honorare, ꝗ̃ iudicio conuellere ſanctius eſſe duxit. eo ſe ipſam indigniorem iniuria oſtendens, quo eam æquiore animo ſuſtinebat.

De. Q. Metello.

Minus mirandum errorẽ muliebrem. Q. Metellus fecit. Is nãq; plurimis, & celeberrimis eiuſdem nominis viris in vrbe noſtra vigentibus, Claudiorũ etiã familia, quã arctiſſimo ſanguinis vinculo contingebat florẽte, Carinatem ſolum hæredem reliquit. nec hoc teſtamentum eius quiſquam attentauit.

De Pompeio Rhegino.

Item Pompeius Rheginus vir tranſalpinæ regionis cũ teſtamẽto fratris præteritus eſſet, & ad coarguendam iniquitatẽ eius binas tabulas teſtamentorũ ſuorũ in comitio inciſas, habita vtriuſq; ordinis maxima frequentia recitaſſet, in quibus magna ex parte hæres frater erat ſcriptus, prælegabat́q; ei cẽties & quinquagies ſeſtertium, multum ac diu inter aſſentientes indignationi ſuæ amicos queſtus, quod ad haſtæ iudicium attinuit, cineres fratris quietos eſſe paſſus eſt. & erant ab eo inſtituti hæredes, neq; ſanguine Rhegino pares, neq; proximi, ſed & alieni, & humiles, vt non ſolum flagitioſum ſilentium, ſed etiã prælatio contumelioſa videri poſſet.

Digitized by Google

æque felicis ipunitatis, ſed neſcio an tetrioris hæc delicti teſtamēta.

De Q. Cæcilio, & Lucio Lucullo. CAPVT. IX.

Q. Cæcilius. L. Luculli promptiſſimo ſtudio, maximaq; liberalitate, & honeſtum dignitatis gradū, & ampliſſimum patrimoniū cōſecutus, cum præ ſe ſemper tuliſſet vnum illum ſibi eſſe hæredem, moriens etiā annulos ei ſuos tradidiſſet, Pomponiū Atticum teſtamento adoptauit, omniūq; bonorū reliquit hæredem, ſed fallacis, & inſidioſi cadauer Po.Ro. ceruicibus reſte circundatum per viam traxit. Itaq; nefarius homo filium quidem, & hæredē habuit, quem voluit. funus autē, & exequias quales meruit.

De Tito Mario Vrinate.

Neq; alijs dignus fuit. T. Marius Vrinas. qui ab infimo militię loco beneficijs diui Auguſti imperatoris, ad ſummos caſtrenſes honores perductus, eorumq; vberrimis quæſtibus locuples factus, nō ſolum cæteris vitæ tēporibus ei ſe fortunas ſuas relinquere, a quo acceperat, prædicauit, ſed etiā pridie, q̄ expiraret, idē illud ipſi Auguſto dixit. Cum interim ne nomē quidem eius tabulis teſtamēti adiecerit.

De Lucio Valerio, & Cornelio Balbo.

L. autē Valerius, cui cognomen Heptachordo fuit, togatum hoſtem Corneliū Balbum expertus, vtpote opera eius, & conſilio, cō pluribus priuatis vexatus litibus, ad vltimūq; ſubiecto accuſatore capitali crimine accuſatus, præteritis aduocatis, & patronis ſuis, ſolum hæredem reliquit. Nimirū conſternatio, animū eius tranſuerſum egit. amauit enim ſordes ſuas, & dilexit pericula, & damnationem votis expetiuit, autorem harum rerum beneuolentia, pro pulſatorem odio inſecutus.

Digitized by Google

De Tito Barrulo, & Lentulo.

T. Barrulus Lentulo Spintheri, cuius amantiſſimũ animũ, liberaliſſimamq; ſenſerat amicitiam, decedens ſuos annulos perinde atq; vnico hæredi tradidit, quẽ nulla ex parte hæredem relinquebat. Quantũ illo momento temporis conſcientia, ſi modo vires, quas habere creditur, põſſidet, a teterrimo homine ſuppliciũ exegit. inter ipſam enim fallacis, & ingratæ culpæ cogitationem, ſpiritum poſuit, quaſi tortore aliquo mentem eius interius cruciante. quod animaduertebat e vita ad mortem, tranſitum ſuum & ſuperis dijs inuiſum eſſe, & inferis deteſtabilem futurum.

De M. Popilio.

M. vero Popilius ſenatorij ordinis Oppiũ Gallum ab ineunte ætate familiariſſimũ ſibi, moriẽs pro vetuſto iure amicitiæ, & vultu benigno reſpexit, & verbis magnum præ ſe amorẽ ferentibus proſecutus eſt. vnum etiã de multis, qui aſſidebant, vltimo cõplexu, & oſculo dignũ iudicauit, ſemperq; annulos quoq; ſuos ei tradidit. videlicet ne quid ex ea hæreditate, quam non erat aditurus, amitteret. Quos Oppius vir diligens, ſed morientis amici plenum contumeliæ ludibrium, in locellum repoſitos, & a præſentibus aſſignatos, diligentiſſime hæredibus illius, exhæres ipſe reddidit. Quid hoc loco inhoneſtius? aut quid intempeſtiuius? ſenator Populi Ro. curia egreſſus, homo vitæ fructibus continuo cariturus, ſanctiſſima iura familiaritatis morte preſſis oculis, & ſpiritu ſupremos anhelitus reddente, ſcurrili luſu ſugillanda ſibi deſumpſit.

VALERII MAXIMI LIBER OCTAVVS.

Infames rei quibus ex cauſis abſoluti, aut damnati ſunt. CAPVT. I.

NVnc quoq;, vt æquiore animo ancipites iudicioꝝ motus tolerētur, recordemur in inuidia laborantes, quibus de cauſis aut abſoluti ſunt, aut damnati. M. Horatius interfectæ ſororis crimine a Tullo rege damnatus, ad populū prouocato iudicio abſolutus eſt. quoꝝ alterū atrocitas necis mouit, alterum cauſa flexit. quia immaturū virginis amorem ſeuere magis, ꝙ̃ impie punitū exiſtimabat. Itaq; forti punitione liberata fratris dextera, tantū conſanguineo, quantum hoſtili cruore gloriæ haurire potuit. acrem ſe tunc pudicitiæ cuſtodem Populus Ro. poſtea plus iuſto placidū iudicē præſtitit.

De Sergio Galba.

Cum a Libone Tr. Pl. Sergius Galba pro roſtris vehementer increparetur, ꝗ Luſitanoꝝ magnam manū, interpoſita fide prætor in Hiſpania interemiſſet, actioniq; tribunitiæ M. Cato vltimæ ſenectutis, oratione ſua, quā in originibus retulit, ſubſcriberet, reus pro ſe iam nihil recuſans, paruulos liberos ſuos, & galli ſanguine coniunctum filiū, flens cōmendare cœp.t. eoq; facto mitigata concione, qui omniū cōſenſu periturus erat, pene nullum triſte ſuffragium habuit. Miſericordia ergo illā quæſtionē, non æquitas texit. quoniā quæ innocentiæ tribui nequierat, abſolutio reſpectui puerorum data eſt. Conſentaneum quod ſequitur.

De. A. Gabinio.

A. Gabinius in maximo infamiæ ſuæ ardore ſuffragijs populi Mēmio accuſatore ſubiectus, abruptæ eſſe ſpei videbat᷑. quoniā &

Digitized by Google

accuſatio partes ſuas plene exhibebat, & defenſionis pręſidia, inua lida fide nitebantur, & qui iudicabant, ira perciti pœnam hominis cupide expectabāt. Igitur lictor, & carcer ante oculos obuerſabantur. cum interim omnia iſta propitiæ fortunæ interuentu depulſa ſunt. Filius namq; Gabinij Siſenna, conſternationis impulſu, ad pedes ſe Memmij ſupplex proſtrauit, inde aliquod fomentū procellę petens, vnde totus impetus tempeſtatis eruperat. quem truci vultu a ſe victor inſolens repulſum, excuſſo e manu annulo humi iacere aliquandiu paſſus eſt. Quod ſpectaculum fecit, vt Lælius Tri. Pl. approbantibus cunctis Gabinium dimitti iuberet, ac documentum daretur, neq; ſecundarum rerum prouentu inſolenter abuti, neq; aduerſis propere debilitari oportere. idq; proximo exemplo æque patet.

De Appio Claudio.

Appius Claudius neſcio religionis maior, an patriæ iniuria. Siquidē illius vetuſtiſſimū morem neglexit, huius pulcherrimā claſſem amiſit. infeſto populo obiectus, cū effugere debitam pœnam nullo modo poſſe crederetur, ſubito coorti imbris beneficio tutus fuit a damnatione. diſcuſſa enim quæſtione, aliam velut dijs interpellantibus de integro inſtaurari nō placuit. Itaq; cui maritima tēpeſtas cauſæ dictionem cōtraxerat, cœleſtis ſalutem attulit.

De Tucia Virgine Deæ Veſtæ.

Eodē auxilij genere Tuciæ virginis Veſtalis inceſti criminis rea caſtitas, infamiæ nube obſcurata emerſit. quæ cōſcia certæ ſinceritatis ſuæ, ſpem ſalutis ancipiti argumento petere auſa eſt. Arrepto enī cribro Veſta inquit, ſi ſacris tuis caſtas ſemper admoui manus, effice, vt hoc hauriā ex Tyberi aquā, & in ædē tuā perferā. audacter & temere iactis votis ſacerdotis, rerum ipſa natura ceſſit.

De Lucio Piſone.

Iem.L.Piſo a.L.Claudio Pulchro accuſatus,ꝙ graues,& intolerabiles iniurias ſocijs intuliſſet, haud dubiæ ruinæ metũ fortuito auxilio vitauit. Nãq; per id ipſum tempus,quo triſtes de eo ſententiæ ferebantur,repentina vis nimbi incidit. Cumq; proſtratus humi pedes iudicum oſcularet̃,os ſuum cœno repleuit. Quod cõſpectum totam queſtionẽ a ſeueritate ad clementiã,& manſuetudinẽ tranſtulit.quia ſatis iam graues pœnas ſocijs dediſſe arbitrati ſunt huc deductũ neceſſitatis, vt abijcere ſe tam ſuppliciter,aut attollere tam deformiter cogeret̃. Subnectam duos accuſatorũ ſuorũ culpa abſolutos.

De.Q.Flauio.

Q.Flauius a.C.Valerio ædile apud populũ reus actus,cũ quatuordecim tribunũ ſuffragijs damnatus eſſet, proclamauit ſe innocentẽ opprimi.cui Valerius æque clara voce reſpondit,nihil ſua intereſſe,nocens ne,an innoxius periret,dũmodo periret. Qua violentia dicti reliquas tribus aduerſario donauit. abiecerat inimicũ. eundem,dum pro certo peſſundatum credidit,erexit. victoriamq; in ipſa victoria perdidit.

De Caio Coſconio.

Caium etiã Coſconium Seruilia lege reum,propter plurima, & euidentiſſima facinora,ſine vlla dubitatione nocentẽ, Valerij Valentini accuſatoris eius recitatũ in iudicio carmen,quo puerũ prætextatum,& ingenuam virginẽ a ſe corruptam poetico ioco ſignificauerat,contexit. Siquidem iudices iniquum rati ſunt eum victorem dimittere,qui palmam nõ ex alio ferre,ſed de ſe dare merebatur. Magis ergo Valerius in Coſconij abſolutione damnatus, ꝙ̃ Coſconius in cauſa ſua liberatus eſt.

De.A.Attilio Calatino,

Attingā eos quoq; quoꝝ ſalus proprijs obruta criminibus, proxi morū claritati donata eſt. A. Atilium Calatinū Soranorū oppidi proditione reum admodum infamem, imminentis damnationis periculo. Q. Maximi ſoceri pauca verba ſubtraxerunt. quibus affir mauit, ſi in eo crimine ſontem illum ipſe cōperiſſet, direpturum ſe fuiſſe affinitatē. cōtinuo enim populus pene iam exploratam ſen tentiā ſuam, vnius iudicio conceſſit. indignum ratus eius teſtimo nio non credere, cui difficilis Reipublicæ temporibus, bene ſe ex ercitus crediddiſſe meminerat.

De. M. Aemilio Scauro.

M. quoq; Aemilius Scaurus repetundarū reus, adeo perditam & comploratā defenſionē in iudicium attulit, vt cū accuſator diceret lege ſibi centum atq; viginti hominibus denuntiare teſtimoniū li cere, ſeq; nō recuſare, quo minus abſolueretur, ſi totidē nominaſſet, quibus in prouincia nihil abſtuliſſet, tam bona conditione vti nō potuerit. tamen propter vetuſtiſſimam nobilitatē, & recentē me moriam patris abſolutus eſt.

De Cotta.

Sed quēadmodū ſplendor ampliſſimorū virorū in protegēdis reis plurimū valuit, ita opprimendis non ſane multū potuit, quin etiā euidēter noxijs, dum eos acrius impugnauit, profuit. L. Scipio Aemilianus Cottam apud populū accuſauit. Cuius cauſa q̄uis gra uiſſimis criminibus erat confoſſa, ſepties ampliata, & ad vltimū octauo iudicio abſoluta eſt. quia homines verebantur, ne præcipue accuſatoris amplitudini damnatio eius donata exiſtimaretur. Quos hæc ſecū locutos crediderim, nolumus caput alterius petentē in iu diciū, triumphos, & trophæa, ſpoliaq;, ac deuictarū nauium roſtra deferre. Terribilis ſit is aduerſus hoſtem. ciuis vero ſalutē tanto ful

gore gloriæ ſubnixus ne inſequaẽ. Tam vehemẽtes iudices aduerſus excellentiſſimũ accuſatorẽ, quam mites in lõge inferioris fortunæ reo.

De Callidio Bononienſi.

Callidius Bononienſis in cubiculo mariti nocte deprehẽſus, cũ ob id cauſam adulterij diceret, inter maximos, & grauiſſimos infamiæ fluctus, emerſit tanquam fragmentũ naufragij. Leue admodum genus defenſionis amplexus. affirmauit enim ſe ob amorẽ pueri ſui eo eſſe perductum. Suſpectus erat locus, ſuſpectum tẽpus, ſuſpecta matriſfamiliæ perſona, ſuſpecta etiã adoleſcentia ipſius. Sed crimen libidinis, confeſſio intemperantiæ liberauit.

De Cœlijs fratribus, & filijs Titi Cœlij.

Remiſſioris hæc, illud aliquanto grauioris materiæ exemplum. Cũ parricidij cauſam duo fratres Cœlij dicerent, ſplendido Terracinæ loco nati, quorum pater Titus Cœlius in cubiculo quieſcens, filijs altero cubãtibus lecto, erat interemptus, neque aut ſeruus quiſquam, aut liber inueniretur, ad quẽ ſuſpicio cædis pertineret, hoc vno nomine abſoluti ſunt. quia iudicibus planũ factũ eſt illos aperto oſtio inuentos eſſe dormiẽtes. Somnus innoxiæ ſecuritatis certiſſimus index miſeris opem tulit. Iudicatũ eſt eni rerũ naturã nõ recipere, vt occiſo patre, ſupra vulnera, & cruorẽ eius, quietẽ capere potuerint.

De Lucio Scipione.

Percurremus nũc eos, quibus in cauſę dictione magis quæ extra quæſtionẽ erãnt, nocuerũt, quam ſua innocentia opem tulit. L. Scipio poſt ſpecioſiſſimũ triumphum de rege Antiocho ductum, perinde ac ſi pecuniam ab eo accepiſſet, damnatus eſt. Non puto quod precio corruptus fuerat, vt illum totius Aſiæ dominũ, & iam Europæ victrices manus inijciẽtẽ, vltra Taurũ montẽ ſummoueret, ſed alioqui vir ſinceriſſimæ vitæ, & ab hac ſuſpicione procul remotus,

inuidiæ,quæ tunc in duorum fratrum inclytis cognominibus habitabat,reſiſtere non potuit.

De Publio Furio.

At Scipioni quidem maximus fortunæ fulgor.G.autẽ Deciano ſpectatæ integritatis viro, vox ſua exitium attulit. Nam cũ. P.Furium inquinatiſſimæ vitæ pro roſtris accuſaret,quia quadã in parte actionis de morte Lucij Saturnini queri auſus fuerat, nec reum damnauit,& inſuper ei pœnas adiectas pependit.

De Titio Sexto.

Sextum quoq; Titiũ ſimilis caſus proſtrauit.Erat innocẽs,agraria lege lata gratioſus apud populũ, tamẽ quia Saturnini imaginẽ domi habuerat,ſuffragijs eum tota concio oppreſſit.

De Claudia.

Adijciatur his Claudia,quã inſontẽ crimine,quo accuſabatũ,votum impiũ ſubuertit. quia cũ a ludis domum rediens turba elideretur, optauerat, vt frater ſuus maritimarũ virium noſtrarũ præcipua iactura reuiuiſceret,ſępiusq; Conſul factus infelici ductu nimis magnam vrbis frequentiam minueret.

De Militio Cneo Lolio,& Lucio Sextilio.

Poſſumus & ad illos breui diuerticulo tranſgredi,quos leues ob cauſas damnationis incurſus abripuit.M. Militius.Cn. Lolius. L. Sextilius triũuiri, q̃ ad incendiũ in ſacra via ortũ extinguendũ tardius venerant,a Tr.Pl.die dicta ad Populũ damnati ſunt.

De Publio Bilio Triumuiro.

Item.P. Bilius triumuir nocturnus a.P.Aquilo. Tr.Pl.accuſatus populi iudicio cõcidit,quia vigilias negligentius circumierat.

De Marco Aemilio Porcina.

Admodũ ſeuerę notæ & illud populi iudicium. Cũ.M.Aemiliũ

Porcinā a.L.Caſſio accuſatū crimine nimis ſublime extructæ villę in Alſienſi agro,graui multa affecit.

De quodam.

Non ſupprimenda illius quoq; damnatio,qui pueruli ſui nimio amore corruptus, rogatus ab eo ruri, vt omaſum in cœnam fieri iuberet,cū bubulæ carnis in propinquo emendæ nulla facultas eſſet,domito boue occiſo,deſyderiū eius expleuit, eoq; nomie publica quęſtione afflictus eſt.innocēs niſi tam priſco ſeculo natus eſſet.

De quadam muliere,quæ matrē interfecit.

Atq; vt eos quoq; referamus, qui in diſcrimine capitis adducti, neq; damnati,neq; abſoluti ſunt. Apud.M.Popiliū Lennatē prętorem,quędā ꝙ matrē percuſſam fuſte interemerat,cauſam dixit. de qua neutrā in partē latæ ſententiæ ſunt. quia abunde cōſtabat eandem veneno necatorꝝ liberorū dolore cōmotam, quos auia filiæ infenſa ſuſtulerat,parricidiū vltam parricidio eſſe.quorꝝ alterū vltione,alterū abſolutione non dignum iudicatum eſt.

De quadā muliere,quæ virū & filiū interemit.

Eadē hęſitatione Publij ꝗꝗ Dolobellę procōſulari imperio Aſiā obtinentis animus fluctuatus eſt.Materfamilias Smyrnæa virū & filiū interemit,cū ab ijs optimæ indolis iuuenē, quē ex priore viro enixa fuerat,occiſum cōperiſſet. quā rem Dolobella ad ſe delatam Athenas ad Areopagi cognitionē relegauit. quia ipſe neq; liberare cædibus duabus cōtaminatā,neq; punire eam iuſto dolore impulſam ſuſtinebat.Cōſyderāter & manſuete Populi Ro.magiſtratus. ſed Areopagitæ quoq; nō minus ſapienter.qui inſpecta cauſa & accuſatorē,& reā poſt centū annos ad ſe reuerti iuſſerūt.eodē affectu moti quo Dolobella.ſed ille tranſferēdo quæſtionē, hi differendo damnandi,atq; abſoluēdi inexplicabilē cunctationē mutabant.

Digitized by Google

De priuatis iudicijs. CAPVT. II.

PVblicis iudicijs adijciam, quoꝝ magis æquitas quæſtionũ delectare, q̃ immoderata turba lectorẽ offendere poterit. Claudius Centummalus ab auguribus iuſſus altitudinem domus ſuæ, quam in Cœlio monte habebat, ſummittere, quia his ex arte augurium capientibus officiebat, vendidit eam Calpurnio lanario, nec indicauit, quod imperatũ a collegio augurum erat. A quibus Calpurnius demoliri domũ coactus, M. Porcium Catonem inclyti Catonis patrẽ arbitrum cum Claudio adduxit, vt formulam daret, quid ſibi de ea re facere oporteret ex fide bona. Cato vt eſt doctus, de induſtria Claudiũ edictum ſacerdotũ ſuppreſſiſſe, cõtinuo illum Calpurnio damnauit, ſumma quidẽ cum æquitate. quia bonæ fidei venditorem, nec cõmodorũ ſpem augere, nec incõmodoꝝ cognitionẽ obſcurare oportet. Notũ ſuis tẽporibus iudiciũ cõmemoraui, ſed nec quod relaturus quidem ſum, obliteratum eſt ſilentio.

De. C. Viſelio.

C. Viſelius Varro graui morbo correptus, trecenta millia numũ ab Octacilia Laterenſi, cũ qua cõmerciũ libidinis habuerat, expenſa ferri ſibi paſſus eſt, eo conſilio, vt ſi deceſſiſſet, ab hęredibus eam ſummã peteret, quam legati genus eſſe voluit, libidinoſam liberalitatem debiti nomiue colorando. Euaſit deinde ex illa tẽpeſtate aduerſus vota Octaciliæ, quæ offenſa ꝙ ſpem prædæ ſuæ morte non maturaſſet, ex amica obſequenti ſubito diſtricta fœneratricẽ agere cœpit numos petendo, quos vt fronte inuerecũda, ita inani ſtipulatione captauerat. De qua re Caius Aquilius vir magnæ autoritatis, & ſcientia iuris ciuilis excellens iudex adductus, adhibitis in conſilium principibus ciuitatis, prudentia, & religione ſua mu

lierem repulit. Quod ſi eadem formula & Varro damnari, & aduerſaria abſolui potuiſſet, eius quoq; non dubito quin turpem, & inconceſſum errorem libenter caſtigaturus fuerit. nunc priuatæ actionis calumniam ipſe cõpeſcuit, adulterij crimen publicæ quæſtioni iudicandum reliquit.

De Caio Mario.

Multo animoſius, & vt militari ſpiritu dignũ erat, ſe in conſimili genere iudicij. C. Marius geſſit. Nam cũ Caius Ticinius Minturnenſis Fanniam vxorem, quã impudicam de induſtria duxerat, eo crimine repudiatam, dote ſpoliare conaretur, ſumptus inter eos iudex, in conſpectu habita quæſtione, ſeductum Ticiniũ monuit, vt incœpto deſiſteret, ac mulieri dotem redderet. Quod cum ſæpius fruſtra feciſſet, coactus ab eo ſententiã pronunciare, mulierem impudicitiæ ſeſtertio numo Ticiniũ ſumma totius dotis damnauit. Præfatus ideo ſe hunc iudicandi modum ſecutum, quod liqueret ſibi Ticinium patrimonio Fanniæ inſidias ſtruentem impudicæ coniugium expetiſſe. Fannia autẽ hæc eſt, quæ poſtea Marium hoſtem a ſenatu iudicatum, cœnoq; paludis, qua extractus erat, oblitum, etiã in domum ſuam cuſtodiendum Minturnis deductũ, ope quantacũq; potuit, adiuuit. memor quod impudica ſuis moribus, quod dotem ſeruaſſet, illius religioni acceptum ferri debere.

De quodam damnato furti.

Multus ſermo eo etiã iudicio manauit, in quo quidã furti damnatus eſt, quod equo, cuius vſus illiusq; Aricia cõmodatus fuerat, vlteriore eius municipij cliuo vectus eſſet. Quid aliud hoc loci, ꝙ verecundiam illius ſeculi laudemus, in quo tam muniti a pudore exceſſus puniebantur.

Quæ mulieres apud magiſtratus pro ſe aut alijs cauſas agerent. CAPVT. III.

NE de his quidem fœminis tacendũ eſt, quas conditio naturæ, & verecundiæ ſtola, vt in foro, & iudicijs tacerent, cohibere nõ valuit. Ameſia prętoris ſententia rea, cauſam ſuam Lucio Titio prætore iudiciũ cogente populi maximo cõcurſu egit, motuſq; omnes, ad neruos defenſionis nõ ſolũ diligẽter, ſed etiã fortiter executa, & prima actione, & fere cunctis ſententijs liberata eſt. quam quia ſub ſpecie fœminæ virilẽ animũ gerebat, Androgynem appellabant.

De Affrania vxore Licinij Bructionis.

Caia Affrania vero Licinij Bructionis vxor prompta ad lites cõtrahendas, pro ſe ſemper apud prętorẽ verba fecit, nõ q aduocatis deficeret, ſed q impudentia abundabat. Itaq; inuſitatis foro latratibus aſſidue tribunalia exercẽdo ad muliebris calumniæ notiſſimũ exemplũ euaſit, adeo vt pro crimine improbis fœminarũ moribus C. Affraniæ nomẽ obijciat. prorogauit autẽ ſpiritũ ſuũ ad. C. Cæſarem tertiũ, iterũq; Seruiliũ conſulẽ. tale enim monſtrũ magis quo tẽpore extinctum, q̃ quo ſit ortum memoriæ tradendum eſt.

De Hortenſia filia Quinti Hortenſij.

Hortenſia vero. Q. Hortenſij filia, cũ ordo matronarũ graui tributo a triumuiris eſſet oneratus, nec quiſquã virorũ patrociniũ eis accõmodare auderet, cauſam fœminarũ apud triumuiros & conſtanter, & feliciter egit. repreſentata enim patris facundia, impetrauit vt maior pars imperatæ pecunię his remitteretur. Reuixit cum muliebri ſtirpe. Q. Hortenſius, verbiſq; filiæ aſpirauit. Cuius ſi virilis ſexus poſteri vim ſequi voluiſſent, Hortenſianæ eloquentiæ tanta hæreditas vna fœminæ actione abſciſſa non eſſet.

Digitized by Google

De Quæſtionibus. CAPVT. IIII.

ATꝗ vt omnes iudicioꝝ numeros exequamur, quæſtiones,quibus aut creditum non eſt, aut temere habita fides eſt,referamus. M.Agrij Argẽtarij ſeruus Alexandrum Titi Fannij ſeruũ occidiſſe inſimulatus eſt, eoꝗ nomine tortus a domino admiſiſſe id facinus cõſtãtiſſime aſſeuerauit. Itaꝗ Fannio deditus,ſupplicio affectus eſt. paruulo deinde tẽpore interiecto,ille,cuius de nece creditũ erat,domum redijt.

De Alexandro ſeruo Fanni.

Contra Fannij ſeruus Alexander cũ in hanc ſuſpicionem. C.Fl. equitis Romani occiſi veniſſet,ſepties tortus pernegauit ei ſe culpæ affinem fuiſſe.ſed perinde atꝗ cõfeſſus, & a iudicibus damnatus,& a.L.Calpurnio triumuiro in crucem actus eſt.

De Fuluio Flacco.

Item Fuluio Flacco cauſam dicẽte,Philippus ſeruus eius, in quo tota quæſtio nitebatur,octies tortus, nullum omnino verbũ, quo dominus perſtringeretur, emiſit. & tamen reus damnatus eſt, cũ certius argumentum innocentiæ vnus octies tortus exhiberet, q̃ octo ſemel torti præbuiſſent.

De Teſtibus. CAPVT. V.

De Cneo & Quinto Seruilio.

SEquitur vt ad teſtes pertinentia exempla cõmemorẽ C.&.Q.Seruilijs Cepionibus ijſdem parẽtibus natis, & per omnes honorũ gradus ad ſummã amplitudinem prouectis,itẽ fratribus Metellis Quinto & Lucio cõſularibus, & cẽſoribus,altero etiã triũphali in.Q.Põpeiũ Aufidiũ repetũdaꝝ reũ acerrime dicẽtibus teſtimoniũ, nõ abrogata fides abſoluto Põpeio,ſed ne potẽtia inimicũ oppreſſiſſe viderentur,occurſum eſt.

Digitized by Google

De Marco Aemilio Scauro.

M. etiā Aemilius Scaurus princeps ſenatus. C. Memiū repetundarū reum diſtricto teſtimonio inſecutus eſt. Item. C. Flauiū eadē lege accuſatū teſtis proſcidit. Nam. C. Norbanum maieſtatis crimine publicæ ſubiectū quæſtioni, ex profeſſo opprimere conatus eſt. nec tamē aut autoritate, qua plurimum pollebat, aut religione, de qua nemo dubitabat, quenq̄ illorum affligere potuit.

De Lucio Craſſo.

L. quoq; Craſſus tantus apud iudices, quantus apud. P. C. Aemilius Scaurusq;. nanq; eoꝝ ſuffragia robuſtiſſimis, & feliciſſimis eloquentiæ ſtipendijs regebat, eratq; ſic fori, vt ille curiæ princeps, cū vehementiſſimū teſtimonij fulmen in. M. Marcellum reum inieciſſet, impetu grauis, exitu vanus apparuit.

De. Q. Metello Pio. L. Marco, Lucio Hortenſio, &. Q. Marco Lepido.

Age. Q. Metellus Pius, &. L. & Marcus Luculli. Q. Hortenſius, M. Lepidus. Cn. Corneliū maieſtatis reum, nō modo teſtes onerarunt, ſed etiā ſalutē, negantes illo incolumi ſtare Remp. poſſe, depopoſcerūt. quæ decora ciuitatis (pudet referre) vmbone iudiciali repulſa ſunt.

De. M. Cicerone.

Quid. M. Cicero forenſi militia ſummos honores, ampliſſimūq; dignitatis locum adeptus, nonne in ipſius eloquentiæ ſuæ caſtris teſtis abiectus eſt? dum. P. Clodium Romæ apud ſe fuiſſe iurauit. illo ſacrilegium, & flagitium vno argumento abſentiæ tuente, ſiquidem iudices Clodium incæſti crimine, q̄ Ciceronem infamia periurij liberare maluerunt.

De. P. Seruilio Conſulari.

Tot eleuatis teſtibus vnū, cuius noua ratione iudiciū ingreſſa

autoritas confirmata eſt,referam.P.Seruilius Cõſularis,Cenſorius Triumphalis, qui maiorũ ſuoꝝ titulis Iſaurici cognomen adiecit, cũ forum prætereiens teſtes in reum dari vidiſſet,loco teſtis conſtitit.ac per ſummã inter patronorũ pariter, ac accuſatorũ admirationem ſic orſus.Hũc ego iudices qui cauſam dicit,cuius ſit, aut quã vitam egerit, quamq; merito vel iniuria accuſetur, ignoro. illud tantũ ſcio.cũ occurriſſet mihi Laurẽtina via iter facienti admodũ anguſto loco equo deſcendere noluiſſe. Quod an aliquid ad religionem noſtrã pertineat,ipſi æſtimabitis. ego id ſupprimendũ non putaui.Iudices reum vix auditis cæteris teſtibus damnauerũt.Valuit enĩ apud eos tum amplitudo viri,tum grauis neglectæ dignitatis eius indignatio.eũq;,qui venerari principes neſciret, in quod libet facinus procurſurum crediderunt.

Qui quæ in alijs vindicarunt, ipſi cõmiſerunt.
CAPVT. VI.

NE illos quidẽ latere patiamur,qui quæ in alijs vindicarunt,ipſi cõmiſerunt.C.Licinius cognomine Hoplomachus a pretore poſtulauit,vt patri ſuo bonis tanq̃ ea diſſipãti,interdiceretur. & quidẽ quod petierat,impetrauit. Sed ipſe paruo poſtea tẽpore mortuo ſene,ampla ab eo relicta latifundia feſtinanter conſumpſit. Dignus hac viciſſitudine pœnæ fuit, quoniã hæreditatẽ abſumere,q̃ hæredem maluit tollere.

De Caio Mario.

C.autẽ Marius cũ magnũ,& ſalutarẽ Reip.ciuẽ in.L.Saturnino opprimẽdo egiſſet, a quo in modũ vexilli pileũ ſeruituti, ad arma capienda oſtentatũ erat. L. Sylla cũ exercitu in vrbẽ irrumpẽte, ad auxiliũ ſeruoꝝ pileo ſuperlato cõfugit. Itaq; dum facinus,quod punierat,imitatur,alterũ Mariũ,a quo affligeretur,inuenit.

Digitized by Google

De Marco Licinio Stolone.

M. vero Licinius Stolo,cuius beneficio plebi petendi conſulatū poteſtas facta eſt,cum lege ſanxiſſet,ne quis amplius,ꝗ̄ quingenta agri iugera poſſideret, ipſe mille cōparauit, diſſimulandiq; criminis gratia,dimidiā partem filio emācipauit.ꝗ̄ ob cauſam a. M. Popilio Lenate accuſatus,prim⁹ ſua lege cecidit, ac docuit nihil aliud præcipi debere,niſi quod prius quiſq; ſibi imperauit.

De Quinto Vario Tribuno.

Q. autē Varius, propter obſcurum ius ciuitatis Hybrida cognominatus Tr. Pl. legem aduerſus interceſſionē collegarum prorogauit, qua iubebat quæri quoq; dolo malo ſocij ad arma ire coacti eſſent,magna cū clade Reip.ſociale enim prius,deinde ciuile bellū excitauit.Sed dum ante peſtiferū Tr.Pl.ꝗ̄ certum ciuē agit,ſua lex eum domeſticis laqueis conſtrictum abſumpſit.

De ſtudio & induſtria. CAPVT. VII.

QVid ceſſo vires induſtriæ cōmemorare? Cuius alacri ſpiritu militiæ ſtipendia roborantur, forenſis gloria accenditur,fido ſinu cuncta ſtudia recepta nutriunt. quicquid animo,quicquid manu, quicquid lingua admirabile eſt, ad cumulum laudis perducitur. quæ cum perfectiſſima ſit virtus, duramento ſui confirmatur.

De Catone ſuperiore.

Cato ſextum & octogeſimū annum agens, dum in Rep. tuēda iuuenili animo perſtat,ab inimicis capitali crimine accuſatus,cauſam ſuam egit,neq; aut memoriā eius quiſquā tardiorē, aut firmitatē lateris vlla ex parte quaſſatā, aut os hæſitatione impeditum animaduertit.quia.S.omnia iſta in ſtatu ſuo ęquali, ac perpetua induſtria continebat.quin etiā in ipſo diutiſſime actæ vitæ fine diſer

Digitized by Google

tiſſimi oratoris Galbæ accuſationi, defenſionẽ ſuam pro Hiſpania oppoſuit. Idem græcis literis erudiri cõcupiuit. ꝙ ſero, inde æſtimemus, ꝙ etiã latinas pene iam ſenex didicit. cumq; eloquẽtia magnam iam gloriã partam haberet, id egit, vt iuris ciuilis quoq; eſſet peritiſſimus. De inferiore.

Cuius mirifica proles Cato, propior nõſtræ ætati, ita doctrinæ cupiditate flagrauit, vt ne in curia quidẽ, dum ſenatus cogitur, tẽperaret ſibi, quo minus græcos libros lectitaret. qua quidem induſtria oſtendit, alijs tempora deeſſe, alios temporibus ſupereſſe.

De Terentio Varrone.

Terentius autẽ Varro humanæ vitæ exemplo, & ſpatio nominandus, nõ annis, quibus ſeculi tempus æquauit, ꝙ ſtilo viuacior fuit. in eodem enim lectulo & ſpiritus eius, & egregiorũ operum curſus extinctus eſt.

De Liuio Druſo.

Conſimilis perſeuerantiæ Liuius Druſus, qui & ætatis viribus, & acie oculoꝝ defectus, ius ciuile populo benigniſſime interpretatus eſt, vtiliſſimaq; diſcere id cupientibus monimẽta cõpoſuit. Nã vt ſenem illum natura, & cæcũ fortuna facere potuit, ita neutra interpellare valuit, ne non animo & videret, & vigeret.

De P. Senatore, & Lucio Pontio equite Romano.

Publius vero Senator, & Lucius Pontius eques Romanus ſuis temporibus celebres cauſarũ actores, luminibus capti eadem induſtria, forenſia ſtipendia executi ſunt. Itaq; frequẽtius etiã audiebanť cõcurrentibus alijs, quia ingenio eorũ delectabanť. alijs, quia conſtantiã admirabantur. Nanq; alij incõmodo perculſi ſeceſſum petunt, duplicant tenebras, fortuitis voluntaria adijcientes.

De Publio Craſſo.

Iam. P. Craſſus cũ in Aſiam ad Ariſtonicũ regẽ debellandũ Conſul veniſſet, tanta cura græcæ linguæ notitiam animo cõprehendit, vt eam in quinq; diuiſam genera, per omnes partes, ac numeros penitus cognoſceret. Quæ res maximũ ei ſocioꝶ amorẽ conciliauit, qua quis eorũ lingua apud tribunal eius poſtulauerat, eadẽ decreta reddenti.

De Roſcio.

Ne Roſcius quidẽ ſubtrahatur ſcænicæ induſtriæ notiſſimũ exẽplum. qui nullum vnquã ſpectanti populo geſtum, niſi quẽ domi meditatus fuerat, ponere auſus eſt. Quapropter nõ ludicra ars Roſcium, ſed Roſcius ludicram artem cõmendauit, nec vulgi tantũ fauorem, verumetiã principum familiaritates amplexus eſt. Hæc ſunt attenti, & anxij, & nunquã ceſſantis ſtudij præmia. propter quæ tantorum virorum laudibus non impudenter ſe perſona hiſtrionis inſeruit.

EXTERNA. De Demoſthene.

Græca quoq; induſtria, quoniã noſtræ multũ profuit, quem meretur fructum latina lingua, recipiat. Demoſthenes cuius cõmemorato nomine, maximæ eloquentiæ conſumatio audientis animo oboritur, cũ inter initia iuuentæ, artis, quã affectabat, primã literã dicere nõ poſſet, oris ſui vitiũ, tãto ſtudio expugnauit, vt ea a nullo expreſſius referretur. Deinde propter nimiã exilitatẽ acerbã auditu vocẽ ſuam exercitatione continua ad maturũ & gratũ auribus ſonum perduxit. Lateris etiã firmitate defectus, quas corporis habitus vires negauerat, a labore mutuatus eſt. Multos eni verſus vno impetu ſpiritus cõplectebatur, eosq; aduerſa loca celeri gradu ſcandens, pronuntiabat. Ac vadoſis litoribus inſiſtens declamationes fluctuum fragoribus obluctantibus edebat, vt ad fremitus concita

tarum concionũ,patientia duratis auribus,in actionibus vteretur. Fertur quoq; ore inſertis calculis multum ac diu loqui ſolitus, quo vacuũ promptius eſſet & ſolutius. Præliatus eſt cũ rerũ natura, & quidẽ victor abijt,malignitatẽ eius ꝑtinaciſſimo animi robore ſuperãdo. Itaq; alterũ Demoſthenẽ mater,alterũ induſtria enixa eſt.

De Pythagora philoſopho.

Atq; vt ad vetuſtiorẽ induſtriæ actum tranſgrediar, Pythagoras perfectiſſimũ opus ſapientiæ,a iuuenta pariter, & omnis honeſtatis percipiendæ cupiditatẽ ingreſſus (nihil enim quod ad vltimũ ſui peruenturũ eſt finem,nõ & mature, & celeriter incœpit) Aegyptum petijt, vbi literis gentis eius aſſuefactus, præteriti æui ſacerdotum cõmentarios ſcrutatus, innumerabiliũ ſeculoꝝ obſeruationes cognouit. Inde ad Perſas profectus, magoꝝ exactiſſimæ prudentiæ ſe formandũ tradidit, a quibus ſyderũ motus, curſusq; ſtellarũ,& vniuſcuiuſq; rei proprietatẽ, & effectum benigniſſime demonſtratũ docili animo ſumpſit. Cretam deinde, & Lacedæmona nauigauit,quarũ legibus ac moribus inſpectis, ad olympicũ certamen deſcendit. Cumq; multiplicis ſcientiæ maximã toti Græciæ admirationẽ,ac ſpecimen exhibuiſſet,quo cognomine cenſeretur interrogatus,nõ ſe ſapientẽ (iam enim illud ſeptẽ ſapientes viri occupauerant) ſed amatorem ſapiẽtiæ.i. græce φιλόσοφον edidit. In Italiæ etiã parte, quæ tunc maior Græcia appellabatur, pertexit. in qua plurimis,& opulentiſſimis vrbibus,effectus ſuorum ſtudiorũ approbauit. Cuius ardentem rogum plenum venerationis oculis Metapontus aſpexit,operum Pythagoræ quam ſuorũ cinerũ nobilius clariusq; monimentum.

De Platone philoſopho.

Plato autẽ patriã Athenas,præceptorẽ Socratẽ ſortitus,& locũ,

& hominē doctrinæ fertiliſſimū, ingenij quoq; diuina inſtructus abundantia, cū omniū iam mortaliū ſapientiſſimus haberetur, eo quidē vſq;, vt ſi ipſe Iupiter cœlo deſcendiſſet, nec elegantiore, nec beatiore facundia vſurus videret̃, Aegyptū peragrauit, vbi a ſacerdotibus eius gentis geometriæ multiplices numeros, cœleſtiū obſeruationē rationū percepit. quoq; tēpore a ſtudioſis iuuenibus certatim Athenæ Platonē doctorem quærentibus petebant̃, ipſe Nili fluminis inexplicabiles ripas, vaſtiſſimosq; campos, effuſam barbariem, & flexuoſos foſſarū ambitus Aegyptioꝝ ſenū diſcipulus luſtrabat. Quominus miror in Italiā tranſgreſſum, vt ab Archyta Tarenti, a Timæo, & Arione, & Ceto Locris Pythagoræ præcepta & inſtituta acciperet. Tanta enim vis, tanta copia literarū vndiq; colligenda erat, vt inuicē per totū terrarū orbem diſpergi, & dilatari poſſet. Altero etiā, & octogeſimo anno decedēs ſub capite, Sophronis numeros habuiſſe fertur. ſic ne extrema quidem eius hora agitatione ſtudij vacua fuit.

De Democrito philoſopho.

At Democritus, cū diuitijs cenſeri poſſet, quæ tantæ fuerunt, vt pater eius, Xerxis exercitui epulum dare facile potuerit, quo magis vacuo animo ſtudijs literarū eſſet ꝓparatus, parua admodū ſumma retenta, patrimoniū ſuū patriæ donauit. Athenis autē cōpluribus annis moratus, omnia tempoꝝ momenta ad percipiendam, & exercendā doctrinā conferens, ignotus illi vrbi vixit. quod ipſe quodam volumine teſtatur. Stupet mens admiratione tantę induſtriæ, & iam tranſit alio.

De Carneade philoſopho.

Carneades laborioſus, & diuturnus miles ſapientiæ. Siquidem nonaginta expletis annis, idem illi viuēdi, ac philoſophandi finis

fuit.ita ſe mirifice doctrinæ operibus addixerat,vt cũ cibi capiendi cauſa recubuiſſet cogitationibus inhærens,manũ ad menſam porrigere obliuiſceretur.Sed eum Meliſſa,quã vxoris loco habebat,têperato inter ſtudia, nõ interpellandũ, ſed inediæ ſuccurrendi officio,dextera ſua neceſſarijs vſibus aptabat. Ergo animo tantũmodo vita fruebatur,corpore vero quaſi alieno & ſuperuacuo circundatus erat.Idem cũ Chryſippo diſputaturus,helleboro ſe purgabat ad exprimendũ ingeniũ ſuum attentius,& illius refellendũ acrius, quas potiones induſtria ſolidæ laudis cupidis appetendas affecit.

De Anaxagora philoſopho.

Quali porro ſtudio Anaxagorã flagraſſe credimus? Qui cũ poſt diutinã peregrinationẽ patriã repetiſſet, poſſeſſionesq; deſertas vidiſſet,nõ eſſem inquit ego ſaluus, niſi iſtæ perijſſent. Vocẽ petitæ ſapientiæ compotẽ.nam ſi prædiorũ potius,ꝙ ingenij culturę vacaſſet,dominus rei familiaris intra penates manſiſſet, non tantus Anaxagoras ad eos redijſſet.

De Archimede philoſopho.

Archimedis quoq; fructuoſam induſtriã fuiſſe dicerem,niſi eadẽ illi & dediſſet vitam,& abſtuliſſet.Captis enim Syracuſis,Marcellus machinationibus eius multũ,ac diu victoriã ſuam inhibitã ſenſerat,eximia tamẽ hominis prudẽtia delectatus, vt capiti illius parceretur,edixit.pene tantũ gloriæ in Archimede ſeruato,quantum in oppreſſis Syracuſis hoſtis reponens· Atq; is dum animo,& oculis in terrã defixis,formas deſcribit,militi,qui prædandi gratia domum irruperat,ſtrictoq; ſuper caput gladio, quis nã eſſet, interrogabat,propter nimiã cupiditatẽ iuueſtigandi,quod requirebat,nomen ſuũ indicare nõ potuit. Sed protracto manibus puluere, noli inquit obſecro iſtũ circulum diſturbare.ac perinde quaſi negligẽs

imperij victoris, obtruncatus ſanguine ſuo artis ſuæ lineamenta confudit. Quo accidit vt propter idem ſtudium modo donaretur vita, modo ſpoliaretur.

De Socrate philoſopho.

Socratem etiã conſtat ætate prouectũ fidibus tractandis operã dare cœpiſſe, ſatius iudicantẽ eius artis vſus ſero, ꝙ̃ nunꝙ̃ percipere. & quantula Socrati acceſſio illa futura ſciẽtię erat. Sed pertinax hominis induſtria, tantis doctrinæ ſuæ diuitijs, etiã muſicæ rationis vtiliſſimũ elementũ accedere voluit. Ergo dum ad diſcẽdum ſemper ſe pauperẽ credidit, ad docendũ ſe fecit locupletiſſimum. Atq; vt longæ, & felicis induſtriæ quaſi in vnũ aceruũ exẽpla redigamus, Iſocrates nobiliſſimũ librum, qui inſcribitur παναθηναϊκός, quartũ & octogeſimũ annum agens, ita vt ipſe ſignificat, compoſuit, opus ardentis ſpiritus plenum. Ex quo apparet, ſeneſcentibus membris eruditorũ, intus animos, induſtriæ beneficio florẽ iuuentæ retinere. Neq; hoc ſtilo terminos vitæ ſuæ clauſit. nanq; admirationis eius fructum quinquennio percepit.

De Chryſippo.

Citerioris ætatis metas, ſed nõ tamẽ parui ſpatij Chryſippi viuacitas flexit. Nam octogeſimo anno, cœptũ ante quadrageſimum λογικῶν exactiſſimæ ſubtilitatis volumen reliquit. cuius ſtudiũ in tractaudis ingenij ſui monimentis tantũ operis, laboriſq; ſuſtinuit vt ad ea, quæ ſcripſit, penitus cognoſcenda, longa vita ſit opus.

De Cleanthe philoſopho.

Te quoq; Cleanthe tam laborioſe haurientem, & tam pertinaciter tradentẽ ſapientiã, numen ipſius induſtriæ ſuſpexit, cum adoleſcentẽ quæſtu extrahendæ aquæ nocturno tẽpore inopiam tuam ſuſtentantẽ, diurno Chryſippi præceptis percipiendis vacantem

eundemq; ad vndecentesimũ annũ attenta cura erudientẽ audito res tuos videret. Duplici enim labore vnius ſeculi ſpatiũ occupaſti, incertũ reddendo diſcipulus ne, an præceptor eſſes laudabilior.

De Sophocle.

Sophocles quoq;, cũ rerum natura glorioſum certamẽ habuit, tam benigne ille mirifica opera ſua exhibẽdo, q̃ illa operibus eius tempora liberaliter ſumminiſtrãdo. prope enim centeſimũ annũ attigit. ſub ipſum tranſitum ad mortẽ Oedipode coloneo ſcripto, qua ſola fabula omniũ eiuſdem ſtudij poetarũ præripere gloriam potuit, idq; ignotum eſſe poſteris filius Sophoclis noluit σοφὸν ſepulchro patris, quæ retuli inſculpendo.

De Simonide poeta.

Simonides vero poeta octogeſimo anno & docuiſſe ſe carmina, & in eorum certamen deſcẽdiſſe ipſe gloriatur. nec fuit iniquũ illum voluptatem ex ingenio ſuo diu percipere, cum eam omni æuo fruendam traditurus eſſet.

De Solone.

Nam Solon quanta induſtria flagrauerit, & verſibus cõplexus eſt, quibus ſignificat, ſe quotidie aliquid addiſcentẽ ſeneſcere. & ſupremo vitæ die confirmauit, quod aſſidentibus amicis, & quadã de re ſermonem inter ſe conferentibus, ſatis iam preſſum caput erexit. Interrogatusq; quapropter id feciſſet, reſpondit. vt cum iſtud quicquid eſt, de quo diſputatis percepero, moriar. Migraſſet profecto ex hominibus inertia, ſi eo animo vitam ingrederentur, quo eam Solon egreſſus eſt.

De Themiſtocle.

Quã porro induſtrius Themiſtocles, qui maximarũ rerũ cura diſtrictus, omniũ tamen ciuiũ ſuorũ nomina memoria cõprehendit,

per ſummã nanq; iniquitatẽ patria pulſus, & ad Xerxem, quẽ paulo ante deuicerat, confugere coactus, priuſq̃ in conſpectu eius veniret, Perſico ſermoni ſe aſſuefecit. vt laborẽ parta cõmendatione regijs auribus familiarem, & aſſuetũ ſonum vocis adhiberet,

De Cyro, & Mithridate.

Cuius vtriuſq; induſtriæ laudem duo reges partiti ſunt, Cyrus omniũ militũ ſuorũ nomina, Mithridates duarũ & viginti gentiũ quæ ſub regno eius erant, linguas diſcendo. Ille vt ſine monitore exercitum ſalutaret, hic vt eos, quibus imperabat, ſine interprete alloqui poſſet.

De Ocio. CAPVT. VIII.

OCium, quod induſtriæ, & ſtudio maxime contrariũ videtur, præcipue ſubnecti debet. nõ quo euaneſcit virtus, ſed quo recreatur. alterũ enĩ etiã inertibus vitandum, alterũ ſtrenuis quoq; interdũ appetendum eſt. Illis ne propriæ vitæ inertiam exigat, his vt tempeſtiua laboris intermiſſione ad laborandum fiant vegetiores.

De Scipione, & Lælio.

Par veræ amicitiæ clariſſimũ Scipio, & Lælius, tum amoris vinculo, tum etiã omniũ virtutũ inter ſe iunctum ſocietate, vt actuoſæ vitæ iter æquali gradu exequebantur, ita animi quoq; remiſſioni cõmuniter acquieſcebant. Conſtat nanq; eos Caietæ, & Laurẽti vagos litoribus conchulas, & calculos lectitaſſe, idq; ſe. P. Craſſus ex ſocero ſuo. Q. Scæuola, qui gener Lælij fuit, audiſſe ſæpenumero prædicauit.

De Scæuola.

Scæuola autẽ quietæ remiſſionis eorũ certiſſimus teſtis, optime pila luſiſſe traditur. quia videlicet ad hoc diuerticulũ animũ ſuũ forenſibus miniſterijs fatigatũ, transferre ſolebat. Aleæ quoq;, & cal-

Digitized by Google

çulis vacaſſe interdum dicitur,cũ bene,ac diu iura ciuium, & cerimonias deoꝝ ordinaſſet·vt enim in rebus ſerijs Scæuolam, ita & in ſcurrilibus luſibus hominem agebat, quẽ rerum natura cõtinui laboris patientem eſſe non ſinit.

EXTERNA. De Socrate philoſopho.

Idq; vidit,cui nulla pars ſapientiæ obſcura fuit,Socrates. ideoq; non erubuit tunc, cum interpoſita arundine cruribus ſuis, cũ paruulis filiolis ludens ab Alcibiade riſus eſt.

De Homero poeta.

Homerus quoq; ingenij cœleſtis vates nõ aliud ſenſit,vehemẽtiſſimis Achillis manibus canoras fides aptando,vt earum militare robur leni pacis ſtudio relaxaret.

Quanta vis eloquentiæ eſt. CAPVT. IX.

POtentiam vero eloquentiæ & ſi plurimũ præualere animaduertimus,tamẽ ſub proprijs exẽplis, quo ſcilicet vires eius teſtatiores fiant, recognoſcere cõuenit.

De Valerio.

Regibus exactis plebs diſcedẽs a patribus, iuxta ripam fluminis Anienis in colle,qui ſacer appellatur,armata conſedit.eratq; nõ ſolum deformis,ſed etiã miſerrimus Reip.ſtatus,a capite eius cætera parte corporis peſtifera diuiſa.ac ni Valerij ſubueniſſet eloquentia, ſpes tanti imperij in ipſo pene ortu ſuo corruiſſet.Is nanq; populũ noua & inſolita libertate temere gaudentẽ, oratione ad meliora, & ſaniora cõſilia reuocatũ,ſenatui ſubiecit, id eſt vrbẽ vrbi iunxit. Verbis ergo facundis ira,conſternatio,arma ceſſerunt.

De.M.Antonio.

Quę etiã Marianos, Cinnanoſq; mucrones ciuilis profundendi ſanguinis cupiditate furẽtes inhibuerunt. Miſſi enim a ſæuiſſimis

ducibus milites, ad.M. Antoniũ obtruncandũ, ſermone eius obſtupefacti, diſtrictos iam, & vibratos gladios cruore vacuos vaginis reddiderunt. quibus digreſſis. P. Antonius (is enim ſolus in ambitu expers Antonianæ facundiæ ſteterat) crudele imperiũ truculento miniſterio peregit. Q̃ꝫ diſertũ igitur fuiſſe putemus, quẽ ne hoſtium quidem quiſquã occidere ſuſtinuit? qui modo vocẽ eius ad aures ſuas voluit admittere?

De Iulio Cæſare.

Diuus quoq; Iulius, ꝙ cœleſtis numinis, tam etiã humani ingenij perfectiſſimũ columẽ, vim facundiæ propriæ expreſſit, dicẽdo in accuſatione. C. Dolobellæ, quẽ reũ egit, extorqueri ſibi cauſam optimam. L. Cottæ patrocinio. ſiquidem maxima tunc eloquẽtia queſta eſt. cuius facta mentione, quoniã domeſticum nullum maius adiecerim exemplum, peregrinandum eſt.

EXTERNA. De Piſiſtrato.

Piſiſtratus dicendo tantũ valuiſſe traditus eſt, vt ei Athenienſes regium imperiũ oratione capti permitterent, cũ præſertim ex cõtraria parte amantiſſimus patriæ Solon niteretur. ſed alterius ſalubriores erant conciones, alterius diſertiores. quo euenit, vt alioqui prudentiſſima ciuitas, libertati ſeruitutem præferret.

De Pericle.

Pericles autem feliciſſimis naturæ incrementis, ſub Anaxagora pręceptore ſummo ſtudio perpolitus, & inſtructus, liberis Athenarum ceruicibus, iugum ſeruitutis impoſuit. egit enim illam vrbẽ, & verſauit arbitrio ſuo. Cumq; aduerſus voluntatẽ populi loqueretur, iucunda nihilominus, & popularis eius vox erat. Itaq; veteris comœdiæ maledica lingua, ꝙuis potentiã viri perſtringere cupiebat, tamẽ in labris hominis melle dulciorẽ leporẽ fatebatur ha-

Digitized by Google

bitare.inq; animis eorū,qui illum audierant, quaſi aculeos quoſdā relinqui prædicabat.

De quodam ſene.

Fertur quidam,cū admodū ſenex primæ concioni Periclis adu leſcentuli intereſſet, idemq; iuuenis Piſiſtratū decrepitū iam cōcio nantem audiſſet,nō temperaſſe ſibi,quo minus exclamaret caueri illum ciuem oportere,quod Piſiſtrati orationi ſimillima eius foret oratio. nec hominem aut æſtimatio eloquij, aut morū augurium fefellit.Quid enim inter Piſiſtratū,& Periclem interfuit? niſi quod ille armatus,hic ſine armis tyrannidem geſſit.

De Hegeſia philoſopho.

Quantū eloquētia valuiſſe Hegeſiam Cyrenaicum philoſophū arbitramur?qui ſic mala vitæ repreſentabat, vt eorum miſeranda imagine audientiū pectoribus inſerta,multis voluntariam mortis appetendæ cupiditatē ingeneraret. Ideoq; a rege Ptolemæo vlte rius hac de re diſſerere prohibitus eſt.

Quantū momentū ſit in pronuntiatione,& apto motu corporis. CAPVT. X.

Eloquentiæ autē ornamenta in pronuntiatione apta, & cōuenienti motu corporis conſiſtunt. quibus cū ſe inſtruxerit,tribus modis hoīes aggredit̄, animos eorū ipſa mulcēdo.horū alteri aures,alteri oculos ꝑmulcēdos tradēdo.

De. C.Gracco.

Sed propoſiti fide in perſonis illuſtribus exhibeatur. C.Graccus eloquentiæ, ꝙ̄ propoſiti felicioris adoleſcēs, quoniā flagrātiſſimo ingenio cū optime Rēp.tueri poſſet,ꝑturbari impie maluit,quoti es apud populū cōcionatus eſt, ſeruū poſt ſe muſicæ artis peritū ha buit, qui occulte eburnea fiſtula ꝓnūciatiōis ei⁹ modos formabat,

Digitized by Google

aut nimis remiſſos excitando, aut plus iuſto concitatos reuocãdo: quia ipſum calor, atq; impetus actionis attentum huiuſce temperamenti æſtimatorem eſſe non patiebatur.

De. Q. Hortenſio.

Q. autẽ Hortenſius plurimũ in corporis decoro motu repoſitũ credens, pene plus ſtudij in eodem laborando, q̃ in ipſa eloquẽtia affectanda impendit. Itaq; neſcires vtrũ cupidius ad audiendũ eũ, an ad ſpectandũ cõcurreret. Sic verbis oratoris aſpectus, & rurſus aſpectui verba ſeruiebant. Conſtat Aeſopum, Roſciũq; ludicræ artis peritiſſimos, illo cauſas agente, in corona frequẽter aſtitiſſe, vt foro petitos geſtus, in ſcænam referrent.

De. M. Cicerone.

Nam. M. Cicero quantũ in vtraq; re, de qua loquimur, momẽti ſit, oratione, quã pro Gallo habuit, ſignificauit. M. Callidio accuſatori exprobrando, quod præparatũ ſibi a reo venenũ teſtibus, chirographis, quæſtionibus probaturũ affirmans, remiſſo vultu, & languida voce, & ſoluto genere orationis vſus eſſet. pariterq; & oratoris vitiũ detexit, & cauſæ periclitantis argumẽta adiecit. totũ hũc locũ ita claudendo. tu iſtud. M. Callidi, niſi fingeres, ſic ageres.

EXTERNA. De Demoſthene.

Conſentaneum huic Demoſthenis iudiciũ. qui cum interrogaretur, quidnam eſſet in dicendo efficaciſſimũ, reſpondit, Hypocriſis. Iterum deinde, & tertio interpellatus idem dixit. pene totũ ſe illi debere confitendo.

De Aeſchine.

Recte itaq; Aeſchines, cũ propter iudicialem ignominiã relictis Athenis Rhodum petiſſet, atq; ibi rogatu ciuitatis ſuã prius in Cteſiphontem, deinde Demoſthenis pro eodẽ orationẽ clariſſima, &

ſuauiſſima voce recitaſſet, admirantibus cunctis vtriuſq; columi-
nis eloquentiã,ſed aliquanto magis Demoſthenis, quid ſi inquit,
ipſum audiſſetis? Tãtus orator, & modo tam infeſtus aduerſarius
ſic inimici vim,ardoréq; dicendi ſuſpexit, vt ſe ſcriptorũ eius parũ
idoneũ lectoré eſſe prædicaret. expertus acerrimũ vigoré oculorũ,
terribile vultus pondus, accõmodatũ ſingulis verbis ſonũ vocis,
efficaciſſimos corporis motus.Ergo & ſi operi illius adijci nihil po
teſt,tamen in Demoſthene magna pars Demoſthenis abeſt, quod
legitur potius, q̃ auditur.

Q̃d magni effectus artium ſint. CAPVT. XI.

Effectus etiã artiũ recogniti,poſſunt aliquid afferre vo
luptatis,protinusq;,& q̃ vtiliter excogitatæ ſunt,pa-
tebunt, & memoratu dignæ res lucido in loco repõ-
nentur,& labor in his edendis ſuo fructu non carebit.

De Sulpitio Gallo.

Sulpitij Galli maximũ in omni genere literarũ recipiẽdo ſtudiũ
plurimũ Reip.profuit.Nam cũ.L.Pauli, bellũ aduerſum regẽ Per-
ſen gerentis,legatus eſſet,ac ſerena nocte ſubito luna defeciſſet,eo
q; veluti diro quodã monſtro perterritus exercitus noſter manus
cũ hoſte conferendi fiduciã amiſiſſet,de cœli ratione, & ſyderũ na
tura peritiſſime diſputando, alacrem eum in aciem miſit. Itaq; illi
inclytæ Paulianæ victoriæ, liberales artes Galli additũ dederunt.
quia niſi ille metum noſtrorũ militũ viciſſet, imperator Romanus
vincere hoſtes nõ potuiſſet. Spurinæ quoq; in conſectandis deorũ
monitis efficacior ſcientia apparuit,q̃ Vrbs Romana voluit. Præ
dixerat.C.Cæſari,vt proximos.xxx.dies quaſi fatales caueret,quo
rum vltimus erat Idus Martiæ. Et cũ forte mane vterq; in domũ
Caluini Domitij ad officiũ cõueniſſet, Cæſar Spurinæ, ecquis ſcis

Idus Martias iam veniſſe: & is, ecquid ſcis illas nondũ prẹterijſſe? Abiecerat alteri timorem tanquã exacto tempore ſuſpecto, alter ne extremã quidẽ eius partẽ periculo vacuã eſſe arbitratus eſt. Vtinã aruſpicẽ potius augurium, ꝙ patriæ parentẽ ſecuritas feſelliſſet.

EXTERNA. De Pericle.

Sed vt alienigena ſcrutemur, cũ obſcurato repẽte ſole inuſitatis perfuſæ tenebris Athenæ ſolicitudine agerent, interitũ ſibi cœleſti denuntiatione portendi credentes, Pericles proceſſit in mediũ, & quæ a prẹceptore ſuo Anaxagora ptinẽtia ad Solis & lunẹ curſum acceperat, diſſeruit. nec vlterius trepidare ciues ſuos vacuo metu paſſus eſt.

De Alexandro rege.

Quantũ porro dignitatis a rege Alexãdro tributũ arti exiſtimamus: qui ſe & pingi ab vno Apelle, & fingi a Lyſippo tantũmodo voluit.

De Vulcano Alcamenis.

Tenet viſentes Athenas Vulcanus Alcamenis manibus fabricatus. Præter cætera enim perfectiſſimæ artis in eo percurrantia iudicia, etiã illud mirantur, ꝙ ſtat diſſimulatæ claudicationis ſub veſte leuiter veſtigiũ repræſentans, vt nõ tanꝙ exprobratũ vitium, ita tanquã certã, propriãq; dei notam decore ſignificans.

De Venere Praxitelis.

Cuius coniugem Praxiteles in marmore quaſi ſpirantẽ in tẽplo Cnidiorũ collocauit, propter pulchritudinẽ operis a libidinoſo cuiuſdam cõplexu parum tutam. quo excuſabilior eſt error equi, qui viſa pictura equæ, hinnitũ edere coactus eſt, & canũ latratus aſpectu picti canis incitatus, taurusq; ad amorẽ, & cõcubitũ æneæ vaccæ Syracuſis nimiæ ſimilitudinis irritamento cõpulſus. Quid eni vacua rationis animantia arte decepta miremur: cũ hominis ſacrilegam cupiditatẽ muti lapidis lineamentis excitatã videamus?

Quædam nulla arte effici poſſe.
CAPVT. XII.

Ceterũ natura quéadmodũ ſæpenumero æmulam virium ſuarũ artem eſſe patitur, ita aliquãdo irritam feſſo labore dimittit, quod ſummi artificis Euphranoris manus ſenſerunt. Nam cũ Athenis. xij. deos pingeret, Neptuni imaginem, quã poterat excellentiſſimis maieſtatis coloribus cõplexus eſt, perinde ac Iouis aliquanto auguſtiorem repreſentaturus. Sed omni impetu cogitationis in ſuperiori opere aſſumpto, poſteriores eius conatus aſſurgere, quo tenebant, nequiuerunt.

De Timante pictore.

Quid ille alter æque nobilis pictor luctuoſum immolatæ Iphigeniæ ſacrificiũ referens, cum Calchantẽ triſtem, mœſtũ Vlyſſem, clamantem Aiacem, lamentantẽ Menelaum circa aram ſtatuiſſet, caput Agamẽnonis inuoluendo, nonne ſummi mœroris acerbitatem arte exprimi non poſſe confeſſus eſt? Itaq; pictura eius aruſpicis, & amici, & fratris, & lachrymis madet, patris fletũ ſpectantis affectu exiſtimandum reliquit.

De alio pictore.

Atq; vt eiuſdem ſtudij adijciam exemplũ, præcipuæ artis pictor equum ab exercitatione veniẽtẽ, modo non viuum labore induſtriæ ſuæ comprehenderat. Cuius naribus ſpumas adijcere cupiens, tantus artifex in tam paruula materia multũ, ac diu fruſtra tenebatur. Indignatione deinde accenſus, ſpongiam omnibus imbutam coloribus forte iuxta ſe poſitam apprehẽdit, & eam veluti corrupturus opus ſuum tabulæ illiſit. quã fortuna ad ipſas equi nares directam deſyderium pictoris coegit explere. Itaq; quod ars adumbrare non valuit, caſus imitatus eſt.

Suæ quenq; artis optimum & autorem eſſe, & diſputatorem. CAPVT. XIIII.

SVæ autē artis vnũquenq; & autorē, & diſputatorē optimum eſſe ne dubitemus, paucis exemplis admoneamus.

De Quinto Scæuola.

Q. Scęuola clariſſimus legum vates, & certiſſimus, quotieſcũq; de iure prætorio conſulebatur, ad Furiũ & Caſſelliũ, quia huic ſciētiæ dediti erant, conſultores reijciebat. Quo quidē facto moderationem ſuam magis cõmendabat, q̃ autoritatē minuebat. ab his negociũ aptius explicari poſſe confitendo, qui quotidiano eius vſu callebant. Sapientiſſimi igitur artis ſuæ profeſſores ſunt, a quibus & propria ſtudia verecunde, & aliena callide æſtimantur.

De Platone philoſopho.

Platonis quoq; eruditiſſimũ pectus hæc cogitatio attigit, qui cõductores ſacræ aræ modũ, & formã eius ſecum ſermonem conferre conatos, ad Euclidem Geometrē ire iuſſit. ſcientiæ eius cedens, immo profeſſioni.

De Athenienſibus, & de Philone.

Gloriantur Athenæ armamentario ſuo, nec ſine cauſa. eſt enim illud opus & impenſa, & elegantia viſendum, cuius architectum Philonem ita facunde rationem inſtitutionis ſuæ in theatro reddidiſſe conſtat, vt diſertiſſimus populus non minorem laudem eloquentiæ eius, q̃ arti tribueret.

De quodam artifice.

Mirifice & ille artifex, qui in opere ſuo moneri ſe a ſutore de crepida, & anſulis paſſus, de crure etiam diſputare incipientem, ſupra plantam aſcendere vetuit.

De Senectute. CAPVT. XIIII.

SEnectus quoq; ad vltimũ ſui finem prouecta, in hoc eodem opere, inter exempla induſtriæ, in aliquot claris viris conſpecta eſt. ſeparatim tamẽ, & propriũ titulum habeat. ne, cui deorũ immortaliũ præcipua indulgentia afſuit, & noſtra ornata mentio defuiſſe exiſtimetur. & ſimul ſpe diuturnioris vitæ, quaſi adminicula quædam dentur, quibus inſiſtẽs, alacriorem ſe reſpectu vetuſtæ felicitatis facere poſſit, tranquillitatemq; ſeculi noſtri, qua nulla vnquam beatior fuit, ſubinde fiducia confirmet, ſalutaris principis incolumitatẽ, ad longiſſimos humanæ conditionis terminos prorogando.

De. M. Valerio Coruino.

M. Valerius Coruinus centeſimũ annũ compleuit, cuius inter primũ & ſextũ conſulatũ quadraginta ſex anni interceſſerunt, ſufſecitq; integris viribus corporis nõ ſolũ ſpecioſiſſimis Reip. miniſterijs, ſed etiã exactiſſimæ agrorũ ſuorũ culturæ, & ciuis, & patris familiæ optabile exemplum.

De Metello.

Huius vitæ ſpaciũ æquauit Metellus, quartoq; anno poſt conſularia imperia ſenex admodũ Pont. Max. creatus, tutelam cerimoniarum per duos & viginti annos, neq; ore in votis nũcupandis hæſitante, neq; in ſacrificijs faciendis tremula manu geſſit.

De Quinto Fabio Maximo.

Quintus autẽ Fabius Max. duobus & ſexaginta annis auguratus ſacerdotiũ ſuſtinuit, robuſta iam ætate id adeptus, quæ vtraq; tẽpora ſi in vnũ conferant, facile ſeculi modum expleuerint.

De Marco Perpenna.

Iam de Marco Perpenna quid loquar? qui omnibus, quos in ſe-

Digitized by Google

natu rogauerat, ſuperſtes fuit, ſeptemq́ tantũmodo, quos Cenſor collega Lucij Philippi legerat e patribus. C. reliquos vidit, toto ordine ampliſſimo diuturnior.

De Appio.

Appij vero æuum clade metiret, quia infinitũ numerũ annorũ orbatus luminib⁹ exegit, niſi quatuor filios, quinq́ filias, plurimas clientelas, rem deniq́ publicã hoc caſu grauatus fortiſſime rexiſſet. Quin etiã feſſus iam viuendo, lectica ſe in curiam deferri iuſſit, vt cũ Pyrrho deformẽ pacem fieri prohiberet. Hunc cæcũ aliquis nominet, a quo patria, quod honeſtũ erat, per ſe parum cernens, coacta eſt prouidere.

De Liuia Rutilij, De Terentia Ciceronis, & Clodia filia Auli.

Muliebris etiã vitæ ſpaciũ nõ minus longum in cõpluribus apparuit, quarũ aliquas ſtrictim retuliſſe me ſatis erit. Nam & Liuia Rutilij ſeptimũ & nonageſimũ, & Terentia Ciceronis tertium & centeſimũ, & Clodia Auli filia quindecim filijs ante enixis, quintũ decimũ & centeſimũ expleuit annum.

De Maſiniſſa rege Numidiæ.

Iungam his duos reges, quoꝝ diuturnitas Reip. noſtræ fuit vtiliſſima. Siciliæ rector Hiero ad nonageſimũ annũ peruenit. Maſiniſſa rex Numidiæ hunc modũ exceſſit, regni ſpatiũ ſexaginta annis emenſus, & ante omnes homines robore ſenectæ admirabilis. Cõſtat eũ, quẽadmodũ Cicero refert libro quẽ de ſenectute ſcripſit nullo vnquã imbri, nullo frigore, vt caput ſuũ veſte tegeret, adduci potuiſſe. Eundẽ ferunt aliquot horis in eodẽ veſtigio perſtare ſolitũ, nõ ante modo pede, q̃ conſimili labore iuuenes fatigaſſet, ac ſi quid agi a ſedente oporteret, toto die ſæpenumero nullã in partem cõuerſo corpore in ſolio duraſſe. Ille vero etiã exercitus equo inſidens, noctem diei plerunq́ iungẽdo duxit, nihilq́ omnino ex

Digitized by Google

his operibus,quæ adoleſcēs ſuſtinere aſſeuerat, quo minus ſenectu te ageret,omiſit. Veneris etiã vſu ita ſemper viguit, vt poſt ſextũ & octogeſimũ annum filiũ generaret,cui Methymato nomẽ fuit. terram quoq;,quam vaſtam & deſertam acceperat, perpetuo cul‑turæ ſtudio frugiferam reliquit.

De Gorgia Leontino philoſopho.

Gorgias etiã Leontinus Iſocratis,& cõpluriũ magni ingenij vi‑rorũ preceptor,ſua ſententia feliciſſimus. Nã cũ centeſimũ & ſepti mũ ageret annũ, interrogatus quapropter tandiu vellet in vita re manere,quia nihil inquit habeo, ꝙ ſenectutẽ meã accuſem. Quid iſto tractu ætatis aut longius,aut beatius? Iam alterũ ſeculũ ingreſ ſus,neq; in hoc querelam vllã inuenit,neq; in illo reliquit.

De Xenophilo Chalcidenſi Pythagorico.

Biennio minor Xenophilus Chalcidenſis Pythagoricus,ſed feli citate non inferior. Siquidem(vt ait Ariſtoxenus muſicus) omnis humani incõmodi expers,in ſummo perfectiſſimæ ſplendore do‑ctrinæ extinctus eſt.

De Arganthonio Gaditano.

Arganthonius autẽ Gaditanus tandiu regnauit,ꝗ̃ diu etiã ad ſa tietatẽ vixiſſe abunde foret.Octoginta enim annis patriã ſuã rexit cũ ad imperiũ ſexagita annos natus acceſſiſſet.cuius rei certi ſunt autores. Aſinius etiã Pollio nõ minima pars Ro.ſtili,in tertio hiſto riarũ ſuarũ libro, centũ illũ & triginta annos expleuiſſe cõmemo‑rat.& ipſe numeroſæ viuacitatis haud paruũ exemplum.

De Aethiopibus,& Indis.

Huius regis conſumationẽ annoꝝ minus admirabilem faciunt Aethiopes, quos Herodotus ſcribit centeſimũ & trigeſimũ annũ tranſgredi.& Indi,de quibus Cteſias quidem tradit.

De Epimenide Cnoſio.

Et Epimenides Cnoſius, quē Theopompus dicit ſeptē & quinquaginta & centū annos vixiſſe.

De quibuſdam Epiorum.

Hellanicus vero ait quoſdam ex gēte Epiorū, quæ eſt pars Aetoliæ, ducentos explere annos, eiq; ſubſcribit Damiates hoc amplius firmans Litoriū quendam ex his maximarū virium, ſtaturæq; prę cipuæ trecenteſimū annum cumulaſſe.

De Dandone quodam.

Alexander vero in eo volumine, quod de Illyrico tractu cōpoſuit, affirmat Dandonē quendam ad quingenteſimū vſq; annum nulla ex parte ſeneſcentem proceſſiſſe. Sed multo liberalius Xenophon, cuius περὶ γήρως legitur. Is enim Latinoꝝ regem octingentis vitæ annis donauit. at ne pater eius parum benigne acceptus videretur, ei quoq; ſexcentos aſſignauit annos.

De Cupiditate gloriæ. CAPVT. XV.

GLoria vero vnde oriaẗ, aut cuius ſit habitus, aut qua ratione debeat cōparari, & an melius a virtute velut nō neceſſaria negligatur, viderint ij, quoꝝ in cōtemplandis huiuſmodi rebus cura teritur, quibuſq; etiā quæ prudenter animaduerterunt, facunde contigit eloqui. Ergo in hoc opere factis autores, & autoribus facta ſua redderem, cōtentus, quanta cupiditas eius eſſe ſoleat, proprijs exemplis demonſtrare conabor.

De ſuperiore Africano.

Superior Africanus Ennij poetæ effigiem in monimentis Corneliæ gentis collocari voluit, ꝙ ingenio eius opera ſua illuſtrata iudicaret, nō quidē ignarus ꝙdiu Romanū imperiū floreret, & Africa Italiæ pedibus eſſet ſubiecta, totiusq; terrarum orbis ſummū cul

men arx capitolina poſſideret, eorũ extingui memoriã nõ poſſe, ſi tantum illis literarũ quoq; lumen acceſſiſſet magni æſtimans, vir Homerico, ꝗ rudi, atq; impolito præconio dignior.

De Decimo Bruto.

Similiter honoratus animus erga poetã Accium Decimi Bruti ſuis temporibus clari ducis extitit, cuius familiari cultu, & prõpta laudatione delectatus, eius verſibus templorũ aditus, quæ ex manubijs conſecrauerat, adornauit.

De Pompeio Magno.

Ne Pompeius quidem Magnus ab hoc affectu gloriæ auerſus, qui Theophanem Mitylenæum ſcriptorẽ rerum ſuarũ in cõcione militũ ciuitate donauit, beneficiũ per ſe amplum accurata etiã & teſtata oratione proſecutus. Quo effectum eſt, vt nequis dubitaret quin referret potius gratiam, ꝗ inchoaret.

De Lucio Sylla.

Lucius autẽ Sylla, & ſi ad neminẽ ſcriptorẽ animũ direxit, tñ Iugurtha a Boccho rege ad Mariũ pductо, totã ſibi laudẽ cupide aſſe ruit, vt annulo, quo ſignatorio vtebač, ſculptã illã traditionẽ habe ret. & quantus poſtea: ne minimũ quidẽ gloriæ veſtigiũ cõtẽpſit.

De Scipione, & quodam equite.

Atq; vt imperatoribus glorioſum militis ſpiritũ ſubnectam, Scipionẽ, dona militaria ijs, qui ſtrenuã operã ediderãt, diuidentẽ. T. Labienus, vt forti equiti aureas armillas tribueret, admonuit. eoq; ſe negante id facturũ, ne caſtrenſis honos in eo, qui pauloante ſer uiſſet, violaretur, ipſe ex præda Gallica aurũ equiti largitus eſt. nec tacite id Scipio tulit. Nam equiti habebis inquit donum viri diuitis, quod vbi ille accepit, proiecto ante pedes Labieni auro, vultũ demiſit. Idem vt audiuit Scipionẽ dicentẽ, Imperator te argenteis

armillis donat, alacer gaudio abijt. Nulla eſt ergo tanta humilitas, quæ dulcedine gloriæ nõ tangatur. Illa vero & a claris viris interdum ex humillimis rebus petita eſt.

De Quinto Fabio.

Nam quid ſibi voluit Caius Fabius nobiliſſimus ciuis? Qui cũ in æde ſalutis, quã C. Iunius Bubulcus dedicauerat, parietes pinxiſſet; nomen his ſuum inſcripſit. Id enim demũ ornamenti familiæ conſulatibus, & ſacerdotijs, & triumphis celeberrimæ deerat. Cæterũ ſordido ſtudio deditum ingeniũ, qualencunq; illum laborẽ ſuum, ſilentio obliterari noluit, videlicet Phidiæ ſecutus exemplũ, qui clypeo Mineruę effigiem ſuam incluſit, qua conuulſa tota operis colligatio ſolueretur.

EXTERNA. De Themiſtocle.

Sed melius aliquãto, ſi imitatione aliena capiebatur, Themiſtoclis ardorem eſſet æmulatus, quẽ ferunt ſtimulis virtutũ agitatũ, & ob id noctes inquietas exigentem, quærentibus quid ita eo tempore in publico verſaretur, reſpondiſſe, quia me trophęa Miltiadis de ſomno excitant. Marathon nimirũ animũ eius, & Arthemiſiũ, & Salamis naualis gloriæ fertilia nomina illuſtranda tacitis facibꝰ incitabant. Idem theatrũ petens, cum interrogaretur cuius vox auditu illi futura eſſet gratiſſima, dixit, eius a quo artes meæ optime canerentur. dulcedini gloriæ pene adiecit gloriam.

De Alexandro rege.

Nam Alexandri pectus inſatiabile laudis, qui Anaxarcho comiti ſuo ex autoritate Democriti præceptoris, innumerabiles mũdos eſſe referenti, Heu me (inquit) miſerũ, ꝙ nec vno quidẽ adhuc ſum potitus. anguſta homini poſſeſſio gloriæ fuit, quę deorum omniũ domicilio ſufficit.

De Ariſtotele philoſopho.

Regis,& iuuenis, flagrantiſſimæ cupiditati ſimilem Ariſtotelis in capeſſenda laude ſitim ſubnectam. Is nanq; Theodecti diſcipupulo oratorię artis libros,quos ederet,donauerat.moleſteq; poſtea ferens titulum eorũ ſic alij ceſſiſſe, proprio volumine quibuſdã rebus inſiſtens,planius ſibi de his in Theodectis libris dictũ eſſe adiecit.Niſi me tantæ & late patentis ſcientię verecundia teneret, dicerem dignũ philoſophum,cuius ſtabiliendi mores,altioris animi philoſopho traderent̃. Cæterũ gloria ne ab ijs quidẽ,qui cõtemptum eius introducere conantur, negligit̃. quoniã quidẽ ipſis voluminibus nomina ſua diligenter adijciunt, vt quod profeſſione eleuant, vſurpatione memoriæ cõſequant̃. Sed qualiſcunq; horũ diſſimulatio,propoſito illoꝝ longe tolerabilior eſt. qui dũ æternã memoriã aſſequerent̃, etiã ſceleribus innoteſcere nõ dubitauerũt. quorũ e numero neſcio an in primis Pauſanias debet referri. Nam cũ Hermoclem percunctatus eſſet,quonã modo ſubito clarus poſſet euadere, atq; is reſpondiſſet, ſi illuſtrẽ virum aliquẽ occidiſſet, futurũ vt gloria eius ad ipſum redundaret, continuo Philippũ interemit.& quidẽ quod petierat, aſſecutus eſt. tam enim ſe parricidio,q̃ Philippus virtute notum reddidit.

De quodam qui propter gloriam incendere voluit templum Dianæ.

Illa vero gloriæ cupiditas ſacrilega. Inuentus eſt enĩ qui Dianæ Epheſiæ templũ incẽdere vellet,vt opere pulcherrimo cõſumpto, nomen eius per totũ terrarũ orbẽ diffunderet̃. Quẽ quidẽ mentis furorẽ eculeo impoſitus detexit. Ac bene conſuluerant Epheſij decreto memoriã teterrimi hominis abolendo,niſi Theopompi magnæ facundiæ ingeniũ,in hiſtorijs eum ſuis comprehendiſſet.

Quæ cuiq; magnifica cōtigerunt. CAPVT. XVI.

CAndidis autē animis voluptatē præbuerunt in cōſpicuo poſita, quæ cuiq; magnifica merito cōtigerunt: quia æque præmiorum virtutis, atq; honorū cōtēplatio iudicanda eſt, ipſa natu ra nobis alacritatē ſubminiſtrante, cum honoré induſtriæ appeti, & exolui gratiæ videmus. Verū & ſi mens hoc loco protinus ad anguſtam domū, beneficentiſſimū & honoratiſſimū templum omni impetu fertur, melius cohibebitur. quoniam cui aſcenſus in cœlum patet, quis maxima, tamē debito minora ſunt, quæ in terris tribuuntur.

De ſuperiore Africano.

Superiori Africano conſulatus citerior legitimo tempore datus eſt, quod fieri oportere, exercitus ſenatū literis admonuit. Ita neſcias vtrum illi plus decoris patrū conſcriptorū autoritas, an militū conſiliū adiecerit. Toga enim Scipioné ducé aduerſus Pœnos creauit, arma popoſcerunt. cui quæ in vita præcipua aſſignata ſunt, & longū eſt referre. quia multa, & non neceſſariū, quia maiore ex parte iam relata ſunt. Itaq;, quod hodie quoq; eximiū eius memoria capit, adijciam. Imaginē in cella Iouis Opti. Max. poſitā habet, quæ quotieſcunq; munus aliquod Corneliæ gentis celebrandum eſt, inde petitur, vniq; illi inſtar atrij capitoliū eſt. Tam hercle, quam curia, ſuperioris Catonis effigies, ad eius generis officia expromitur. gratū ordinē, qui vtiliſſimū Reip. ſenatorē, tantū nō ſemper ſecū habitare voluit. omnibus numeris virtutis diuitem, magisq; ſuo merito, quam fortunæ beneficio magnū, cuius prius conſilio, quam Scipionis imperio eſt deleta Carthago.

De Scipione Naſica.

Verum ſpecimen honoris a Scipione quoq; Naſica oboritū. Eius

manq; manibus,& penatibus nōdū quęſtoris, Senatus Pythij Apolinis monitu, Peſſinūte accerſitam deam excipi voluit, quia eodē oraculo præceptū erat, vt hęc myſteria matris deum, a ſanctiſſimo viro præſtarentur. explica totos faſtos, conſtitue omnes currus triumphales, nihil tamē in eo⁊ principatu ſpecioſius reperies.

De Scipione Aemiliano.

Tradunt ſubinde nobis ornamenta ſua Scipiones cōmemoranda. Aemilianū enim populus ex candidato ædilitatis, Conſulē fecit. eundemq;, cū quæſtorijs comitijs ſuffragator. Q. Fabij. M. fratris filij, in campū deſcendiſſet, Conſulem iterū reduxit. Eidē ſenatus bis ſine ſorte prius Africam, deinde Hiſpaniam dedit. Atq; hæc neq; ciui cupido, neq; ſenatori ambitioſo, quēadmodū nō ſolum vitæ eius ſeueriſſimus curſus, ſed etiā mors clandeſtinis illata inſidijs declarauit.

De. M. Valerio.

Marcū quoq; Valeriū duabus rebus inſignibus dij pariter, atq; ciues ſpecioſum reddiderunt. Illi cū quodā Gallo cōminus pugnāti coruum pugnatorē ſubijcientes, ij tertiū & vigeſimū annum ingreſſo, conſulatū largiti. quo⁊ alterū decus vetuſtæ originis optimi hominis gens Coruina amplexa cognomen vſurpat, alterum ſummo ſubiungitur ornamento, tam celeritate, ꝙ principio cōſulatus gloriando.

De. Q. Scæuola.

At ne Quinti quidē Scæuolæ, quem Lucius Craſſus in cōſulatu collegā habuit, gloria parū illuſtris. qui Aſiā tam ſancte, & tā fortiter obtinuit, vt ſenatus deinceps in eā prouinciā ituris magiſtratibus, exemplū, atq; formā officij Scæuolam decreto ſuo ꝓponeret.

De Caio Mario.

Inhærent illi voci poſterioris Africani, ſeptē. C. Marij cōſulatus, ac duo ampliſſimi triumphi. ad rogū enim vſq; gaudio exultauit.

Ff

Qui cũ apud Numantiā ſub eo duce ſtipēdia equeſtria mereretur, & forte inter cœnam quidā Scipionē interrogaſſet, ſiquid illi accidiſſet, quē nam Reſp. ęque magnū habitura eſſet imperatorē, reſpiciens ſe ſupra ipſum cubantē, vel hūc dixit. Quo augurio perfectiſſima virtus, maximā orientē virtutē viderit ne certius, an efficaciaccideritt, perpendi vix poteſt. Illa nimirū cœna militaris, ſpecioſiſſimas tanta in vrbe Mario futuras cœnas ominata eſt. Poſtq̃ Cimbros ab eo deletos initio noctis nuntius peruenit, nemo fuit, qui nō illi tanq̃ dijs īmortalibus, apud ſacra menſæ ſuæ libauerit.

De. Cn. Pompeio.

Iam quæ in Cn. Pompeiū & ampla, & noua geſta ſunt, hinc aſſenſione fauoris, illinc fremitu inuidiæ, literarum monimētis obſtrepitur. Eques Romanus, proconſul in Hiſpania aduerſus Sertorium pari imperio cū pio Metello principe ciuitatis miſſus eſt. non dum illum honorē auſpicatus bis triumphauit. Initia magiſtratuū a ſummo imperio cepit. tertiū conſulatū decreto ſenatus ſolus geſſit. De Mithridate, & Tigrane, de multis prætetea regibus, & gentibus, plurimiſq; ciuitatibus, & prædonibus vnū duxit triumphū.

De. Q. Catulo.

Quintū etiā Catulū Populus Romanus voce ſua tantū non ad ſydera vſq; euexit. Nam cū ab eo pro roſtris interrogaret, ſi in vno Pōpeio Magno omnia reponere perſeueraſſet, abſumpto illo ſubiti caſus incurſu, in quo ſpem eſſet habiturus, ſummo conſenſu acclamauit, iu te. vim honorati iudicij admirabilem. ſiquidē magno Pompeio cū omnibus ornamentis, quæ retuli, duarū ſyllabarum ſpatio incluſum Catulum æquauit.

De. M. Catone.

Poteſt & M. Catonis e Cypro cū regia pecunia reuertentis ap

pulſus ad ripam Tyberis, memorabilis videri, cui naue egredienti Conſules, & cęteri magiſtratus, & vniuerſus. S.P.Q.R. officij gratia præſto fuit. non q magnum pondus auri, & argenti, ſed q. M. Catonē claſſis illa incolumem aduexerat, lætatus.

De Lucio Marco.

Sed neſcio an præcipuū ſit. L. Marci inuſitati decoris exemplū. Quē equitē Romanū duo exercitus. P. & Cn. Scipionū interitu, victoriaq; Annibalis lacerati, ducē legerunt. quo tēpore ſalus eorū in vltimas anguſtias deducta, nullū ambitionis locū relinquebat.

De Sulpitia.

Merito cōmemorationi viroꝝ Sulpitia Seruij Paterculi filia. Q. Fuluij Flacci vxor adijcitur. quæ cū ſenatus libris Sibyllinis per decemuiros inſpectis cenſuiſſet, vt Veneris Verticordię ſimulacrum conſecraretur, quo facilius virginū, mulierūq; mens a libidine ad pudicitiā cōuerteretur, & ex omnibus matronis centū, ex centum autē decem ſorte ductæ, de ſanctiſſima fœmina iudiciū facerent, cunctis caſtitate prælata eſt.

EXTERNA. De Pythagora.

Cæterū quia ſine vlla diminutione Romanæ maieſtatis externa quoq; inſignia reſpici poſſunt, ad ea tranſgrediamur. Pythagoræ tanta veneratio ab auditoribus tributa eſt, vt quæ ab eo acceperant, in diſputationē deducere nefas exiſtimarent. quinetiā interpellati ad reddendā cauſam, hoc ſolum reſpondebant, αὐτὸς ἔφη. Magnus honos, ſed ſchola tenuis illa vrbium ſuffragijs tributa.

De eodem Pythagora.

Enixo Crotoniatæ ſtudio ab eo petierunt, vt ſenatū ipſoꝝ, qui mille hominū numero cōſtabat, cōſilijs ſuis vti paterer, opulētiſſimaq; ciuitas tam frequenter veneratā poſt mortem, domum eius

Cereris ſacrarium fecerunt. quamq; illa vrbs viguit, & dea in ho-minis memoria, & homo in deæ religione cultus eſt.

De Gorgia Leontino.

Gorgiæ vero Leontino ſtudijs literarũ ætatis ſuæ cunctos præſtanti, adeo vt primus in cõuentu poſcere, qua de re quiſq; audire vellet, auſus ſit, vniuerſa Græcia in templo Delphici Apollinis ſtatuam ſolido ex auro poſuit, cũ cæterorũ ad id tẽpus auratas collocaſſet.

De Amphiarao.

Eadem gens ſummo conſenſu ad Amphiaraum decorandum incubuit, locum in quo humatus eſt, in formã conditionẽq; tẽpli redigendo. Atq; inde oracula capi inſtituendo, eius cineres idẽ honoris poſſident, quod Pythicæ Cortinæ, quod Aheno Dodonæ, quod Hammonis fronti datur.

De Pherenice.

Pherenices quoq; nõ vulgaris honos, cui ſoli omniũ fœminarũ gymnico ſpectaculo intereſſe permiſſum eſt. cũ ad Olympia filiũ Euclea certamen ingreſſum adduxiſſet, Olympionica patre genita, fratribus eandẽ palmam aſſecutis latera eius cingentibus.

VALERII MAXIMI LIBER NONVS.

De Luxuria. CAPVT. I.

BLandum etiã malũ luxuria; quã accuſare aliquãto facilius eſt, q̃ʒ vitare, operi noſtro inſeratur. non quidẽ vt vllum honorẽ recipiat, ſed vt ſeipſam recognoſcens ad pœnitentiã impelli poſſit. iungatur illi libido. quoniã ex eiſdem vitiorũ principijs oritur, neq; aut a reprehenſione, aut ab emendatione ſeparentur gemino mentis errore connexæ.

De C. Sergio Orata.

Caius Sergius Orata penſilia balnea primus facere inſtituit, quę impenſa leuibus initijs cœpta, ad ſuſpenſa calidæ aquæ tantũ non æquora penetrauit. Idem videlicet ne gulam Neptuni arbitrio ſubiectam haberet, peculiaria ſibi maria excogitauit, æſtuarijs intercipiendo fluctus, piſciũq; diuerſos greges ſeparatis molibus includẽdo, vt nulla tam ſæua tẽpeſtas incideret, qua nõ oneratæ menſæ varietate piſciculoꝝ abundarent. Aedificijs etiã ſpatioſis, & excelſis, deſerta ad tempus ora Lucrini lacus preſſit, quo recentiore vſu conchylioꝝ frueretur. vbi, dum ſe publicæ aquæ cupidius immergit, Conſidij Publicani iudiciũ nactus eſt. in quo Lucius Craſſus aduerſus illum cauſam agens, errare amicũ ſuũ Conſidiũ dixit, ꝙ putaret Oratam remotũ a lacu cariturũ oſtreis, nanq; ea, ſi inde petere nõ licuiſſet, in tegulis reperturum. Huic nimirũ magis Aeſopus tragœdus in adoptionẽ dare filiũ ſuum, q̃ bonoꝝ ſuorũ hęredem relinquere debuit nõ ſolum perditæ, ſed etiã furioſæ luxuriæ iuuenem. quẽ conſtat cantu cõmendabiles auiculas imanibus emptas pretijs, in cœna pro ficedulis ponere, acetoq; liquatos magnę ſummę vniones potionibus aſpergere ſolitũ, ampliſſimũ patrimoniũ tanquã amarã aliquã ſarcinam q̃ celerrime abijcere cupientẽ. quorũ alterius ſenis, alterius adoleſcentis ſectam ſecuti, longius manũ porrexerunt. Neq; enim vllum finitur vitium ibi, vbi oritur. Inde ab Oceani litoribus attracti piſces, inde infuſæ culinis arcæ, cenſibusq; edendi atq; bibendi voluptas reperta eſt.

De mulieribus Romanis.

Vrbi autẽ noſtræ ſecundi belli Punici finis, & Philippus rex Macedoniæ deuictus, licentioris vitę fiduciã dedit. quo tẽpore matronæ Brutoꝝ domũ auſę ſunt obſidere, qui abrogationi legis Appię

intercedere parati erant, quam fœminæ tolli cupiebát. quia his nec veſte varij coloris vti, nec auri plus ſemiuncia habere, nec iuncto vehiculo propius vrbē mille paſſibus niſi ſacrificij gratia vehi permittebat. Et quidē obtinuerunt, vt ius per cōtinuos viginti annos ſeruatū aboleretur. Nec eni prouiderūt ſeculi illius viri, ad quē cultum tenderent inſoliti cœtus, pertinax ſtudiū. aut quo ſe vſq; effuſura eſſet legū victrix audacia. Quod ſi animos muliebris apparatus intueri potuiſſent, quibus quotidie aliquid nouitatis ſumptuoſius adiectum eſt, in ipſo introitu ruenti luxuriæ obſtitiſſent. Sed quid ego de fœminis vlterius loquor? quas & imbecillitas mentis, & grauiorũ operū negata affectatio, omne ſtudiū ad curioſiorē ſui cultum hortatur conferre. cū temporũ ſuperiorū & nominis, & animi excellentes viros, in hoc priſcæ cōtinentiæ ignotū diuerticulū, prolapſos videam, idq; iurgio ipſorū pateat.

De. Cn. Domitio, & L. Craſſo.

Cneus Domitius Lucio Craſſo collegę ſuo altercatione orta obiecit, q columnas hymettias in porticu domus haberet. quē cū cōtinuo Craſſus quāti ipſe domū ſuam æſtimaret, interrogaret, atq; vt reſpondit ſexagies ſextertio, quo ergo eam inquit minoris fore æſtimas, ſi decē arbuſculas inde ſuccidero? ipſe tricies ſeſtertio inquit Domitius. Tunc Craſſus, vter igitur luxurioſior eſt, ego ne qui decem columnas. C. millibus numū emi? an tu qui decē arbuſcularum vmbram tricies ſeſtertiū ſumma cōpenſas? Sermonē oblitū Pyrrhi, immemorē Annibalis, iamq; tranſmarinorũ ſtipendiorum abundantia oſcitantē, & quanto tamē inſequentiū ſeculorũ ædificijs & nemoribus anguſtiorē ritum introduxerunt, Atq; inchoatã a ſe lauticiam poſteris relinquere, q̃ a maioribus acceptam continentiam retinere maluerunt.

De Metello Pio.

Quid enī ſibi voluit princeps ſuorum temporum Metellus Pius tūc, cū in Hiſpania aduentus ſuos ab hoſpitibus aris, & thure excipi patiebatur: quū Attalicis aulæis côtectos parietes læto animo intuebatur: cum immanibus epulis apparatiſſimos interponi ludos ſinebat: cū palmata veſte côuiuia celebrabat: demiſſasq; lacunarib⁹ aureas coronas velut cœleſti capite recipiebat: Et vbi iſta: non in Græcia, neq; in Aſia, quarū luxuria ſeueritas ipſa corrumpi poterat, Sed in horrida, & bellicoſa prouincia, cū præſertim acerrimus hoſtis Sertorius Romanorum exercituū oculos Luſitanis telis perſtringeret. adeo patris illi ſui Numidica caſtra exciderant. Patet igitur quam celeri tranſitu luxuria affluxerit. Nam cuius adulescentia priſcos mores vidit, ſenectus nouos orſa eſt.

De Curionibus.

Conſimilis mutatio in domo Curionū extitit. Siquidē forū noſtrum, & patris grauiſſimū ſuperciliū, & filij ſexcenties ſeſtertium æris alieni aſpexit côtractum famoſa iniuria nobiliū iuuenū. Itaq; eodē tempore, & in ijſdem penatibus diuerſa ſecula habitarūt, frugaliſſimū alterum, alterum nequiſſimū..

De Publio Clodio.

Publij autē Clodij iudiciū quanta luxuria, & libidine abūdauit: In quo vt euidenter inceſti crimine nocens reus abſolueret, noctes matronarū, & adoleſcentiū nobiliū magna ſumma emptę merce dis loco iudicibus erogatæ ſunt. Quo in flagitio tam tetro, tamq; multiplici neſcias primū quē deteſtere, an qui iſtud corruptelæ genus excogitauit: an qui pudicitiā ſequeſtrē periurij fieri paſſi ſunt: an qui religionem ſtupro permutarunt:

De Gemello Tribunitio.

Aeq; flagitioſum illud cõuiuiũ,quod Gemellus Tribunitius viator ingenui ſanguinis,ſed officij intra ſeruilem habitũ deformis, Metello & Scipioni conſulibus,ac tribunis plebis, magno cũ rubore ciuitatis cõparauit.Lupanari enim domi ſuæ inſtituto,Muciam & Fuluiã tum a patre,tum a viro vtranq; inclytã, & nobilẽ puerũ Saturninũ in eo proſtituit.probroſa ſapientiæ corpora ludibrio temulentæ libidiuis futura.epulas Conſulibus & Tribunis non celebrandas,ſed vindicandas.

De Catilina.

Verũ præcipue Catilinæ libido ſceleſta.Nam veſano amore Aureliæ Oreſtillæ corruptus,cũ vnum impedimẽtũ videret,quo minus nuptijs inter ſe iungerent,filiũ ſuũ,quẽ & ſolum,& ætate iam puberem habebat,veneno ſuſtulit,protinusq; ex rogo eius maritalem facem accendit,ac nouæ maritæ orbitatẽ ſuam loco muneris erogauit.Eodem deinde animo ciuẽ,quo patrem egerat,filij pariter manibus,& nefariæ attentatæ patriæ pœnas dedit.

De Annibale.

At Campana luxuria perq; vtilis ciuitati noſtræ fuit. Inuictum enim armis Annibalem illecebris ſuis cõplexa, vincẽdũ Romano militi tribuit. Illa vigilantiſſimũ ducẽ, illa exercitũ acerrimũ dapibus largis,abundati vino,vnguentoq; fragrantia, Veneris vſu laſciuiore ad ſomnũ,& delitias euocauit.ac tum demũ fracta & contuſa Punica feritas eſt,cũ Seplaſia ei,& Albana,caſtra eſſe cœperũt Quid ergo his vitijs fœdius? Quid etiã damnoſius? quibus virtus atteritur, victoriæ langueſcunt, ſopita gloria in infamiã cõuertit, animiq; pariter & corporis vires expugnantur. adeo vt neſcias ab hoſtibus ne,an ab illis capi perniciosius habendum ſit.

De Volſinienſibus.

Quæ etiã Volſinienſiũ vrbem grauibus, & erubeſcendis cladibus implicarunt. Erat opulenta. erat moribus, & legibus ornata. Etruriæ caput habebat. ſed poſtq̃ luxuria prolapſa eſt, in profundũ iniuriarũ, & turpitudinis decidit. vt ſeruorũ ſe inſolentiſſimæ dominationi ſubijceret. qui primũ admodũ pauci ſenatoriũ ordinẽ intrare auſi, & mox vniuerſam Remp. occupauerunt. teſtamenta ad arbitriũ ſuũ ſcribi iubebant. cõuiuia, cœtusq; ingenuorũ fieri vetabant. filias dominorũ in matrimoniũ ducebant. poſtremo lege ſanxerunt, vt ſtupra ſua in viduis pariter, atq; nuptis impunita eſſent, ac nequa virgo ingenuo nuberet. cuius caſtitatem nõ ante ex numero ipſorum aliquis delibaſſet.

De Xerxe.

Age Xerxes opum regiarũ oſtentatione eximia, eo vſq; luxuria gaudens, vt edicto præmium ei proponeret, qui nouum voluptatis genus repeririſſet, quãta, dum delitijs nimijs capitur, ampliſſimi imperij ruina euaſit?

De Antiocho rege Syriæ.

Antiochus q̃q; Syriæ rex nihilo cõtemptioris exẽpli, cuius cæcã, & amentẽ luxuriã exercitus imitatus, magna ex parte aureos clauos crepidis ſubiectos habuit, argenteaq; vaſa ad vſum culinæ cõparauit, & tabernacula textilibus ſigillis adornata ſtatuit. auaro potius hoſti præda optabilis, q̃ vlla ad vincendũ ſtrenuo mora.

De Ptolemæo rege Aegypti.

Iam Ptolemæus rex acceſſione vitiorum ſuorum vixit. Ideoq; Phyſcon appellatus eſt. Cuius nequitia quid nequius? Sororẽ natu maiorem cõmuni fratri nuptam ſibi nubere coegit. poſtea deinde filia eius per vim ſtuprata ipſam dimiſit, vt vacuum locũ nuptijs puellæ faceret.

De Populo Aegypti.

Conſentaneus igitur regibus ſuis gentis Aegyptiæ populus. qui ductu Archelai aduerſus Aulũ Gabiniũ mœnibus vrbis egreſſus, cũ caſtra vallo, atq; foſſa cingere iuberet, vniuerſus ſucclamauit, vt id opus publica pecunia faciendũ locaret. quapropter delitijs tã enerues animi, ſpiritũ exercitus noſtri ſuſtinere nõ potuerunt.

De Cyprijs.

Sed tamẽ effœminatior multitudo Cypriorũ, qui reginas ſuas mulierũ corporibus velut gradibus conſtructis, quo mollius veſtigia pedum ponerent, currus conſcendere æquo animo ſuſtinebãt. Viris enim, ſi modo viri erãt, vita carere, ꝙ tam delicato imperio obtemperare ſatius fuit. Hæc eſt ſocietas vitioꝝ laſciui vultus, & nouæ cupiditati inhærentiũ oculoꝝ, ac delicato vultu affluentis, perq; varios illecebrarũ motus volitantis animi.

De Crudelitate. CAPVT. II.

Crudelitatis vero horridus habitus, truculenta ſpecies violenti ſpiritus, vox terribilis, omnia minis & cruentis imperijs referta. cui ſilentiũ donare, incrementum eſt adijcere. Etenim quẽ modũ ſibi ipſa ſtatuet, ſine ſugillationis quidem frenis fuerit reuocata? ad ſummam cũ penes illam ſit timeri, penes nos ſit odiſſe.

De Lucio Sylla.

Lucius Sylla, quẽ neq; laudare, neq; vituperare quiſquã ſatis digne poteſt, quia dum quærit victorias, Scipionẽ ſe Populo Ro. dũ exercet, Annibalẽ repræſentauit. egregie nanq; autoritate nobilitatis defenſa, crudeliter totã vrbẽ, atq; omnes Italię partes, ciuilis ſanguinis fluminibus inundauit, quatuor legiones cõtrariæ partis fidẽ ſuã ſecutas, in publica villa, quę in Martio campo erat, nequicq̃

fallacis dextræ miſericordiã implorantes, obtruncari iuſſit. quarũ lamentabiles queritatus trepidæ ciuitatis aures receperũt. lacerata ferro corpora Tyberis impatiẽs tanti oneris cruentatis aquis vehere coactus eſt. Quinq; millia Præneſtinoꝝ ſpe ſalutis, per. P. Cethegum data, extra mœnia municipij euocatos, cũ abiectis armis humi corpora proſtrauiſſent, interficienda, protinusq; per agros diſpergenda curauit. Quatuor millia & ſeptingentos diræ proſcriptionis edicto iugulatos ĩ tabulas publicas retulit, videlicet ne memoria tam præclaræ rei dilueretur. Nec cõtentus in eos ſæuire, qui armis a ſe diſſenſerant, etiã quieti animi ciues, propter pecunię magnitudinẽ per nomenclatorẽ cõquiſitos proſcriptoꝝ numero adiecit. Aduerſus mulieres q̃q; gladios diſtrinxit, quaſi parũ cædibus virorũ ſatiatus. Id quoq; inexplebilis feritatis indiciũ eſt, abſciſſa miſeroꝝ capita modo nõ vultũ, ac ſpiritũ retinentia, in conſpectũ ſuũ afferri voluit, vt oculis illa, quia ore nefas erat, manderet. Q; porro crudeliter ſe in. M. Mario prætore geſſit? quẽ per ora vulgi ad ſepulchrũ Luctatiæ gentis pertractũ, non prius vita priuauit, q̃ oculos infelicis erueret, & ſingulas corporis partes confringeret. Vix mihi veriſimilia narrare videor. At ille etiã. M. Pletoriũ, ꝙ ad eius ſuppliciũ exanimis ceciderat, cõtinuo ibi mactauit. Nouus punitor miſericordię, apud quẽ iniquo animo ſcelus intueri, ſcelus admittere fuit. Sed mortuoꝝ vmbris ſaltẽ pepercit? minime. Nã C. Marij, cuius & ſi poſtea hoſtis, Quæſtor tñ aliqñ fuerat, erutos cineres, in Anienis alueum ſparſit. En quibus actis felicitatis nomen afferendum putauit.

De Caio Mario.

Cuius tamẽ crudelitates. C. Marij inuidiã leuat. Nã & illa nimia cupiditate perſequendi inimicos iram ſuam nefarie diſtrinxit. C.

Cæſaris Conſularis, & Cenſorij nobiliſſimũ corpus, ignobili ſæui-
tia trucidando. & quidẽ apud ſeditioſiſſimi, & abiectiſſimi homi-
nis Varij buſtum. id enim malorũ miſeriæ tunc Reipublicæ deerat
vt Varij Cæſar piaculo caderet. pene tanti victoriæ eius nõ fuerũt,
quarũ oblitus plus criminis domi, quàm laudis in militia meruit. Idẽ
caput. M. Antonij abſciſum ſuis manibus inter epulas per ſummã
animi, ac verborũ inſolentiã aliquandiu tenuit, clariſſimiq; & ciuis
& oratoris ſanguine cõtaminari menſæ ſacra paſſus. Atq; etiã. P.
Anniũ, qui id attulerat, in ſinũ ſuũ recẽtis cædis veſtigijs aſperſum
recepit.

De Damaſippo.

Damaſippus nihil laudis habuit, quod corrũperet. itaq; memo-
ria eius licentiore accuſatione perſtringitur. cuius iuſſu principũ ciui-
tatis capita hoſtiarũ capitibus permixta ſunt. Carboniſq; Aruinæ
truncũ corpus patibulo affixũ geſtatũ eſt, adeo aut flagitioſiſſimi
hominis prætura multũ, aut Reipublicæ maieſtas nihil potuit.

De Munatio Flacco Romano.

Munatius enim Flaccus Pompeiani nominis acrior, quàm probabi-
lior defenſor, cũ ab imperatore Cæſare in Hiſpania incluſus mœ-
nibus Attinguenſium obſideretur, efferatam crudelitatẽ ſuam tru-
culentiſſimo genere veſaniæ exercuit. omnes enim eius oppidi ci-
ues, quos ſtudioſiores Cæſaris ſenſerat, iugulatos muris præcipita-
uit. fœminas quoq; citatis nominibus virorũ, qui in cõtrarijs caſtris
erant, vt cædes cõiugum ſuarũ cernerent, & maternis gremijs ſu-
perpoſitos liberos trucidauit. Infantes alios in conſpectu parentũ
humo infigi, alios ſuperiactos pilis excipi iuſſit. quæ auditu etiã in-
tolerabilia, Romano iuſſu, Luſitanis manibus adminiſtrata ſunt.
Cuius gentis præſidio Flaccus vallatus, diuinis operibus, vecordi
pertinacia reſiſtebat.

EXTERNA. De Carthaginienſibus.

Tranſgrediamur nunc ad illa, quibus vt par dolor, ita nullus noſtrę ciuitatis rubor ineſt. Carthaginienſes Attiliū Regulū palpebris reſectis, machina, in qua vndiq; praeacuti ſtimuli eminebant, incluſum, vigilantia pariter, & cōtinuo tractu doloris necauerunt. Tormenti genus indignū paſſo, autoribus digniſſimū. Eadē crudelitate vſi in milites noſtros, Martis certamine in ſuam poteſtatē redactos, nauibus ſubſtrauerunt. vt earū carinis, ac pondere eliſi, inuſitata ratione mortis barbaram feritatē ſatiarent, tetro facinore pollutis claſſibus ipſum mare violaturi.

De Annibale.

Horum dux Annibal, cuius maiore ex parte virtus ſæuitia conſtabat, in flumine Gelo corporibus Romanis ponte facto exercitū traduxit, vt æque terreſtriū ſceleſtum Carthaginienſiū copiarum egreſſum terra, ꝙ maritimarū Neptunus experiretur. Idē captiuos noſtros oneribus & itinere feſſos, iam prima pedū parte ſucciſa relinquebat. Quos vero in caſtra perduxerat, paria fratrū & propinquoꝝ iungens, ferro decernere cogebat. neq; ante ſanguine explebatur, ꝙ ad vnū victorē omnes redegiſſet. Iuſto ergo illū odio, veruntamen tardo ſupplicio ſenatus, Pruſiæ regis factum ſupplicem, ad voluntariam mortem compulit.

De Rege Mithridate.

Tam Hercle, ꝙ Mithridatē regē. qui vna epiſtola octoginta millia ciuiū Romanoꝝ in Aſia per vrbes negociandi gratia diſperſa interemit, tantæq; prouinciæ hoſpitales deos, iniuſto, ſed nō inulto cruore reſperſit. quoniā cū maximo cruciatu veneno repugnantem ſpiritū ſuū tandem ſuccumbere coegit. Simulq; piacula crucibus illis dedit, quibus illos amicos ſuos autore Gauro ſpadone ſibi

dinoſus obſequio,ſceleſtus imperio affecerat.

De gentis Thraciæ regina.

Numuliſintis Diogiridis filiæ Thraciæ regis, & ſi minus admirabilem crudelitatẽ gentis ipſius feritas narrandam,tamẽ rabies ſęuitiæ facit.cui neq; viuos homines medios ſecare,neq; parentes liberorum veſci corporibus nẽfas fuit.

De Ptolemæo rege Aegypti,& de Cleopatra.

Iterũ Ptolemæus Phyſcon emergit, paulo ante libidinoſæ amẽtiæ teterrimũ exemplum,idẽ etiã inter præcipua crudelitatis indicia referendus. Quid enim hoc facto truculentius? Filiũ ſuũ nomie Memphitẽ,quẽ ex Cleopatra eadẽ ſorore & vxore ſuſtulerat, liberalis formæ, optimæ ſpei puerũ in cõſpectu ſuo occidi iuſſit, pedes eius pretioſos,& caput, & manus in ciſtam chlamyde opertos, ꝓ munere natalicio matri miſit,perinde quaſi ipſe cladis, quã illi inferebat,expers.ac nõ infelicior,ꝙ in cõmuni orbitate Cleopatrã miſerabilem, cunctis ſe inuiſum redderet. Adeo cæco furore ſumma quæq; efferueſcit crudelitas,cui munimentũ ex ſeipſa repperit. Nã cum animaduerteret, quanto ſui odio patria teneretur, timori remedium ſcelere petiuit, quoq; tutius plebe trucidata regnaret, frequens iuuentute gymnaſium armis & igni circundedit, omnesq; qui in eo erant,partim ferro,partim flamma necauit.

De Ocho dicto Dario.

Ochus autẽ, qui poſtea Darius appellatus eſt, ſanctiſſimo Perſis iureiurando obſtrictus,ne quẽ ex cõiuratione,quæ ſeptẽ magos cũ eo oppreſſerat,aut veneno,aut ferro,aut vlla vi,aut inopia alimẽtorũ necaret,crudeliorẽ mortis rationẽ excogitauit. Quæ hos iunctos ſibi,non perrupto vinculo religionis tolleret,ſeptum eni altis parietibus locum cinere compleuit. ſuppoſitoq; tigno prominẽte

benigno cibo,& potione exceptos in eo collocabat. e quo ſomno ſopiti, in illam inſidioſam congeriem decidebant.

De Ocho Artaxerxe.

Aptior, & tetrior alterius Ochi cognomine Artaxerxis crudelitas. qui Occham ſororē, atq; eandē ſocrū viuam capite defodit, & patruū cū centū & amplius filijs, ac nepotibus vacua area deſtitutum iaculis confixit, nulla iniuria laceſſitus, ſed q in his maximam apud Perſas probitatis, & fortitudinis laudem conſiſtere videbat.

De Athenienſibus.

Conſimili genere æmulationis inſtincta ciuitas Athenienſium indigno gloriæ ſuæ decreto Aeginenſiū iuuētuti pollices abſcidit, vt claſſe potēs populus, in certamē maritimarū viriū ſecū deſcēdere nequiret. Nō agnoſco Athenas timori remediū a crudelitate mutuantes.

De inuentore æneí tauri.

Sæuus etiā ille ænei tauri inuentor, quo incluſi ſubditis ignibus, lōgo & abdito cruciatu, mugitus reſonātē ſpiritū edere cogebant, ne eiulatus eorū humano ſono vocis expreſſi, Phalaridis tyrāni miſericordiā implorare poſſent. quā, quia calamitoſis deeſſe voluit, teterrimū artis ſuæ opus primus artifex incluſus merito auſpicatus eſt.

De Etruſcis.

At ne Etruſci quidē parū feroces in pœna excogitanda. qui virorum corpora cadaueribus aduerſa aduerſis alligata, atq; cōſtricta, ita vt ſingulæ membrorū partes, ſingulis eſſent accōmodatæ, tabeſcere ſimul patiebant, amari vitæ pariter, ac mortis tortores.

De Barbaris.

Sicut illi Barbari, quos ferunt mactatarū pecudum inteſtinis & viſceribus egeſtis, hoies inſerere, ita vt capitibus tantūmodo emineant, atq; diutius pœnæ ſufficiāt, cibo & potione infelicē ſpiritū

Digitized by Google

protogant. donec intus putrefacti laniati ſunt ab animalibus, quæ tabidis in corporibus naſci ſolent. Queramur nunc cũ natura rerũ ꝙ nos multis & aſperis aduerſę valetudinis incõmodis obnoxios eſſe voluerit, habitumq; cœleſtis roboris humanæ conditioni denegatum moleſte feramus, cum tot cruciatus ſibimetipſa mortalitas impulſu crudelitatis excogitauerit.

De Ira, & Odio. CAPVT. III.

IRa quoq;, aut odiũ in pectoribus humanis magnos fluctus excitant, procurſu celerior illa, nocendi cupidine hoc pertinacius, vterq; conſternationis plenus affectus, ac nunquã ſine tormento ſui violentus. quia dolorem cũ inferre vult, patitur amara ſollicitudine, ne non contingat vltio, anxius. ſed proprietatis eorum certiſſimæ ſunt imagines, quas dij ipſi in claris perſonis, aut dicto aliquo, aut facto vehementiore cõſpici voluerunt.

De Liuio Salinatore.

Cum aduerſus Haſdrubalem Liuius Salinator bellum geſturus vrbe egrederetur, monente Fabio Maximo, ne ante deſcẽderet in aciem, ꝙ hoſtiũ vires, animũq; cognoſceret, primã occaſionẽ pugnandi nõ omiſſurũ ſe reſpondit, Interrogatusq; ab eodẽ, quid ita tam feſtinanter manũ conſerere vellet, vt ꝙ celerrime (inquit) aut gloriam ex hoſtibus victis, aut ex ciuibus proſtratis gaudiũ capiã. Ita tunc, atq; Virtus ſermonem eius inter ſe diuiſerunt. illa iniuſtæ damnationis memor, hæc triumphi gloriæ intenta. Sed neſcio an eiuſdem fuerit hoc dicere, & ſic vincere.

De Figulo.

Ardentis ſpiritus virũ, & bellicis operibus aſſuetũ, hunc iracũdiæ ſtimuli egerunt. C. autẽ Figulũ manſuetiſſimũ, pacato iuris ciuilis

iudicio celeberrimū, prudentiæ, moderationisq; immemorē reddiderunt. Conſulatus enim repulſæ dolore accenſus, eo quidē magis, ꝗ illum bis patri ſuo datum meminerat, cū ad eum poſtero comitiorū die multi conſulendi cauſa veniſſent, omnes dimiſit, præfatus. omnes conſulere ſcitis, Conſulem facere neſcitis. Dictū grauiter, & merito, ſed tamen aliquanto melius non dictum.

De Patricijs Romanis.

Nam quis Populo Ro. iraſci ſapienter poteſt? Itaq; ne illi quidē probandi quāuis factum eoꝝ nobilitatis ſplendore protectū ſit, qui quod. Cn. Flauius humillimæ quondā ſortis præturā adeptus erat offenſi annulos aureos ſibimetipſis, & phaleras equis ſuis detractas abiecerunt, doloris impotentia tantū nō luctum profecto teſtati. Talis iræ motus aut ſinguloꝝ, aut paucorū aduerſus populū vniuerſum, Multitudinis autē erga principes, ac duces eiuſmodi.

De iuuenibus Romanis, & Manlio Torquato.

Manlio Torquato ampliſſimā, & glorioſiſſimam ex Latinis & Campanis victoriā in vrbem referenti, cū ſeniores omnes lætitia ouantes occurrerent, iuniorū nemo obuiam proceſſit, ꝗ filiū adoleſcentē fortiſſime aduerſus imperiū ſuū prçliatū ſecuri percuſſum occidiſſet. Miſerti ſunt æquales nimis aſpere puniti. nec factū eorū defendo, ſed iræ vim indico, quæ vnius ciuitatis & ætates, & affectus diuidere valuit. Eademq; tantū potuit, vt vniuerſum Populi Ro. equitatū a Fabio Conſule ad hoſtiū copias perſequendas miſſum, cū & tuto, & facile eas liceret delere, legis agrariæ ab eo impeditæ memorem, immobilem retineret. Illa vero etiā Appio duci. cuius pater, dum pro ſenatus amplitudine nititur, cōmoda plebis acerrime impugnauerat, infenſum exercitū faciendo, voluntaria fuga terga hoſti, ne triumphum imperatori quæreret, dare coegit.

Quoties victoriæ victrix, congratulationẽ eius in Torquato ſper-nendam, in Fabio pulcherrimã partem omittendam, in Appio to-tam fugæ proponendam reddidit.

De eodem Po. Ro.

Age quã violenter ſe in pectore vniuerſi populi Ro. geſſit eodem tempore, quo ſuffragijs eius dedicatio ædis Mercurij. M. Pletorio primipili centurioni data eſt: Præteritis Conſulibus Appio, quod obſtitiſſet, quo minus ære ſuo alieno ſuccurreret. & Seruilio, quod ſuſceptã cauſam ſuã languido patrocinio protexiſſet. Negas efficacẽ iram, cuius hortatu miles ſummo imperio prælatus eſt: quæ quidẽ nõ proculcauit tantũ imperia, ſed etiã geſſit impotenter.

De Metello.

Nanque Metellus cũ vtranque Hiſpaniã Conſul prius, deinde Pro-conſul pene iam ſubegiſſet, poſtquã cognouit. Q. Põ. Conſulẽ ini-micũ ſuũ ſucceſſorẽ ſibi mitti, omnes qui modo militiã voluerũt finire, dimiſit. cõmeatus petentibus, nec cauſis excuſſis, nec cõſtitu to tẽpore, dedit. horrea, cuſtodibus remotis opportuna rapinę præ buit. Arcus, ſagittasque Cretenſiũ frangi, atque in amnẽ abijci iuſſit. elephantis cibaria dari vetuit. Quibus factis vt cupiditati ſuæ in-dulſit, ita magnifice geſtarũ rerum gloriam corrupit, meritũque ho-norem triumphi hoſtiũ, quã iræ fortior victor amiſit.

De. L. Sylla.

Quid Sylla dum huic vitio obtemperat, nõne multo alieno ſan guine profuſo, ad vltimũ & ſuũ erogauit: Puteolis enĩ ardens in-dignatione, quod Granius princeps eius coloniæ pecuniã a decurioni bus ad refectionẽ Capitolij promiſſam, cunctatius daret, animi cõ citatione nimia, atque immoderatæ vocis impetu, conuulſo pecto-re, ſpiritũ cruore ac minis mixtum euomuit. Nec ſenio iam prola-

pſius, vtpote ſexageſimű ingrediens annum, ſed alita miſerijs Populi Ro. impotentia ſurés, igitur in dubio eſt Sylla ne prior, an iracundia Syllæ ſit extincta. Neq; ab ignotis exempla petere iuuat, & maximis viris exprobrare vitia ſua verecundiæ eſt. Cæterũ cũ propoſiti fides excellẽtiſſima quæq; complecti moneat, voluntas operi cedat, dum præclara libenter probãdo, neceſſaria narrandi conſcientia non deſit.

EXTERNA. De Alexandro rege.

Alexandrũ iracundia ſua propemodũ cœlo diripuit. Nam quid obſtitit, quo minus illuc aſſurgeret, niſi Lyſimachus leoni obiectus & Clytus haſta traiectus, & Caliſthenes mori iuſſus. quia tres maximas victorias, totidẽ amicoꝝ iniuſtis cædibus victor edidit.

De Amilcare.

Q; vehemens deinde aduerſus Populum Ro. Amilcaris odiũ: Quatuor enim puerilis ætatis filios intuens, eiuſdẽ numeri catulos leoninos, in perniciẽ imperij noſtri alere ſe prædicabat. Digna nutrimenta, quæ in exitiũ patriæ ſuæ, vt euenit, cõuerterentur.

De Annibale.

E quibus Annibal mature adeo patris veſtigia ſubſecutus eſt, vt eo exercitũ in Hiſpaniã traiecturo, & ob id ſacrificãte, octo annoꝝ natus, altaria tenens iuraret, ſe cũ primũ per ætatẽ potuiſſet, acerrimũ hoſtẽ Populo Ro. futurũ, vt pertinaciſſimis precibus inſtantis belli cõmilitiũ exprimeret. Idem ſignificare cupiens quanto inter ſe odio Carthago, & Roma diſſiderent, inflicto in terrã pede. ſuſcitatoq; puluere, tunc inter eas foro finẽ belli dixit, cũ alterutra pars in habitũ pulueris eſſet redacta. In puerili pectore tantum vis odij potuit. ſed in muliebri quoq; æque multum valuit.

De Semiramide regina Babylonis.

Nanq; Semiramis Aſſyrioꝝ regina,cũ ei circa cultum capitis occupatę nuntiatũ eſſet Babylonẽ defeciſſe,altera parte criniũ adhuc ſoluta, protinus ad eam expugnandã cucurrit, nec prius decorem capilloꝝ in ordinem,q̃ tantam vrbem in poteſtatẽ ſuam redegit. Quocirca ſtatua eius Babylone poſita eſt illo habitu,quo ad vltionem exigendam celeritatẽ præcipiti tetendit.

De Auaritia. CAPVT. IIII.

PRotrahat̃ etiã in mediũ Auaritia, latentiũ indagatrix lucroꝝ,manifeſtæ prædæ auidiſſima vorago,nec habendi fructu felix, & cupiditate quærẽdi miſerrima.

De.M.Craſſo,&.Q.Hortenſio.

Cum admodũ locupleti. L.Minutio Baſilio falſum teſtamentũ quidã in Græcia ſubieciſſet, eiuſdemq; confirmandi gratia potentiſſimos ciuitatis noſtræ viros.M.Craſſum, &.Q.Hortenſiũ,quibus Minutius ignotus fuerat, tabulis hæredes inſeruiſſet, quanq̃ euidens fraus erat,tamẽ vterq; pecuniæ cupidus, facinoris alieni munus nõ repudiauit.Quantã culpam q̃ leuiter retuli? lumina curiæ,ornamenta fori, quod ſcelus vindicare debebant,inhoneſti lucri captura inuitati autoritatibus ſuis texerunt.

De. Q. Caſſio.

Verũ aliquanto maiores vires in.Q. Caſſio exhibuit, qui in Hiſpania Silium & Calpurniũ occidendi ſui gratia cum pugionibus deprehẽſos, quinquagies ſeſtertium ab illo, ab hoc ſexagies pactus dimiſit.At quis dubitet,ſi alterum tantum daretur,iugulum quoq; ſuum æquo animo illis fuiſſe præbiturum.

De.L.Septimuleio.

Cęterũ Auaritia ante omnes.L.Septimuleij pręcordia poſſedit. qui cum.C.Gracchi familiaris fuiſſet, caput eius abſcindere, & per

Digitized by Google

vrbem pilo fixum ferre ſuſtinuit. quia Opimius Conſul auro id ſe repenſurũ edixerat. Sunt qui tradunt, liquato plumbo eum cauati partẽ capitis, quo ponderoſius eſſet, expleſſe. Fuerit ille ſeditioſus, bono perierit exemplo, clientis tamẽ ſceleſta fames in has vſq; iacentis iniurias eſurire non debuit.

De Ptolemæo rege Cypriorum.

Odio merita Septimuleij auaritia. Ptolemæi autẽ regis Cypriorum riſu proſequenda. Nam cũ anxijs ſordibus magnas opes corripuiſſet, propterq; eas periturũ ſe videret, & ideo omni pecunia impoſita nauibus in altũ proceſſiſſet, vt claſſe perforata ſuo arbitrio periret, & vt hoſtes præda carerent, nõ ſuſtinuit mergere aurũ & argentũ, ſed futurum ſuæ necis præmiũ domum reuexit. Proculdubio hic nõ poſſedit diuitias, ſed a diuitijs poſſeſſus eſt. titulo rex inſulæ, animo autẽ pecuniæ miſerabile mancipium.

De Superbia, & Impotentia. CAPVT. V.

De.M.Fuluio Flacco.

ATq; vt ſuperbia quoq; & impotentia in conſpicuo ponantur, Marcus Fuluius Flaccus Conſul, Marci Planci Hipſei collega, cũ pernicioſiſſimas Reip. leges introduceret de ciuitate danda, & de prouocatione ad populũ, eoq; qui ciuitatẽ mutare voluiſſent, ægre cõpulſus eſt, vt in curiam veniret. deinde partim monenti, partim oranti ſenatui, vt incœpto deſiſteret, reſponſum nõ dedit. Tyrannici Conſul ſpiritus habereť, ſi aduerſus vnũ ſenatorẽ hoc modo ſe geſſiſſet, quo Fuluius in totius ampliſſimi ordinis cõtemnenda maieſtate verſatus eſt.

De.M.Druſo Tribuno.

Quæ a.M. quoq; Druſo Tri.Pl. per ſummã contumeliã vexata eſt. parũ enim habuit. L. Philippũ Cõſulem, quia ſe interpellare cõ

cionantẽ auſus fuerat,obtorta gula, & quidẽ nõ per viatorẽ, ſed ꝑ clientem ſuũ adeo violenter in carcerem præcipitẽ egiſſe,vt multus e naribus eius cruor perfunderetẽ. Verũ etiã cũ ſenatus ad eum miſiſſet,vt in curiam veniret, quare nõ potius inquit ipſe in Hoſtiliam propinquã Roſtris ad me venit?Piget adijcere quod ſequitur tribunus Senatus imperiũ deſpexit, Senatus tribuni verbis paruit.

De.Cn.Pompeio.

Cn.autẽ Pompeius ꝙ inſolenter egit: qui balneo egreſſus ante pedes ſuos proſtratũ Hipſeum ambitus reum,& nobilẽ virũ, & ſibi amicũ iacentẽ reliquit, cõtumelioſa voce proculcatũ. Nihil enĩ eum aliud agere, ꝙ vt cõuiuiũ ſuũ moraretur, reſpondit. & huius dicti cõſcius ſecuro animo cœnare potuit. Ille vero etiã in foro nõ erubuit.P.Scipionẽ ſocerũ ſuũ legibus noxiũ, quas ipſe tulerat, in maxima quoq; reoꝝ,& illuſtriũ,ruina muneris loco a iudicibus depoſcere, maritalis lecti blanditijs ſtatum Reip.temperando.

De Marco Antonio.

Tetrum facto pariter ac dicto.M.Antonij conuiuiũ. Nam cũ ad eum triumuirũ Ceſetij Rufi ſenatoris caput allatũ eſſet, auerſantibus id cæteris,propius admoueri iuſſit,ac diu, diligenterq; cõſyderauit. cunctis deinde expectantibus quid nam eſſet dicturus, hunc ego (inquit)notum non habui.Superba de ſenatore, impotens de occiſo confeſſio.

EXTERNA. De Alexandro rege.

Satis multa de noſtris. aliena nunc adijcientur. Alexandri regis virtus,& felicitas,tribus inſolentiæ gradibus exultauit euidentiſſimis.Faſtidio enim Philippi,Iouem Hammonẽ patrem aſciuit.tædio morum & cultus Macedonici, veſtem & inſtituta Perſica aſſumpſit.Spreto mortali habitu, diuinum caput æmulatus eſt. nec

Fuit ei pudori,filium ciuem,hominem,diſſimulare.

De Xerxe rege.

Iam Xerxes,cuius in nomine ſuperbia,& impotẽtia habitat,ſuo iure ꝙ̃ inſolenter vſus eſt, ꝙ Græciæ indicturus bellum, adhibitis Aſiæ principibus,ne videret(inquit)meo tantũmodo vſus cõſilio vos cõtraxi. Cæterũ mementote parẽdũ magis vobis,ꝙ̃ ſuadendum. Arroganter etiã ſi victori repetere ei regiam cõtigiſſet. tã deformiter victi,neſcias vtrũ inſolentius dictum,an impudentius.

De Annibale.

Annibal autem Cannenſis pugnæ ſucceſſu elatus, nec admiſit quenquã ciuium ſuorũ in caſtra, nec reſponſum vlli niſi per interpretem dedit. Maharbalem etiã ante tabernaculum ſuũ clara voce affirmantem,proſpexiſſe ſe quo nam modo paucis diebus Romæ in capitolio cœnaret,aſpernatus eſt. Adeo felicitatis,& moderationis diuiduum contubernium eſt.

De Carthaginienſibus,& Campanis.

Inſolentiæ vero inter Carthaginienſem,& Campanũ ſenatum quaſi emulatio fuit. Ille enim ſeparato a plebe balneo lauabat, hic diuerſo foro vtebatur. Quem morem Capuæ aliquandiu retentũ C.quoq; Gracci oratione in Plautium ſcripta patet.

De Perfidia. CAPVT. VI.

Occultum iam & inſidioſum malũ perfidia, latebris ſuis extrahatur,cuius efficaciſſimæ vires ſunt mẽtiri, ac fallere. Fructus in aliquo admiſſo ſcelere conſiſtit tum certus,cum crudelitatem nefarijs vinculis circundedit, tantũ incommodi humani generi afferens,quantum ſalutis bona fides præſtat. Habeat igitur non minus reprehenſionis,ꝙ̃ illa laudis cõſequitur.

Digitized by Google

De Tatio Sabino.

Romulo regnante Spurius Tarpeius arci præerat, cuius filiã virginẽ aquã ſacris petitũ extra mœnia egreſſam, Tatius, vt armatos Sabinos in arcẽ ſecũ reciperet, corrupit, mercedis nomine pactus, quæ in ſiniſtris manibus gerebant. erant autẽ his armillę & annuli magno ex pondere auri. Loco potitũ agmen Sabinorũ puellã præmiũ flagitantẽ armis obrutam necauit, perinde quaſi promiſſum, ꝙ ea quæ leuis geſtauerant, ſoluit. Abſit reprehẽſio, quia impia proditio celeri pœna vindicata eſt.

De Seruio Galba.

Seruius quoq; Galba ſummæ perfidiæ. Trium enim Luſitaniæ ciuitatũ cõuocato populo, tanquã de cõmodis eius acturus, nouẽ millia, in quibus flos iuuentutis conſiſtebat, electa, & armis exuta, partim trucidauit, partim vendidit. quo facinore maximã cladem Barbarorum, magnitudine criminis anteceſſit.

De Cn. Domitio.

Cn. autẽ Domitiũ ſummi generis, & magni animi virũ, nimiæ gloriæ cupiditas perfidũ exiſtere coegit. Iratus nanq; Bituito regi Aruernorũ, ꝙ tum ſuã, tum etiã Allobrogũ gentẽ, ſe etiã tum in prouincia morante, ad. Q. Fabij ſucceſſoris ſui dextrã cõfugere hortatus eſſet, per colloquij ſimulationẽ acceſitũ, hoſpitioq; exceptum vinxit, ac Romã naue deportandũ curauit. Cuius factum Senatus neq; probare potuit, neq; reſcindere voluit. ne remiſſus in patriã Bituitus, bellũ renouaret, igitur eũ Albã cuſtodiæ cauſa relegauit.

De. Q. Seruilio Cepione.

Viriathi etiã cędes duplicem perfidię accuſationẽ recepit. in amicis, ꝙ eorũ manibus interemptus eſt. in. Q. Seruilio Cepione Conſule, ꝙ is ſceleris huius autor, impunitate promiſſa, fuit. victoriã;

non meruit, ſed emit. De Carthaginienſibus.

Verum vt ipſum fontẽ perfidiæ cõtemplemur, Carthaginiẽſes Xantippũ Lacedæmoniũ, cuius optima opera primo Punico bello vſi fuerant, & quo iuuante Attiliũ Regulũ ceperãt, ſimulantes ſeſe domũ reuehere, in alto merſerũt. Quid tanto facinore petẽtes? an ne victoriæ eorũ ſocius ſupereſſet? extat nihilominus & quidẽ cũ opprobrio, quẽ ſine vlla gloriæ iactura, inuiolatũ reliquiſſent.

De Annibale.

Annibal porro Nucerinos hortatu ſuo cũ binis veſtimentis vrbem inexpugnabilibus muris cinctam egreſſos vapore, & fumo balnearũ ſtrangulando, & Acerranorũ ſenatũ eadem ratione extra mœnia euocatũ, in pfundo puteorũ abijciendo, nõne bellũ aduerſus Populũ Ro. & Italiam profeſſus, aduerſus ipſam fidem acrius geſſit? mendacijs, & fallacia quaſi præclaris artibus gaudens? Quo euenit, vt alioqui inſignem nominis ſui memoriam relicturus in dubio maior ne, an peior vir haberi deberet, poneret.

De vi, & ſeditione, & de Populo Ro. CAPVT. VII.

Sed vt violentiæ, & ſeditionis tam togatæ, quã etiã armatæ facta referanẽ, L. Equituũ, qui ſe Gracci filiũ nominabat, tribunatũq; aduerſus leges cũ. L. Saturnino petebat, a Mario quintũ conſulatũ gerente in publicã cuſtodiã ductum, populus clauſtris carceris conuulſus, raptũ humeris ſuis, per ſummã animorũ alacritatẽ portauit. Idemq; Q. Metellũ Cenſorem, q ab eo tanq̃ Gracci filio cenſum recipere nolebat, lapidibus proſternere conatus eſt, affirmantẽ tantũmodo tres filios. T. Gracco fuiſſe, e quibus vnũ in Sardinia ſtipendia merentẽ, Alterũ infantem Præneſte, tertiũ poſt patris mortẽ natũ Romæ deceſſiſſe. nec oportere clariſſimæ familiæ ignotas ſordes inſeri. cũ interim im-

prouida concitatæ multitudinis temeritas,pro imprudẽtia, & audacia aduerſus conſulatum,& cenſuram tetendit.principesq́ ſuos omni petulãtiæ genere vexauit. Væſana hæc tantũmodo,illa etiã cruenta ſeditio. Populus enĩ Mumiũ cõpetitorẽ Saturnini,nouem iã creatis tribunis,vnoq́ loco candidatis duobus reſtante,vi prius in ædes priuatas compulit,extractũ deinde interemit,vt cæde integerrimi ciuis,facultas adipiſcẽdę poteſtatis teterrimo ciui daretur.

De certis creditoribus,&.L.Caſſio.

Creditorũ quoq́ conſternatio, aduerſum Sempronij Aſellionis pretoris vrbani caput,intolerabili modo exarſit. quẽ,quia cauſam debitorũ ſuſceperat,cõcitati a.L.Caſſio Tr.Pl.pro æde Cõcordię ſacrificiũ faciẽtẽ, ab ipſis altaribus fugere extra forũ coactũ, inq́ tabernacula latitantẽ,prætextatũ diſcerpſerunt.Deteſtanda fori conditio,ſed ſi caſtra reſpicias,æque magna orietur indignatio.

De militibus.L.Syllæ,& morte Gratidij.

Cum.C.Mario lege Sulpitia prouincia Aſia,vt aduerſus Mithridatem bellũ gereret, priuato decreta eſſet, miſſum ab eo Gratidiũ legatum ad.L.Syllam Conſulem accipiendarũ legionũ cauſa milites trucidarũt,proculdubio indignati, q̃ a ſummo imperio, ad eũ qui nullo in honore verſaretur,tranſire cogerentur. Sed quis ferat militem ſcita plebis exitio legati corrigentẽ? Pro Cõſule iſtud tam violenter exercitus,illud aduerſus Conſulem.

De militibus.Cn.Pompeij,& morte.Q.Pompeij.

Q.enim Pompeiũ Syllæ collegam, ſenatus iuſſu ad exercitum Cn.Pom.quẽ aliquandiu inuita ciuitate obtinebat,contendere auſum,ambitioſi ducis illecebris corrupti milites,ſacrificare incipientem adorti,in modum hoſtiæ mactauerunt,tantũq́ ſcelus curia caſtris cedere ſe confeſſa, inultum habuit.

De quodam exercitu,& morte.C.Carbonis.

Ille quoq; exercitus nefarie violentus, qui.C. Carbonem fratrẽ Carbonis ter Conſulis, propter bella ciuilia diſſolutam diſciplinã militarem præfractius,& rigidius aſtringere conatum, priuauit vita, ſatiusq; duxit maximo ſcelere coinquinari, q̃ prauos, ac tetros mores mutare.

De Temeritate. CAPVT. VIII.

Temeritatis etiã ita ſubiti, vt vehementes ſunt impulſus. quorũ ictibus hominũ mentes concuſſę, nec ſua pericula reſpicere, nec aliena facta iuſta æſtimatione proſequi valent.

De ſuperiore Africano.

Q̃ enim temere ſe Africanus ſuperior ex Hiſpania duabus quinqueremibus ad Syphacem traiecit in vnius Numidæ infidis præcordijs ſuam pariter,& patriæ ſalutẽ depoſiturus. Itaq; exiguo momento, maximæ rei.P. caſus fluctuatus eſt, vtrum interfector, an captiuus Scipio Siphacis fieret.

De.C.Cæſare.

Nam.C.Cæſaris anceps conatus, & ſi cœleſtiũ cura protectus eſt, tamẽ vix ſine horrore animi referri poteſt. Siquidẽ impatiens legionũ tardioris a Brunduſio Apolloniã traiectus, per ſimulationẽ aduerſæ valetudinis conuiuio egreſſus, maieſtate ſua, ſeruili veſtę occultata, nauiculam cõſcendit e flumine, ac maris Adriatici ſæua tẽpeſtate fauces petijt, protinusq; in altũ dirigi iuſſo nauigio, multum, ac diu cõtrarijs iactatus fluctibus, tandem neceſſitati ceſſit.

De militibus Albini ducis.

Age illa q̃ execrabilis militũ temeritas: Fecit enĩ vt Aulus Albinus nobilitate, morib⁹, honoꝝ omniũ cõſumatione, ciuis eximius

propter falſas, & inanes ſuſpiciones in caſtris ab exercitu lapidib⁹ obrueretur, quodq; acceſſionē indignationis nō recepit, orāti, atq; obſecranti duci, a militibus cauſæ dicendæ poteſtas negata eſt.

EXTERNA. De Annibale Carthaginienſi.

Itaq; minus miror apud trucē, & ſæuū Annibalis animū defectionis locū innoxio gubernatori fuiſſe, qui a Petilia claſſe Africam repetēs, freto appulſus, dum tam paruo ſpatio Italiā, Siciliāq; inter ſe diuiſas nō credidit, veluti inſidioſum curſus rectorē interemit. poſtea diligentius inſpecta veritate, tunc abſoluit, cū eius innocentiæ nihil vltra ſepulcri honorē dari potuit. Igit̃ anguſti, atq; æſtuoſi maris ex alto tumulo ſpectatrix ſtatua, tā memoriæ Pelori, q̃ Punicæ temeritatis, vltra citraq; nauigātiū oculis collocata indiciū eſt.

De Athenienſibus.

Iam Athenienſiū ciuitas ad veſaniam vſq; temeraria, quæ decē imperatores ſuos, & quidem a pulcherrima victoria venientes, capitali iudicio exceptos necauit. q; militum corpora, ſæuitia maris interpellante, ſepulturæ mandare nō potuiſſent, neceſſitatem puniens, cū honorare virtutem deberet.

Quantū valet error. CAPVT. IX.

Temeritati pximus eſt error: quēadmodū ad lędendū par, ita cui facilius quis ignouerit quia nō ſua ſponte, ſed vanis concitatus imaginibus, culpæ ſe implicat. qui q̃ late in pectoribus hominū vagetur, ſi complecti conet, vitio de quo loquor, ſim obnoxius. Paucos igitur eius lapſus referemus.

De errore Populi Ro. in Caium Eluium.

Caius Eluius Cinna Tr. Pl. ex funere. C. Cæſaris domū ſuā petēs populi manibus diſcerptus eſt pro Cornelio Cinna, in quē ſæuire ſe exiſtimabat, iratus ei, q; cū affinis eſſet Cæſaris, aduerſus eū nefa

rie raptũ, impiã p roſtris orationẽ habuiſſet. eoq; errore propulſus eſt, vt caput Eluij perinde atq; Cornelij circa rogũ Cæſaris, fixũ paſculo ferret. officij ſui, & alieni erroris piaculum miſerabile.

De. C. Caſſio.

Nam. C. Caſſium error a ſemetipſo pœnas exigere coegit. Inter illũ eni pugnæ quatuor exercituũ apud Philippos varium, ipſiſq; ducibus ignotum euentum, iuſſus ab eo Titinius centurio nocturno tempore vt ſpecularetur, quonam in ſtatu res. M. Bruti eſſent, dum crebros exceſſus viæ petit, quia tenebrarũ obſcuritas, hoſtes ne, an cõmilitones occurrerent, dignoſcere nõ ſinebat, tardius ad Caſſium redijt. Quem is exceptum ab hoſtibus, omniaq; in eorũ poteſtatem recidiſſe exiſtimans, finire vitam properauit. cũ & caſtra hoſtium inuicem capta, & Bruti copiæ magna ex parte incolumes eſſent.

De Titinio Centurione.

Titinij vero non obliterãda ſilentio virtus. qui oculis pauliſper hæſit, inopinato iacentis ducis ſpectaculo attonitus. deinde profuſus in lachrymas, & ſi imprudẽs (inquit, imperator cauſa tibi mortis fui, tamen ne idipſum impunitum ſit, accipe me fati tui comitẽ. Superq; exanime corpus eius, iugulo ſuo gladiũ capulo tenus demiſit, ac permixto vtriuſq; ſanguine, duplex victima iacuit. pietatis hæc, erroris illa.

De ſatellitibus Regis Veientum,

Cæterum falſa opinatio neſcio an præcipuã iniuriam Lartis Tolumnij Veientum regis penatibus intulerit. nam cũ in teſſerarum proſpero iactu per iocũ colluſori dixiſſet, occide, & forte legati Romanorũ interueniſſent, ſatellites eius errore vocis impulſi, interficiendo legatos, luſum ad imperium tranſtulerunt.

Digitized by Google

De Vltione. CAPVT. X.

VLtionis autẽ queadmodũ acres, ita iuſti aculei ſunt. qui laceſſiti concitantur, acceptũ dolorẽ penſare cupi entes. quos latius complecti non attinet.

De Tribu Pollia.

Tri.Pl.M.Fuluius ad populũ de Tuſculanis retulit, ꝙ eorũ conſilio Veliternos, Priuernatesq; rebellaturos diceret, qui cũ coniugibus, ac liberis ſquallore obſiti, cũ ſupplices Romam veniſſent, accidit, vt reliquis tribubus ſalutarẽ ſententiã ſecuti ſola *Pollia* iudicaret, oportere publice eos verberatos ſecuri percuti, imbellem multitudinẽ ſub corona venire. Quã ob cauſam Popilia tribus, in qua plurimũ poſtea Tuſculani in ciuitatẽ recepti potuerunt, neminem vnquã candidatũ Polliæ tribus fecit magiſtratũ, ne ad eam vllus honor ſuis ſuffragijs perueniret, quæ illis vitam, ac libertatẽ, quantum in ipſa fuit, ademerat. illam vero vltionẽ, & ſenatus, & cõſenſus omnium approbauit.

De vltione Romanoꝝ in Adrianum.

Cum enim Adrianus ciues Romanos, qui Vticæ cõſiſtebãt, ſordido imperio vexaſſet, iccircoq; ab his viuus eſſet exuſtus, nec queſtio vlla in vrbe hac de re habita, nec querela verſata eſt.

EXTERNA. De Regina Tomyri.

Claræ vltionis vtraq; Regina & Tomyris, quæ caput Cyri abſciſſum in vtrem humano ſanguine repletũ demitti iuſſit, exprobrans illi inſatiabilem cruoris ſitim, ſimulq; pœnas occiſi ab cõſilij ſui exigens. Et Beronice, quæ Laodices inſidijs interceptũ ſibi filiũ grauiter ferens. armata currum conſcendit, perſecutaq; ſatellitem regium, crudelis operis miniſtrum nomine Ceneum, quoniã haſta nequicq̃ petierat, ſaxo ictũ proſtrauit, ac ſuper eius corpus, actis

Digitized by Google

equis inter infeſta contrariæ partis agmina ad domũ,in qua interfecti pueri corpus occultari arbitrabatur, perrexit.

De morte Iaſonis.

Iaſonem Theſſalum Perſarũ regi bellum inferre paratẽ, an fatis iuſta vltio abſumpſerit, ambiguæ æſtimationis eſt. Taxillo eni Gymnaſiarcho a quibuſdã iuuenibus pulſatũ ſe conqueſto,permiſit,vt aut tricenas ab his dragmas exigeret,aut denas plagas ſingulis imponeret.quo poſteriore vindicta vſo, qui vapulauerãt, Iaſonem interfecerunt, animi, nõ corporis dolore pœnæ modũ æſtimantes. Cæterũ paruo irritamento ingenui pudoris maximæ rei expectatio ſubruta eſt.quoniã opinione Græciæ tantũ in ſpe Iaſonis,quantum in effectu Alexandri reponebatur.

Dicta improba,aut facta ſcelerata. CAPVT. XI.

NVnc quatenus vitæ humanæ,tum bona, tum etiam mala ſubſtitutis exẽplorũ imaginibus proſequamur, dicta improba,& facta ſcelerata referantur.Vnde aũt potius ꝙ a Tullia ordiar? quia tempore vetuſtiſſimũ, conſcientia nefarium, voce monſtri ſimile exemplum eſt. Cũ carpento veheretur,& is qui iumenta agebat,ſuccuſſis frenis conſtitiſſet,repentinæ moræ cauſam requiſiuit. & vt comperit corpus patris Seruij Tullij occiſi ibi iacere, ſupra id duci vehiculum iuſſit, quo celerius in complexum interfectoris eius Tarquinij veniret. Qua tam impia,tamq; probroſa feſtinatione, nõ ſolum ſe æterna infamia, ſed ipſum etiã vicum cognomine ſceleris commaculauit.

De Fimbria.

Non tam atrox.C.Fimbriæ & dictũ,& factum. ſed ſi per ſe æſtimentur,vtrũq; audaciſſimũ.Id egerat, vt Scæuola in funere.C.Marij iugularetur.quem poſtꝙ ex vulnere recreatum comperit, accu

ſare apud populum inſtituit. Interrogatus deinde quid de eo ſecus, dicturus eſſet, cui pro ſanctitate morũ, ſatis digna laudatio reddi nõ poſſet, reſpõdit, ſe obiecturũ illi, ꝙ parcius corpore telũ recepiſſet. licentiam furoris ægræ Reip. gemitu proſequendam.

De L. Catilina.

L. vero Catilina in ſenatu, M. Cicerone incendium ab ipſo excitatum dicente, ſentio (inquit) & quidẽ illud ſi aqua nõ potuero, ruina extinguam. Quem quid aliud exiſtimemus, q̃ cõſcientiæ ſtimulis actum, ſimulacrũ a ſe inchoati parricidij peregiſſe?

De Magio Chilone.

Conſternatũ etiã Magij Chilonis amẽtia pectus. qui M. Marcello datũ a Cæſare ſpiritũ, ſua manu eripuit. vetus amicus, & Põpeianæ militiæ comes, indignatus aliquos ſibi amicorũ ab eo præferri. Vrbẽ enim a Mytilenis quo ſe contulerat, repetentẽ, in Atheniẽſiũ portu pugione cõfodit, protinusq; ad irritamẽta veſaniæ ſuæ trucidanda tetẽdit. amicitiæ hoſtis, diuini beneficij interceptor. publicæ religionis, ꝙ ad ſalutẽ clariſſimi ciuis recuperãdã attinuit, acerba labes.

De C. Turanio.

Hanc crudelitatẽ, cui nihil adijci poſſe videẽ. C. Turanius atrocitate parricidij ſuperauit. Nãq; triumuirũ partes ſecutus, proſcripti patris ſui Prætorij, & ornati viri latebras, ætatem, notasq; corporis, quibus agnoſci poſſet, centurionibus edidit. qui eum perſecuti ſunt. Senex de filij magis vita, & incrementis, q̃ de reliquo ſpiritu ſuo ſolicitus, an incolumis eſſet, & an imperatoribus ſatiſfaceret, interrogare eos cœpit. E quibus vnus, ab illo inquit, quẽ tantopere diligis, demonſtratus noſtro miniſterio, filij indicio occideris. protinusq; pectus eius gladio traiecit. Collapſus itaq; eſt infelix, autore cædis, q̃ ipſa cæde miſerior.

De filio Tullij Annalis.

Cuius facti acerbitaté. L. Tullius Annalis ſortitus, cũ in campũ ad quæſtoria comitia filij deſcendens, proſcriptũ ſe cognoſceret, ad clientem ſuũ cõfugit. ſed ne fide eius tutus eſſe poſſet, ſcelere nefarij iuuenis effectum eſt. ſiquidem per ipſa veſtigia patris militib⁹ ductis, occidendum eum in conſpectu ſuo obiecit. bis parricida, cõ filio prius, iterum ſpectaculo.

De vxore Vitij Sallaſſi.

Ne Vitius quidé Sallaſſus proſcriptus parum amari exitus. quẽ latenté vxor interficiendũ, quid dicam, tradidit: an ipſa iugulauit: Quanto enim leuius eſt ſcelus, cui tantũmodo manus abeſt: Illud auté facinus, quia externũ, tranquilliore affectu narrabitur.

EXTERNA. De duobus fratribus filijs regijs.

Scipione Africano patris, & patrui memoriá gladiatorio munere Carthagine noua celebrante, duo regij filij nuper patre mortuo in arenam proceſſerũt, polliciti q́ ſunt ibi ſe de regno præliaturos, quo ſpectaculo illud illuſtrius pugna ſua facerent. Eos cum Scipio monuiſſet, vt verbis contendere, ꝙ ferro dimicare mallent, vter regnare deberet, ac iam maior natu conſilio eius obtẽperaret, minor corporis viribus fretus in amentia perſtitit, initoq́ certamine pertinacior impietas fortunæ iudicio, morte multata eſt.

De Mithridate.

Mithridates auté multo ſceleratius, qui nõ cũ fratre de paterno regno, ſed cũ ipſo patre bellum de dominatiõe geſſit. In quo quis aut homines vllos adiutores inuenerit, aut deos inuocare auſus ſit pro admiratione habetur.

De Sariaſtre filio Tigranis regis.

Quanꝙ quid hoc quaſi inuſitatũ illis gentibus miremur: cum

Digitized by Google

Sariaſter aduerſus patrẽ ſuum Tigranẽ Armeniæ regem, ita cum amicis conſenſerit, vt omnes dextris manibus ſanguinẽ mitterẽt, atq; eum inuicẽ ſorberent, vix ferrent pro ſalute parentis tam cruenta conſpiratione fœdus facientem.

De quodam qui interficere voluit Octauianũ Auguſtũ.

Sed quid ego iſta conſector, aut quid in his immoror? cũ vnius parricidij cogitatione cuncta ſcelera ſuperata cernam? Omni igiť impetu mentis, omnibus indignationis viribus, ad id lacerandũ pio magis, q̃ valido affectu rapior. Quis enĩ amicitię fide extincta genus humanũ cruentis in tenebris ſepelire conatũ, profundo exe crationis debitæ, ſatis efficacibus verbis adegerit, Tu videlicet efferatæ Barbarię immanitate truculentior, habenas Romani imperij quas princeps, parensq; noſter ſalutari dextera cõtinet, capere potuiſti? Haud te compote furoris in ſuo ſtatu mundus manſiſſet. Vrbem a Gallis captam, & trecentorum inclytæ gentis virorum ſtrage fœdatã allienſem diẽ, & oppreſſos in Hiſpania Scipiones, & Traſimenũ lacũ, & Cannas, bellorũq; ciuiliũ domeſtico ſanguine manantes furores, amẽtibus propoſitis furoris tui reprę ſentare, & vincere voluiſti? Sed vigilarunt oculi deorũ. ſydera ſuũ vigorẽ obtinuerunt. aræ, puluinaria templa, præſenti numine vallata ſunt. Nihil quod pro capite Auguſti, ac patria excubare debuit, torporẽ ſibi permiſit. & in primis autor, & tutela noſtrę incolumitatis Iupiter, ne excellentiſſima merita ſua totius orbis ruina collaberenť, diuino conſilio prouidit. Itaq; ſtat pax, valent leges, ſyncærus priuati, ac publici officij tenor ſeruatur. Qui autẽ hæc violatis amicitię fœderibus tentauit ſubuertere, om ni cũ ſtirpe ſua Populi Ro. viribus obtritus, etiã apud inferos, ſi tamen illuc receptus eſt, quæ meretur ſupplicia, pependit.

Digitized by Google

De mortibus nõ vulgaribus. CAPVT. XII.

HVmanæ autẽ vitæ conditionẽ pręcipue primus, & vltimus dies cõtinet. quia plurimũ intereſt quibus auſpicijs inchoetur, & quo fine claudatur. ideoq; eũ demũ felicem fuiſſe iudicamus, cui & accipere lucẽ proſpere, & reddere placide cõtigit. Medij tẽporis curſus, prout fortuna gubernaculũ rexit, modo aſpero, modo tranquillo motu peragitur, ſpe ſemper minor, dum cupide votis extenditur, & fere ſine ratione cõſumit. Nam & ſi eo bene vti velis, etiã parũ ampliſſimũ efficies numerũ annorum, multitudine operũ ſuperando. Alioqui quid attinet inerti mora gaudere, ſi magis exigas vitam, quam approbes? Sed ne longe euager, eorũ mentionẽ faciam, qui non vulgari genere mortis abſumpti ſunt.

De Tullo Hoſtilio.

Tullus Hoſtilius fulmine ictus, cũ tota domo conflagrauit. Singularem fati ſortem, qua accidit, vt columen vrbis, in ipſa vrbe raptum, ne ſupremo quidem funeris honore a ciuibus decorari poſſet, cœleſti flamma in eadem conditione redactum, vt eoſdẽ penates & regiam, & rogum, & ſepulchrum haberet.

De duabus mulieribus.

Vix veriſimile eſt in eripiendo ſpiritu idem gaudium potuiſſe, quod fulmen. & tamẽ idem valuit. Nunciata enim clade, quæ ad lacum Traſimenũ inciderat, altera mater ſoſpiti filio ad ipſam portam facta obuia, complexu eius expirauit. altera cũ falſo mortis filij nuntio mœſta domi ſederet, ad primum conſpectum redeuntis exanimata eſt. Genus caſus inuſitatũ, quas dolor non extinxerat, lætitia conſumpſit.

De M. Iuuentio Talua Conſule.

Sed minus miror, quod mulieres. Marcus Iuuentius Talua Conſul, collega Tiberij Gracci Conſulis, cum in Corſica, quam nuper ſubegerat, ſacrificaret, receptis literis decretas ei a ſenatu ſupplicationes, nuntiantibus intento illas animo legens, caligine orta ante foculum collapſus mortuus humi iacuit. Quem quid aliud q̃ nimio gaudio euectum putamus? En cui Numantia, aut Carthago excidenda traderetur.

De. Q. Catulo.

Maioris aliquanto ſpiritus dux Quintus Catulus Cimbrici triũphi cũ Mario particeps a ſenatu datus, ſed exitus violentioris. nãq; ab hoc eodẽ Mario poſtea ꝓpter ciuiles diſſenſiones mori iuſſus, recenti calce illito, multoq; igni percalfacto cubiculo, ſe incluſum peremit. cuius tã dira neceſſitas maximus Marianæ gloriæ rubor extitit.

De. L. Cornelio Merula.

Qua tempeſtate Rei. P. Lucius quoq; Cornelius Merula conſularis, & flamen Dialis, ne ludibrio inſolentiſſimis victoribus eſſet in Iouis ſacrario venis inciſis cõtumelioſæ mortis denuntiationem effugit, ſacerdotisq; ſui ſanguine vetuſtiſſimi foci maduerunt.

De Herennio Siculo.

Acer etiã & animoſus vitæ exitus Herennij Siculi, quo. C. Graccus & aruſpice, & amico vſus fuerat. Nam cũ eo nomine in carcerem duceret̃, in poſte illiſo capite in ipſo ignominiæ aditu concidit, ac ſpiritum depoſuit, vno gradu a publico ſupplicio, manuq; carnificis citerior.

De Caio Licinio.

Conſimili impetu mortis Caius Licinius Macer vir Prætorius, Calui pater repetundarũ reus, dũ ſententiæ dicerent̃, in Mænianũ cõſcendit. Siquidẽ cũ Marcũ Ciceronẽ, qui id iudiciũ cogebat, præ

Digitized by Google

textam ponentē vidiſſet,miſit ad eum qui diceret,ſe nō damnatū ſed reum periſſe,nec ſua bona haſtæ poſſe ſubijci.Ac protinus ſudario,quod forte in manu habebat,ore,& faucib9 coartatis,incluſo ſpiritu pœnam morte præcurrit,qua cognita re Cicero de eo nihil pronuntiauit. Igitur illuſtris ingenij orator ab inopia rei familiaris, & a crimine domeſticæ damnationis inuſitato paterni fati genere vindicatus eſt.Fortis huius mors,illorum perridicula.

De Cornelio Gallo,& Tito Aetherio.

Cornelius enim Gallus Pretorius,& Titus Aetherius eques Ro. inter vſum puerilis Veneris abſumpti ſunt, quanꝗ quorſum attinet eoꝝ cauillari fata,quos non libido ſua, ſed fragilitatis humanæ ratio abſtulit?Fine nanq; vitæ noſtræ varijs, & occultis cauſis expoſito, interdū immerentia ſupremi fati titulum occupāt, cum magis in tempus mortis incidant,ꝗ ipſam mortem accerſant.

EXTERNA. De Coma fratre Diogenis.

Sunt & externæ mortes dignæ annotatu, qualis in primis Comæ,quē ferunt maximi latronū ducis Diogenis fratrē fuiſſe. Is enī ad Rutiliū Conſulē Enna,quā prædones tenuerant,in poteſtatem noſtram redactæ,productus,cū de viribus, & conatibus fugitiuorum interrogaretur,ſumpto tempore ad ſe colligendū,caput operuit,innixusq; genibus,compreſſo ſpiritu, inter ipſas cuſtodū manus, inq; conſpectu ſummi imperij, exoptata ſecuritate acquieuit. Torqueant ſe miſeri,quibus extingui,ꝗ ſupereſſe vtilius eſt, trepido & anxio conſilio, quanam ratione vita exeat quærentes. ferrū acuant,venena temperent,laqueos apprehendant, vaſtas altitudines circunſpiciāt .tanꝗ magno apparatu,aut exquiſita molitione opus ſit,vt corporis,atq; animi infirmo vinculo cohętens ſocietas dirimatur.Nihil horum Coma,ſed intra pectus incluſa anima finē

ſui reperit. Enimuero minimo ſtudio retinendũ bonũ, cuius caduca poſſeſſio tam leui afflatu violentiæ concuſſa dilabi potuit.

De Eſchylo Poeta.

Eſchyli vero poetæ exceſſus, quemadmodũ nõ voluntarius, ſic propter nouitatẽ caſus referẽdus. In Sicilia mœnibus vrbis, in qua morabatur, egreſſus aprico in loco reſedit. ſuper quẽ aquila teſtudinem ferens, eluſa ſplendore capitis (erat enim capillis vacuũ) perinde atq; lapidi eã illiſit, vt fractæ teſtudinis carne veſcereẽ, eoq; ictu origo, & principiũ fortioris tragœdiæ extinctum eſt.

De Homero poeta.

Nõ vulgaris etiã Homeri mortis cauſa fertur, qui in inſula, quia quæſtionẽ a piſcatoribus poſitam ſoluere nõ potuiſſet, dolore abſumptus creditur.

De Euripide poeta.

Sed atrocius aliquanto Euripides finitus eſt. Ab Archelai enim regis cœna in Macedonia domũ hoſpitalem repetens, canũ morſibus laniatus obijt. Crudelitas fati tanto ingenio nõ debita. ſicut illi exceſſus illuſtriũ poetarũ & moribus, & operibus indigniſſimi.

De Sophocle.

Sophocles vltimæ iam ſenectutis, cũ in certamen tragœdiã dimiſiſſet, ancipiti ſententiarũ euentu diu ſolicitus, aliquando tamẽ vna ſententia victor, cauſam mortis gaudium habuit.

De Philemone.

Philemonẽ autẽ vis riſus immoderati abſtulit. paratas ei ficos, atq; in conſpectu poſitas Aſello cõſumente, puerũ vt illũ abigeret, inclamauit. qui cũ iam comeſtis omnibus ſuperueniſſet, quoniam inquit tam tardus fuiſti, da nunc merum aſello. Ac protinus vrbanitatem dicti crebro anhelitu cachinnoq; proſecutus, ſenile guttur

ſalebris ſpiritus prægrauauit.

De Pindaro.

At Pindarus, cum in Gymnaſio ſuper gremiū pueri, quo vnice delectabat, capite poſito quieti ſe dediſſet, nō prius deceſſiſſe cognitus eſt, q̄ Gymnaſiarcha claudere eum iam locū volēte, nequicq̄ excitaretur. Cui quidē crediderim eadē benignitate deoꝝ, & tantū poeticæ facundiæ, & tam placidum vitæ finem attributum.

De Anacreonte.

Sicut Anacreonti quoq̄, quē bis tantū humanæ vitæ modū ſupergreſſum, dum paſſæ vuæ ſucco, tenues & exiles viriū reliquias foueret, vnius grani pertinacior in aridis faucibus humor aſſumpſit. Iungam illos, quos & propoſitū, & exitus pares fecit.

De Milone Crotoniate.

Milo Crotoniates, cum iter faciens quercū in agro cuneis adactis fiſſam vidiſſet, fretus viribus, acceſſit ad eam, inſertisq; manibus diuellere conatus eſt, quas arbor excuſſis cuneis in ſuam naturam reuocata compreſſit, eumq; cum tot Gymnicis palmis lacerandum feris præbuit.

De Polydamante.

Item Polydamas athleta tempeſtate ſpeluncam ſubire coactus, nimio & ſubito incurſu aquæ labefactata ea, ac ruente, cæteris comitibus fuga periculum egreſſis, ſolus reſtitit, tanquā humeris ſuis totius ruinæ molem ſubſtentaturus. ſed pōdere omni corpore humano potentiore preſſus, imbribus petitam latebram, dementis fati ſepulchrū habuit. Poſſunt ij præbere documentū nimio robore membroꝝ, vigorem mentis hebeſcere. quaſi abnuente natura vtriuſq; boni largitionē, ne ſupra mortalem ſit felicitatē, eundem & valentiſſimum eſſe, & ſapientiſſimum.

Digitized by Google

De Cupiditate vitæ. CAPVT. XIII.

VErũ quia exceſſus e vita & fortuitos, & viriles, quoſdã etiã temerarios oratione attigimus, ſubijciamus nunc æſtimationi enerues, & effœminatos, vt ipſa comparatione pateat, quanto nõ ſolum fortior, ſed etiã ſapientior mortis interdum, ꝙ vitæ ſit cupiditas.

De Marco Aquilio.

Marcus Aquilius, cũ ſibi glorioſe mortẽ conſciſcere poſſet, Mithridati maluit turpiter ſeruire, quẽ quis nõ immerito dixerit pontico ſupplicio, ꝙ Romano imperio digniorem. quoniã cõmiſit, vt priuatũ opprobrium publicus rubor exiſteret.

De Cneo Carbone.

Cn. quoq; Carbo magnæ verecundiæ eſt Latinis annalibus. tertio in conſulatu ſuo iuſſu Pompeij in Siciliam ad ſuppliciũ ductus petijt a militibus demiſſe, & flebiliter, vt ſibi aluum leuare, priuſꝙ expiraret, liceret. quo miſerrimæ lucis vſu diutius frueretur, eouſq; moram trahens, donec caput eius ſordido in loco ſedentis abſcinderetur, ipſa verba tale flagitiũ narrantis ſecũ luctantur. nec ſilentio amica, quia occultari nõ merentur. neq; relatiõe familiaria, quia dictu faſtidienda ſunt.

De Bruto.

Quid Brutus exiguũ & infelix momentũ vitæ, quanto dedecore emit? qui a Furio, quẽ ad eum occidendũ Antonius miſerat, cõprehenſus, nõ ſolum ceruicẽ gladio ſubtraxit, ſed & cõſtantius eã præbere admonitus, ipſis his verbis iurauit. Ita viuam? dabo cunctationẽ fati ærumnoſam. O iurandi ſtolidã fidẽ. ſed hos tu furores imoderata retinẽdi ſpiritus dulcedo ſubijcis. ſanæ rationis modum expugnando, quæ vitã diligere, mortẽ non timere præcipis.

De Xerxe rege.

Eadem Xerxem regem pro totius Aſiæ armata iuuentute, ꝙ intra centũ annos eſſet obitura, profundere lachrymas coegiſti, qui mihi in ſpecie aliena, re vera ſuam conditionẽ deploraſſe videtur, opum magnitudine, ꝗ̃ altiore animi ſenſu felicior. Quis eni etiã mediocriter prudens mortalem ſe natum fleuerit?

Qꝫ exquiſita cuſtodia vſi ſunt, quibus ſuſpecti domeſtici fuerunt. CAPVT. XIIII.

REferam nunc eos, quibus aliquos ſuſpectos habẽtibus exquiſitior ſui cuſtodia quæſita eſt. Nec a miſerrimo, ſed ab eo qui inter paucos feliciſſimus fuiſſe creditur, incipiam.

De Maſiniſſa rege.

Maſiniſſa rex Numidarũ, & Po. Ro. amiciſſimus, parũ fidei in pectoribus hominũ reponens, ſalutẽ ſuam cuſtodia canũ vallauit. Quo tam late patens imperiũ? quo tantus liberoꝝ numerus? quo deniqꝫ tam arcta beneuolẽtia cõſtricta Romana amicitia? ſi ad hęc tuenda nihil canino latratu, ac morſu valentius duxit?

De rege Alexandro.

Hoc rege infelicior Alexander. cuius præcordia hinc amor, hinc metus torſerunt. Nam cũ infinito ardore cõiugis Thebes teneret, ad eandẽ ex epulis in cubiculum veniens, barbarũ cõpunctũ notis Threicijs, ſtricto gladio iubebat anteire. nec prius ſe idem lecto cõmittebat, ꝗ̃ a ſtipatoribus diligenter eſſet ſcrutatus. Suppliciũ irato deoꝝ numine compoſitũ, nec libidini, nec timori poſſe imperare. Cuius timori eadem & cauſa, & finis fuit. Alexandrum eni Thebe pellicatus ira mota, interemit.

De Dionyſio rege Syracuſanoꝝ.

Age Dionyſius Syracuſanoꝝ tyrannus huiuſce tormenti ꝗ̃ lon

ga fabula. qui duo de quadraginta annoꝝ dominationē in hunc modum peregit. Summotis amicis in eorũ locũ ferociſſimarũ gentium homines, & a familijs locupletũ electos prævalidos ſeruos, quibus latera ſua cõmitteret, ſubſtituit. tonſorũ quoq; metu, tõdere filias ſuas edocuit. quaꝝ ipſarum, poſtq̃ adultæ ætati appropinquabant, manibus ferrum nõ auſus cõmittere, inſtituit, vt candentium iuglandiũ, aut nucum putaminibus, barbam ſibi & capillum adurerent. Nec ſecuriorē ſe maritũ egit, q̃ patrem. Duarũ eñi eodē tēpore Ariſtomaches Syracuſanæ, & Locrenſis Doridis matrimonijs alligatus, neutrius vnquã niſi excuſſæ cõplexum petijt. Atq; etiã cubicularē lectum perinde quaſi caſtra, lata foſſa cinxit, in quē ſe ligneo ponte recipiebat. cum forem cubiculi extrinſecus a cuſtodibus opertam, interiorem clauſtro ipſe diligenter obſeraſſet.

De ſimilitudine formæ. CAPVT. XV.

DE ſimilitudine autē oris, & totius corporis, altiore doctrina prędici ſubtilius diſputant, eorũq; alij in ea ſunt opinione, vt exiſtiment illam origini, & cõtextui ſanguinis reſpondere. Nec paruum argumentũ ex cęteris animalibus trahunt, quæ fere gignentibus ſimilia naſcuntur. Alij negant certã hanc eſſe naturę legem, ſed ſpecies mortalium, prout fortuita ſors conceptionis obtulit, attribui. atq; ideo plerunq; ex ſpecioſis deformes, ex robuſtis inualidos partus edi. Verũ quoniã iſta quæſtio in ambiguo verſatur, pauca inter alienos cõſpectæ ſimilitudinis exēpla referemus.

De Vibio & Publicio Libertino, ſimilibus Pompeio Magno.

Magno Pompeio Vibius ingenuæ ſtirpis, & Publicius Libertinus ita ſimiles fuerunt, vt permutato ſtatu, & Pompeius in illis, &

Digitized by Google

illi in Pōpeio ſalutari poſſent. Certe quocū& aut Vibius, aut Publicius acceſſerant, ora hominū in ſe obuertebant, vnoquoq; ſpeciē ampliſſimi ciuis in perſonis mediocribus annotante. Quod quidē fortuitum ludibriū, quaſi hæreditariū ad eum penetrauit.

De Menogene Coco, ſimili patri Pompeij Magni.

Nam pater quoq; eius eouſq; Menogenis Coci ſui ſimilis eſſe viſus eſt, vt vir & armis præpotens, & ferox animo, ſordidum eius nomen repellere a ſe non valuerit.

De Cornelio Scipione cognomento Serapione.

Eximiæ vero nobilitatis adoleſcens Cornelius Scipio, cū plurimis, & clariſſimis familię ſuæ cognominibus abundaret, in ſeruilē Serapionis appellationē vulgi ſermōe impactus eſt. quod huiuſce nominis victimario ſimilis erat. nec illi aut morū ꝓbitas, aut reſpectus tot imaginū, q̃ minus hac cōtumelia aſpergeretˀ, opitulata eſt.

De Lentulo & Metello ſimilibus hiſtrionibus.

Generoſiſſimus conſulatus collegio Lentuli & Metelli fuit, qui ambo in ſcænam propter ſimilitudinē hiſtrionum propemodum ſpectati ſunt. Sed alter ex quodam aſſeclæ cognomen Spintheris traxit. Alter niſi Nepotis a morib⁹ accepiſſet, Pamphili retiarij, cui ſimillimus eſſe ferebatur, habuiſſet.

De. M. Meſſala ſimili Menogeni, & Curione ſimili Burbuleio.

At. M. Meſſala Conſularis & Cenſorius, Menogenis, Curioq; omnibus honoribus abundans Barbulei, ille propter oris aſpectū, hic propter parem corporis motum, vterq; ſcænici nomē coactus eſt rebicere. Abunde ſint hæc domeſticis. quoniā perſonis ſunt excellentia, & non obſcura notitia celebrantur.

De Rege Antiocho ſimili Artenio.

Regi Antiocho vnus ex æqualibus & ipſe regiæ ſtirpis nomine Artenio, per q̄ ſimilis fuiſſe traditur. quē Laodice vxor Antiochi interfecto viro. diſſimulandi ſceleris gratia, in lectulo perinde quaſi ipſum regem ægrum collocauit. Admiſſumq; vniuerſum populum & ſermone eius, & vultu conſimili fefellit. crediderūtq; homines ab Antiocho moriente, Laodicen, & natos eius ſibi cōmēdari.

De Hibrea Mylaſio ſimili cuidam ſeruo Gymnicorum.

Hybrean autē Mylaſiū copioſæ atq; cōcitatæ facundiæ oratorē. Gymnicorum ſeruo ſtrigmenta Gymnaſij colligēti, tam ſimilem ferunt, vt tanq̄ germanū fratrē totius Aſiæ oculi aſſignarent. ita lineamentis oris, & omniū membrorum compares erant.

De quodā prætore Romano, ſimili cuidā Siculo.

Ille vero, quē in Sicilia prætoris admodū ſimilē fuiſſe cōſtat, petulantis animi. Proconſule enim dicente, mirari ſe quapropter ſui tam ſimilis eſſet, cū pater ſuus in eā prouinciā nunquā acceſſiſſet. At meus (inquit) Romā frequēter acceſſit. Ioco nanq; laceſſitā matris ſuæ pudicitiā inuicē ſuſpitione in matrē eius reiecta, audacius q̄ virgis & ſecuribus ſubiecto conueniebat, vltus eſt.

De his qui infimo loco nati, mendacio ſe clariſſimis familijs inſerere conati ſunt. CAPVT. XVI.

SEd tolerabilis hæc, & vni tantūmodo anceps temeritas. quod ſequit̄ impudentiæ genus, nec ferendū vllo modo, periculiq; tum priuatim, tum etiā publice late patentis. Nam vt Equitiū Firmo piceno monſtrū veniens relatum iam in huiuſce libri ſuperiore parte, prætercam, cuius in amplectendo Tiberio Gracco patre, euidens mendacium, turbulento vulgi errore, ampliſſima tribunatus poteſtate vallatum eſt. Herophilus Equarius medicus. C. Mariū ſepties Conſulē auum ſibi ven

dicando ita ſe extulit, vt coloniæ ſe veteranoꝝ cõplures, & muni cipia ſplẽdida, collegiaq; fere omnia patronũ adoptarẽt. Quinetiã cũ. C. Cęſar. Cn. Pompeio adoleſcente in Hiſpania oppreſſo, populum in hortos ſuos admiſiſſet, proximo intercolũnio pene pari ſtudio frequentiæ ſalutatus eſt. quod niſi diuinæ Cæſaris vires huic erubeſcendæ procellæ obſtitiſſent, ſimile vulnus reſpu. excepiſſet, atq; in Equitio acceperat. Cæterũ decreto eius extra Italiam relegatus, poſtq̃ ille cœlo receptus eſt, in vrbem rediјt, & conſiliũ interficiendi Senatus capere ſuſtinuit, quo noĩe iuſſu patrũ necatus i carcere, feras prõpti animi ad omne moliendũ ſcelus pœnas pepẽdit.

De quodã qui ſe fecit filiũ Octauiæ ſororis Auguſti.

Nec diui quidẽ Auguſti etiãnum terras regentis excellentiſſimũ numen intentatũ ab hoc iniurię genere extitit, cũ quidã clariſſimę ac ſanctiſſimæ ſororis eius Octauiæ, vtero ſe genitũ fingere auderet, propter ſummã aũt imbecillitatẽ corporis, ab eo, cui datus erat perinde atq; ipſius filiũ retentũ ſubiecto in locum ſuũ proprio filio diceret. videlicet vt eodẽ tempore ſanctiſſimi penates, & veri ſanguinis memoria ſpoliarent̃, & falſi ſordida contagione inquinarentur. Sed cũ plenis impudentiæ velis, ad ſummũ audaciæ gradũ fertur, imperio Auguſti remo publicæ triremis affixus eſt.

De quodã qui ſe dicebat filiũ Quinti Sertorij.

Repertus eſt etiã qui ſe diceret eſſe. Q. Sertorij filiũ. quẽ vt agno ſceret vxor eius, nulla vi compelli potuit. Quid Trebellius Calca q̃ aſſeueranter ſe Clodiũ tulit: & quidẽ dum de bonis eius cõtendit, in centũuirale iudiciũ adeo fauorabilis deſcendit, vt vix iuſtis, & æquis ſententijs, conſternatio populi vllum relinqueret locum. illa tamẽ quæſtione neq; calumniæ petitoris, neq; violentie plebis iudicantiũ religio ceſſit. Multo fortius ille, qui Cornelio Sylla Rep.

potiente,in domũ. Cn. Aſſidionis erupit,filiũq́; eius patrijs penati-bus expulit,vociferando nõ illum,ſed ſe Aſſidione eſſe procreatũ. Verum poſtq́; a Syllana violentia Cæſariana æquitas reduxit gu-bernacula Romani imperij, iuſtiore principe obtinente Remp. in publica cuſtodia ſpiritũ poſuit. Eodem præſide Reip. in cõſimili mendacio muliebris temeritas Mediolani repreſſa eſt. Siquidẽ cũ ſe pro Rubria quædã perinde ac falſo credita eſſet incẽdio periſſe, nihil ad ſe pertinẽtibus bonis inſereret,nec ei aut tractus eius ſplen didi teſtes,aut cohortis Auguſti fauor deeſſet, propter inexpugna-bilem Cæſaris conſtantiã irrita nefarij propoſiti abijt. Idem bar barũ quendam, ob eximiam ſimilitudinẽ, Cappadociæ regnũ af-fectantem, tanq́; Ariarathes eſſet, quẽ a. M. Antonio interemptũ luce clarius erat, quanq́; pene totius orientis ciuitatũ, & gentium credula ſuffragatione ſuffultum caput, imperiq́ dementer immi-nens,iuſto impendere ſupplicio coegiſſe.

F I N I S.

Argentorati, Ex ædibus Schurerianis,
Menſe Iulio. ANN.
M. D. XIIII.

REGNAN. CAES. MAXIMILIANO.
P. F. AVG.

Cum Priuilegio Imperiali ad Sexennium,

Digitized by Google